

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คนยากจนดักดานในภาคใต้

(A Study of the Ultra Poor in Southern Thailand)

ศิริรัตน์ ธานีรณานนท์
ร่มโพธิ์ เรืองสงฆ์
จักรี ทองเรือง

คนยากจนดัดดานในภาคใต้

A Study of the Ultra Poor in Southern Thailand

รศ. ศิริรัตน์ ธานีรัตนานนท์

อ.ร่มโพธิ์ เรืองสงฆ์

อ.จักรี ทองเรือง

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตหาดใหญ่

ธันวาคม 2543

ISBN 974-644-124-8

ด้วยความสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ทูมเมธีวิจัยอาวุโส

คณะผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.เมธี ครอบแก้ว เมธีวิจัยอาวุโส สกว.	ที่ปรึกษาโครงการ
รองศาสตราจารย์ ศิริรัตน์ ฐานิรณานนท์ คณะศิลปศาสตร์ ภาควิชาสารัตถศึกษา	หัวหน้าโครงการ
อาจารย์ร่มโพธิ์ เรืองสงฆ์ คณะวิทยาการจัดการ ภาควิชาบริหารธุรกิจ	ผู้วิจัย
อาจารย์จักรี ทองเรือง คณะอุตสาหกรรมเกษตร ภาควิชาเทคโนโลยีอาหาร	ผู้วิจัย
อาจารย์ธีรวัฒน์ หังสพฤกษ์ คณะวิทยาการจัดการ ภาควิชาบริหารธุรกิจ	ผู้ประมวลผลข้อมูล
นางสาวสมใจ ผ่องผิว	เจ้าหน้าที่โครงการ
นางสาวเจนมณี แซ่เตียว	ผู้พิมพ์รายงาน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ รศ.ดร. เมธี ครองแก้ว ที่ได้ให้โอกาสและทุนเมธีวิจัยอาวุโส สกว. ในการศึกษาวิจัยเรื่อง คนยากจนดักดานในภาคใต้ ซึ่งเป็นผลให้คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้สัมผัสและมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับปัญหาความยากจนในภาคใต้ การได้พบเห็นสภาพและคนชนบทของภาคใต้ นับเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับคณะผู้วิจัย

การศึกษาเรื่องคนยากจนในภาคใต้ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนของภาคและประเทศ งานวิจัยเกี่ยวกับความยากจนในภาคใต้ ยังมีเป็นจำนวนน้อย และหวังว่าจะมีจำนวนมากขึ้นต่อไป โดยงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานที่ศึกษาสาเหตุและปัจจัยพื้นฐานของความยากจน ยังมีประเด็นอื่น ๆ อีกมากที่น่าสนใจศึกษา และจะเป็นประโยชน์ในการจัดความยากจนในภาคใต้ คณะผู้วิจัยหวังว่าผลของการศึกษาและข้อเสนอแนะจะได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อทำให้สภาพความเป็นอยู่ของคนยากจนดีขึ้น คณะผู้วิจัยรู้สึกภูมิใจและยินดี ในการได้มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้กับเพื่อนมนุษย์ที่ยังต้องการความช่วยเหลือเหล่านี้

คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ รศ.พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ ที่ช่วยกรุณาแนะนำให้คำปรึกษาโดยตลอด คณะผู้วิจัยได้เรียนรู้จากงานของอาจารย์เป็นแบบอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ใหญ่บ้านกำนัน พัฒนาการ ของหมู่บ้านทั้งสี่จังหวัด ที่กรุณาช่วยเหลือร่วมมืออย่างดียิ่ง ขอขอบคุณคนยากจนทุกคนที่ช่วยตอบคำถามในการสัมภาษณ์ และแสดงความมีน้ำใจกับคณะผู้วิจัยและนักศึกษาในขณะสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ทำให้คณะผู้วิจัยตระหนักถึงความไม่ “จนน้ำใจ” ของคนจนและชุมชนภาคใต้ ขอมอบคุณประโยชน์และความดีของงานวิจัยนี้ให้กับคนยากจนดักดานในภาคใต้

คณะผู้วิจัย

ธันวาคม 2543

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องคนยากจนดักดานในภาคใต้ เป็นการศึกษาเรื่องหนึ่งในโครงการวิจัยคนยากจนดักดานในทุกภาคของประเทศไทย ได้รับทุนสนับสนุนจาก เมธีวิจัยอาวุโส (รศ.ดร.เมธี ครองแก้ว) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในภาคใต้ เพื่อค้นหาสาเหตุของความยากจนและวิธีการแก้ไข วิธีการศึกษาใช้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนยากจน ซึ่งคัดเลือกโดยผู้นำหมู่บ้านในสี่จังหวัดภาคใต้ คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และสตูล โดยสุ่มเลือกจำนวน 326 ครัวเรือน ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยเลือก 5 ครัวเรือน ในหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดของแต่ละจังหวัด รวม 20 ครัวเรือน สำหรับข้อมูลหมู่บ้าน ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านของหมู่บ้านที่เลือกเป็นตัวอย่างรวม 65 หมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า คนยากจนร้อยละ 86.5 อยู่กันเพียงหนึ่งครอบครัวในหนึ่งบ้าน ครัวเรือนมีสมาชิกเฉลี่ยครัวเรือนละ 5.05 คน หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 56.5 อายุเกิน 50 ปีขึ้นไป ร้อยละ 67.8 มีการศึกษาชั้นประถมศึกษา และร้อยละ 28.8 ไม่มีการศึกษา หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงมีร้อยละ 27.4 ครัวเรือนยากจนร้อยละ 49.7 มีอาชีพทำการเกษตรและร้อยละ 50.3 ไม่ทำการเกษตร ร้อยละ 81.2 ไม่มีอาชีพรอง คนยากจนร้อยละ 48 ทำงานรับจ้าง และทำงานโดยเฉลี่ยปีละ 168.7 วัน การย้ายถิ่นมีน้อยทั้งแบบชั่วคราวและถาวร ผู้ที่ย้ายถิ่นออกเป็นผู้อยู่ในอายุระหว่าง 15 - 24 ปี โดยย้ายถิ่นออกไปทำงานรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ในจังหวัดอื่นในภาคใต้ และไปมาเลเซียร้อยละ 8.5 หัวหน้าครัวเรือนยากจนสมรสแล้วร้อยละ 69.3 และร้อยละ 64.1 ไม่ใช้การคุมกำเนิด คนยากจนมีบุตรเฉลี่ย 5.18 คน มีอัตราการตายของบุตรร้อยละ 14.9 โดยร้อยละ 52.1 ตายหลังคลอดในช่วงอายุ 0-1 ปี ทุก 1 ใน 10 บ้านจะมีคนพิการหนึ่งคน ร้อยละ 36.5 ของครัวเรือนมีคนเจ็บป่วยเรื้อรังในบ้าน ร้อยละ 30.4 ของครัวเรือนยากจนไม่มีส่วน ลักษณะบ้าน (ร้อยละ 62.9) เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูงจากพื้นดิน ร้อยละ 75.8 เป็นเจ้าของบ้านที่ตนอาศัยอยู่ มีที่ดินในครอบครองเฉลี่ย 3.7 ไร่ ร้อยละ 58 ของครัวเรือนยากจนไม่มีที่ดินในครอบครอง ครัวเรือนยากจนมีรายได้เฉลี่ย 54,862.33 บาทต่อปี หรือเท่ากับ 905.31 บาท ต่อคนต่อเดือน รายได้เฉลี่ยร้อยละ 52.3 มาจากภาคการเกษตร มีรายจ่ายต่อครัวเรือนเฉลี่ย 47,475.28 ต่อปี หรือเท่ากับ 783.41 บาท ต่อคนต่อเดือน ร้อยละ 80.5 ของค่าใช้จ่ายใช้ในการครองชีพที่เหลือใช้ในการเกษตร รายได้สุทธิของครัวเรือนยากจนเฉลี่ยเท่ากับ 7,387.10 บาทต่อปี แต่ร้อยละ 46.9 ของครัวเรือนมีรายได้สุทธิติดลบ ร้อยละ 66.6 มีหนี้สิน แหล่งเงินกู้ที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รองลงมาคือ เพื่อนบ้านและพ่อค้า เงินกู้ยืมร้อยละ 67.5 นำไปใช้ในการเกษตร ครัวเรือนยากจนมีเพียงร้อยละ 21.8 ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ร้อยละ 89.8 ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือในด้านเงินหรืออุปกรณ์การทำการเกษตร หนึ่งในสามของครัวเรือนยากจนไม่มีบัตร

ประกันสุขภาพ ครั้วเรือนร้อยละ 64.9 ใช้น้ำจากบ่อน้ำดิน ร้อยละ 84.9 มีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 33.2 รับฟังข่าวสารผ่านโทรทัศน์ ร้อยละ 45.9 ใช้เวลาว่างในการพักผ่อน คนยากจนโดยเฉลี่ยจนมาแล้ว 14.55 ปี สาเหตุของความยากจน คือ ไม่มีงาน ขาดแคลนทรัพย์สิน และมีลูกมาก ร้อยละ 65.9 ไม่ทราบว่าในระยะ 2 - 3 ปี ข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างไร ร้อยละ 35.2 ตอบว่าลูกจะทำให้ครอบครัวพ้นความยากจนได้ และร้อยละ 45.8 ตอบว่า สุขภาพ งาน ทรัพย์สิน จะเป็นอุปสรรคทำให้ไม่พ้นความยากจน

การวิเคราะห์โดยแบ่งตามอาชีพห้ำอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน คือ ไม่มีอาชีพ อาชีพทำสวนยาง ทำนา ประมง และรับจ้างนอกภาคเกษตร พบว่าสภาพเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนของกลุ่มไม่มีอาชีพ และกลุ่มประมง มีรายได้ที่เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการขั้นต่ำ น้อยที่สุด จัดได้ว่าเป็นกลุ่มยากจนคัดค้านอย่างแท้จริง กลุ่มรับจ้างนอกภาคเกษตรมีรายได้สูงกว่ากลุ่มอื่น ในการศึกษา ได้แยกบรรยายถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมงยากจนไว้โดยเฉพาะ

สรุปสาเหตุของความยากจนจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ โอกาสและความสามารถในการทำงาน การขาดแคลนทุนและทรัพย์สิน หนี้สินและจำนวนและปัญหาเกี่ยวกับลูก

คณะผู้วิจัยได้เสนอแนะนโยบายแก้ไขความยากจนทั้งระดับมหภาคและจุลภาค โดยเสนอการแก้ไขที่ตรงกับแต่ละกลุ่มอาชีพ และอีก 3 กลุ่ม ในสังคม คือ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มครอบครัวเดี่ยวที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นสตรี และกลุ่มเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยลดความยากจน คือ การบริหารจัดการที่ดี การมีส่วนร่วมของประชาชน และการดำรงไว้ซึ่งค่านิยมและความเข้มแข็งของชุมชนภาคใต้

ABSTRACT

The study of the Ultra Poor in Southern Thailand is a research project in the research program on the Ultra Poor in the four regions of Thailand supported by the Thailand Research Fund (TRF) through the TRF senior research scholar Associate Professor Dr. Medhi Krongkaew.

The objective of the research is to study the socio-economic conditions of poor households in southern Thailand so as to identify the causes of poverty and find the ways to alleviate them. The research used both quantitative and qualitative methods. The heads of the poor households, identified with the help of village leaders, were interviewed. The survey was conducted in four provinces namely: Nakorn Sri Thammarat, Phatthalung, Pattani and Satun. 326 samples were collected. In the qualitative method, the in-depth interviews were conducted by selecting 5 households from the poorest village in each province, a total of 20 households. The village data was collected by interviewing the leaders of 65 sampled villages.

The results were as follows: 85.6 percent of the poor households consisted of nuclear families. The average household size is 5.05 persons. There were 56.5 percent of household heads who aged above 50 years old. 67.8 percent had primary level education and 28.8 percent had no education. 27.4 percent of household heads were women. 49.7 and 50.3 percent of households were in agricultural and non-agricultural occupations respectively. 81.2 percent had no secondary occupation. 48 percent of the poor worked as labourers. The average working days per year were 168.7. Both temporary and permanent migrations were small. A number of out-migrants commonly aged between 15-24 years. The majority migrated to work as labourers in other provinces in the region and 8.5 percent to neighbouring Malaysia. 69.3 percent of household heads were married and 64.1 percent did not use contraceptives. The average number of children per household was 5.18. The child mortality rate (per 100) was 14.9 of which 52.1 percent was postnatal mortality (0-1 year). Every one out of ten households had one disabled person. 30.4 percent of the households had no toilets. The typical house (62.9 percent) was one-storey wooden situated above the ground. 75.8 percent of the poor owned houses. The average land per household was 3.7 rai. 58 percent of the poor were landless. The average income per household per year was 54,862.33 bahts, which is equivalent to 905.31 bahts per person per month. 52.3 percent of the income came from agriculture. The expenditure per household per year was 47,475.28 bahts, which is equivalent to 783.41 bahts per person per month. 80.5 percent of the expenditure was spent on living, the rest was spent on agriculture. The average net income per household was 7,387.10 bahts per year. 46.9 percent of the poor had their expenditure exceeded their income. 66.6 percent were in debt. Their sources of loans were the Bank for Agriculture and Agricultural Co-operatives, neighbours and merchants. 67.5 percent of the loans were spent on agriculture. Only 21.8 percent of the poor households were members of groups in a village. 89.8 percent received neither financial nor agricultural assistance. One out of three of the poor households did not have health care cards. 64.9 percent used water from the wells. 84.9 percent had electricity. 33.2 percent received news through televisions. 45.9 percent spent their free time resting. The average time they have been in poverty is 14.55 year. The causes of poverty were job problems, lack of capital and children. 65.9 percent had no ideas how to improve their lives in the next couple of years. 35.2 percent expected their children to help them out of poverty. 45.8 percent replied that health, unemployment and lack of capital were factors that would prevent them from getting out of poverty.

For the analysis, the data was classified according to the five occupations of household heads namely: no occupation, rubber planters, rice farmers, fishermen, and labourers in non-agricultural sectors. The results showed that the no occupation and fishermen groups had lowest income compared to the basic need ratio. These two groups were the ultra poor. The labourers had the highest income among the five occupations. In the study, the socio-economic conditions of the fishermen were described in a separate section.

The causes of poverty according to the quantitative and qualitative data were job problems, lack of capital, debt, and children.

The research suggested that to alleviate the poverty, policies were needed at both macro and micro levels. Policies had to be directed at the right occupational groups. Other 3 social groups that needed helps were the elderly, the female headed single-parent families, and children who did not complete compulsory education. The factors that would facilitate the alleviation of poverty are good governance, people participation, and maintenance of social values and the strength of the southern communities.

สารบัญ

	หน้า
คณะผู้วิจัย	i
กิตติกรรมประกาศ	ii
บทคัดย่อ	iii
สารบัญ	vii
สารบัญตาราง	xi
สารบัญรูป	xix
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	7
1.4 วิธีการศึกษา	9
1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	10
บทที่ 2 สภาพทั่วไปของภาคใต้และจังหวัดที่ศึกษา	15
2.1 สภาพทั่วไปของภาคใต้	15
2.2 สภาพทั่วไปของจังหวัดที่ศึกษา	20
2.2.1 จังหวัดนครศรีธรรมราช	20
2.2.2 จังหวัดพัทลุง	23
2.2.3 จังหวัดปัตตานี	25
2.2.4 จังหวัดสตูล	27
2.3 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ศึกษา	30
2.3.1 สภาพทั่วไป	30
2.3.2 ขนาดของหมู่บ้าน	31
2.3.3 สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน	32
2.3.4 สุขภาพอนามัย	35
2.3.5 การศึกษา	36
2.3.6 การบริการพื้นฐาน	38
2.3.7 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน	41
2.3.8 จำนวนคนดกงานเพราะภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ	41
2.4 สรุป	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนคนยากจนดัดดาม.....	73
3.1 ลักษณะและขนาดครัวเรือน.....	73
3.2 โครงสร้างประชากร.....	73
3.3 อัตราการเกิด การตาย และการเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ.....	75
3.4 การศึกษา.....	75
3.5 อาชีพและการเปลี่ยนแปลงอาชีพ.....	76
3.6 จำนวนวันทำงานต่อปี.....	77
3.7 การทำงานรับจ้าง.....	77
3.8 การย้ายถิ่น.....	77
3.9 สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน.....	79
3.10 การวางแผนครอบครัว.....	79
3.11 จำนวนบุตรและอัตราการตายของบุตร.....	79
3.12 ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรัง.....	80
3.13 ลักษณะส้วม.....	80
3.14 ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย.....	80
3.15 การถือครองที่ดิน.....	81
3.16 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน.....	81
3.17 การทำการเกษตร.....	82
3.18 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้.....	83
3.19 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย.....	83
3.20 รายได้สุทธิ.....	84
3.21 ภาวะหนี้สิน.....	84
3.22 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม.....	85
3.23 ความช่วยเหลือที่ได้รับ.....	86
3.24 การได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต.....	87
3.25 การรับทราบข้อมูลข่าวสาร.....	88
3.26 การใช้เวลาว่าง.....	88
3.27 ความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน.....	89
3.27.1 ปัญหาของครัวเรือนยากจน.....	89
3.27.2 สาเหตุของความยากจน.....	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.28 การฟื้นฟูสภาพความยากจน.....	91
3.29 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	92
3.30 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ รายจ่ายและหนี้สิน	93
3.31 สรุปสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้	95
บทที่ 4 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของคนยากจนคัดค้านห้ำอาชีพและครัวเรือนประมงยากจน	155
4.1 ห้ำอาชีพ	155
4.1.1 โครงสร้างครอบครัวและประชากร	155
4.1.2 จำนวนบุตรและการคุมกำเนิด	156
4.1.3 การพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง	156
4.1.4 การมีส่วนร่วม	156
4.1.5 บัตรประกันสุขภาพ.....	157
4.1.6 ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย.....	157
4.1.7 การถือครองที่ดิน.....	157
4.1.8 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้.....	157
4.1.9 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย.....	159
4.1.10 รายได้สุทธิ	159
4.1.11 หนี้สิน	159
4.1.12 การเข้าร่วมกลุ่มในสังคม.....	160
4.1.13 การได้รับความช่วยเหลือ.....	160
4.1.14 แหล่งน้ำกินน้ำใช้.....	160
4.1.15 การใช้เวลาว่าง.....	160
4.2 ครัวเรือนประมงภาคใต้กับความยากจน.....	172
4.2.1 สภาพทางสังคม.....	174
4.2.2 สภาพทางเศรษฐกิจ	175
4.2.3 สรุป.....	181
บทที่ 5 กรณีศึกษา	189
5.1 ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านและครัวเรือนยากจน	190
5.2 ลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิก.....	191
5.3 วิธีการทำงาน	192
5.4 การเป็นหนี้สิน	192

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.5 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านจังหวัดนครราชสีมา	193
5.6 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านจังหวัดสตูล.....	195
5.7 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านในจังหวัดปัตตานี	199
5.8 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านจังหวัดพัทลุง.....	202
5.9 สรุปสาเหตุของความยากจน	207
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	211
บรรณานุกรม.....	219
ภาคผนวก	223

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 ภาพรวมของความยากจนในประเทศไทย	4
ตารางที่ 1.2 ร้อยละของคนจนจำแนกตามพื้นที่	4
ตารางที่ 1.3 ร้อยละของคนจนจำแนกตามภูมิภาค	6
ตารางที่ 1.4 รายได้ประชากร/คน/ปี ของภาคใต้ ประจำปี 2539 ณ ราคาตลาดโดยแยกเป็นจังหวัด	10
ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่	11
ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่ (ต่อ)	12
ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่ (ต่อ)	13
ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่ (ต่อ)	14
ตารางที่ 2ก.1 จำนวน อ.บ.ค. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัด นครศรีธรรมราช รายอำเภอปี 2542	45
ตารางที่ 2ก.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดนครศรีธรรมราช	46
ตารางที่ 2ก.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,390 หมู่บ้าน	47
ตารางที่ 2ข.1 จำนวน อ.บ.ค. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดพัทลุง รายอำเภอปี 2542	48
ตารางที่ 2ข.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดพัทลุง	49
ตารางที่ 2ข.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดพัทลุง จำนวน 604 หมู่บ้าน	50
ตารางที่ 2ค.1 จำนวน อ.บ.ค. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดปัตตานี รายอำเภอปี 2542	51
ตารางที่ 2ค.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดปัตตานี	52
ตารางที่ 2ค.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดปัตตานี จำนวน 601 หมู่บ้าน	53
ตารางที่ 2ง.1 จำนวน อ.บ.ค. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดสตูล รายอำเภอปี 2542	54
ตารางที่ 2ง.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดสตูล	55
ตารางที่ 2ง.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดสตูล จำนวน 244 หมู่บ้าน	56
ตารางที่ 2.1 จำนวนคนยากจนเฉลี่ยในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	57
ตารางที่ 2.2 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามจำนวนครัวเรือน	57
ตารางที่ 2.3 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามจำนวนประชากร	57

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 2.4 อาชีพหลักและอาชีพรองของครัวเรือนในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	58
ตารางที่ 2.5 จำนวนกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	59
ตารางที่ 2.6 รายได้ของหมู่บ้านจากการเก็บภาษีบำรุงท้องที่	59
ตารางที่ 2.7 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามการถือครองที่ดินของครัวเรือน	60
ตารางที่ 2.8 อัตราค่าจ้างแรงงานในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	60
ตารางที่ 2.9 อัตราการเกิดและตายของประชากรในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	61
ตารางที่ 2.10 ร้อยละของหมู่บ้านและครัวเรือนที่ยังไม่มีส้วมของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	61
ตารางที่ 2.11 จำนวนเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	61
ตารางที่ 2.12 ลักษณะของถนนของหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	62
ตารางที่ 2.13 ชนิดของถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	62
ตารางที่ 2.14 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามระยะทางการเดินทางไปอำเภอ	63
ตารางที่ 2.15 จำนวนไฟฟ้าสาธารณะของหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	63
ตารางที่ 2.16 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาที่มีโทรศัพท์สาธารณะ	64
ตารางที่ 2.17 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกคะแนนความสมบูรณ์ของน้ำกินน้ำใช้	65
ตารางที่ 2.18 จำนวนแหล่งน้ำสาธารณะ พื้นที่น้ำ และการใช้ประโยชน์ในน้ำแล้งของหมู่บ้าน ในแต่ละ จังหวัดที่ศึกษา	65
ตารางที่ 2.19 ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำดื่มใช้ส่วนตัวและจำนวนบ่อน้ำดื่มสาธารณะของ แต่ละจังหวัดที่ศึกษา	66
ตารางที่ 2.20 ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำบาดาลส่วนตัวและจำนวนบ่อน้ำบาดาลสาธารณะของ แต่ละจังหวัดที่ศึกษา	67
ตารางที่ 2.21 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาที่มีระบบประปาหมู่บ้าน	68
ตารางที่ 2.22 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามคะแนนระดับการพัฒนา	68
ตารางที่ 3.1 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครอบครัวที่อยู่ในบ้าน	100
ตารางที่ 3.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเพศ	100
ตารางที่ 3.3 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนในครัวเรือน	100
ตารางที่ 3.4 จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุ	101
ตารางที่ 3.5 อัตราการเกิด อัตราการตาย (ต่อพันคน) และอัตราเพิ่มตามธรรมชาติ	101

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.6 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา	101
ตารางที่ 3.6.1 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ เพศ และสถานภาพสมรส	102
ตารางที่ 3.7 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามระดับการศึกษา	103
ตารางที่ 3.8 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพหลัก	103
ตารางที่ 3.9 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพรอง	103
ตารางที่ 3.10 จำนวนประชากรจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา	104
ตารางที่ 3.11 จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว	104
ตารางที่ 3.12 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามการทำงานรับจ้าง	104
ตารางที่ 3.13 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามประเภท ของงานรับจ้าง	105
ตารางที่ 3.14 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามสถานที่ ทำงานรับจ้าง	105
ตารางที่ 3.15 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามช่วงเวลา ที่ไปทำงาน	106
ตารางที่ 3.16 ร้อยละของอัตราการย้ายถิ่น	106
ตารางที่ 3.17 จำนวนผู้ย้ายถิ่นเฉลี่ยต่อครัวเรือน	106
ตารางที่ 3.18 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน	106
ตารางที่ 3.19 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามเพศ	107
ตารางที่ 3.20 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา	107
ตารางที่ 3.21 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ	107
ตารางที่ 3.21.1 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ	108
ตารางที่ 3.22 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่	108
ตารางที่ 3.23 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ไปทำ	109
ตารางที่ 3.24 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพการสมรส	109
ตารางที่ 3.25 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการใช้วิธีการคุมกำเนิด	109
ตารางที่ 3.26 จำนวนครัวเรือนที่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดจำแนกตามวิธีการที่เคยใช้	110
ตารางที่ 3.27 อัตราการอยู่รอดของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน	110
ตารางที่ 3.28 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามอายุการตาย	110

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.29 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามสาเหตุการตาย	111
ตารางที่ 3.30 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนพิการ	111
ตารางที่ 3.31 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือน	111
ตารางที่ 3.32 จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังจำแนกตามชนิดโรค	112
ตารางที่ 3.33 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะส้วม	112
ตารางที่ 3.34 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะบ้านที่พักอาศัย	113
ตารางที่ 3.35 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามชนิดของหลังคาบ้าน	113
ตารางที่ 3.36 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามมูลค่าบ้านถ้าสร้างใหม่ในขนาดและลักษณะเช่นเดิม	114
ตารางที่ 3.37 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครองบ้าน	114
ตารางที่ 3.38 พื้นที่ถือครองที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครอง	114
ตารางที่ 3.39 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่ดินของตนเอง	115
ตารางที่ 3.40 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดินของตนเอง	115
ตารางที่ 3.41 จำนวนพื้นที่ดินที่ลดลงจำแนกตามเหตุผลที่ลดลง	115
ตารางที่ 3.42 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการทำเกษตร	116
ตารางที่ 3.43 จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชไร่และไม่ขึ้นดิน ชนิดต่าง ๆ	116
ตารางที่ 3.44 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืช	117
ตารางที่ 3.45 จำนวนครัวเรือนที่มีสัตว์แต่ละชนิด ณ วันสำรวจ	118
ตารางที่ 3.46 จำนวนสัตว์แต่ละชนิดเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจ	118
ตารางที่ 3.47 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้	119
ตารางที่ 3.47.1 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้	120
ตารางที่ 3.47.2 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้	121
ตารางที่ 3.48 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน	122
ตารางที่ 3.49 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน	122
ตารางที่ 3.50 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามประเภทรายจ่าย	123
ตารางที่ 3.51 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายจ่ายในครัวเรือน	124
ตารางที่ 3.52 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี	125
ตารางที่ 3.52.1 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท) เฉพาะเงินสด	125
ตารางที่ 3.53 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน	125

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.54 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ	126
ตารางที่ 3.55 ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้	126
ตารางที่ 3.56 ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้	126
ตารางที่ 3.57 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินในปี 2542	127
ตารางที่ 3.58 จำนวนเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2542 จำแนกตามแหล่งเงินกู้	127
ตารางที่ 3.59 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ในปี 2542	127
ตารางที่ 3.60 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้เงินจำแนกตามปริมาณเงินทุนในปี 2540	128
ตารางที่ 3.61 ปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เงินกู้	128
ตารางที่ 3.61.1 จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้คงค้างกับแหล่งต่าง ๆ แยกตามอาชีพ ของหัวหน้าครัวเรือน	129
ตารางที่ 3.62 จำนวนครัวเรือนที่มีคนในครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ	130
ตารางที่ 3.63 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนหลักสูตรวิชาชีพที่เคยอบรม	130
ตารางที่ 3.64 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือด้านเงิน	130
ตารางที่ 3.65 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเคยได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	131
ตารางที่ 3.66 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ	131
ตารางที่ 3.67 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีบัตรประกันสุขภาพ	131
ตารางที่ 3.68 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระยะห่างจากบ้านถึงถนนที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล	132
ตารางที่ 3.69 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำดื่มที่ใช้ในฤดูแล้ง	132
ตารางที่ 3.70 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำใช้ในฤดูแล้ง	133
ตารางที่ 3.71 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีไฟฟ้าใช้	133
ตารางที่ 3.72 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้สื่อสารมวลชน	133
ตารางที่ 3.73 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพ	134
ตารางที่ 3.74 ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการทำการเกษตร	134
ตารางที่ 3.75 ปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ไม่ใช่การเกษตร	135
ตารางที่ 3.76 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนปีที่มีความรู้สึกลำบาก	135
ตารางที่ 3.77 สาเหตุของความยากจน	136
ตารางที่ 3.78 คิดว่าใน 2-3 ปีข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร	137
ตารางที่ 3.79 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นต่อการฟื้นความยากจน	137

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.79.1 สาเหตุที่ทำให้พ้นความยากจนได้	138
ตารางที่ 3.79.2 สาเหตุที่ทำให้พ้นจากความยากจนไม่ได้	139
ตารางที่ 3.80 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและสิ้นสุดการเรียนแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและเพศ	139
ตารางที่ 3.81 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและเพศ	140
ตารางที่ 3.82 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและสิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ	140
ตารางที่ 3.83 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ	141
ตารางที่ 3.84 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ	141
ตารางที่ 3.85 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วมีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ	142
ตารางที่ 3.86 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วมีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ	142
ตารางที่ 3.87 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ	143
ตารางที่ 3.88 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและอายุ	143
ตารางที่ 3.89 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและอายุ	144
ตารางที่ 3.90 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้าน จำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่และเพศ	145
ตารางที่ 3.91 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้าน จำแนกตามอาชีพที่ไปทำและเพศ	145
ตารางที่ 3.92 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน จำแนกตามขนาดที่ดินของตนเอง	146
ตารางที่ 3.93 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน จำแนกตามขนาดของครัวเรือน	146
ตารางที่ 3.94 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้าง จำแนกตามชนิดของงานรับจ้าง	146
ตารางที่ 3.95 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ไปทำงาน	146
ตารางที่ 3.96 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้จากการรับจ้าง จำแนกตามระดับการศึกษา	147

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.97 การวิเคราะห์ความแปรปรวนค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเกษตร จำแนกตามขนาดที่ดินของตนเอง	147
ตารางที่ 3.98 การวิเคราะห์ความแปรปรวนค่าใช้จ่ายในการครองชีพ จำแนกตามขนาดของครัวเรือน	147
ตารางที่ 3.99 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของหนี้สิน จำแนกตามขนาดของครัวเรือน	147
ตารางที่ 4.1 จำนวนคนเฉลี่ยทั้งหมดในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.2 อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.3 เพศของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.4 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.5 จำนวนครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานภาพสมรสต่างๆแยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน	162
ตารางที่ 4.6 ประวัติการใช้วิธีการคุมกำเนิดของครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	163
ตารางที่ 4.7 จำนวนบุตรที่ตายก่อนคลอด (แท้ง) ในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	163
ตารางที่ 4.8 จำนวนครัวเรือนกับจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	163
ตารางที่ 4.9 จำนวนครัวเรือนกับลักษณะส้วมแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	163
ตารางที่ 4.10 จำนวนครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพ	163
ตารางที่ 4.11 จำนวนครัวเรือนกับลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	164
ตารางที่ 4.12 ลักษณะความเป็นเจ้าของในบ้านที่อยู่อาศัยแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	164
ตารางที่ 4.13 จำนวนที่ดินทุกแห่งที่ครัวเรือนมีในปัจจุบันแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	164
ตารางที่ 4.14 จำนวนครัวเรือนกับจำนวนที่ดินที่มีอยู่ทุกแห่งในปัจจุบันแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	165
ตารางที่ 4.15 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท) แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	166
ตารางที่ 4.16 จำนวนคนเฉลี่ยในครัวเรือนที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นนอกหมู่บ้านแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	165
ตารางที่ 4.17 ความต้องการขั้นพื้นฐานตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน	167
ตารางที่ 4.18 รายจ่ายจำแนกตามประเภท แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (บาท)	168

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.19 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	165
ตารางที่ 4.20 จำนวนครัวเรือนกับสภาพการมีหนี้สินคิดค้างแยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน	165
ตารางที่ 4.21 จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้คงค้างกับแหล่งต่างๆ แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (หน่วย : บาท)	169
ตารางที่ 4.22 จำนวนเงินสละหนี้ที่ครัวเรือนยากจนกู้ยืมจากแหล่งเงินต่างๆในปี พ.ศ. 2542 (หน่วย:บาท)	169
ตารางที่ 4.23 จำนวนครัวเรือนที่มีคนในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ แยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน	170
ตารางที่ 4.24 จำนวนครัวเรือนที่ได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ แยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน	170
ตารางที่ 4.25 จำนวนครัวเรือนกับแหล่งน้ำดื่มประจำในฤดูแล้ง	170
ตารางที่ 4.26 จำนวนครัวเรือนกับแหล่งน้ำใช้ประจำในฤดูแล้ง	171
ตารางที่ 4.27 การใช้เวลาร่วมส่วนใหญ่จากอาชีพหลักและอาชีพรอง	171
ตารางที่ 4.28 จำนวนครัวเรือนประมงในภาคใต้จำแนกตามลักษณะของการดำเนินงาน เป็นรายจังหวัด	183
ตารางที่ 4.29 จำนวนครัวเรือนประมงทะเล จำแนกตามขนาดของการดำเนินการ รายจังหวัด	184
ตารางที่ 4.30 จำนวนบุตรทั้งหมดของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังมีชีวิตอยู่	185
ตารางที่ 4.31 วิธีการคุมกำเนิดที่ครัวเรือนประมงใช้หรือเคยใช้	185
ตารางที่ 4.32 อายุและเพศของคนในครัวเรือนประมง	186
ตารางที่ 4.33 ระดับการศึกษาของคนในครัวเรือนประมงที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว	186
ตารางที่ 4.34 อาชีพหลักของคนในครัวเรือนประมงที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว	187
ตารางที่ 4.35 จำนวนครัวเรือนที่กู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆในรอบปีที่ผ่านมาและจำนวนเงินเฉลี่ยที่กู้	187
ตารางที่ 4.36 จำนวนครัวเรือนประมงที่มีหนี้สินและจำนวนหนี้สินกับแหล่งต่างๆ	187
ตารางที่ 5.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนคัดค้านที่เป็นกรณีศึกษา	205

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 1 มิตติของความยากจนและความสัมพันธ์กัน	3
รูปที่ 2 แผนที่แสดงจังหวัด 4 จังหวัดที่ศึกษาในภาคใต้ : นครศรีธรรมราช พัทลุง สตูล ปัตตานี	8
รูปที่ 3 หมู่บ้านชาวประมง ต.แหลมสน อ.ละงู จ.สตูล	69
รูปที่ 4 หมู่บ้านชาวประมง แหลมตะลุมพุก จ.นครศรีธรรมราช	69
รูปที่ 5 มัลลิกในหมู่บ้านชาวประมง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล	70
รูปที่ 6 ถนนภายในหมู่บ้าน อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	70
รูปที่ 7 ถนนภายในหมู่บ้านประมง แหลมตะลุมพุก จ.นครศรีธรรมราช	71
รูปที่ 8 ร้านขายของชำ ต.ป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง	71
รูปที่ 9 สัมภาษณ์ผู้ใหญ่วัยบ้าน ต.ป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง	72
รูปที่ 10 สัมภาษณ์ผู้ใหญ่วัยบ้าน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช	72
รูปที่ 11 โครงสร้างประชากรของครัวเรือนยากจน	74
รูปที่ 12 คณะผู้วิจัยและนักศึกษา ออกงานสนาม จ.พัทลุง	148
รูปที่ 13 ลงเรือเก็บข้อมูล อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	148
รูปที่ 14 สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	149
รูปที่ 15 สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง	149
รูปที่ 16 สัมภาษณ์กรณีศึกษา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	150
รูปที่ 17 สัมภาษณ์กรณีศึกษา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช	150
รูปที่ 18 หัวหน้าครัวเรือนยากจน พิการ อ.ควนกาหลง จ.สตูล	151
รูปที่ 19 เด็ก ๆ ชาวไทยมุสลิมในหมู่บ้านจังหวัดปัตตานีให้ความสนใจกับการสัมภาษณ์	151
รูปที่ 20 ครัวเรือนยากจนตัวอย่าง จ.ปัตตานี	152
รูปที่ 21 เฝิงจอดเรือประมงขนาดเล็ก ต.แหลมโพธิ์ จ.ปัตตานี	152
รูปที่ 22 หมู่บ้านกรณีศึกษาจังหวัดสตูล หัวหน้าครัวเรือนอายุ 30 ปี	153
รูปที่ 23 บ้านครัวเรือนยากจนไม้ชั้นเดียวติดพื้นซีเมนต์หลังคากระเบื้อง จ.พัทลุง	153
รูปที่ 24 ครัวเรือนยากจนตัวอย่างและคณะผู้สัมภาษณ์ จ.สตูล	154
รูปที่ 25 บ้านในหมู่บ้านประมงและทำนา ต.แหลมสน อ.ละงู จ.สตูล	154
รูปที่ 26 แบบจำลองแสดงสาเหตุความยากจน	210

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

ในทศวรรษ 1950 และ 1960 (พ.ศ. 2493 และ 2503) การเติบโตของรายได้ต่อหัว เป็นเครื่องมือหลักในการวัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ ปรากฏการณ์พื้นฐานในขณะนั้นคือ การพัฒนาเศรษฐกิจจะนำความมั่งคั่งมาสู่สังคม ด้วยความคาดหวังว่าการเพิ่มการจ้างงาน การเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ในที่สุดแล้วย่อมจะสามารถกระจายไปสู่คนยากจนได้

ต่อมาในระยะต้นทศวรรษ 1970 (พ.ศ. 2513) จึงเริ่มเป็นที่ประจักษ์ว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น ยังไม่สามารถช่วยเหลือคนยากจนได้ ความยากจนในหลายประเทศยังอยู่ในระดับสูง ความไม่พอใจในทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียวเริ่มแพร่กระจายออกไป จนกระทั่งองค์การระหว่างประเทศโดยเฉพาะธนาคารโลก ได้หันมาให้ความสนใจกับการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนแทน การขจัดปัญหาความยากจนได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น ควบคู่กับการสนองตอบประชาชนในด้านความจำเป็นพื้นฐานต่างๆ อาทิ ด้านการศึกษา สาธารณสุข และการพัฒนาที่อยู่อาศัย เป็นต้น (จดหมายข่าวสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 2540)

ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน การเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับต่อเนื่องกันจนถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงได้มีการตระหนักว่าการเร่งพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียว โดยหวังว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาคือความยากจนที่ได้อย่างหนึ่ง กลับทำให้ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนเพิ่มมากขึ้น และไม่สามารถแก้ไขการกระจายรายได้ ได้ดีเท่าที่ควร ทำให้แผนพัฒนาฉบับที่ 8 หันมาเน้นความสำคัญของการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง และต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ประกอบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชีย และในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2539 – 2542 ทำให้ปัญหาคือความยากจนทวีความรุนแรงขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ทำให้ธนาคารโลก ธนาคารแห่งการพัฒนาเอเชีย และองค์กรต่างๆ ที่สำคัญหันกลับมาให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนเป็นอันดับแรก และเน้นการกระจายรายได้ให้เท่าเทียมกันมากขึ้น

มีผู้ให้คำนิยามของ “คนจน” ไว้ต่าง ๆ กัน เช่น คนจนคือผู้ที่มีรายได้ไม่พอเพียงที่จะซื้อหาอาหารเพียงพอตามหลักโภชนาการ (อัมมาร สยามวาลา 2540) หรือผู้ยากจนคือ ผู้ที่ไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของ “ทรัพยากร” สำคัญที่ใช้ในการผลิต (นิธิ เอียวศรีวงศ์ อ้างใน อภิชัย พันธเสน 2540) บ้างก็ว่าคนจนเป็นความรู้สึก สำหรับบรรดาชนของชาวบ้าน คนจนในหมู่บ้านหรือในชุมชน คือ คนที่มีข้าวไม่พอกินตลอดทั้งปี (ถนอมศักดิ์ แก้วเทพ 2541)

เมธี ครองแก้ว เป็นผู้นิยามคำว่า “คนจนดักดาน” (Ultra Poor) ไว้ในการศึกษาเกี่ยวกับความยากจนในประเทศไทย (โดยใช้เส้นความยากจนเป็นมาตรฐาน) ซึ่งเป็นคำที่สะท้อนสภาพของคนที่ยจนมาก ๆ ยากจนจนกระทั่งไม่มีความหวังที่จะพ้นจากความยากจนที่มีอยู่ได้ และเป็นคนจนที่ยจนมาเป็นเวลานาน เช่น 10 ปีขึ้นไป สำหรับคำ “คนจนดักดาน” นี้ มักจะเป็นที่ถกเถียงกันว่าอย่างไรที่เรียกว่า “ดักดาน” บ้างก็ใช้ว่า “คนจนซ้ำซาก” เป็นคำที่สะกดผู้ฟังและมักจะเป็นหัวข้อของการถกเถียงและตีความหมายในหมู่นักวิชาการอยู่เสมอ

การศึกษาเรื่องความยากจนมีหลายรูปแบบ เช่น เป็นการศึกษาโดยดูรายได้เป็นตัววัด หรือการศึกษาที่ใช้ความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) ของบุคคลเป็นตัวชี้วัด หรือการศึกษาที่พิจารณาในเรื่องของการมีโอกาสด้านสมรรถภาพ (Capability Needs) ของบุคคลนั้น ๆ พอที่จะมีชีวิตที่สุขสบายได้ (Human Development Report 1997)

การศึกษาเรื่องความยากจนหรือคนจนที่เน้นเฉพาะรายได้เป็นหลัก มักจะไม่ใช่ที่ยอมรับว่า เป็นการศึกษาที่สมบูรณ์หรือพอเพียง โดยมีข้อถกเถียงว่า ความยากจนนั้นมีหลายมิติ จมื่นจะต้องมีตัวชี้วัดอื่น ๆ ด้วย เพื่อแสดงถึงความยากจนที่แท้จริง

องค์การสหประชาชาติในรายงาน Human Development Report ปี 1997 ได้กล่าวถึงมิติของความยากจนไว้ 4 ประการ คือ

1. ชีวิตสั้น (Short Life) บุคคลควรมีชีวิตยืนยาวได้อย่างมีคุณภาพ
2. ความไม่รู้ (Illiteracy) การอ่านออกเขียนได้ การศึกษา การเข้าถึงข่าวสาร
3. การถูกตัดออกจากสังคม (Exclusion) การไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มในสังคม
4. การขาดแคลนทรัพยากร ทรัพย์สิน ทรัพยากร (Lack of Material Means) ซึ่งจะนำมาซึ่งรายได้และการกินคืออยู่ดี

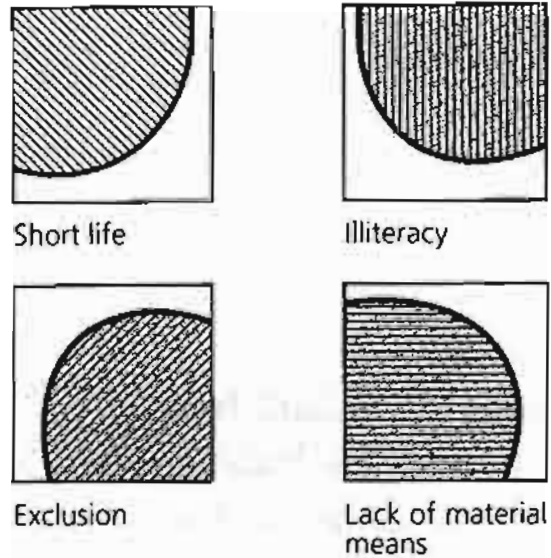
ซึ่งมิติทั้ง 4 นี้ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และผสมผสานกันได้ (ตามรูปในหน้า 3)

ลักษณะและโครงสร้างปัญหาความยากจนในประเทศไทย

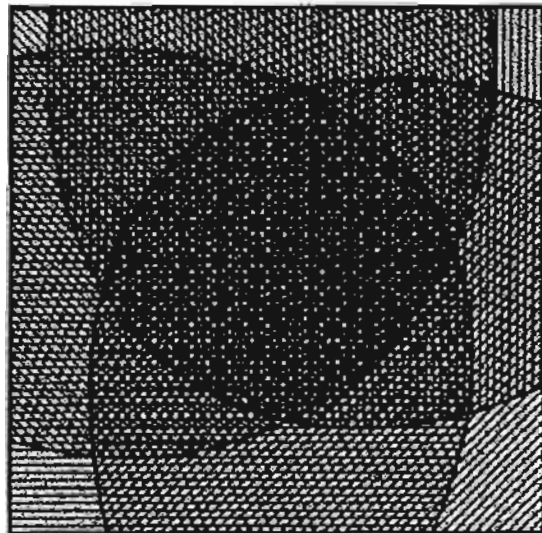
ความยากจนในประเทศไทยได้ลดลงเป็นลำดับ ในปี 2531 มีจำนวนคนจนถึงร้อยละ 32 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งได้ลดลงเหลือร้อยละ 27.2 ในปี 2533 และร้อยละ 23.2 ในปี 2535 สำหรับในปี 2537 จำนวนคนยากจนลดลงเหลือร้อยละ 16.3 และยังคงลดลงต่อไปอีกอย่างรวดเร็วจนเหลือเพียงร้อยละ 11.4 ในปี 2539 ซึ่งให้เห็นว่าผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง ที่ได้เกิดขึ้นในปี 2533 (ทศวรรษ 1990) จนกระทั่งถึงปี 2539 ได้กระจายไปสู่คนยากจนมากขึ้น ทำให้จำนวนคนจนลดลงอย่างรวดเร็วจาก 17.9 ล้านคนในปี 2531 เหลือเพียง 6.8 ล้านคนในปี 2539 อย่างไรก็ตามหลังปี 2539 ปัญหาความยากจนได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี 2539 นั้นเอง

Poverty in the human development perspective

Poverty has many dimensions

And these dimensions can overlap in different combinations

รูปที่ 1 มิติของความยากจนและความสัมพันธ์กัน

Human Development Report, United Nations 1997

ตารางที่ 1.1 : ภาพรวมของความยากจนในประเทศไทย

	2531	2533	2535	2537	2539	2541
จำนวนคนจน (ร้อยละ)	32.6	27.2	23.2	16.3	11.4	12.9
ช่องว่างของความยากจน (ร้อยละ)	10.4	8.0	6.8	4.3	2.8	3.2
ความรุนแรงของความยากจน (ร้อยละ)	4.6	3.3	2.8	1.7	1.1	1.2
จำนวนคนยากจน (ล้านคน)	17.9	15.3	13.5	9.7	6.8	7.9

ที่มา : จดหมายข่าวสภาพัฒน์ ปีที่ 2 เล่มที่ 3 พฤษภาคม 2541

ความยากจนในพื้นที่เขตเมืองและชนบทและในเขตภูมิภาค

จะพบว่าพื้นที่ชนบทในประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนหนาแน่นมาโดยตลอด ในปี 2531 มีคนยากจนในเขตในชนบทถึงร้อยละ 40.3 และได้ลดลงเหลือร้อยละ 14.9 ในปี 2539 ช่องว่างความยากจนระหว่างเมืองและชนบทก็ได้แคบลงตามไปด้วย เปรียบเทียบเขตเทศบาลและชนบท พบว่า เขตเทศบาลลดลงน้อยกว่าชนบท คือในช่วงปี 2535 - 2537 คนจนลดลงร้อยละ 1.1 และในช่วงปี 2537 - 2539 คนจนลดลงร้อยละ 0.8 ในขณะที่ในชนบท ในช่วงปี 2535 - 2537 คนจนในเขตชนบทลดลงถึงร้อยละ 8.5 และร้อยละ 6.3 ระหว่าง ปี 2537 - 2539

ตารางที่ 1.2 : ร้อยละของคนจนจำแนกตามพื้นที่

พ.ศ.	เทศบาล	สุขาภิบาล	ชนบท
2531	8	21.8	40.3
2533	6.9	18.2	33.8
2535	3.6	12.7	29.7
2537	2.4	9.6	21.2
2539	1.6	5.8	14.9
2541	1.5	7.2	17.2

อัตราการเปลี่ยนแปลง			
2531 – 2533	-13.8	-16.5	-16.1
2533 – 2535	-47.8	-30.2	-12.1
2535 – 2537	-33.3	-24.4	-28.6
2537 – 2539	-33.3	-39.6	-29.7
2539 – 2541	-6.6	24.4	15.3
ดัชนีวิกฤติ	1.6	33.6	21.9
ค่าคาดหวัง	1.5	5.4	14.1

ที่มา : จดหมายข่าวสภาพัฒน์ ปีที่ 3 เล่มที่ 1 มกราคม 2542

สิ่งซึ่งน่าเป็นห่วง คือ คนยากจนในชนบทที่อยู่ในกลุ่มสูงอายุเป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด และเป็นกลุ่มที่ความยากจนมีผลกระทบรุนแรงมากที่สุด เนื่องจากความสามารถในการช่วยเหลือตนเองมีน้อย

เมื่อดูตามภูมิภาคจะพบว่า ตั้งแต่ปี 2531 ถึง 2539 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนคนยากจนสูงที่สุดกว่าทุกภาคมาโดยตลอด คือร้อยละ 48.4 และร้อยละ 19.4 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศทั้งสองช่วง แต่ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา (2535 – 2539) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนคนยากจนลดลงถึงร้อยละ 20.5 เทียบกับการลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 11.8 ของทั้งประเทศ

คนจนในภาคเหนือลดลงในสภาพที่น่าพอใจ คือ จากร้อยละ 32 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 11.2 ในปี 2539

คนจนในภาคใต้ได้ลดลงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับภาคเหนือ คือ ร้อยละ 32.5 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 11.5 ในปี 2539 แม้ว่าในปี 2537 ภาคใต้มีคนจนสูงกว่าภาคเหนือ คือ ร้อยละ 17.3 : 13.2 แต่ในช่วงปี 2539 ปัญหาความยากจนในภาคใต้ได้ลดลงอย่างมาก แม้ว่าจะสูงกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศที่ร้อยละ 11.4 เล็กน้อยก็ตาม

ตารางที่ 1.3 : ร้อยละของคนจนจำแนกตามภูมิภาค

พ.ศ.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	กรุงเทพ และ ปริมณฑล
2531	26.6	32.0	48.4	32.5	6.1
2533	22.3	23.2	43.1	27.6	3.5
2535	13.3	22.6	39.9	19.7	1.9
2537	9.2	13.2	28.6	17.3	0.9
2539	6.3	11.2	19.4	11.5	0.6
2541	7.7	9.0	23.2	14.8	0.6
อัตราการเปลี่ยนแปลง					
2531 – 2533	-16.2	-27.4	-10.9	-15.2	-42.8
2533 – 2535	-40.4	-2.6	-7.5	-28.6	-44.4
2535 – 2537	-30.4	-41.8	-28.3	-12.3	-54.7
2537 – 2539	-31.7	-14.8	-32.0	-33.4	-27.3
2539 – 2541	22.4	-19.7	19.4	28.7	-12.7
ดัชนีวิกฤติ	32.2	-15.1	25.5	36.3	-2.4
ค่าคาดหวัง	5.8	10.6	18.5	10.9	0.6

ที่มา : จดหมายข่าวสภาพพัฒนา ปีที่ 3 เล่มที่ 1 มกราคม 2542

ในภาพรวมความยากจนในภาคใต้ดูไม่เด่นชัดและรุนแรงมากเท่าภาคอื่นในประเทศไทย เนื่องจาก การที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และประชากรเป็นจำนวนน้อยกว่าภาคอื่น การย้ายถิ่นออกของ ภาคใต้ เมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ ในประเทศไทยก็น้อยกว่า นอกจากนี้สภาพการขาดแคลนแรงงานในบางอุตสาหกรรมในภาคใต้ ยังเป็นเครื่องยืนยันว่า การมีงานทำและการพัฒนาเศรษฐกิจยังมีโอกาสอยู่มากในภาค ใต้ อย่างไรก็ตาม ภาคใต้ก็ยังมีกลุ่มประชากร และกลุ่มที่มีสภาพความยากจนซึ่งอยู่ในชนบท เช่น กลุ่ม ชาวประมงพื้นบ้าน กลุ่มชาวนาที่มีที่ดินถือครองน้อย กลุ่มชาวสวนยางขนาดเล็ก เป็นต้น กลุ่มชาวประมง พื้นบ้าน นับได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความยากจนมากที่สุดกลุ่มหนึ่งในประเทศ และมีจำนวนไม่น้อยที่อยู่ในภาค ใต้ โดยเฉพาะภาคใต้ตอนล่าง อันได้แก่จังหวัด สตูล ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งเป็นกลุ่มประมงพื้นบ้าน ชาวไทยมุสลิม แม้แต่ในจังหวัดอื่น เช่น นครศรีธรรมราช หรือสงขลา กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านเหล่านี้ เป็นชาวไทยมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ จากการสำรวจของโครงการจัดการทรัพยากรไทยฝั่งภาคใต้ในปี 2540 พบว่าในพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล 13 จังหวัดของภาคใต้ มีผู้ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านอยู่ใน 71 อำเภอ 261 ตำบล 1,146 หมู่บ้าน มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านอยู่ 46,930 ครัวเรือน ประชากร ประมาณ 250,000 คน เมื่อเทียบกับครัวเรือนประมงโดยรวมของประเทศไทยแล้ว ครัวเรือนประมงของ

ภาคใต้มีอยู่ถึง 55,977 ครัวเรือน หรือร้อยละ 69 จาก 80,704 ของครัวเรือนประมงทั่วประเทศ (สำมะโนประมง 2538) กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านเหล่านี้ กำลังประสบปัญหาเดือดร้อนในการที่ทรัพยากรทางทะเลซึ่งเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของพวกเขาจะลดลง เพราะการทำประมงวิธีใหม่ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้พวกเขามีฐานะยากจนลงมาก

นอกจากนี้ วิกฤติเศรษฐกิจระหว่างปี 2539-2542 ยังส่งผลให้ราคาขายซึ่งเป็นพืชผลผลิตหลักของเกษตรกรในภาคใต้ลดลงอย่างมาก เช่นราคาขายแผ่นดิบชั้น 3 ลดลงจาก 34.46 บาท/กก. ในปี 2538 เป็น 19.76 บาท/กก. ในปี 2542 (รายงานเศรษฐกิจภาคใต้รายเดือน 2543) ทำให้เกิดความยากจนฉับพลันในหมู่เกษตรกรเหล่านี้ ลดฐานะจากที่เคย “พอมีพอกิน” มาเป็น “คนยากจน” กลุ่มใหม่ ปัญหาความยากจนที่เคยลดน้อยจนถึงปี 2539 กลับเพิ่มขึ้นมาใหม่ และมีผลกระทบระยะยาวกับการพัฒนาชนบทในด้านต่าง ๆ

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนในภาคใต้ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน อันจะนำมาซึ่งความรู้และความเข้าใจลักษณะสภาพปัญหาของความยากจนในภาคใต้เพื่อการนำไปวิเคราะห์แก้ปัญหาให้ถูกจุด เพื่อให้รัฐสามารถกำหนดนโยบายแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายด้านการจัดสวัสดิการ (Welfare) เพื่อช่วยเหลือคนยากจนในสังคมชนบทภาคใต้ให้ถูกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ให้กับกลุ่มคนยากจนที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปราะบางต่อผลกระทบจากความผันผวนภายนอก เป็นการขจัดปัญหาความยากจน และก่อให้เกิด “ความอยู่ดีมีสุข” ในภาคใต้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของคนจนดักดานในภาคใต้ และศึกษาเฉพาะกรณีคนยากจนในหมู่บ้านที่จนที่สุดของแต่ละจังหวัด สาเหตุของความยากจนดักดาน และโอกาสที่จะยกฐานะของคนยากจนให้พ้นสภาพความยากจน
2. เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนต่อไป

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

เลือกศึกษา 4 จังหวัดในภาคใต้คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และสตูล โดยการเลือกแบ่งพื้นที่เป็นกลุ่มจังหวัดในภาคใต้ตอนบนและตอนล่าง และให้จังหวัดนครศรีธรรมราช และพัทลุงเป็นตัวแทนของภาคใต้ตอนบน และจังหวัดปัตตานี และสตูลเป็นตัวแทนของภาคใต้ตอนล่าง

การเลือกจังหวัดเหล่านี้ ดูจากบัญชีรายชื่อต่อคนต่อปีของจังหวัด (ตารางที่ 1.4) และประวัติความยากจนของจังหวัด ประกอบกัน

รูปที่ 2 แผนที่แสดงจังหวัด 4 จังหวัดที่ศึกษาในภาคใต้ : นครศรีธรรมราช พัทลุง สตูล ปัตตานี

ระยะเวลาการศึกษา : มีนาคม 2542 - พฤษภาคม 2543

1.4 วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ครัวเรือน กรณีศึกษาแบบเจาะลึก

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ สภาพทั่วไปของจังหวัดและอำเภอ
2. ในการสำรวจภาคสนามได้กำหนดพื้นที่ จำนวนตัวอย่าง และวิธีการสุ่มเลือกตัวอย่าง ดังนี้
 - 2.1 เลือก 4 จังหวัดจาก 14 จังหวัดในภาคใต้ ได้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง เป็นตัวแทนกลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนบนจังหวัดปัตตานีและสตูลเป็นตัวแทนกลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนล่างในแต่ละจังหวัดมีหมู่บ้านในรายชื่อکش 2 ค อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของการพัฒนาเป็นจำนวนพอสมควรในแต่ละจังหวัด เพื่อให้ได้ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง
 - 2.2 สุ่มเลือกอำเภอ 2 อำเภอ จากแต่ละจังหวัด
 - 2.3 สุ่มเลือก 2 ตำบล จากแต่ละอำเภอ
 - 2.4 สุ่มเลือก 4 – 5 หมู่บ้านในแต่ละตำบล
 - 2.5 สุ่มเลือกครัวเรือนที่ยากจนคัดค้าน 4 – 5 ครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการเลือกของผู้นำหมู่บ้าน (ซึ่งจะรู้จักและมีข้อมูลเกี่ยวกับลูกบ้านได้ดีและแม่นยำที่สุด) โดยใช้วิธีสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ได้ข้อมูลรวม 326 ตัวอย่าง
 - 2.6 เลือกหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดจังหวัดละ 1 หมู่บ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีคนจนคัดค้าน หมู่บ้านละ 5 ครัวเรือน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรวม 20 ครัวเรือน
 - 2.7 ใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านจากผู้นำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ที่เลือกเป็นตัวอย่าง เพื่อใช้ประกอบการศึกษา ได้รวม 65 หมู่บ้าน

เนื่องจากการเลือกตัวอย่างหมู่บ้านของแต่ละจังหวัด ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบไม่เจาะจง (Random Sampling) ทำให้ได้หมู่บ้านที่อยู่ในระดับพัฒนา 3 ระดับ คือ ลำหั่ง ปานกลาง และก้าวหน้า คละกันไป จึงมีทั้งหมู่บ้านที่มีฐานะเศรษฐกิจดีและไม่ได้อยู่ด้วยกัน สิ่งสำคัญคือในการเลือกตัวอย่างครัวเรือนของคนจนคัดค้านในแต่ละหมู่บ้าน จะใช้วิธีสุ่มถามผู้นำของหมู่บ้านที่พบในวันสัมภาษณ์ โดยไม่บอกให้รู้ล่วงหน้าว่า “ใครจนที่สุดในหมู่บ้านของท่าน” และให้เลือกมา 5 คนต่อหนึ่งหมู่บ้าน เพื่อเป็นการทดสอบว่าวิธีนี้จะได้คนจนที่สุดในหมู่บ้านนั้นอย่างแท้จริง ซึ่งพบว่าในบางหมู่บ้าน ผู้นำบ้านบางคนสามารถจะบอกได้ทันที บางคนมีรายชื่อคนยากจนในหมู่บ้านและรายละเอียดไว้ ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถเลือกสุ่มได้เลย เมื่อได้

รายชื่อ 5 คน คณะผู้วิจัยก็จะตรวจสอบกับเพื่อนบ้าน และสมาชิกอื่นในชุมชน เพื่อให้ได้คนยากจนที่แท้จริงของหมู่บ้านนั้น

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณจาก 326 ตัวอย่าง ของครัวเรือนยากจน และข้อมูลจากแบบสอบถามผู้ใหญ่วัย 65 หมู่บ้าน ได้นำเข้ารวบรวมบันทึกในโปรแกรม SPSS WINDOW VERSION 9 และแสดงค่าเป็นร้อยละ บันทึกแสดงผลลงในตารางในบทที่ 2 3 และ 4 โดยแบ่งตามจังหวัดที่ศึกษา 4 จังหวัด
2. นำข้อมูลจาก 326 ตัวอย่างมาวิเคราะห์ โดยแยกเป็นกลุ่มอาชีพทำอาชีพตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ใช้ค่าร้อยละแสดงผลเป็นตารางในบทที่ 4 และนำข้อมูลของครัวเรือนประมาณ 90 ครัวเรือนมาแยกเป็นสภาพเศรษฐกิจและสังคม ตามค่าร้อยละในบทที่ 4 เป็นกรณีพิเศษ
3. สำหรับข้อมูลกรณีศึกษา ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกตการณ์ ได้นำมาเขียนบรรยายและสรุปประเด็นในบทที่ 5 แล้วนำมาวิเคราะห์สาเหตุความยากจนรวมกับผลในบทที่ 3 และ 4

ตารางที่ 1.4 รายได้ประชากร/คน/ปี ของภาคใต้ ประจำปี 2539 ณ ราคาตลาด โดยแยกเป็นจังหวัด

จังหวัด	ผลิตภัณฑ์จังหวัด (1,000 บาท)	ประชากร (1,000 บาท)	รายได้ต่อคน (บาท)
1. ภูเก็ต	29,924,822	191	156,675
2. ระนอง	14,257,174	134	106,397
3. พังงา	16,064,751	239	67,217
4. กระบี่	18,004,387	317	56,796
5. ตรัง	27,904,100	599	46,584
6. สตูล	12,550,499	244	51,436
7. ชุมพร	20,685,711	427	48,444
8. สุราษฎร์ธานี	52,075,547	852	61,122
9. นครศรีธรรมราช	62,508,075	1,588	39,363
10. สงขลา	75,678,872	1,254	60,350
11. ปัตตานี	28,281,097	591	47,853
12. ยะลา	17,139,939	394	43,502
13. นราธิวาส	20,821,755	631	32,998
14. พัทลุง	15,348,442	500	30,697

ที่มา : ศูนย์พัฒนาภาคใต้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2542

ตารางที่ 1.5 จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ศาสนา	จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนที่จนดักดาน
นครศรีธรรมราช	ท่าศาลา	กลาย	พังปิ้ว	1	175	พุทธ	5
			หินออก	10	128	พุทธ	5
			ตลาดอาทิตย์	4	129	พุทธ	5
			บางสาร	3	235	พุทธ	5
			สวนพริก	2	120	พุทธ	5
		คลังชั้น	ปลักปลาก	2	242	พุทธ	5
			ปากเจ้า	3	216	พุทธ	5
			ทุ่งคลอง	5	130	พุทธ	5
			เขาวัดจันทร์	6	305	พุทธ	5
	ปากพนัง	แหลมตะลุมพุก	แหลมตะลุมพุก	3	60	พุทธ	5
			แหลมตะลุมพุก	2	84	พุทธ	5
			แหลมตะลุมพุก	1	350	พุทธ	5
		คลองน้อย	บางดุก	15	156	พุทธ	5
			บางเนียน	10	102	พุทธ	5
			บ้านเกาะบน	14	114	พุทธ	5
			เป็ยะ	5	140	พุทธ	5

ตารางที่ 1.5 (ต่อ) จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ศาสนา	จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนที่จนดักดาน
พัทลุง	ปากพะยูน	ฝาละมี	ควนพระ	2	294	พุทธ	5
			คอนเคี่ยม	9	207	พุทธ	5
			พระเกิด	4	200	พุทธ	5
			ฝาละมี	1	375	พุทธ	5
		คอนทราย	เกาะเรือ	2	40	พุทธ	6
			ห้วยลึก	1	73	พุทธ	5
			บ้านคอน	3	45	พุทธ	5
			ทุ่งนอก	4	63	พุทธ	5
	ป่าบอน	ทุ่งนารี	หาญบัว	9	164	พุทธ	5
			ป่าบาก	4	203	พุทธ	5
			บ่อสน	5	180	พุทธ	5
			พรุโชน	1	175	พุทธ	5
		ป่าบอน	โคกนาคบุตร	5	311	พุทธ	5
			ท่าดินแดงตก	6	134	พุทธ	5
			ไสตัน	3	154	พุทธ	5
			ควนนุ้ย	4	135	พุทธ	5

ตารางที่ 1.5 (ต่อ) จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ศาสนา	จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนที่จแนกตาม
ปัตตานี	หนองจิก	คลองตันหยง	บ้านบาโงซากอ	2	65	อิสลาม	5
			บ้านกาแลภูมิ	5	75	อิสลาม	5
			บ้านคลองตันหยง	1	172	อิสลาม	5
			บ้านโคกโหนด	3	210	อิสลาม	5
		บางเขา	บ้านสายหมอ	6	97	อิสลาม	5
			บ้านแคนา	7	68	อิสลาม	5
			บ้านคองนา	5	110	อิสลาม	5
			บ้านบางตัน	5	130	อิสลาม	5
	ยะหริ่ง	ตะโละกาโปร์	บ้านท่ากุน	5	227	อิสลาม	5
			บ้านท่าด่าน	3	280	อิสลาม	5
			บ้านปาตา	1	175	อิสลาม	5
			บ้านตะโละกาโปร์	2	137	อิสลาม	5
		แหลมโพธิ์	บ้านปาตานุติ	3	230	อิสลาม	5
			บ้านกาปงนุติ	1	370	อิสลาม	5
			บ้านดาโต๊ะ	4	356	อิสลาม	5
			บ้านตะโละสะมิแล	2	98	อิสลาม	5

ตารางที่ 1.5 (ต่อ) จำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจำแนกตามจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ศาสนา	จำนวนตัวอย่างของครัวเรือนที่งัดคาน
สตูล	ละงู	ละงู	ท่าชะมวง	1	405	อิสลาม	5
			นาพญา	8	112	อิสลาม	5
			ปากละงู	2	347	อิสลาม	5
			บากันโต๊ะทิด	7	127	อิสลาม	5
			หลอมป็น	14	116	อิสลาม	5
		แหลมสน	คันหยงลาโน	1	80	อิสลาม	5
			บ้านบุโบช	3	139	อิสลาม	5
			สุโงงูโอะ	5	94	อิสลาม	5
			บ้านสนใหม่	6	110	อิสลาม	5
	ควนกาหลง	ทุ่งนุ้ย	ห้วยกามัง	3	105	พุทธ	5
			ทุ่งตำเสา	1	263	พุทธ	5
			บ้านโคน	5	120	พุทธ	5
			เกาะใหญ่	7	292	พุทธ	5
		อูไคเจริญ	บ้านผัง3ผัง121	4	105	พุทธ	5
			บ้านผัง1ผัง2	1	156	พุทธ	5
			บ้านผัง42	8	84	พุทธ	5
			บ้านอูไคใต้	5	202	พุทธ	5

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของภาคใต้และจังหวัดที่ศึกษา

2.1 สภาพทั่วไปของภาคใต้

2.1.1 สภาพภูมิศาสตร์

ภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมลายู มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 44.2 ล้านไร่ หรือ 70,715.2 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.78 ของพื้นที่ทั้งประเทศ มีลักษณะเป็นพื้นที่แคบยาวจากเหนือที่จังหวัดชุมพร และจรดใต้สุดที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา มีทะเลขนาน 2 ด้านคือ ทะเลอันดามันทางทิศตะวันตก และทะเลจีนใต้ทางทิศตะวันออก มีชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านยาวรวมกันประมาณ 1,672.6 กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาทอดยาวบริเวณตอนกลางของภาค ทิวเขาภูเก็ตเป็นแนวที่แยกจากแนวเขาตะนาวศรีทอดเลียบชายฝั่งตะวันตกจากจังหวัดชุมพรถึงจังหวัดภูเก็ต ทิวเขาานครศรีธรรมราชจากตอนกลางของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทอดลงไปถึงจังหวัดตรัง และสตูล และทิวเขาสันกาลาคีรีที่เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย เทือกเขาดังกล่าวทั้งสามเทือกมีเนื้อที่รวมกันถึงร้อยละ 33.2 ของพื้นที่ของภาคใต้ ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือ บริเวณที่ราบชายฝั่งทางภาคตะวันตกได้แก่พื้นที่ของ 6 จังหวัดคือจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล และบริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันออกได้แก่พื้นที่ของ 8 จังหวัดคือจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยที่ภูมิประเทศทางตะวันออกมีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกมากกว่าพื้นที่ทางด้านตะวันตก ซึ่งได้แก่ที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบตอนกลางเขตลุ่มน้ำสำคัญเช่นลุ่มน้ำตาปี-พุมดวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1.2 สภาพภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของภาคใต้เป็นแบบมรสุมเมืองร้อน มีฤดูกาลมีเพียง 2 ฤดูคือฤดูร้อนและฤดูฝน เนื่องจากได้รับทั้งลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จึงทำให้มีปริมาณฝนตกชุกเฉลี่ย 2,000-3,000 มิลลิเมตรต่อปี และมีฤดูฝนที่ยาวนานกว่าภาคอื่นๆ และจากการมีทิวเขาภูเก็ตและเทือกเขาานครศรีธรรมราชเป็นกำแพงรับมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จึงทำให้พื้นที่ทางด้านตะวันตกซึ่งได้รับมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เต็มที่กว่า (ระหว่างเดือนพฤษภาคม-กันยายน) มีปริมาณฝนตกชุกมากกว่าพื้นที่ทางด้านตะวันออกซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในระหว่างเดือนตุลาคม-มกราคม ทั้งสองด้านมีอุณหภูมิเฉลี่ยและความชื้นสัมพัทธ์ใกล้เคียงคือมีอุณหภูมิเฉลี่ย 26.1-28.1 องศาเซลเซียส และ 26.7-28.3

องศาเซลเซียส (สำหรับด้านตะวันตกและตะวันออกตามลำดับ) และความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 75-82 และ 77-82 สำหรับด้านตะวันตกและตะวันออกตามลำดับ นอกจากนี้ภาคใต้ยังได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนซึ่งมีผลให้มีอากาศร้อนชื้น อุณหภูมิสูงและฝนตกน้อยกว่าช่วงอื่นๆและบางครั้งยังได้รับอิทธิพลจากพายุโซนร้อนอีกด้วย

2.1.3 การปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การปกครองส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น การปกครองส่วนภูมิภาคประกอบด้วยจังหวัด 14 จังหวัด อำเภอ 140 อำเภอ กิ่งอำเภอ 11 กิ่งอำเภอ และในแต่ละอำเภอได้แบ่งการปกครองท้องถิ่นเป็นตำบลและหมู่บ้านรวมทั้งสิ้นจำนวน 1,083 ตำบลและ 7,995 หมู่บ้าน สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยเทศบาลนคร 3 เทศบาล สุขาภิบาล 143 สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนตำบล 334 องค์การฯ และองค์การบริหารส่วนจังหวัด 14 จังหวัด สำหรับส่วนกลางมีองค์การที่สังกัดกระทรวง ทบวง กรม ที่มาตั้งปฏิบัติงานในภูมิภาคและไม่ขึ้นตรงต่อจังหวัด-อำเภอเป็นจำนวนมาก อาทิ หน่วยงานที่ใช้ชื่อว่า สถานี ศูนย์ เขต ภาค โรงเรียน มหาวิทยาลัย เป็นต้น

2.1.4 ที่ดินและการใช้ที่ดิน

ดินในพื้นที่ภาคใต้แบ่งได้เป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ ดินที่เหมาะสมในการเพาะปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นที่มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 33-34 อยู่ในพื้นที่ดอนหรือพื้นที่ที่เป็นลูกคลื่นถึงเป็นภูเขาเตี้ย ดินภูเขาที่มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 33.0 อยู่ในพื้นที่สูงชัน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่า ดินที่เหมาะสมแก่การทำนาซึ่งมีพื้นที่ประมาณร้อยละ 14.85 เป็นดินในพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง ดินในพื้นที่ราบสูงหรือดินตื้นซึ่งจะพบชั้นดิน เศษดินหรือศิลาแลงที่ระดับความลึก 50 เซนติเมตร มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 9.83 ดินที่มีน้ำแช่ขังซึ่งเป็นดินตมหรือดินเลนพบในพื้นที่ราบต่ำชายฝั่งทะเล มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 5.14 ดินพรุที่เป็นดินที่มีอินทรีย์วัตถุและถูกน้ำท่วมขังเกือบทั้งปี มีพื้นที่ประมาณ 1.07 เป็นดินที่ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก ดินเปรี้ยวซึ่งมีประมาณร้อยละ 1.04 เป็นดินที่ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก และดินทรายจัด ซึ่งพบตามชายหาดหรือที่สูงชัน มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 0.68 เป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก

ปัญหาการเสื่อมโทรมของดินเกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ การขาดความอุดมสมบูรณ์ทำให้มีปัญหาดินเค็ม ดินเปรี้ยวจัด และการชะล้างและการพังทลายของดิน

2. 1. 5 แหล่งน้ำ

ภาคใต้มีพื้นที่ที่เป็นพื้นน้ำซึ่งได้ประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเลจากเส้นฐานตามกฎหมายทางทะเลระหว่างประเทศคิดเป็นพื้นที่ 94,700 ตารางไมล์ทะเล ซึ่งประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆได้ สำหรับแหล่งน้ำผิวดินนั้นภาคใต้มีลุ่มน้ำที่สำคัญ 5 ลุ่มน้ำคือ

1. พื้นที่ลุ่มทางชายฝั่งตะวันออก มีพื้นที่รวม 26,532 ตารางกิโลเมตร ได้แก่พื้นที่ในลุ่มน้ำคลองท่าตะเภา คลองท่าชนะ คลองกลาย คลองนาทวี คลองเทพา แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำบางนรา และแม่น้ำโกลก
2. พื้นที่ลุ่มทางชายฝั่งตะวันตก มีพื้นที่ 21,000 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยลุ่มน้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำกระบุรี คลองละอุ่น คลองตะกั่วป่า แม่น้ำตรัง คลองปะเหลียน และคลองงู
3. พื้นที่ลุ่มน้ำตาปี มีพื้นที่ 12,242 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยแม่น้ำตาปีและคลองพุมดวง
4. พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ 8,495 ตารางกิโลเมตร โดยเป็นพื้นที่ผิวน้ำทะเลสาบสงขลา 1,180 ตารางกิโลเมตร
5. พื้นที่ลุ่มน้ำตานี มีพื้นที่ 4,973 ตารางกิโลเมตร ได้แก่แม่น้ำปัตตานีในพื้นที่ของจังหวัดยะลาและปัตตานี

2. 1. 6 ประชากรของภาคใต้

ภาคใต้มีประชากร 8.066 ล้านคน โดยเป็นชายจำนวน 4.023 ล้านคน และหญิงจำนวน 4.042 ล้านคน (ทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย 2542) จากสำมะโนประชากรของภาคใต้ปี 2523 และ 2533 องค์ประกอบของประชากรในวัยแรงงานอายุ 15-59 ปีมีมากที่สุดทั้งสองสำมะโนคือร้อยละ 53.3 และ 59.9 ตามลำดับ และจะเพิ่มขึ้นในปี 2543 เป็นประมาณร้อยละ 60.6 ซึ่งแสดงถึงศักยภาพของประชากรภาคใต้ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะมีประชากรในวัยแรงงานมาก ประกอบกับอัตราการเกิดของภาคใต้ซึ่งได้ลดต่ำลงจากในอดีต ถึงแม้ว่าอัตราการเพิ่มของประชากรภาคใต้ (ปี 2523-2533) เฉลี่ยร้อยละ 2.13 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการเพิ่มของประเทศที่ร้อยละ 1.96 ต่อปี เนื่องจากอัตราการเพิ่มเฉลี่ยยังสูงมากในจังหวัดภาคใต้ ตอนล่าง โดยเฉพาะที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา ยะลา และปัตตานี ร้อยละ 3.18, 2.91, 2.51, และ 2.07 ตามลำดับ และในจังหวัดระนองและสตูล เพิ่มร้อยละ 3.36 และ 2.89 ต่อปี (ภาพรวมภาคใต้ 2541)

ในปี 2541 จังหวัดที่มีประชากรมากที่สุด คือจังหวัดนครศรีธรรมราช 1,521,057 คน จังหวัดสงขลา 1,210,921 คน และสุราษฎร์ธานี 876,407 คน รูปแบบการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นตามเมืองริมฝั่งทะเลตะวันออกของภาค : ฝั่งอ่าวไทยทะเลจีนใต้ โดยอัตราการเพิ่มของประชากรเมือง ระหว่างปี 2534 - 2539 ร้อยละ 4.72 ต่อปี สำหรับกลุ่มจังหวัดทิศตะวันออก เพิ่มร้อยละ 5.12 ต่อปี ความหนา

แน่นของประชากรในปี 2541 คือ 114 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ประชากรเมืองของภาคใต้ (2539) เท่ากับร้อยละ 24.47 โดยมีจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีประชากรเมืองมากที่สุดร้อยละ 20.8 ของภาค จังหวัดที่มีประชากรเมืองน้อยที่สุด คือ จังหวัดระนองร้อยละ 1.64 ของภาค

การสำรวจแรงงานในวัยทำงานในปี พ.ศ. 2541 พบว่ามีประชากรอยู่ในวัยทำงาน 4.099 ล้านคน กำลังแรงงานที่ทำงานทั้งในภาคเกษตรมากที่สุดคือร้อยละ 52.80 (ของกำลังแรงงานรวม) ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2539 (ร้อยละ 58.40) รองมาคือการค้าขายร้อยละ 14.9 ของกำลังแรงงานรวมซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2539 (ร้อยละ 12.40) การบริการร้อยละ 15.6 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2539 (ร้อยละ 11.80) และภาคอุตสาหกรรมและหัตถกรรมร้อยละ 9.4 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2539 (ร้อยละ 8.40) (สถิติแรงงาน 2541)

2. 1. 7 สภาพเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคใต้ในปี พ.ศ. 2538 มีมูลค่าทั้งสิ้นจำนวน 376,578.18 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของทั้งประเทศ ซึ่งต่ำที่สุดในบรรดา 5 ภาคของประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคใต้ส่วนใหญ่มาจากกลุ่มจังหวัดทางด้านทิศตะวันออก โดยเมื่อพิจารณารายจังหวัดพบว่าจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงที่สุด รองลงมาคือจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของภาคใต้นั้นขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรเป็นหลักคือคิดเป็นร้อยละ 38.66 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคใต้ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่ามูลค่าของการผลิตภาคเกษตรของประเทศ (ร้อยละ 10.99) จังหวัดภูเก็ตจะเป็นจังหวัดเดียวในภาคใต้ที่มีมูลค่าของการผลิตส่วนใหญ่มาจากภาคบริการ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 8 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคใต้อยู่ในระดับ 6.77 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับก่อนหน้า

รายได้ของบุคคลเฉลี่ยในภาคใต้ในปี พ.ศ. 2538 มีจำนวน 47,947 บาท ซึ่งคิดเป็นจำนวนประมาณ 2 ใน 3 ของรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปีของประเทศที่มีอยู่จำนวน 70,754 บาท โดยรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปีของภาคใต้เป็นลำดับที่ 3 ของประเทศ จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปีสูงสุด และจังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อดำต่ำที่สุด โดยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปีสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้แก่จังหวัดสงขลา สุราษฎร์ธานี ชุมพร ยะลา ภูเก็ต ระนอง พังงา และกระบี่ ส่วนที่เหลืออีก 6 จังหวัดมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อดำต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาค สำหรับในปี พ.ศ. 2540 รายได้ของบุคคลเฉลี่ยในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สตูล และปัตตานีเท่ากับ 39,615, 29,442, 51,989 และ 49,816 บาท ตามลำดับ (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2543)

ฐานการผลิตทางเศรษฐกิจของภาคใต้ประกอบด้วย การเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่พืชเศรษฐกิจเช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ข้าว และไม้ผลชนิดต่างๆ สำหรับการประมงได้แก่การประมงทางทะเล และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สำหรับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ และการพลังงานนั้น ภาคใต้มีโรงงานอุตสาหกรรม 9,276 โรง คิดเป็นเงินลงทุน 78,335.69 ล้านบาท (ปี พ.ศ. 2539) โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94.8) เป็นโรงงานขนาดเล็ก โดยอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญคืออุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการประมง อุตสาหกรรมแปรรูปยางและไม้ยาง สำหรับเหมืองแร่ในภาคใต้มีจำนวน 126 เหมือง (ปี พ.ศ. 2539) โดยร้อยละ 45.3 เป็นเหมืองแร่ขี้ผึ้ง สำหรับพลังงานนั้นได้มีการผลิตก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยและนำมาแยกที่อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากฐานเศรษฐกิจที่กล่าวมาการท่องเที่ยวก็เป็นอีกฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ในปี พ.ศ. 2539 มีนักท่องเที่ยวเข้าสู่ภาคใต้ จำนวน 10.6 ล้านคน ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ประมาณ 79,453.2 ล้านบาท

2.1.8 สภาพสังคม

หลังการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่าสภาพสังคมของภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงไปในหลายด้านดังนี้

การตั้งถิ่นฐาน พบว่าประชากรส่วนใหญ่ยังคงตั้งถิ่นฐานในชนบท ในขณะที่คนไทยเชื้อสายจีนส่วนมากตั้งถิ่นฐานในเขตเมือง อย่างไรก็ตามผลจากความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจากสาเหตุต่างๆ พบว่ามีชาวบ้านบางส่วนได้อพยพเข้าสู่ประกอบอาชีพในเมืองซึ่งก่อให้เกิดชุมชนแออัดในจังหวัดสำคัญหลายจังหวัด

วิถีการทำมาหากิน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของภาคใต้อาศัยอยู่ในเขตชนบท ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยอาชีพที่สำคัญคือ การทำนา การประมง และการทำสวนยางและสวนผลไม้ อาชีพทำนาเป็นอาชีพแรกๆ ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำนาจากการอาศัยแรงงานของครอบครัวและแรงงานสัตว์ในการทำนาไปอาศัยเครื่องจักร และการจ้างแรงงาน อย่างไรก็ตามผลจากการขาดแคลนแรงงาน ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น การขาดทุนเนื่องจากการตกต่ำของราคาข้าว และความเสียหายที่ได้รับจากภัยพิบัติต่างๆ ทำให้อาชีพทำนาลดความสำคัญลง ชาวนาบางส่วนที่ยังคงทำนาอยู่โดยส่วนใหญ่ต้องการได้ผลผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนมากกว่าเพื่อการขาย สำหรับการทำสวนผลไม้และสวนยางในอดีตมักจะเป็นการปลูกพืชหลายชนิดที่อานวยประโยชน์กันและเป็นแหล่งอาหารของครัวเรือน แต่เมื่อได้รับแนวคิดในการผลิตเพื่อการค้าและการส่งเสริมของทางราชการเช่นกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้เปลี่ยนวิธีการปลูกพืชเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งทำให้ความสามารถพึ่งพาตนเองของชาวนลดลง ด้วยเหตุนี้เมื่อไรก็ตามที่ราคาผลผลิตตกต่ำหรือผลผลิตเสียหายจากสาเหตุต่างๆ จึงได้รับความเดือดร้อนอย่างรุนแรง และยังก่อให้เกิดผลกระทบแก่ภาคธุรกิจอื่นๆ ของภาคอีกด้วย

ความสัมพันธ์ในครัวเรือน เมื่อรูปแบบการผลิตและระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนจากแบบยังชีพมาเป็นผลิตเพื่อการขายทำให้ความสามารถพึ่งตนเองของชุมชนลดลง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เห็นได้ชัดได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว กับเพื่อนบ้าน และกับคนนอกชุมชน เนื่องจากภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อเสริมรายได้แก่ครอบครัวจึงทำให้เวลาที่สมาชิกจะอยู่ร่วมกันลดลง ครอบครัวมีขนาดเล็กลง การศึกษาของสมาชิกในครอบครัวจึงได้รับจากสถาบันการศึกษามากกว่าจากครอบครัว นอกจากนี้โอกาสในการร่วมกิจกรรมของชุมชนก็ลดลง และเปลี่ยนจากการช่วยเหลือกันด้วยแรงงานมาเป็นการช่วยเหลือด้วยเงินทอง นอกจากนี้การได้มีโอกาสสัมผัสกับสังคมอื่นๆเพิ่มขึ้นจึงมีโอกาสรับเอาค่านิยมหรือสิ่งต่างๆได้มากขึ้น

ความเชื่อและค่านิยม ในอดีตการประกอบอาชีพของชาวบ้านในภาคใต้เป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาธรรมชาติ จึงมีความเชื่อที่ผูกพันกับจิตวิญญาณดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนภาคใต้เช่นการมีความใจกว้างหรือใจถึง และรักพวกพ้อง ดังจะเห็นได้เมื่อกันภาคใต้ไปอาศัยในต่างถิ่นมักจะรวมตัวและช่วยเหลือกันเป็นอย่างดีจนมีคำพูดเปรียบคนได้เป็นเช่น “สะตอสามัคคี” เนื่องจากสะตอซึ่งเป็นพืชประจำถิ่นของภาคใต้มีเมล็ดเรียงเป็นแถวในฝักอย่างเป็นระเบียบ สำหรับความเชื่อต่อพิธีกรรมและการเข้าร่วมในกิจกรรมตามประเพณีต่างๆของคนได้นั้นพบว่ามีลดลงมาก อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อนี้ยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างเป็นระบบว่ามีเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง (ภาพรวมภาคใต้ 2540: 2541)

2.2 สภาพทั่วไปของจังหวัดที่ศึกษา

2.2.1 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดนครศรีธรรมราชตั้งอยู่ทางภาคใต้ตอนกลาง ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยเส้นทางรถยนต์ 780 กิโลเมตร มีพื้นที่ 9,942.502 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมากเป็นอันดับสองของภาคใต้และเป็นอันดับที่ 16 ของประเทศ มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและอ่าวบ้านดอน ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา ทิศตะวันออกติดต่อกับอ่าวไทยซึ่งมีชายฝั่งยาว 236 กิโลเมตร ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดกระบี่ จังหวัดนครศรีธรรมราชแบ่งการปกครองออกเป็น 21 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 165 ตำบล 1,425 หมู่บ้าน มีเทศบาล 3 แห่ง สุขาภิบาล 21 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 164 แห่ง มีประชากร 1,503,156 คน (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540; บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือบริเวณเทือกเขาตอนกลาง ได้แก่เทือกเขานครศรีธรรมราช มีอาณาเขตตั้งแต่ตอนเหนือของจังหวัดลงไปถึงตอนใต้สุด ในเขตเทือกเขานี้มีภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดคือ เขาหลวงซึ่งสูงประมาณ 1,035 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล บริเวณที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออก เป็นบริเวณถัดจากเทือกเขาตอนกลางไปทางตะวันออกถึงทะเลอ่าวไทยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตั้งแต่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราชลงไปทางใต้ เป็นที่ราบที่มีความกว้างจากบริเวณเทือกเขาตอนกลางไปถึงชายฝั่งทะเล ระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร ส่วนอีกตอนหนึ่งตั้งแต่อำเภอท่าศาลาไปทางเหนือเป็นบริเวณชายฝั่งแคบๆ ไม่เกิน 15 กิโลเมตร บริเวณที่ราบด้านตะวันตก ได้แก่ที่ราบระหว่างเทือกเขานครศรีธรรมราชและเทือกเขาบรรทัดจึงมีลักษณะเป็นเนินเขาอยู่เป็นแห่งๆ (บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดนครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมจากมหาสมุทรอินเดียและพายุโซนร้อนจากทะเลจีนใต้สลับกัน แบ่งฤดูกาลได้ 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน มีอากาศร้อนตลอดฤดู และฤดูฝนซึ่งมี 2 ช่วง คือช่วงพฤษภาคม – ตุลาคม รับอิทธิพลมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่เนื่องจากมีเทือกเขานครศรีธรรมราชกั้นอยู่ ฝนจึงตกไม่มาก และช่วงที่ 2 ระหว่างพฤศจิกายน – มกราคม ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีฝนหนาแน่นและมักเกิดอุทกภัยเป็นประจำทุกปี (บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

การบริการพื้นฐาน

จังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถติดต่อระหว่างจังหวัดต่างๆ ได้ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ เรือ และเครื่องบิน มีทางหลวงแผ่นดินสายประธาน 1 สายทาง ทางหลวงแผ่นดินสายรองประธาน 51 สายทาง มีเส้นทางรถไฟโดยมีสถานีปลายทางคือสถานีนครศรีธรรมราชและสถานีชุมทางทุ่งสง มีสนามบินพาณิชย์ที่มีเครื่องบินพาณิชย์บินตรงกรุงเทพมหานคร – นครศรีธรรมราชไปกลับทุกวัน ส่วนการคมนาคมทางน้ำมีความสำคัญน้อยลง ปัจจุบันมีท่าเรือที่ใช้ขนถ่ายสินค้าและสัตว์น้ำคือท่าเทียบเรือประมงขององค์การสะพานปลาที่อำเภอปากพนัง และท่าเรือเฟอร์รี่ขนอมสำหรับไปเกาะสมุย และมีท่าเรือเอกชนที่ใช้ขนถ่ายแร่ที่อำเภอขนอมและอำเภอท่าศาลา

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการบริการโทรศัพท์ครอบคลุมทุกอำเภอและกิ่งอำเภอ มีบริการไฟฟ้าครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัด มีบริการน้ำประปาในเฉพาะบางพื้นที่ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540; บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

การบริการสังคม

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีโรงเรียนอยู่ทุกตำบลและหมู่บ้าน มีสถานศึกษาทั้งหมดจำนวน 1,046 แห่ง ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงอุดมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราชมีสถานบริการด้านสาธารณสุขทั้งของรัฐและเอกชน โดยมีโรงพยาบาลของรัฐ 20 แห่ง สถานิอนามัย 247 แห่ง และโรงพยาบาลเอกชน 5 แห่ง (บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราช

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีรายได้หลักมาจากภาคเกษตรกรรม ทั้งกสิกรรม ปศุสัตว์และประมง ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดนครศรีธรรมราชมีผลิตภัณฑ์มวลรวมมูลค่า 62,508 ล้านบาท และมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อบุคคล 39,363 บาทต่อปี เป็นอันดับที่ 42 ของประเทศ โดยมีสาขาการผลิตที่สำคัญคือ สาขาเกษตรกรรม รองลงมาคือสาขาการค้าส่งและขายปลีก และสาขาบริการมูลค่า 7,119 ล้านบาท สำหรับอุตสาหกรรมยังมีมูลค่าน้อย

การเกษตรกรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ยางพารา ทุเรียน มะพร้าว ไม้ผลทั่วไป และข้าว การเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เป็นลักษณะการเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารและใช้งาน มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดกระจายอยู่ทุกอำเภอ ส่วนการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำมีพื้นที่ลดลงเพราะประสบปัญหาการเลี้ยงและเกิดโรคระบาด (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540; บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

สภาพปัญหาของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัญหาที่สำคัญของจังหวัดคือความยากจนของชาวบ้าน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่อาศัยทำการเกษตรด้วยปัญหาในด้านต่างๆในการประกอบอาชีพนี้จึงพบว่าประชากรชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำ (39,363 บาทต่อปี) ในจังหวัดยังมีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับที่ 1 (ล่างถึง) และ 2 (ปานกลาง) จำนวน 13 และ 389 หมู่บ้านตามลำดับ (กรมการพัฒนาชุมชน 2542) ส่วนปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมนั้นพบว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ในส่วนของคดีอาชญากรรมประเภทอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญเพิ่มขึ้นเป็นอันดับหนึ่งของทุกกรอบปี ทำให้ภาพพจน์ของจังหวัดเป็นไปในทางลบ ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการทำลายป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำ การบุกรุกป่าชายเลนเพื่อการเลี้ยงกุ้ง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการรุกรานของน้ำเค็มเข้าสู่แม่น้ำปากพนัง และการระบายน้ำเสียและของเสียลงสู่แม่น้ำปากพนังจากชุมชนบ้านเรือนเขตเทศบาลเมืองปากพนัง (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540; บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช 2540)

2.2.2 จังหวัดพัทลุง

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ทางตะวันออกของภาคใต้ ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ 858 กิโลเมตร พัทลุงเป็นจังหวัดที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกับอ่าวไทย มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราชทางทิศเหนือ จังหวัดสงขลาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกและทิศใต้ และจังหวัดตรังทางทิศตะวันตก อย่างไรก็ตามทางด้านทิศตะวันออกของจังหวัดพัทลุงมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่คือทะเลสาบสงขลาตอนในและทะเลน้อย มีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 3,424.47 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 65 ตำบล 616 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 8 สุขาภิบาล 63 องค์การบริหารส่วนตำบล (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542; ข้อมูลการตลาดจังหวัดพัทลุงปีประจำปี 2541)

ลักษณะภูมิประเทศ

พัทลุงเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ลาดชันจากทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออกโดยในทิศตะวันตกซึ่งเป็นพื้นที่ของเทือกเขาบรรทัดซึ่งเป็นเทือกเขากั้นพรมแดนระหว่างจังหวัดพัทลุงกับจังหวัดตรังนั้นมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงและที่ราบสูง มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 50-1,000 เมตร ส่วนทางตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบสลับที่ลอน ในขณะที่ทางด้านตะวันออกซึ่งเนื้อที่จรดทะเลสาบสงขลาตอนในนั้นเป็นที่ราบต่ำมีดินที่มีคุณภาพค่อนข้างดี ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้ในปัจจุบัน (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542)

ลักษณะภูมิอากาศ

พัทลุงมี 2 ฤดูกาลคือฤดูร้อนและฤดูฝน โดยฤดูร้อนจะเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม ส่วนฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จังหวัดพัทลุงได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีอยู่ที่ 27-28 องศาเซลเซียส (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542)

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่งในจังหวัดวิธีหลักก็คือรถยนต์และรถไฟ มีทางหลวงแผ่นดินคือถนนสายเอเชียเป็นถนนเส้นหลักที่พาดผ่านจากทางด้านเหนือสู่ทางใต้ของจังหวัด และถนนเพชรเกษมซึ่งตัดจากทิศตะวันตกของจังหวัดไปยังทิศตะวันออก สำหรับการขนส่งทางรถไฟนั้นจังหวัดพัทลุงมีรถไฟสายใต้ผ่านอำเภอเมืองพัทลุงและอำเภออื่นๆอีก 5 อำเภอ ส่วนการคมนาคมทางน้ำมีบทบาทน้อยเนื่องจากพัทลุงไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลโดยตรง การเดินเรือโดยสารที่มีอยู่ในจังหวัดมีเส้นทางเดียวคือระหว่างจังหวัด

พัทลุงและอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา สำหรับการคมนาคมขนส่งทางอากาศโดยตรงกับจังหวัดพัทลุงไม่มี

หมู่บ้านทุกหมู่บ้านในจังหวัดพัทลุงมีไฟฟ้าใช้ ในขณะที่น้ำประปามีในบางพื้นที่ ทุกอำเภอมีที่ทำกาไปรษณีย์โทรเลข และชุมสายโทรศัพท์ (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542)

การบริการสังคม

จังหวัดพัทลุงมีสถานศึกษาภายใต้สังกัดของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยรวมกันทั้งสิ้น 321 แห่ง ในปี พ.ศ. 2541 จังหวัดพัทลุงมีโรงพยาบาลของรัฐรวม 10 แห่ง สถานีอนามัย 117 แห่ง หน่วยบริการสาธารณสุขชุมชนและเทศบาลรวม 5 แห่ง ส่วนสถานบริการสาธารณสุขของเอกชนมี 1 แห่ง คลินิกเวชกรรมทั่วไป 22 แห่ง คลินิกทันตกรรม 7 แห่ง และสถานผดุงครรภ์รวม 11 แห่ง (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542)

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดพัทลุง

จากข้อมูลของสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดพัทลุงมีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเท่ากับ 15,348 ล้านบาท มีรายได้ต่อคนเท่ากับ 30,697 บาท ทำให้ในปีดังกล่าวพัทลุงมีประชากรที่ยากจนที่สุดเป็นอันดับสองรองจากจังหวัดปัตตานี จากผลผลิตมวลรวมจังหวัดทั้งหมด ภาคเกษตรกรรมสร้างรายได้เป็นอันดับหนึ่งให้กับจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 32.7 การค้าส่งค้าปลีกคือภาคเศรษฐกิจที่สร้างรายได้เป็นอันดับสองให้กับจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 20 ของรายได้จังหวัด ในภาคเกษตรกรรม การกสิกรรมถือเป็นกิจกรรมหลักที่สร้างรายได้คิดเป็นร้อยละ 73 ของรายได้ของภาคเกษตรกรรมทั้งหมด มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ยางพารา ข้าว(นาปี) และไม้ผล (บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542; ข้อมูลการตลาดจังหวัดพัทลุงปีประจำปี 2541)

สภาพปัญหาของจังหวัดพัทลุง

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2 ค ปี พ.ศ. 2542 พบว่าปัญหาของหมู่บ้านในจังหวัดพัทลุงเรียงตามลำดับความรุนแรงได้ดังนี้คือ ปัญหาการทำเกษตรในฤดูแล้ง ปัญหาสิทธิในที่ดินทำกิน ปัญหาการอพยพหางานทำ และปัญหาการประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน ส่วนข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) ได้รายงานพบว่าจังหวัดพัทลุงประกอบด้วยหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 2, 123 และ 479 หมู่บ้านตามลำดับ

2.2.3 จังหวัดปัตตานี

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ปัตตานีเป็นหนึ่งในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างตั้งอยู่ฝั่งทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้ติดอ่าวไทย ตัวจังหวัดห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทาง 1,055 กิโลเมตร ทิศเหนือและทิศตะวันออกติดกับอ่าวไทย ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดยะลาและนราธิวาส ส่วนทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานีมีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,940 ตารางกิโลเมตร ปัตตานีแบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 115 ตำบล 627 หมู่บ้าน เทศบาล 2 แห่ง สุขาภิบาล 10 แห่ง อ.บ.ต. 87 แห่ง ประชากรของจังหวัดเมื่อสิ้นปี 2541 มีจำนวนทั้งสิ้น 116,031 หลังคาเรือน 598,117 คนโดยร้อยละ 85.53 นับถือศาสนาอิสลามและคนส่วนใหญ่สื่อสารกันโดยใช้ภาษามลายูท้องถิ่นหรือที่เรียกว่าภาษา “ยาวิ” ประชากรของจังหวัดร้อยละ 62.51 เป็นผู้อยู่ในวัยแรงงาน(อายุ 13-60 ปี) ในขณะที่ร้อยละ 37.98 เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทำให้อัตราส่วนการเป็นภาระของจังหวัดอยู่ที่ร้อยละ 68.94 (ข้อมูลสถิติสำคัญของจังหวัดปัตตานี 2542: 5,18,25)

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลุ่มทางตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัด ส่วนพื้นที่ด้านเหนือและด้านตะวันออกเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลโดยปัตตานีมีชายฝั่งทะเลยาวทั้งสิ้น 116 กิโลเมตร ส่วนพื้นที่ภูเขา มีอยู่น้อยและกระจัดกระจายในอำเภอต่างๆ แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี ได้แก่ แม่น้ำปัตตานี แม่น้ำสายบุรี คลองตุง และคลองขามู (ข้อมูลการตลาดจังหวัดปัตตานี 2540:10 และเอกสารข้อมูลสถิติสำคัญจังหวัดปัตตานี 2542: 18)

ภูมิอากาศ

จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีอากาศอบอุ่นตลอดทั้งปี มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 27.5 องศาเซลเซียส ฤดูร้อนจะเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์ถึงกรกฎาคม ในขณะที่ฤดูฝนจะอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคมถึงมกราคม

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่งระหว่างจังหวัดปัตตานีกับจังหวัดอื่นๆในภาคใต้รวมทั้งกรุงเทพมหานครทำได้โดยการขนส่งทางรถยนต์เป็นวิธีหลักมีทางหลวงแผ่นดินสายประธาน หมายเลข 42 ผ่านตัวจังหวัดสำหรับการเดินทางและขนส่งทางรถไฟในจังหวัดมีความสำคัญรองลงมาเนื่องจากเส้นทางรถไฟสายใต้ซึ่งวิ่งมาจากกรุงเทพมหานครไปสุดทางที่อำเภอสุไหงโกลั่นนั้นจะวิ่งผ่านเพียงด้านทิศตะวันตกของจังหวัดคืออำเภอโคกโพธิ์ และอำเภอแม่ลานซึ่งมีระยะทางผ่านพื้นที่จังหวัดเพียง 28 กิโลเมตรเท่านั้น ใน

ด้านการขนส่งทางน้ำปัตตานีมีท่าเทียบเรือที่สำคัญ 2 ท่าคือท่าเทียบเรือขององค์การสะพานปลาและท่าเทียบเรือชายฝั่งปัตตานีซึ่งใช้ขนถ่ายสินค้าสด่วน้ำเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการเดินทางขนส่งทางอากาศในปัจจุบันได้หยุดการให้บริการเป็นการชั่วคราว (ข้อมูลการตลาดจังหวัดปัตตานีปี 2540 : 32 เอกสารข้อมูลสถิติสำคัญของจังหวัด 2542)

จังหวัดปัตตานีมีไฟฟ้าใช้ครบทุกอำเภอ การให้บริการน้ำประปาปัจจุบันสามารถให้บริการได้ร้อยละ 71.4 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดของจังหวัด สำหรับการให้บริการโทรศัพท์ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน (เอกสารข้อมูลสถิติสำคัญของจังหวัด : 21)

การบริการสังคม

ในปี พ.ศ. 2541 ปัตตานีมีโรงเรียนในระบบโรงเรียนทุกสังกัดรวม 423 โรงเรียน สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ในจังหวัดปัตตานีจึงมีศูนย์ศาสนาซึ่งเป็นศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมสำหรับเด็กประจำมัสยิดทุกแห่งในจังหวัดคือมี 586 ศูนย์ นอกจากนี้ในจังหวัดยังมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เรียกว่า “ปอเนาะ” ซึ่งในปัจจุบันจำนวนเด็กที่ต้องการเข้าศึกษามีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ (ศิริรัตน์ และคณะ 2538 : 22)

ในปี พ.ศ. 2541 จังหวัดปัตตานีมีสถานบริการทางสาธารณสุขทั้งสิ้น 144 แห่งแบ่งเป็นสถานอนามัย 126 แห่ง สำนักงานสาธารณสุขชุมชน 1 แห่ง โรงพยาบาลขนาด 10-320 เตียงรวมทั้งสิ้น 12 แห่ง โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงกลาโหม 1 แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุขท้องถิ่นจำนวน 4 แห่ง

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดปัตตานี

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปัตตานีปี 2539 เท่ากับ 28,281 ล้านบาท โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีเท่ากับ 47,853 ล้านบาท โดยสาขาหลักที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัด 3 อันดับแรกได้แก่ เกษตรกรรม ร้อยละ 54 ค้าปลีกค้าส่งร้อยละ 14 และการบริการร้อยละ 8 โดยในภาคเกษตรกรรมการประมงทำรายได้คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 78.5 ปัตตานีมีการทำการประมงในสามลักษณะคือประมงทะเล ประมงชายฝั่ง และประมงน้ำจืด สำหรับประมงทะเลซึ่งแบ่งเป็นประมงพื้นบ้านกับประมงพาณิชย์นั้น ชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่จะขายสัตว์น้ำที่จับได้ให้กับ “เถ้าแก่” ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมดหรือบางส่วนที่ใช้ในการจับปลาของชาวประมงพื้นบ้าน ส่วนประมงพาณิชย์จะนำสัตว์น้ำที่จับได้ไปขายยังท่าเทียบเรือประมงต่างๆ สำหรับการประมงชายฝั่งในจังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ส่วนการประมงในลักษณะสุดท้ายคือประมงน้ำจืดนั้นมีน้อย สำหรับการปลูสด่วน้ำถือเป็นอาชีพเสริมส่วนใหญ่เพื่อการบริโภคและใช้งาน

ในปี พ.ศ. 2540 จังหวัดปัตตานีมีโรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการจำนวน 823 โรงโดยร้อยละ 94 เป็นโรงงานขนาดเล็ก อุตสาหกรรมที่สำคัญคืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง และอุตสาหกรรมเกี่ยวกับยางพารา เช่น โรงงานรมควันและน้ำยางข้น

สภาพปัญหาของจังหวัดปัตตานี

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด กชช.2 ค ปี พ.ศ. 2542 พบว่าหมู่บ้านในจังหวัดปัตตานีเผชิญปัญหาที่สำคัญๆ โดยเรียงตามลำดับความรุนแรงของปัญหาตามจำนวนหมู่บ้านที่ประสบปัญหาดังนี้คือ ปัญหาการทำเกษตรในฤดูแล้ง ปัญหาการอพยพออกไปหางานทำนอกหมู่บ้าน ปัญหาการประกอบธุรกิจในพื้นที่หมู่บ้าน และปัญหาสิทธิในที่ดินทำกิน ส่วนข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) ได้รายงานว่าจังหวัดปัตตานีประกอบด้วยหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 3, 205 และ 393 หมู่บ้านตามลำดับ

สำหรับข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของจังหวัดในปี 2542 ที่สำรวจหมู่บ้าน 596 หมู่บ้าน 70,581 ครอบครัวนอกเขตเทศบาล สุขาภิบาลในจังหวัดพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของจังหวัดปัตตานีเท่ากับ 12,775 บาท เป็นอันดับที่ 14 หรืออันดับสุดท้ายของภาค และจัดเป็นอันดับที่ 58 ของประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของภาคใต้ที่ 17,851 บาท และรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของทั้งประเทศที่ 16,406 บาท จะพบว่ารายได้ของประชาชนในชนบทของปัตตานีจะต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั้งของภาคใต้และของประเทศ และเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชาชนทั้งจังหวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดซึ่งมีค่าเท่ากับ 47,853 บาทจะพบว่าประชาชนในเมืองและชนบทมีรายได้เฉลี่ยต่อคนแตกต่างกันอยู่ถึง 35,078 บาท และจากจำนวนตัวชี้วัด 39 ตัวในการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานข้างต้น พบว่าจังหวัดปัตตานีไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 13 ตัวชี้วัด โดยมี 5 ตัวชี้วัดที่มีปัญหารุนแรงเรียงตามลำดับได้ดังนี้คือ ปัญหาการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ปัญหาคนอายุ 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้ ปัญหาการคุมกำเนิดของคู่สมรสอายุ 15-44 ปี ปัญหาเด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา ปัญหาการมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาลของครัวเรือน

นอกจากปัญหาข้างต้นแล้วในปัจจุบันจังหวัดปัตตานียังประสบปัญหาเรื่องการติดยาเสพติดของคนในหมู่บ้านชนบทรวมทั้งปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรทางทะเลระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับเรือประมงพาณิชย์

2.2.4 จังหวัดสตูล

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดชายแดนทางชายฝั่งทะเลอันดามัน ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยเส้นทางรถยนต์ 973 กิโลเมตร มีพื้นที่ 2,478.9 ตารางกิโลเมตร โดยมีพื้นที่เป็นเกาะถึง 83 เกาะ มีเกาะขนาดใหญ่

คือเกาะตะรุเตา มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดสงขลา ตรังและพัทลุง ทิศใต้ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดสงขลาและประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันตกติดต่อกับทะเลอันดามันและประเทศมาเลเซีย ในปี 2542 จังหวัดสตูลมีประชากร 259,121 คนแยกเป็นชาย 130,173 คน หญิง 128,948 คน ประชากรร้อยละ 76.3 นับถือศาสนาอิสลาม อีกร้อยละ 23.7 นับถือศาสนาพุทธ จังหวัดสตูลแบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 36 ตำบล 257 หมู่บ้าน มีเทศบาล 1 แห่ง สุขาภิบาล 5 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 29 แห่ง

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นราบสลับกับภูเขา โดยในทิศเหนือและทิศตะวันออกมีพื้นที่เป็นเนินเขาและภูเขาโดยมีเทือกเขาบรรทัดเป็นเทือกเขาสำคัญด้านตะวันออกของจังหวัด ในทางใต้มีเทือกเขาสันกาลาคีรีกั้นพรมแดนระหว่างจังหวัดสตูลกับประเทศมาเลเซีย ดังนั้นพื้นที่ของจังหวัดจะมีความลาดเอียงจากด้านตะวันออกของจังหวัดไปยังพื้นที่ราบด้านตะวันตก ซึ่งเป็นพื้นที่ราบแคบขนานไปกับชายฝั่งเหมาะสำหรับการทำนา

ภูมิอากาศ

จังหวัดสตูล จัดอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบร้อนชื้นมีฝนตกชุก โดยมีฤดูฝนยาวนานกว่าฤดูร้อน โดยฤดูร้อนจะอยู่ระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน และฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม อุณหภูมิของจังหวัดทั้งปีจะอยู่ในช่วง 27.4-32.3 องศาเซลเซียส

การบริการพื้นฐาน

จังหวัดสตูลสามารถเดินทางไปจังหวัดอื่นๆได้ทั้งทางบกและทางน้ำ จังหวัดมีทางหลวงแผ่นดิน 7 สาย และมีท่าเรือประมง 33 ท่า และท่าเรือโดยสาร 3 ท่า อย่างไรก็ตามการเดินทางโดยทางเรือที่ไม่ใช่เพื่อการท่องเที่ยวมีความนิยมน้อยลง เนื่องจากการเดินทางโดยรถยนต์มีความสะดวกและรวดเร็วกว่า เนื่องจากในตัวจังหวัดไม่มีสถานีรถไฟและสนามบิน การเดินทางโดยสองวิธีดังกล่าวผู้โดยสารจึงจำเป็นต้องเดินทางไปยังจังหวัดใกล้เคียงเช่นจังหวัดพัทลุงและตรังเพื่อใช้บริการ

ด้านสื่อสารโทรคมนาคมจังหวัดมีที่ทำกาไปรษณีย์ทั้ง 6 อำเภอรวม 7 แห่ง มีบริการโทรศัพท์ครอบคลุมพื้นที่ทุกอำเภอ มีบริการไฟฟ้าครอบคลุมทุกอำเภอในจังหวัด สำหรับบริการน้ำประปายังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่

การบริการสังคม

จังหวัดสตูลมีสถานศึกษากระจายอยู่ทั่วไปทั้งจังหวัด โดยมีจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 204 แห่ง ด้านสถานบริการสาธารณสุข ภายในจังหวัดมีโรงพยาบาลของรัฐ 6 แห่งและสถานีอนามัยรวม 50 แห่ง ซึ่งพบว่าจังหวัดยังมีปัญหาในเรื่องสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรักษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสุขอนามัย หรือการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2539 จังหวัดสตูลมีผลิตภัณฑ์มวลรวมมูลค่า 12,550 ล้านบาท คิดเป็นรายได้ประชากรเฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ 51,436 บาทต่อปี รายได้หลักของจังหวัดกว่าครึ่งมาจากภาคเกษตรกรรม โดยการทำประมงและการกสิกรรมเป็นตัวสร้างรายได้ในภาคเกษตรที่มีความสำคัญอันดับหนึ่งและสองตามลำดับ โดยการทำประมงนั้นจังหวัดสตูลจัดว่าเป็นจังหวัดที่มีหมู่บ้านชาวประมงมากที่สุดจังหวัดหนึ่ง โดยการทำประมงนั้นมีทั้งการทำประมงทะเลและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ในด้านกสิกรรมมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว รวมถึงสวนไม้ผลต่างๆ สำหรับอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการเกษตร โดยในปี พ.ศ. 2540 จังหวัดสตูลมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 222 โรงและส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็ก

สภาพปัญหาของจังหวัดสตูล

โดยทั่วไปจังหวัดสตูลแม้ว่าประชากรส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยมุสลิมและมีความเคร่งครัดตามหลักคำสอนของศาสนา แต่ก็สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ดี ประกอบกับสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อำนวยทำให้เปิดรับวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนกับชาวไทยพุทธได้มากกว่าจังหวัดชายแดนภาคใดอื่นๆ แต่ในขณะเดียวกันจังหวัดสตูลมีปัญหาที่สำคัญ 4 เรื่องคือ ปัญหาเส้นทางคมนาคม ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาชายแดนและปัญหาชายแดน สำหรับปัญหาเส้นทางคมนาคมนั้นคือการที่ถนนเข้าสู่จังหวัดเป็นถนน 2 เลน ส่วนเส้นทางไปยังประเทศมาเลเซียมีเพียงเส้นทางเดียว ส่วนปัญหาที่ดินทำกินพบว่าชาวบ้านถือครองที่ดินผืนเล็ก (เฉลี่ย 1.8 ไร่ต่อคน) และมีการบุกรุกเพื่อใช้ประโยชน์ที่สาธารณะ สำหรับปัญหาชายแดนนั้นพบการระบาดของยาเสพติดในหมู่ลูกเรือประมง และการใช้พื้นที่ของจังหวัดเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติด ส่วนปัญหาชายแดนเป็นผลจากความไม่แน่นอนของประเทศมาเลเซียต่อการค้าระหว่างชายแดนซึ่งเข้มงวดในบางครั้ง (บรรยายสรุปจังหวัดสตูล 2542)

2.3 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ศึกษา

การรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน 65 หมู่บ้านใน 4 จังหวัดภาคใต้ด้วยการสัมภาษณ์ผู้นำของหมู่บ้านซึ่งได้แก่ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันในกรณีที่ไม่พบผู้ใหญ่บ้าน พบว่าโดยภาพรวมหมู่บ้านที่ศึกษามีโครงสร้างพื้นฐานคล้ายคลึงกัน เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในสภาพที่ทัดเทียมกัน ความแตกต่างของการพัฒนาหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นความกินดีอยู่ดี การบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ตลอดจนการรวมกลุ่มกันของสมาชิกในหมู่บ้านพบว่าขึ้นอยู่กับความเป็นผู้นำของผู้ใหญ่บ้านเป็นสำคัญ นอกจากนี้พบว่าผู้นำหมู่บ้านที่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านอย่างดียิ่งจะสามารถให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัยได้อย่างแม่นยำ และคำถามหนึ่งที่คณะผู้วิจัยจะถามผู้นำหมู่บ้านทุกครั้งคือการขอให้ระบุถึงปัญหาโดยทั่วไปของหมู่บ้านพร้อมกับระบุสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านอยากได้ให้แก่หมู่บ้านตนเอง ซึ่งผู้นำหมู่บ้านโดยส่วนใหญ่มักตอบว่าต้องการสถานีอนามัย โทรศัพท์ หรืออื่นๆ ซึ่งมีคำตอบของผู้ใหญ่บ้านชาวมุสลิมของหมู่บ้านชาวประมงที่อำเภอท่าศาลาเพียงคนเดียวที่ตอบว่าอยากให้มีการอบรมความรู้ให้แก่ลูกบ้านของตนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ของผู้ใหญ่บ้านได้เป็นอย่างดี และในหลายกรณีจากการสังเกตการตอบคำถามของคณะผู้วิจัยพบว่าภรรยาของผู้ใหญ่หมู่บ้านมีบทบาทสำคัญต่อการทำงานของผู้ใหญ่บ้านในด้านต่างๆ

ผลการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านพบว่ามีประโยชน์อย่างมากต่อการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน และได้ทราบถึงความเป็นอยู่ ตลอดจนสภาพปัญหา ความอุดมสมบูรณ์และความขาดแคลนของชนบทภาคใต้ โดยมีรายละเอียดของผลการศึกษาดังนี้

2.3.1 สภาพทั่วไป

ลักษณะของสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่ศึกษานี้พบที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของทำเลที่ตั้งของหมู่บ้าน ซึ่งมีผลต่ออาชีพหลักและสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมงจะมีการตั้งบ้านเรือนที่กระจุกตัวอยู่ในบริเวณที่ราบขนาดเล็กใกล้ชายฝั่ง จึงพบว่าหมู่บ้านในกลุ่มนี้จะมีสภาพแวดล้อมที่แออัด และมีปัญหาด้านสุขอนามัย สำหรับหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่ม บ้านเรือนจะกระจายอยู่ในบริเวณหนึ่งของพื้นที่ของหมู่บ้านจึงมีความแออัดน้อยกว่าหมู่บ้านในกลุ่มแรก อย่างไรก็ตามโครงสร้างพื้นฐานยังครอบคลุมไม่ถึงทุกส่วนของบริเวณที่ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ จะมีเพียงบริเวณที่ตั้งของศูนย์ราชการ หรือบริเวณที่ใกล้เคียงกับที่ทำการผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นที่มีโครงสร้างพื้นฐานเช่น ถนนลาดยางหรือซีเมนต์ ไฟฟ้าสาธารณะ หรือโทรศัพท์สาธารณะ ในกรณีการตั้งบ้านเรือนกระจายไปตามที่นาที่แต่ละครอบครัวถือครองอยู่การตั้งบ้านเรือนก็จะกระจายมากขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านในลักษณะนี้จะประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก สำหรับครัวเรือนที่ตั้งอยู่หรือมีที่ดินที่เป็นลักษณะเนินเขาอาจมีสวนยางหรือสวนผลไม้ด้วย สำหรับ

หมู่บ้านในกลุ่มที่สามจะได้แก่หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในบริเวณเชิงเขาซึ่งมักมีอาชีพหลักคือการทำสวนยางพารา หรือสวนผลไม้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในบริเวณนั้นเหมาะสมต่อพืชชนิดใดมากกว่า แต่โดยทั่วไป มักพบการปลูกพืชทั้งสองชนิดเสมอ การตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านจะพบว่ามีความกระจ่ายมาก สภาพสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของหมู่บ้านสองกลุ่มหลังนี้จะดีกว่าหมู่บ้านกลุ่มแรก แต่หมู่บ้านในสองกลุ่มหลัง พบว่ายังมีปัญหาการเดินทางระหว่างหมู่บ้านอยู่บ้างโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน สำหรับลักษณะของบ้านเรือนพบว่าจะแตกต่างกันไปตามศาสนาที่ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือ กล่าวคือกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามบ้านเรือนมีลักษณะมีคิซิดกว่า และใช้สังกะสีที่มีสีเขียวเป็นวัสดุหลัก

จากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านพบว่าจำนวนครัวเรือนที่ยากจนในหมู่บ้านที่ศึกษาอยู่ระหว่าง 23-44 ครอบครัวดต่อหมู่บ้าน (ตารางที่ 2.1) สัดส่วนของคนยากจนในหมู่บ้านที่สำรวจพบว่ามีสูงสุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยตำบลที่มีครัวเรือนยากจนมากที่สุดคือตำบลแหลมตะตุมทุก และจากหมู่บ้านที่สำรวจทั้งหมดพบว่ามีจำนวน 13 หมู่บ้านที่ผู้นำหมู่บ้านระบุว่าในรอบปีที่ผ่านมายังไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆจากหน่วยงานของรัฐ ส่วนความช่วยเหลือที่หมู่บ้านได้รับจากหน่วยงานของทางราชการพบว่ามีความแตกต่างกันออกไปส่วนใหญ่มักเป็นความช่วยเหลือเพื่อประกอบอาชีพโดยการแจกวัสดุพันธุ์พืชหรือสัตว์และอื่นๆ โดยมีเพียงส่วนน้อยที่เป็นการให้ความช่วยเหลือด้วยการอบรมให้ความรู้ อย่างไรก็ตามในระหว่างการเข้าสำรวจในหมู่บ้านต่างๆคณะผู้วิจัยยังพบว่ามิโครงการความช่วยเหลือของทางราชการหลายโครงการที่ปล่อยทิ้งไว้โดยขาดการบำรุงรักษาและไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการเช่น ที่อ่านหนังสือของหมู่บ้าน หรือศูนย์ถ่ายทอดวิชาชีพต่างๆ สำหรับโครงการจ้างงานในหมู่บ้านตามโครงการเงินกู้มีชาชาวพบว่าการใช้ประโยชน์จากเงินดังกล่าวส่วนใหญ่การตัดสินใจใช้เงินกระทำโดยกรรมการหมู่บ้านทั้งที่ได้ประชุมร่วมกับชาวบ้านหรือประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล มีเพียงส่วนน้อยที่กำหนดโดยองค์การบริหารส่วนตำบล กิจกรรมของการใช้เงินจึงไม่เพียงแต่เป็นกระจ่ายรายได้ให้แก่ชาวบ้านแต่ยังเป็นการสร้างสาธารณูปโภคซึ่งเป็นที่ต้องการของชาวบ้านอีกด้วย เช่นการทำถนน การขุดคูระบายน้ำ หรือการสร้างร้านขายสินค้าประจำหมู่บ้านเป็นต้น

2.3.2 ขนาดของหมู่บ้าน

หมู่บ้านที่สำรวจจำนวน 65 หมู่บ้านโดยส่วนใหญ่มีจำนวนครัวเรือนอยู่ในระหว่าง 100-250 ครัวเรือน (ตารางที่ 2.2) และมีประชากรอยู่ในระหว่าง 300-900 คนต่อหมู่บ้าน (ตารางที่ 2.3) หมู่บ้านที่มีครัวเรือนน้อยที่สุด (40 ครัวเรือน) คือ บ้านเกาะเรือ ต.ดอนทราย อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง ส่วนหมู่บ้านที่มีครัวเรือนมากที่สุด (405 ครัวเรือน) คือบ้านท่ามะม่วง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล จำนวนสมาชิกเฉลี่ยในครัวเรือนในจังหวัดทั้งสี่พบว่ามีค่าใกล้เคียงกันคืออยู่ในระหว่าง 5.25-5.66 คนต่อครัวเรือน ข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) แสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนครัวเรือนของหมู่บ้านในภาคใต้เท่ากับ 145 ครัวเรือนต่อหมู่บ้าน โดยมีประชากรเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน จะเห็นได้ว่าครัวเรือนยากจนที่เป็นตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้

2.3.3 สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

ก. การประกอบอาชีพ

ผลการสำรวจพบว่าอาชีพทำสวนยางพารา ประมง และทำนาเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้แก่หมู่บ้านที่ศึกษา (ตารางที่ 2.4) หมู่บ้านเกือบทั้งหมดที่สำรวจมีอาชีพรองที่ทำรายได้ให้แก่ครัวเรือนอีกไม่น้อยกว่า 1 อาชีพ อย่างไรก็ตามพบว่ามีหมู่บ้านจำนวน 4 หมู่บ้านซึ่งมีอาชีพหลักคืออาชีพประมงที่ได้มีการระบุว่าไม่มีอาชีพรองในหมู่บ้านซึ่งได้แก่หมู่บ้านในตำบลแหลมตะตุมทุก จ. นครศรีธรรมราช ทั้ง 3 หมู่ และบ้านกาบังบุติ ต.แหลมโพธิ์ อ.ชะอวด จ.ปัตตานี การที่รายได้ของหมู่บ้านและครอบครัวพึ่งพาจากรายได้เพียงอาชีพเดียวนับว่ามีผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นอย่างยิ่ง ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในทะเลบริเวณชายฝั่งของหมู่บ้าน ตลอดจนความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการออกทะเลของชาวบ้านจึงมีผลกระทบต่อรายได้ของชาวบ้าน จึงไม่น่าแปลกใจที่พบว่าหมู่บ้านดังกล่าวส่วนใหญ่ประกอบด้วยครัวเรือนที่มีฐานะยากจน สำหรับในจังหวัดปัตตานีซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนและประชากรสามารถพูดภาษามลายูได้จึงทำให้มีประชากรบางหมู่บ้านเดินทางไปทำงานรับจ้างในประเทศมาเลเซีย

ผลการสำรวจพบว่ามีเพียง 3 หมู่บ้านเท่านั้นที่ไม่มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมเสริมรายได้ใดๆ ในขณะที่พบว่าหมู่บ้านซึ่งมีชาวบ้านรวมกลุ่มกัน 2 กลุ่มมีจำนวนมากที่สุด (ตารางที่ 2.5) โดยจังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านมากที่สุด และยังพบว่ามีถึง 7 หมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่ 4 กลุ่มขึ้นไป ในจำนวนกลุ่มอาชีพ 118 กลุ่มของหมู่บ้านทั้งหมดนั้นพบว่าประกอบด้วยกลุ่มแม่บ้านถึง 49 กลุ่ม ที่เหลือจะได้แก่กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอาชีพซึ่งแตกต่างกันไปตามอาชีพของแต่ละหมู่บ้านเช่นกลุ่มผู้เลี้ยงปลา กลุ่มเกษตรกรทำนา หรือทำสวนยาง กลุ่มดังกล่าวมีอายุการก่อตั้งตั้งแต่ 2-3 ปี กระทั่งไม่กี่เดือน การรวมกลุ่มของชาวบ้านนี้พบว่าเป็นไปตามความช่วยเหลือหรือเงื่อนไขของความช่วยเหลือ หรือตามการส่งเสริมของทางราชการเป็นส่วนใหญ่ เมื่อขอให้ผู้นำหมู่บ้านระบุชื่อกลุ่มที่มีกิจกรรมโดดเด่นจะพบว่ามีผู้นำหมู่บ้านเพียงไม่กี่หมู่บ้านที่สามารถตอบได้ทันทีว่ากลุ่มใดที่มีกิจกรรมโดดเด่น ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นสภาพการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่างได้ในระดับหนึ่งว่ายังคงมีการดำเนินการที่ไม่ดีมากนัก นอกจากนี้มีถึง 10 หมู่บ้านที่ผู้นำหมู่บ้านให้คำตอบว่ายังไม่มีกลุ่มใดที่ดำเนินกิจกรรมได้ดี อย่างไรก็ตามกลุ่มแม่บ้านเป็นกลุ่มที่ได้รับการพิจารณาว่ามีการดำเนินกิจกรรมดีที่สุดใน (12 หมู่บ้าน)

การพิจารณาเปรียบเทียบจำนวนกลุ่มอาชีพของของแต่ละหมู่บ้านแม้จะสามารถสะท้อนถึงความสนใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน ความสามัคคีและความเป็นประชาธิปไตยของครัวเรือนในหมู่บ้านได้แต่ไม่สามารถใช้เป็นดัชนีเพื่อบ่งชี้ว่าครัวเรือนของหมู่บ้านที่มีกลุ่มอาชีพมากกว่าจะมีรายได้ส่วนเกินเพิ่มขึ้นมากกว่าครัวเรือนในหมู่บ้านที่มีจำนวนกลุ่มอาชีพน้อยกว่าแต่อย่างใด เนื่องจากผลดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมและการรวมกลุ่มมีความเข้มแข็ง ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านเป็นจำนวน

มากที่ยังไม่เข้มแข็งซึ่งกิจกรรมของกลุ่มเป็นไปตามทิศทางของการได้รับการอุดหนุนจากราชการมากกว่าที่จะเป็นไปตามความต้องการของสมาชิก ซึ่งบางครั้งความช่วยเหลือดังกล่าวของทางราชการไม่เพียงพอแต่ไม่มีส่วนช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้วยังก่อปัญหาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วยเช่นการฝึกอบรมอาชีพชนิดเดียวกันให้แก่สมาชิกของกลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านต่างๆที่อยู่ใกล้เคียงกันซึ่งทำให้เกิดปัญหาทางการตลาดแก่กลุ่มและสมาชิกที่จะนำความรู้ดังกล่าวไปสร้างอาชีพและเสริมรายได้

ข. ภาษีบำรุงท้องที่

หมู่บ้านที่ศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้จากภาษีบำรุงท้องที่น้อยกว่า 5,000 บาท (ตารางที่ 2.6) ในจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดมีจำนวน 2 หมู่บ้านคือบ้านแหลมตะหลุมทุก หมู่ที่ 1 และ 2 อ.ปากพนัง จ. นครศรีธรรมราชที่ไม่มีการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่เนื่องจากได้รับการยกเว้นจากการประสบกับภัยธรรมชาติ

ค. ครวเรือนที่ไม่มีที่ดิน

ผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่าปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินยังเป็นปัญหาสำคัญของชาวบ้าน เนื่องจากจำนวนหมู่บ้านที่สำรวจ 65 หมู่บ้าน พบว่ามีเพียง 6 หมู่บ้านเท่านั้นที่ทุกครัวเรือนมีที่ดินทำกิน ความรุนแรงของปัญหานี้เกิดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราชมากที่สุดเมื่อพบว่าประชากรมากกว่า 1 ใน 4 ของ 16 หมู่บ้านที่สำรวจไม่มีที่ดินทำกิน (ตารางที่ 2.7) โดยเฉพาะชาวบ้านในหมู่บ้านแหลมตะหลุมทุกที่พบว่าเกือบทั้งหมดไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่ดินของทางราชการ ขณะที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ส่วนใหญ่ถือครองโดยนายทุนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อื่น กรมการพัฒนาชุมชน (2542) ได้รายงานข้อมูลในลักษณะที่สอดคล้องกับผลการศึกษานี้ เมื่อได้ระบุว่าปัญหาสิทธิในที่ดินทำกินเป็นปัญหาลำดับที่ 6 ของหมู่บ้านในภาคใต้เมื่อพบว่าร้อยละ 31.2 ของหมู่บ้านทั้งหมดในภาคใต้เท่านั้นที่มีครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินของตนเองและไม่ต้องเช่า ในขณะที่มีครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินเลยซึ่งต้องเช่าที่ดินของผู้อื่นทำกินถึง 39,767 ครัวเรือน หรือร้อยละ 33.62 ของครัวเรือนทั้งหมดในภาคใต้ โดยจังหวัดนครศรีธรรมราชมีหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินอย่างรุนแรงถึง 54 หมู่บ้าน ในขณะที่จังหวัดปัตตานีพบว่ามีหมู่บ้านในลักษณะดังกล่าวเพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้น

การเช่าที่ดินของผู้อื่นเพื่อทำการเกษตรของครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินอาจเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว อย่างไรก็ตามไม่พบว่ามีกรเช่าที่ดินเพื่อการทำสวนผลไม้และสวนยางพารา ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพดังกล่าวส่วนใหญ่มักถูกเช่าใช้พื้นที่ป่าซึ่งพบว่าชาวบ้านมักถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่เสมอเนื่องจากทำสวนอยู่ในพื้นที่ซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ์ สำหรับการเช่าพื้นที่ที่เป็นที่นาโดยครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินหรือมีที่ดินน้อยนั้นแม้ว่าจะมีค่าเช่าต่อไร่ต่อปีจะต่ำ (ประมาณ 100 บาทต่อไร่ต่อปี) แต่ที่นาดังกล่าวมักเป็นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์น้อยหรือมักอยู่ในพื้นที่ที่มีโอกาสได้รับผลเสียหายจากภัย

ธรรมชาติ การเช่าที่ดินดังกล่าวจึงไม่ได้มีผลเกื้อหนุนให้ครอบครัวผู้เช่ามีรายได้เพิ่มขึ้นที่จะนำไปสู่การขยายฐานะแต่อย่างใด

สำหรับครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองพบว่าโดยส่วนใหญ่ถือครองที่ดินผืนเล็ก จากค่าเฉลี่ยของที่ดินที่ถือครองโดยชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดดังแสดงในตารางที่ 2.7 พบว่าครัวเรือนในจังหวัดปัตตานีมีขนาดถือครองที่ดินเล็กที่สุดคือ 3.50 ± 3.00 ไร่ต่อครอบครัว สำหรับครัวเรือนที่ถือครองที่ดินมากกว่าค่าเฉลี่ยในจังหวัดนี้พบในพื้นที่ที่ชาวบ้านมีอาชีพทำนา ในขณะที่ครัวเรือนที่มีอาชีพประมงนั้นส่วนใหญ่พบว่าถือครองที่ดินต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะของครัวเรือนที่มีอาชีพประมงที่พบในครัวเรือนที่มีอาชีพเดียวกันในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสตูลอีกด้วย

หมู่บ้านที่ศึกษาบางส่วนของจังหวัดสตูลเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่นิคมสร้างตนเองแม้ว่าจะมีการกำหนดกฎระเบียบไม่อนุญาตให้มีการขายที่ดินที่ได้จัดสรรให้ แต่ก็ยังพบว่าครัวเรือนบางส่วนได้ขายที่ดินทำกินดังกล่าวให้แก่เพื่อนบ้านหมดแล้ว

ง. อัตราค่าจ้าง

ผลการสำรวจพบว่าอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของภาคเกษตรมีแนวโน้มที่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของนอกภาคเกษตรยกเว้นในจังหวัดปัตตานี ดังแสดงในตารางที่ 2.8 เนื่องจากการสำรวจได้กระทำหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจได้ไม่นาน ข้อมูลที่ได้รับทราบเสมอในระหว่างการสำรวจคือการมีการว่างทำงานในหมู่บ้านน้อยมาก โดยเฉพาะการว่างทำงานนอกภาคเกษตร แม้ว่าในขณะนั้นมีการจ้างงานตามโครงการเงินกู้มีชาชาวแต่ก็ได้รับทราบว่ายังไม่เพียงพอสำหรับเกษตรกรรายได้อื่นๆที่ขาดหายไป อย่างไรก็ตามในภาคเกษตรบางงานกลับพบว่ายังมีปัญหาขาดแคลนแรงงานซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ชาวนาต้องใช้เครื่องจักรเช่น เครื่องเก็บข้าวและนวดข้าว ซึ่งมีส่วนทำให้ต้นทุนของการทำนาสูงขึ้น

อัตราค่าจ้างและวิธีการจ่ายค่าจ้างขึ้นอยู่กับปริมาณและชนิดของงานที่ว่าง การว่างงานในภาคเกษตรบางงานพบว่าไม่ได้จ่ายค่าจ้างในรูปตัวเงิน เช่น การว่างเก็บข้าวจะจ่ายค่าแรงด้วยข้าวที่เก็บได้ด้วยระบบเช่นนี้จะเปิดโอกาสให้แก่เพื่อนบ้านที่ไม่มีที่นาหรือทำนาแล้วได้ผลผลิตน้อยมีข้าวสำหรับบริโภคในปีนั้นๆด้วยการรับจ้างเก็บข้าว เจ้าของนาที่ว่างยังสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานเก็บข้าวได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินสดอีกด้วย บางครั้งยังจ่ายด้วยผลผลิตอื่นๆที่ผู้ว่างมีอยู่เช่นการจ่ายค่าจ้างค้ายาในสวนมะพร้าวด้วยมะพร้าว เป็นต้น อัตราค่าจ้างในภาคเกษตรมักไม่ได้กำหนดในรูปของค่าจ้างรายวันแต่มักเป็นการต่อรองกันก่อนว่าจ้าง หรืออาจจะกำหนดค่าจ้างต่อหน่วยของชิ้นงาน เช่น กำหนดอัตราค่าจ้างค่าซ่อมอวน 1 ปาก ซึ่งค่าแรงต่อวันที่ผู้ซ่อมจะได้จากจำนวนอวนที่ซ่อมในแต่ละวัน ในกรณีของการเก็บข้าวมักจ่ายตามร้อยละข้าวที่เก็บได้ เช่น เก็บข้าวได้ 100 ก้า (หรือ “เรียง” ในภาษาถิ่น) ผู้เก็บจะได้ 5 ก้า เป็นต้น สำหรับการว่างกรีดยางพาราอาจเกิดขึ้นในหลายลักษณะ อาทิการจ่ายค่าจ้างด้วยรายได้ที่ได้จากการขายยางหลังหักค่าใช้จ่ายโดยการกำหนดค่าจ้างตามสัดส่วนของเงินดังกล่าวเช่นผู้

กรีดยางได้ร้อยละ 40 เป็นต้น อาจเป็นไปได้ว่าการจ่ายค่าแรงในลักษณะเช่นนี้อาจทำให้เจ้าของสวนลดความเสี่ยงจากความแปรปรวนของราคายาง และเป็นการจูงใจให้ลูกจ้างตั้งใจทำงานอีกด้วย การจ่ายค่าแรงในลักษณะนี้พบว่ามีใช้กันในการว่าจ้างทำงานในเรือประมงขนาดเล็กอีกด้วย

รายงานการศึกษาโดยกรมการพัฒนาชุมชน (2542) พบว่าหมู่บ้านในภาคใต้มีปัญหาเรื่องอัตราค่าจ้างทำงานในหมู่บ้านน้อย โดยมีเพียงร้อยละ 0.5 ของหมู่บ้านทั้งหมดเท่านั้นที่มีอัตราค่าจ้างต่ำกว่า 100 บาทต่อวัน

2.3.4 สุขภาพอนามัย

เครื่องชี้วัดการมีสุขภาพที่ดีของประชาชนตามความจำเป็นพื้นฐานประกอบด้วยเครื่องชี้วัดที่สำคัญ 12 ตัว อย่างไรก็ตามการศึกษาค้างครั้งนี้ได้อาศัยข้อมูลอื่นที่แตกต่างไปในการระบุสุขภาพอนามัยของประชาชนในหมู่บ้านที่ศึกษา

การมีสถานพยาบาลในปริมาณเหมาะสมกับจำนวนประชากรและตั้งอยู่ไม่ห่างจากชุมชนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตในด้านนี้ของประชาชน เนื่องจากจะทำให้ประชาชนสามารถได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและง่ายขึ้น สำหรับในพื้นที่ชนบทแล้วสถานอนามัยถือเป็นสถานพยาบาลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีเพียง 20 หมู่บ้านเท่านั้นจาก 65 หมู่บ้านที่สำรวจที่มีสถานอนามัยในหมู่บ้าน โดยแยกเป็นในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และสตูลจำนวน 4, 6, 5, และ 5 แห่งตามลำดับ จึงมีความเป็นไปได้ที่จำนวนและการกระจายของสถานอนามัยอาจจะยังไม่เพียงพอและเหมาะสม แม้ว่าสถานอนามัยแต่ละแห่งอาจสามารถให้บริการแก่ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงได้มากกว่า 1 หมู่บ้าน แต่ปัญหาของความล่าช้า ความไม่สะดวก และความไม่ทั่วถึงของการให้บริการ ตลอดจนความไม่พอเพียงของเจ้าหน้าที่เมื่อเปรียบเทียบกับขนาดพื้นที่ที่รับผิดชอบเป็นประเด็นที่คณะผู้วิจัยได้รับทราบโดยตลอดในระหว่างการเก็บข้อมูล อย่างไรก็ตามการมีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครอนามัยหมู่บ้านก็พบว่ามีส่วนช่วยที่สำคัญต่อการกระจายข่าวสารทางสาธารณสุขเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

อัตราการตายของประชากรซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถสะท้อนถึงสุขภาพอนามัยของประชาชนได้นั้นพบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 6 คนต่อประชากร 1,000 คน โดยที่มีค่าใกล้เคียงกันในทุกจังหวัดที่ศึกษา จึงอาจสะท้อนให้เห็นว่าประชากรในหมู่บ้านที่ศึกษามีสุขภาพที่ดี ในขณะที่อัตราการเกิดของทารกนั้นพบว่ามีความสูงสุดในจังหวัดปัตตานี อัตราการเกิดหรือจำนวนของบุตรในครอบครัวที่เหมาะสมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพชีวิตและสภาวะทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพัฒนาการของเด็ก และแม้ว่าจะได้มีการรณรงค์ให้มีการคุมกำเนิดด้วยวิธีการต่างๆ แต่เนื่องจากความเชื่อว่าการคุมกำเนิดเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักศาสนาความสัมฤทธิ์ผลของการรณรงค์ดังกล่าวจึงเกิดขึ้นน้อย ข้อมูลที่น่าสนใจอีกประการจากการเก็บข้อมูลในครั้งนี้คืออัตราการตายของทารกแรกเกิดซึ่งพบว่ามีค่าสูงสุดในจังหวัดปัตตานี (ตารางที่ 2.9)

อาจจะแสดงให้เห็นว่าในระหว่างการตั้งครรภ์ ระหว่างการคลอด หรือเมื่อหลังคลอดมารดาไม่ได้ปฏิบัติตนเองหรือไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ไม่ได้รับข้อมูลหรือคำแนะนำทางสาธารณสุขที่เพียงพอ

จำนวนของครัวเรือนที่มีส่วนที่ถูกสุขาภิบาลใช้ถือเป็นข้อมูลอีกประการที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพอนามัยของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าตามเครื่องชี้วัดของ จปฐ. จะจัดให้ข้อมูลนี้อยู่ในหมวดที่ 2 ประชาชนมีบ้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม แต่การนำข้อมูลนี้มานำเสนอในหัวข้อนี้จะทำให้มองเห็นระดับคุณภาพชีวิตด้านสุขอนามัยของประชาชนในจังหวัดปัตตานีโดยเฉพาะในหมู่บ้านที่ศึกษาได้ชัดเจนขึ้น เนื่องจากผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าจำนวนหมู่บ้านที่ไม่มีส่วนครบทุกครัวเรือนมีอยู่สูงถึงร้อยละ 75 ของหมู่บ้านที่ศึกษา และแม้ว่าเป้าหมายตามความจำเป็นพื้นฐานจะได้กำหนดให้ครัวเรือนในหมู่บ้านที่ไม่มีส่วนที่ถูกสุขอนามัยใช้ต้องไม่เกินร้อยละ 5 และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานปี พ.ศ. 2541 ของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (2541) ได้รายงานจำนวนครัวเรือนที่มีและใช้ส่วนที่ถูกหลักสุขาภิบาลนั้นมีสัดส่วนที่สูงกว่าเป้าหมาย (ร้อยละ 95) ถึงร้อยละ 1.6 แต่ข้อมูลที่ได้อาจการสำรวจในหมู่บ้านของจังหวัดปัตตานีแสดงให้เห็นสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากภาพรวมของภาคอย่างรุนแรง เนื่องจากมีหมู่บ้านที่ครัวเรือนมากกว่าครึ่งไม่มีส่วนที่ถูกสุขอนามัยใช้ (ตารางที่ 2.10) คณะผู้วิจัยพบว่าแนวปฏิบัติที่ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ได้ใช้ในการรณรงค์เชิงบังคับเพื่อให้มีการก่อสร้างส่วนที่ถูกสุขอนามัยไว้ใช้ในครัวเรือนคือการไม่ออกหมายเลขทะเบียนบ้านหรือสำเนาทะเบียนให้แก่ครัวเรือนที่ไม่มีส่วนใช้ซึ่งพบว่าได้ผลดีในหลายหมู่บ้าน

2.3.5 การศึกษา

จากรายงานสถานภาพชนบทไทยปี พ.ศ. 2539 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2541) พบว่าดัชนีของกลุ่มความรู้และการศึกษาของภาคใต้ไม่ได้แตกต่างจากภาคอื่นของประเทศแต่อย่างใด และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานปี พ.ศ. 2541 (หมวดที่ 3 การศึกษาถ้วนทั่ว) ของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (2541) แม้ในบางดัชนีจะยังคงมีค่าต่ำกว่าเป้าหมายแต่เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่าค่าของตัวชี้วัดต่างๆอยู่ในระดับกลางของประเทศ อย่างไรก็ตามผลการสำรวจในครั้งนี้พบว่าแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าปัญหาการศึกษาของเด็กในบางพื้นที่ยังมีอยู่และควรได้รับความดูแล

ผลการสำรวจพบว่าร้อยละ 61.5 ของหมู่บ้านที่สำรวจทั้งหมดมีโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้านอย่างน้อย 1 แห่ง จากจำนวน 40 หมู่บ้านที่มีโรงเรียนอย่างน้อย 1 แห่งตั้งอยู่ในพื้นที่พบว่าแยกเป็นหมู่บ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และสตูลจำนวน 10, 4, 14 และ 13 ตามลำดับ และในแต่ละจังหวัดจะมีอย่างน้อย 1 หมู่บ้านที่มีโรงเรียนมากกว่า 1 แห่ง โดยโรงเรียนแห่งที่ 2 ของหมู่บ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุงจะเป็นโรงเรียนมัธยม ในขณะที่ในจังหวัดสตูลและจังหวัด

ปิดตานี้โรงเรียนแห่งที่สองจะเป็นโรงเรียนสอนศาสนา แม้ว่ากรมการมีโรงเรียนในพื้นที่ที่จะเปิดโอกาสให้สามารถบรรลุเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการให้เด็กที่มีอายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับทุกคน แต่เมื่อพิจารณาผลสำรวจจำนวนเด็กวัยเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนภาคบังคับพบว่ามีจำนวนสูงสุดในจังหวัดปัตตานี นครศรีธรรมราช พัทลุงและสตูลตามลำดับ (ตารางที่ 2.11)

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานปี 2541 ของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (2541) ได้แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนของการได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับของเด็กวัยเรียนในพื้นที่จังหวัดภาคใต้แม้จะมีค่าต่ำกว่าเป้าหมาย (ร้อยละ 100) แต่ก็พบว่ามีความสูงที่สุดของประเทศ (ร้อยละ 99.5) แม้ว่าการสำรวจครั้งนี้จะไม่ได้จัดเก็บจำนวนของเด็กในวัยเรียนของแต่ละหมู่บ้าน แต่จากข้อมูลจำนวนเด็กเกิดใหม่ในรอบปีที่ผ่านมาในหมู่บ้านที่ศึกษาของแต่ละจังหวัดดังแสดงในตารางที่ 2.9 ซึ่งพบว่ามีเด็กเกิดใหม่เฉลี่ยน้อยกว่า 10 คนต่อหมู่บ้าน (ยกเว้นในจังหวัดปัตตานีที่มีจำนวนเด็กเกิดใหม่ในหมู่บ้านเฉลี่ยประมาณ 17 คนต่อหมู่บ้าน) สามารถสะท้อนให้เห็นความรุนแรงของปัญหาการไม่ได้รับการศึกษาของเด็กในวัยเรียนได้ในระดับหนึ่ง

ผลการสำรวจยังแสดงให้เห็นลักษณะของสภาพปัญหาที่แตกต่างกันระหว่างในจังหวัดปัตตานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช. เนื่องจากพบว่าการไม่ได้เข้าเรียนภาคบังคับของเด็กในจังหวัดปัตตานีเกิดขึ้นใน 8 หมู่บ้าน (จากหมู่บ้านที่สำรวจ 16 หมู่บ้าน) ในขณะที่มีจำนวนถึง 3 หมู่บ้านที่มีจำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนสูงสุด (15 คน) (ตารางที่ 2.11) แม้ว่า 2 ใน 3 หมู่บ้านดังกล่าวจะมีโรงเรียนในหมู่บ้านก็ตาม สำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นพบว่ามีเพียง 4 หมู่บ้านเท่านั้นที่มีเด็กวัยเรียนซึ่งไม่ได้เข้าเรียน ในขณะที่จำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนสูงสุด (15 คน) พบเพียงหมู่บ้านเดียว ในเรื่องนี้ข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) ได้แสดงให้เห็นว่าจังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีปัญหาในเรื่องของระดับการศึกษาของประชาชนค่อนข้างรุนแรงด้วยการรายงานว่ามีถึง 137 หมู่บ้านที่มีปัญหาในเรื่องนี้อย่างรุนแรง อย่างไรก็ตามข้อมูลดังกล่าวยังได้แสดงให้เห็นว่าจังหวัดนครศรีธรรมราชก็มีปัญหาเช่นเดียวกันแม้ว่าจะมีความรุนแรงน้อยกว่าก็ตาม โดยพบว่ามี 31 หมู่บ้านของจังหวัดนี้ที่ยังคงมีปัญหาระดับการศึกษาอย่างมาก

อัตราการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาเป็นอีกดัชนีที่ใช้เป็นเป้าหมายในการยกระดับมาตรฐานทางการศึกษา จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานปี 2541 ของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (2541) ได้แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนของการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนในพื้นที่ภาคใต้อยู่ในอันดับ 3 ของประเทศ โดยยังคงต่ำกว่าเป้าหมาย (ร้อยละ 98) ถึงร้อยละ 5.1 จึงนับว่าการพัฒนาระดับการศึกษาของนักเรียนในพื้นที่ภาคใต้ยังคงมีความสำคัญอยู่ แม้ว่าการศึกษาในครั้งนี้จะไม่ได้จัดเก็บข้อมูลดังกล่าวแต่จากจำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนในภาคบังคับที่ได้จากการสำรวจ จากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และจากข้อมูลการศึกษาต่อของคณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทที่กล่าวมาสามารถคาดการณ์ได้ว่ามีโอกาสสูงมากที่อัตรา

การเรียนต่อของนักเรียนในหมู่บ้านที่ศึกษาโดยเฉพาะในหมู่บ้านของจังหวัดปัตตานีจะมีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้มาก ซึ่งข้อมูลล่าสุดของกรมการพัฒนาชุมชน (2542) ก็ได้สนับสนุนข้อเสนอนี้เป็นอย่างดีนี้เมื่อรายงานว่ามีจำนวนถึง 60 หมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องอัตราการเรียนต่อของประชาชนอย่างรุนแรง ข้อมูลที่น่าสนใจอีกประการจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) คือการพบว่าจังหวัดพัทลุงซึ่งมีหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องระดับการศึกษาของประชาชนอย่างรุนแรงเพียง 18 หมู่บ้าน แต่กลับพบว่าจำนวนถึง 32 หมู่บ้านที่กำลังมีปัญหาระดับการเรียนต่อของประชาชนอย่างรุนแรง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องระดับความรู้ของประชาชนให้แก่จังหวัดนี้ได้ในอนาคตถ้าปัญหานี้ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสมในระยะนี้

สำหรับศาสนสถานซึ่งมีความสำคัญต่อชุมชนในหลายด้าน ทั้งการเป็นแหล่งให้ความรู้แก่สมาชิกของหมู่บ้าน การเป็นแหล่งประกอบกิจกรรมทั้งศาสนาและประเพณีซึ่งจะเป็นสถานที่ที่สมาชิกจะได้ทำกิจกรรมร่วมกันนั้นพบว่าหมู่บ้านที่มีศาสนสถานตั้งอยู่ในพื้นที่ถึง 45 หมู่บ้านซึ่งแยกเป็นในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานีและสตูลจำนวน 10, 6, 15 และ 14 หมู่บ้านตามลำดับ สำหรับในหมู่บ้านที่สมาชิกละเลยศาสนาสถานศาสนสถานดังกล่าวจะได้แก่มัสยิด และในบางพื้นที่อาจมีทั้งวัดและมัสยิดอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน

2.3.6 การบริการพื้นฐาน

ก. การคมนาคม

ผลการสำรวจพบว่ายังมีหมู่บ้านอีก 20 หมู่บ้าน (ร้อยละ 30) ที่สภาพถนนในหมู่บ้านยังไม่สามารถใช้การได้ตลอดทั้งปี โดยในจำนวนดังกล่าวเป็นหมู่บ้านในจังหวัดสตูลถึง 9 หมู่บ้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหมู่บ้านส่วนใหญ่ของจังหวัดสตูลที่สำรวจตั้งอยู่ในเขตภูเขาหรือพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองซึ่งยังไม่ได้มีการปรับปรุงถนนให้ได้มาตรฐาน ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลซึ่งพบว่าหมู่บ้านในจังหวัดสตูลมีหมู่บ้านที่มีถนนซีเมนต์เพียง 2 หมู่บ้าน ซึ่งมีระยะทางรวมกันเท่ากับ 3.6 กิโลเมตร ในขณะที่จังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งมีหมู่บ้านที่มีถนนซีเมนต์ถึง 12 หมู่บ้านและมีระยะทางรวมกันถึง 13.5 กิโลเมตร ข้อสังเกตประการหนึ่งที่คณะผู้วิจัยพบในระหว่างการเก็บข้อมูลคือสภาพถนนในหมู่บ้านโดยเฉพาะถนนลาดยางของบางหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นหลุมเป็นบ่อทั้งที่สภาพถนนยังใหม่อยู่ ซึ่งจากการสอบถามพบว่าโดยส่วนใหญ่เกิดจากการเข้าใช้ถนนโดยรถที่บรรทุกน้ำหนักเกินพิกัดที่ถนนดังกล่าวจะรองรับได้ ทั้งนี้รุดดังกล่าวมักเป็นรถบรรทุกของผู้นำในหมู่บ้านหรือนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลของหมู่บ้าน โดยที่ชาวบ้านไม่สามารถขัดขวางได้ ในกรณีเช่นนี้อาจสามารถกล่าวได้ว่าประโยชน์ของบริการพื้นฐานนี้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้มีอำนาจของท้องถิ่น ในบางหมู่บ้านซึ่งมีผู้นำที่ดีและชาวบ้านตระหนักถึงคุณประโยชน์ของถนนก็จะรวมตัวกันออกกฏระเบียบของหมู่บ้านขึ้นมา

ผลการสำรวจพบว่าถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านโดยส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยาง (ตารางที่ 2.12) และแม้ว่าถนนบางสายอาจเป็นถนนดินหรือถนนลูกรังอยู่บ้างซึ่งทำให้ไม่สามารถใช้ถนนดังกล่าวบางสาย (ตารางที่ 2.13) ได้ในช่วงฤดูฝน แต่ก็ไม่พบว่าเป็นปัญหาสำคัญต่อการเดินทางออกนอกหมู่บ้านในช่วงเวลาดังกล่าว เนื่องจากสามารถใช้เส้นทางที่สามารถใช้ได้ในช่วงฤดูฝนแทนได้ ถึงแม้ว่าอาจต้องทำให้ต้องใช้ระยะเวลาสำหรับการเดินทางเพิ่มขึ้น การสามารถใช้ถนนได้ในช่วงหน้าฝนนับว่ามีความสำคัญต่อชาวบ้านในชนบทเป็นอย่างยิ่ง สำหรับเส้นทางจากหมู่บ้านสำหรับเดินทางไปอำเภอเกือบทั้งหมดพบว่าเป็นถนนลาดยาง ชาวบ้านสามารถเดินทางโดยอาศัยไปอำเภอได้ทั้งโดยรถโดยสารประจำทางที่วิ่งระหว่างอำเภอที่ติดกัน ระหว่างอำเภอกับจังหวัด หรือโดยรถสองแถวของหมู่บ้าน และชาวบ้านบางส่วนยังเดินทางไปอำเภอด้วยรถส่วนตัวที่มีทั้งที่เป็นรถยนต์และรถมอเตอร์ไซด์ ความสะดวกในการเดินทางของชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดพบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ระยะเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการเดินทางอยู่ระหว่าง 21.44-30.31 นาที (ตารางที่ 2.14)

ข. ไฟฟ้า

สำหรับไฟฟ้าพบว่าทุกหมู่บ้านที่สำรวจล้วนมีไฟฟ้าใช้แล้ว สำหรับโคมไฟสาธารณะพบว่ามีเพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้นที่ไม่มีโคมไฟสาธารณะสำหรับให้แสงสว่างในยามค่ำคืน โดยหมู่บ้านส่วนใหญ่มีโคมไฟดังกล่าวตั้งแต่ 5 ดวงขึ้นไป (ตารางที่ 2.15)

ค. โทรศัพท์

ผลการสำรวจพบว่ายังมีหมู่บ้านที่ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะใช้ (ตารางที่ 2.16) โดยจังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่โทรศัพท์สาธารณะใช้มากที่สุดคือร้อยละ 88 ของหมู่บ้านที่สำรวจมีโทรศัพท์สาธารณะใช้อย่างน้อย 1 เครื่อง ในขณะที่จังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดที่มีโทรศัพท์สาธารณะในหมู่บ้านน้อยที่สุดคือมีเพียงร้อยละ 38 ของหมู่บ้านที่สำรวจเท่านั้นที่มีโทรศัพท์ใช้ ความจำเป็นและความต้องการมีโทรศัพท์ไว้ใช้งานนั้นอาจพิจารณาจากข้อมูลที่พบว่าในบรรดา 26 หมู่บ้านที่ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะนั้นมีถึง 14 หมู่บ้านที่ชาวบ้านมีโทรศัพท์ส่วนตัวใช้ซึ่งมักเป็นโทรศัพท์มือถือ อย่างไรก็ตามผู้ที่ไม่มีโทรศัพท์ดังกล่าวใช้มักได้แก่ครอบครัวที่มีฐานะหรือเป็นนายทุนของท้องถิ่น ข้อมูลที่น่าสนใจก็คือว่าในบางหมู่บ้านได้มีการติดตั้งเสาสัญญาณโทรศัพท์มานานกว่า 3 ปี โดยไม่มีการติดตั้งอุปกรณ์ใดๆเพิ่มเติมที่จะนำไปสู่การใช้งานโทรศัพท์ได้

จ. แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร

โดยภาพรวมยังคงพบว่าหมู่บ้านที่สำรวจยังคงมีปัญหาการขาดแคลนน้ำและคุณภาพของน้ำอยู่ แม้ว่าจำนวนหมู่บ้านถึง 15 หมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บ้านให้คะแนนความสมบูรณ์ของน้ำกินน้ำใช้ เท่ากับ 10 คะแนน (ตารางที่ 2.17) แหล่งน้ำสาธารณะที่พบในหมู่บ้านประกอบด้วยสระน้ำและบ่อน้ำบาดาลที่ทางราชการขุดและเจาะให้ และห้วย หนอง และคลองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ จำนวนของแหล่งน้ำสาธารณะในหมู่บ้านที่สำรวจพบมีความแตกต่างกันไปในแต่ละหมู่บ้าน (ตารางที่ 2.18 และ 2.19) สระน้ำที่ทางราชการขุดให้โดยทั่วไปพบว่ามีขนาดอยู่ในระหว่าง 1-3 ไร่ นอกจากจะเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้านซึ่งชาวบ้านใช้ทั้งเพื่อการบริโภคและอุปโภคแล้วยังพบว่าเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่สำคัญของหมู่บ้านอีกด้วย อย่างไรก็ตามสระน้ำที่ขุดขึ้นนี้พบว่ามีเพียงไม่กี่หมู่บ้าน สำหรับบ่อน้ำบาดาลสาธารณะนั้นแม้ว่าจำนวน 37 หมู่บ้านที่มีบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ แต่กลับพบว่าเกือบทั้งหมดไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ สาเหตุสำคัญเป็นเพราะคุณภาพของน้ำซึ่งจะเกิดคราบสนิมขึ้นภายในระยะเวลาสั้นๆภายหลังจากขุดขึ้นมาใช้ สำหรับหมู่บ้านที่ยังคงใช้น้ำจากบ่อน้ำบาดาลดังกล่าวอยู่กล่าวได้ว่าเป็นเพราะไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า

สำหรับแหล่งน้ำตามธรรมชาติซึ่งได้แก่ห้วย หนอง และคลอง พบว่าจำนวนและพื้นที่ที่มีความแปรปรวนไปตามหมู่บ้านสูงมาก ในบางหมู่บ้านโดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีลำคลองสำคัญไหลผ่านส่วนของพื้นที่น้ำอาจมีพื้นที่มากถึงเป็น 1,000 ไร่ ในส่วนของห้วยและหนองน้ำนั้นพบว่าชาวบ้านบางหมู่บ้านสามารถใช้น้ำจากแหล่งดังกล่าวทั้งเพื่อการบริโภค อุปโภคและเพื่อการเกษตรในหน้าแล้งได้ แต่สำหรับคลองนั้นพบว่าโดยส่วนใหญ่จะไม่สามารถใช้ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะน้ำในคลองเหล่านั้นมักมีรสเค็มหรือแห้งขอดในหน้าแล้ง

บ่อน้ำดินและบ่อน้ำบาดาลพบว่าเป็นแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภคที่สำคัญของชาวบ้าน (ตารางที่ 2.20) ทุกครัวเรือนที่ไม่มีระบบประปาหมู่บ้านพบว่าจะมีบ่อน้ำดินทุกครัวเรือน ยกเว้นหมู่บ้านชาวประมงเช่น ต.แหลมตะตุมทุก จ.นครศรีธรรมราช ที่พบว่าชาวบ้านจะเก็บน้ำฝนไว้ในตุ่มและใช้น้ำดังกล่าวสำหรับการบริโภคและอุปโภคในหน้าฝนและเก็บน้ำดังกล่าวไว้เพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียวในหน้าแล้ง และอาศัยน้ำจากสระน้ำในหมู่บ้านเพื่อการอุปโภค ในหมู่บ้านดังกล่าวนี้จึงมักประสบกับปัญหาขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรงเมื่อฝนตกน้อยในฤดูฝนหรือฝนทิ้งช่วงเป็นระยะเวลานาน ในหมู่บ้านอื่นที่มีบ่อน้ำดินใช้มักพบว่าไม่มีปัญหาของการขาดแคลนน้ำเพื่อการบริโภคและเพื่ออุปโภค แม้ว่าในบางส่วนของหมู่บ้านอาจจะมีบ่อน้ำแห้งบ้างในหน้าแล้งแต่ชาวบ้านยังคงอาศัยน้ำในบ่อของเพื่อนบ้านได้

สำหรับระบบประปาหมู่บ้านนั้นพบว่ายังไม่เพียงพอกับความต้องการ ในจังหวัดสตูลพบว่ามีส่วนของหมู่บ้านที่มีระบบประปาหมู่บ้านน้อยที่สุด ในขณะที่จังหวัดปัตตานีพบว่ามีส่วนดังกล่าวสูงที่สุด อย่างไรก็ตามพบว่าหมู่บ้านที่มีระบบประปาหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังคงมีน้ำประปาไม่พอใช้ (ตารางที่ 2.21) ทั้งในด้านของกำลังการผลิตสำหรับทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน และการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง จาก

การสังเกตพบว่าระบบน้ำประปาของหมู่บ้านส่วนใหญ่จะติดตั้งอยู่ในบริเวณซึ่งอยู่ใกล้กับบ้านของผู้ใหญ่ และระบบลำเลียงน้ำประปาจะจำกัดอยู่ในพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของหมู่บ้านทั้งด้วยเหตุผลของการจำกัดของงบประมาณและความไม่ยุติธรรมในการกระจายผลประโยชน์ในท้องถิ่น ซึ่งทำให้คนยากจนของหมู่บ้านซึ่งโดยมากจะอาศัยอยู่ในบริเวณรอบนอกของหมู่บ้านไม่มีโอกาสใช้น้ำดังกล่าว การสำรวจพบว่าหลายหมู่บ้านมีปัญหาในการจัดการเพื่อรักษาระบบผลิตน้ำและระบบท่อน้ำให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพน้ำเมื่อคุณภาพของน้ำดิบต่ำกว่าคุณภาพของน้ำในตอนเริ่มต้น หรือคุณภาพน้ำดิบที่เปลี่ยนไปในฤดูแล้ง ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงด้านลบของโครงการจากส่วนกลางที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการคือการพบว่ามีหลายหมู่บ้านที่ได้รับติดตั้งระบบประปาแต่พบว่าไม่สามารถใช้งานได้เพียงไม่กี่วัน หรือไม่ก็เดือนหลังจากเปิดใช้ทั้งจากด้วยสาเหตุต่างๆ เช่นผลจากคุณภาพของน้ำดิบ หรือความไม่สมบูรณ์ของการก่อสร้างและติดตั้ง เป็นต้น ทั้งนี้ความล้มเหลวต่างดังกล่าวมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยถ้าชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์และคุณค่าของระบบประปา

2.3.7 ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

จากการขอให้ผู้นำหมู่บ้านประมาณคะแนนระดับการพัฒนาของหมู่บ้านเมื่อหมู่บ้านที่มีการพัฒนาที่ดีแล้วได้รับคะแนนเต็ม 10 พบว่าผู้นำหมู่บ้านส่วนใหญ่ (42 หมู่บ้าน) ให้คะแนนการพัฒนาหมู่บ้านตนเองตั้งแต่คะแนนระดับ 7 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ถือว่าหมู่บ้านดังกล่าวมีระดับการพัฒนาที่ดี (ตารางที่ 2.22) คะแนนดังกล่าวอาจเป็นการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านที่สูงกว่าความเป็นจริงหรืออาจประเมินโดยพิจารณาจากปัจจัยเพียงไม่กี่ปัจจัย และเมื่อใช้แนวความคิดที่ว่าหมู่บ้านที่เคยผ่านการเสนอเข้าประกวดหมู่บ้านพัฒนาแล้วนั้นจะต้องมีความพร้อมหรือต้องได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆแล้วในระดับหนึ่งพิจารณาระดับการพัฒนาของหมู่บ้านต่างๆก็จะพบว่ามีเพียง 11 หมู่บ้านเท่านั้นที่เคยได้ส่งเข้าประกวดอาจสะท้อนให้เห็นว่ายังมีหมู่บ้านอีกจำนวนมากที่ต้องการได้รับการพัฒนาต่อไป ข้อมูลจากกรมการพัฒนาชุมชน (2542) พบว่าในจังหวัดที่ศึกษามีหมู่บ้านที่ได้รับการจัดอันดับเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 หรือมีความล้าหลังที่สุดรวมกันจำนวน 19 หมู่บ้าน (จากจำนวนหมู่บ้านดังกล่าวทั้งหมดของภาคได้จำนวน 40 หมู่บ้าน) โดยจังหวัดนครศรีธรรมราชมีหมู่บ้านดังกล่าวถึง 13 หมู่บ้าน

2.3.8 จำนวนคนตกงานเพราะภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

จำนวนคนตกงานเนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจที่ไม่สามารถหางานใหม่ได้และกลับมายังหมู่บ้านทั้งหมดพบว่ามีเพียง 265 คน ในจำนวนนี้แยกเป็นคนตกงานในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ปัตตานี และ

สกุล จำนวน 40, 101, 90 และ 34 คนตามลำดับ อย่างไรก็ตามในการเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านของคณะผู้วิจัยปรากฏว่าได้พบกับผู้ตกงานเพียงไม่กี่ราย เนื่องจากส่วนใหญ่เดินทางไปหางานทำในท้องที่ใกล้เคียง ผู้ตกงานบางรายเมื่อกลับมายังหมู่บ้านได้เริ่มต้นประกอบอาชีพส่วนตัวเช่นค้าขายด้วยทุนรอนที่สะสมไว้ อาจเป็นไปได้ว่าการมีผู้ตกงานเพียงส่วนน้อยที่เดินทางกลับมายังหมู่บ้านนั้นเป็นเพราะทราบว่าจะไม่สามารถหางานทำใหม่ได้ในหมู่บ้าน หรือเป็นเพราะสามารถหางานทำใหม่ได้แล้ว

2.4 สรุป

จากการสำรวจสภาพทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมทั้งในระดับจังหวัด และระดับหมู่บ้านสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

โดยภาพรวมพบว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพของทั้ง 4 จังหวัดจะเป็นลักษณะภูเขาและเนินเขาในตอนกลางหรือด้านในของแผ่นดินและมีที่ราบชายฝั่งทะเล จังหวัดปัตตานีจะพบที่สูงเช่นภูเขาน้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ และเนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ขนาบด้วยทะเลทั้งสองด้านสภาพภูมิอากาศจึงคล้ายคลึงกัน แม้ว่าจังหวัดพัทลุงจะเป็นจังหวัดเดียวที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลจีนใต้หรือทะเลอันดามัน อย่างไรก็ตามพบว่ารูปแบบการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของชาวบ้านในแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกันอยู่พอสมควร โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในระดับของหมู่บ้านจะพบว่าทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านมีส่วนสำคัญที่ทำให้ทั้งลักษณะการตั้งบ้านเรือนและการประกอบอาชีพของชาวบ้านแตกต่างกัน หมู่บ้านที่มีอาณาเขตติดกับทะเลชาวบ้านจะมีอาชีพทำประมง ในขณะที่หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ถัดเข้าไปในแผ่นดินแม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่ชนิดของพืชที่ปลูกจะแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ซึ่งถูกกำหนดโดยสภาพภูมิอากาศและความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความแตกต่างของการประกอบอาชีพดังกล่าวพบว่ามีส่วนสำคัญต่อความอยู่ดีกินดีของครัวเรือนในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้าน

2. สภาพการบริการพื้นฐานของรัฐ

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่าโครงสร้างพื้นฐานของรัฐในเขตเมืองของแต่ละจังหวัดอยู่ในระดับที่ดีและใกล้เคียงกัน ทั้งในด้านคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สถานศึกษา และสถานบริการสาธารณสุข สำหรับในระดับหมู่บ้านพบว่าหมู่บ้านที่ศึกษาส่วนใหญ่มีถนนลาดยางสำหรับเดินทางเข้าสู่ตัวอำเภอ ถนนภายในหมู่บ้านและถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านอยู่ในสภาพที่ดีและส่วนใหญ่สามารถใช้ได้ตลอดทั้งปี สำหรับไฟฟ้าพบว่ามิใช้ทุกหมู่บ้านและมีเพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้นที่ไม่มีไฟฟ้าสาธารณะ ส่วนโทรศัพท์สาธารณะนั้นพบว่ายังไม่เพียงพอ ยกเว้นในจังหวัดสตูลที่หมู่บ้านส่วน

ใหญ่มีโทรศัพท์สาธารณะอย่างน้อย 1 เครื่อง สำหรับประปาหมู่บ้านนั้นพบว่ายังขาดแคลน โดยบ่อน้ำดื่มและบ่อน้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำสำคัญสำหรับใช้อุปโภคและบริโภค ในขณะที่บ่อน้ำบาดาลสาธารณะที่ราชการเจาะให้เกือบทั้งหมดไม่สามารถใช้งานได้ ส่วนแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆส่วนมากใช้เพื่อการเกษตรและมีปัญหาการบุกรุกของน้ำเค็มบ้างในช่วงฤดูแล้ง และยังมีหมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำใช้และน้ำเพื่อการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง สำหรับสถานศึกษาพบว่าหมู่บ้านมากกว่าครึ่งมีสถานศึกษาอย่างน้อย 1 แห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามยังพบว่ายังคงมีเด็กในวัยเรียนบางส่วนไม่ได้เข้าโรงเรียนและมีปัญหาการเข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาในทุกรัฐบาลโดยจังหวัดปัตตานีมีปัญหานี้ชัดเจนที่สุด ส่วนสถานีอนามัยนั้นพบว่ามีเพียง 20 หมู่บ้านที่มีสถานีอนามัยตั้งอยู่ในพื้นที่ ครวี่เรือนของจังหวัดปัตตานีโดยเฉพาะหมู่บ้านชาวประมงพบว่าส่วนใหญ่ยังไม่มีส้วมสาธารณะใช้ และมีเพียงครัวเรือนส่วนน้อยที่มีบัตรสุขภาพ

3. สภาพเศรษฐกิจ

ระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของทั้ง 4 จังหวัดที่ศึกษาพบว่ายังคงขึ้นอยู่กับระดับของราคาผลผลิตทางการเกษตรในขณะที่มูลค่าจากภาคอุตสาหกรรมยังมีความสำคัญน้อยแม้ว่าจะมีจำนวนโรงงานในแต่ละจังหวัดเพิ่มขึ้นก็ตามแต่เนื่องจากโดยส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กมีการจ้างแรงงานไม่มากและเน้นการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นฐานจากผลผลิตจากการเกษตร ผลผลิตสำคัญที่สร้างรายได้หลักให้แก่ครัวเรือนคือ ขางพารา ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ชนิดต่างๆและสัตว์น้ำทั้งจากการเพาะเลี้ยงและการจับจากธรรมชาติ สำหรับชาวนั้นส่วนใหญ่เป็นการปลูกเพื่อการยังชีพในครัวเรือน โดยชนิดและความสำคัญของผลผลิตดังกล่าวจะแตกต่างกันไปตามจังหวัดและหมู่บ้านที่ศึกษา จากการส่งเสริมให้ชาวนามีการปลูกพืชในลักษณะเชิงเดี่ยวรายได้หลักของครัวเรือนจึงขึ้นอยู่กับรายได้จากแหล่งเดียวจึงทำให้ความสามารถพึ่งพาตนเองของชาวนาลดลง เมื่อมีผลกระทบจากราคาพืชหลักลดลง สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนจึงไม่มั่นคงและแปรปรวนตามระดับราคาและปริมาณผลผลิต นอกจากนี้ยังพบว่าหมู่บ้านส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องสิทธิในที่ดินทำกินและการถือครองที่ดินของครัวเรือนส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก สำหรับกิจกรรมกลุ่มต่างๆที่จัดตั้งขึ้นพบว่ายังไม่สามารถบรรเทาปัญหาในการประกอบอาชีพและเสริมรายได้ให้แก่สมาชิกได้ ส่วนการจ้างงานในหมู่บ้านนั้นพบว่ายังมีน้อยส่วนใหญ่เป็นการจ้างงานในภาคการเกษตรซึ่งอัตราค่าจ้างและวิธีการจ่ายค่าแรงมีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่และชนิดของงาน

4. การพัฒนาหมู่บ้าน

จากการสังเกตในระหว่างเก็บข้อมูลในหมู่บ้านคณะผู้วิจัยพบว่าโครงการความช่วยเหลือจากภาครัฐในหลายกรณีไม่เพียงแต่จะไม่แก้ปัญหาให้กับชาวบ้านหรือไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านแล้วยังสร้างภาระหรือสร้างปัญหาให้กับชาวบ้านอีกด้วย จึงพบว่าสาธารณะสมบัติหลายชิ้นจากโครงการต่างๆไม่ได้รับความสนใจดูแลรักษาจากชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกันยังพบว่าชาวบ้านยังมีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้

ปัญหาของตนเองในด้านต่างๆค่อนข้างน้อย ผู้นำหมู่บ้านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาในด้านต่างๆของหมู่บ้าน ในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นต่อการพัฒนาของหมู่บ้าน ดังนั้นการให้การศึกษาด้านต่างๆแก่ผู้นำหมู่บ้านเช่นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาของหมู่บ้านในชนบท ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือกันของชาวบ้านในการกำหนดแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านให้ตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับปัญหาของหมู่บ้าน โดยรัฐเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุน

ตารางที่ 2ก.1 จำนวน อ.บ.ต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
รายอำเภอปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อ.บ.ต. (แห่ง)	จำนวน			จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
		ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร	
1. อ.เมืองนครศรีธรรมราช	13	16	110	265,528	64,552
2. อ.พระพรหม	4	4	31	40,367	9,019
3. อ.พรหมคีรี	5	5	38	34,559	7,324
4. อ.ลานสกา	5	5	40	39,669	9,516
5. อ.ฉวาง	10	10	82	69,234	17,217
6. กิ่ง อ.ช้างกลาง	3	3	31	31,852	7,160
7. อ.ถ้ำพรรณรา	3	3	28	16,925	4,161
8. อ.พิปูน	5	5	40	27,860	7,273
9. อ.เชียรใหญ่	10	10	97	44,123	8,958
10. อ.ท่าศาลา	10	10	106	104,794	22,298
11. กิ่ง อ.นบพิตำ	4	4	27	27,269	6,045
12. อ.ทุ่งสง	12	13	108	107,528	26,330
13. อ.บางขัน	4	4	52	33,722	7,119
14. อ.นาบอน	3	3	30	27,579	5,810
15. ทุ่งใหญ่	7	7	54	63,516	14,249
16. อ.ปากพนัง	17	17	136	117,705	23,442
17. อ.ร่อนพิบูลย์	6	6	54	56,003	10,971
18. อ.สิชล	8	9	99	79,718	18,344
19. อ.ขนอม	3	3	32	26,857	8,000
20. อ.หัวไทร	11	11	96	70,544	16,824
21. อ.ชะอวด	11	11	81	84,123	17,737
22. อ.จุฬาภรณ์	6	6	23	30,281	5,942
23. อ.เฉลิมพระเกียรติ	4	4	34	35,601	6,925

ที่มา : กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2542”

ตารางที่ 2ก.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (1,393 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	15,445 คน	120	0.8	15,325	99.2	80	/	6	0.4	1,387	99.6
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ตามนัดทุกครั้ง	14,536 คน	173	1.2	14,363	98.8	95	/	27	1.9	1,366	98.1
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม.	14,498 คน	330	2.3	14,168	97.7	93	/	115	8.3	1,278	91.7
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	11,650 คน	1,647	14.1	10,003	85.9	30	/	62	4.5	1,331	95.5
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนครบ	14,498 คน	47	0.3	14,451	99.7	95	/	17	1.2	1,376	98.8
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	93,970 คน	1,999	2.1	91,971	97.9	80	/	15	1.1	1,378	98.9
7. เด็ก 6-15 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	189,075 คน	4,261	2.3	184,814	97.7	90	/	50	3.6	1,343	96.4
8. เด็ก 6-12 ปีได้รับวัคซีนครบ	119,558 คน	971	0.8	118,587	99.2	100	X	47	3.4	1,346	96.6
9. ครอบครัวไม่กินยาลูกหัดที่ไม่ทำให้ลูกตัวขาวหรือร้อน	216,402 ครั้ง	774	0.4	215,628	99.6	90	/	7	0.5	1,386	99.5
10. ครอบครัวบริโภคเกลือไอโอดีน	216,402 ครั้ง	8,128	3.8	208,274	96.2	60	/	21	1.5	1,372	98.5
11. ครอบครัวกินอาหารครบตามมาตรฐาน อบ.	216,402 ครั้ง	8,198	3.8	208,204	96.2	85	/	100	7.2	1,293	92.8
12. ครอบครัวมีความรู้ในการใช้ยา	216,402 ครั้ง	18,774	8.7	197,628	91.3	60	/	52	3.7	1,341	96.3
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครอบครัวมีที่อยู่อาศัยทนง 5 ปี	216,402 ครั้ง	6,591	3.0	209,811	97.0	95	/	260	18.7	1,133	81.3
14. ครอบครัวมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล	216,402 ครั้ง	3,476	1.6	212,926	98.4	95	/	121	8.7	1,272	91.3
15. ครอบครัวมีน้ำสะอาดบริโภคพอเพียง	216,402 ครั้ง	45,535	21.0	170,867	79.0	95	X	918	65.9	475	34.1
16. ครอบครัวจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	216,402 ครั้ง	38,937	18.0	177,465	82.0	60	/	166	11.9	1,227	88.1
17. ครอบครัวไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	216,402 ครั้ง	22,511	10.4	193,891	89.6	95	X	429	30.8	964	69.2
หมวดที่ 3 ศึกษาถ้วนทั่ว											
18. เด็ก 2-5 ปีได้รับการบริการเลี้ยงดู	63,327 คน	2,983	4.7	60,344	95.3	90	/	160	11.5	1,233	88.5
19. เด็กอายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	120,175 คน	2,481	2.1	117,694	97.9	100	X	47	3.4	1,346	96.6
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมฯ	30,918 คน	1,779	5.8	29,139	94.2	98	X	377	27.1	1,016	72.9
21. เด็กไม่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ได้รับการฝึกอาชีพ	3,029 คน	798	26.3	2,231	73.7	80	X	189	13.6	1,204	86.4
22. คน 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้	562,670 คน	2,372	0.4	560,298	99.6	99	/	124	8.9	1,269	91.1
23. ครอบครัวได้รับรู้ข่าวสารต่างประเทศ 3 ครั้ง	216,402 ครั้ง	5,289	2.4	211,113	97.6	95	/	137	9.8	1,256	90.2
24. ครอบครัวมีความรู้โรคติดต่อ	216,402 ครั้ง	4,233	2.0	212,169	98.0	80	/	19	1.4	1,374	98.6
หมวดที่ 4 กรอบครัวสุขสบาย											
25. ผู้ทรงอายุ 15-44 ปีคุมกำเนิด	123,963 คู่	12,745	10.3	111,218	89.7	77	/	131	9.4	1,262	90.6
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	216,402 ครั้ง	9,302	4.3	207,100	95.7	90	/	151	10.8	1,242	89.2
27. ครอบครัวปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	216,402 ครั้ง	6,087	2.8	210,315	97.2	100	X	482	34.6	911	65.4
28. ครอบครัวปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	216,402 ครั้ง	2,442	1.1	213,960	98.9	100	X	386	27.7	1,007	72.3
หมวดที่ 5 รายได้มาก											
29. ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	216,402 ครั้ง	100,094	46.3	116,308	53.7	70	X	1,014	72.8	379	27.2
หมวดที่ 6 อนาคตร่วมพัฒนา											
30. ครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่ม	216,402 ครั้ง	59,511	27.5	156,891	72.5	90	X	894	64.2	499	35.8
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	638,508 คน	142,925	22.4	495,583	77.6	90	X	965	69.3	428	30.7
32. ครอบครัวร่วมกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณสมบัติ	216,402 ครั้ง	21,976	10.2	194,426	89.8	95	X	465	33.4	928	66.6
หมวดที่ 7 มาตรฐานธรรม											
33. ครอบครัวปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำทุกครั้งที่	216,402 ครั้ง	31,362	14.5	185,040	85.5	90	X	453	32.5	940	67.5
34. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	758,308 คน	13,152	1.7	745,156	98.3	90	/	43	3.1	1,350	96.9
35. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	758,308 คน	104,693	13.8	653,615	86.2	90	X	673	48.3	720	51.7
36. ครอบครัวร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	216,402 ครั้ง	7,423	3.4	208,979	96.6	90	/	113	8.1	1,280	91.9
37. คนสูงอายุพิการ ได้รับการดูแล	103,031 คน	184	0.2	102,847	99.8	90	/	55	3.9	1,338	96.1
หมวดที่ 8 บำรุงสิ่งแวดล้อม											
38. ครอบครัวร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	216,402 ครั้ง	18,733	8.7	197,669	91.3	90	/	285	20.5	1,108	79.5
39. ครอบครัวร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	216,402 ครั้ง	19,220	8.9	197,182	91.1	90	/	289	20.7	1,104	79.3

บรรลุเป้าหมาย (✓) 25 ตัวชี้วัด ไม่บรรลุเป้าหมาย (X) 14 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาระบบ การพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โทร.2229821 โทรสาร 2229862 โทรสาร 50755

ตารางที่ 2ก.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,390 หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) มีปัญหาเล็กน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้/ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ	54	52	1,281	3
2. การมีไฟฟ้า	6	223	1,161	-
3. การคมนาคม	42	278	1,065	5
4. ที่ดินที่คืนทำกิน	342	386	213	449
(2) กลุ่มผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
5. การประกอบธุรกิจหมู่บ้าน	425	426	539	-
6. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	254	114	1,000	-
7. อัตราค่าจ้าง	-	234	1,117	39
8. ผลผลิตจากการทำนา	195	506	221	468
9. ผลผลิตจากการทำไร่	98	37	48	1,207
10. การประกอบอาชีพอื่นๆ	205	424	252	509
11. การอพยพหางานทำ	385	348	602	55
12. การรวมตัวของเกษตรกร	397	386	544	63
13. การทำการเกษตรดูแล	717	124	100	449
(3) กลุ่มสาธารณสุข และการอนามัย				
14. การได้รับการคุ้มครองการบริโภคด้านยา	127	187	808	268
15. การป้องกันโรคติดต่อ	16	304	1,070	-
16. สุขภาพจิต	286	980	124	-
17. การอนามัยสิ่งแวดล้อม	48	92	1,246	4
18. การอาชีวอนามัย	164	393	833	-
19. การมีส่วนร่วมด้านสุขภาพอนามัย	47	77	1,262	4
(4) แหล่งน้ำ				
20. น้ำสะอาด	362	528	492	370
21. น้ำใช้	258	218	898	16
22. น้ำเพื่อการเกษตร	468	569	344	477
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
23. ระดับการศึกษาของประชาชน	31	332	1,027	31
24. อัตราการเรียนรู้ของประชาชน	71	284	1,025	10
25. การให้ความรู้ของรัฐ	10	223	1,120	47
26. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	114	499	776	1
27. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	133	771	484	135
28. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	250	1,040	100	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
29. ป่าไม้	130	103	73	1,084
30. ดิน	253	918	120	99
31. น้ำ	126	816	315	133

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2542 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กษพ.2ก.) หน้า 239-240

ตารางที่ 2ข.1 จำนวน อ.บ.ต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดพัทลุง รายอำเภอปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อ.บ.ต. (แห่ง)	จำนวน			จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
		ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร	
1. อ.เมืองพัทลุง	13	14	139	124,458	30,870
2. กิ่ง อ.ศรีนครินทร์	4	4	39	24,280	6,024
3. อ.กงหรา	4	5	41	32,756	6,475
4. อ.เขาชัยสน	5	5	53	44,371	10,701
5. อ.บางแก้ว	3	3	28	24,838	5,481
6. อ.ตะโหมด	3	3	32	26,065	6,174
7. อ.ควนขนุน	12	12	116	83,675	20,307
8. อ.ศรีบรรพต	3	3	29	15,928	4,061
9. อ.ป่าพยอม	4	4	34	31,070	7,445
10. อ.ปากพะยูน	7	7	60	50,304	11,018
11. อ.ป่าบอน	5	5	45	40,940	9,519

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2542”

ตารางที่ 2ข.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดพิจิตร

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (609 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมาย ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	5,676 คน	24	0.4	5,652	99.6	80	/	4	0.7	605	99.3
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ดูแลหลังคลอด	5,271 คน	12	0.2	5,259	99.8	95	/	7	1.1	602	98.9
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม.	5,278 คน	146	2.8	5,132	97.2	93	/	73	12.0	536	88.0
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	4,136 คน	425	10.3	3,711	89.7	30	/	7	1.1	602	98.9
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนครบ	5,278 คน	15	0.3	5,263	99.7	95	/	7	1.1	602	98.9
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	33,677 คน	1,300	3.9	32,377	96.1	80	/	11	1.8	598	98.2
7. เด็ก 6-15 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	66,390 คน	1,101	1.7	65,289	98.3	90	/	14	2.3	595	97.7
8. เด็ก 6-12 ปีได้รับวัคซีนครบ	43,913 คน	457	1.0	43,456	99.0	100	X	13	2.1	596	97.9
9. ครัวเรือนไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุขภาพดี	83,205 ครัว	121	0.1	83,084	99.9	90	/	3	0.5	606	99.5
10. ครัวเรือนบริโภคเกลือไอโอดีน	83,205 ครัว	2,882	3.5	80,323	96.5	60	/	4	0.7	605	99.3
11. ครัวเรือนกินอาหารควบคุมมาตรฐาน ออ.	83,205 ครัว	3,267	3.9	79,938	96.1	85	/	34	5.6	575	94.4
12. ครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยา	83,205 ครัว	5,430	6.5	77,775	93.5	60	/	7	1.1	602	98.9
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยคงทน 5 ปี	83,205 ครัว	1,341	1.6	81,864	98.4	95	/	46	7.6	563	92.4
14. ครัวเรือนมีและใช้ร่วมถูกหลักสุขาภิบาล	83,205 ครัว	767	0.9	82,438	99.1	95	/	31	5.1	578	94.9
15. ครัวเรือนมีน้ำสะอาดบริโภคพอเพียง	83,205 ครัว	14,840	17.8	68,365	82.2	95	X	329	54.0	280	46.0
16. ครัวเรือนจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	83,205 ครัว	15,541	18.7	67,664	81.3	60	/	76	12.5	533	87.5
17. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	83,205 ครัว	9,744	11.7	73,461	88.3	95	X	279	45.8	330	54.2
หมวดที่ 3 ศึกษาดี											
18. เด็ก 2-5 ปีได้รับการเลี้ยงดู	23,588 คน	1,356	5.7	22,232	94.3	90	/	99	16.3	510	83.7
19. เด็กอายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	43,628 คน	79	0.2	43,549	99.8	100	X	15	2.5	594	97.5
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา	8,451 คน	513	6.1	7,938	93.9	98	X	162	26.6	447	73.4
21. เด็กไม่ได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา ได้รับการฝึกอาชีพ	1,375 คน	210	7.3	1,165	84.7	80	/	79	13.0	530	87.0
22. คน 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้	212,254 คน	1,335	0.6	210,919	99.4	99	/	78	12.8	531	87.2
23. ครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ 3 ครั้ง	83,205 ครัว	1,474	1.8	81,731	98.2	95	/	58	9.5	551	90.5
24. ครัวเรือนมีความรู้โรคเอดส์	83,205 ครัว	1,954	2.3	81,251	97.7	80	/	13	2.1	596	97.9
หมวดที่ 4 ครอบครัวสุขภาพดี											
25. ผู้สมรสอายุ 15-44 ปีคุมกำเนิด	49,645 คู่	6,449	13.0	43,196	87.0	77	/	72	11.8	537	88.2
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	83,205 ครัว	5,793	7.0	77,412	93.0	90	/	108	17.7	501	82.3
27. ครัวเรือนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	83,205 ครัว	2,311	2.8	80,894	97.2	100	X	285	46.8	324	53.2
28. ครัวเรือนปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	83,205 ครัว	1,086	1.3	82,119	98.7	100	X	279	45.8	330	54.2
หมวดที่ 5 รายได้มาก											
29. ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท	83,205 ครัว	45,631	54.8	37,574	45.2	70	X	520	85.4	89	14.6
หมวดที่ 6 อยากร่วมพัฒนา											
30. ครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม	83,205 ครัว	14,804	17.8	68,401	82.2	90	X	308	50.6	301	49.4
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	239,146 คน	39,595	16.6	199,551	83.4	90	X	317	52.1	292	47.9
32. ครัวเรือนร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ	83,205 ครัว	8,100	9.7	75,105	90.3	95	X	251	41.2	358	58.8
หมวดที่ 7 ชาญฉลาด											
33. ครัวเรือนปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาตามหลักคำสอน	83,205 ครัว	6,817	8.2	76,388	91.8	90	/	153	25.1	456	74.9
34. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	280,115 คน	6,022	2.1	274,093	97.9	90	/	27	4.4	582	95.6
35. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	280,115 คน	34,792	12.4	245,323	87.6	90	X	281	46.1	328	53.9
36. ครัวเรือนร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	83,205 ครัว	2,004	2.4	81,201	97.6	90	/	43	7.1	566	92.9
37. คนสูงอายุพิการ ได้รับการดูแล	36,963 คน	632	1.7	36,331	98.3	90	/	14	2.3	595	97.7
หมวดที่ 8 ยารุ่งเรือง											
38. ครัวเรือนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	83,205 ครัว	7,765	9.3	75,440	90.7	90	/	165	27.1	444	72.9
39. ครัวเรือนร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	83,205 ครัว	7,198	8.7	76,007	91.3	90	/	165	27.3	443	72.7

บรรลุเป้าหมาย (/) 27 ตัวชี้วัด ไม่บรรลุเป้าหมาย (X) 12 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โทร.2229821 โทรสาร 2229862 โทรสาร 50755

ตารางที่ 2ข.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องครัว จังหวัดพังงา จำนวน 604 หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) ปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้/ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ์	32	20	550	2
2. การมีไฟฟ้า	6	65	533	-
3. การคมนาคม	1	26	576	1
4. สิทธิในที่ดินทำกิน	149	172	123	160
(2) กลุ่มผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
5. การประกอบธุรกิจในบ้าน	155	184	265	-
6. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	57	31	515	1
7. อัตราค่าจ้าง	1	122	440	41
8. ผลผลิตจากการทำนา	41	202	283	78
9. ผลผลิตจากการทำไร่	47	21	51	485
10. การประกอบอาชีพอื่นๆ	114	244	123	123
11. การอพยพหางานทำ	216	168	197	23
12. การรวมตัวของเกษตรกร	105	176	312	11
13. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	396	81	62	65
(3) กลุ่มสาธารณสุข และการอนามัย				
14. การได้รับการคุ้มครองการบริโภคด้านยา	30	38	398	138
15. การป้องกันโรคติดต่อ	6	141	457	-
16. สุขภาพจิต	182	390	32	-
17. การอนามัยสิ่งแวดล้อม	55	73	474	2
18. การอาชีวอนามัย	51	130	423	-
19. การมีส่วนร่วมด้านสุขภาพอนามัย	6	52	546	-
(4) แหล่งน้ำ				
20. น้ำสะอาด	108	203	280	13
21. น้ำใช้	73	61	466	4
22. น้ำเพื่อการเกษตร	255	164	179	6
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
23. ระดับการศึกษาของประชาชน	18	128	458	-
24. อัตราการเรียนรู้ของประชาชน	32	118	437	17
25. การให้ความรู้ของรัฐ	1	49	546	8
26. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	52	270	282	-
27. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	16	405	180	3
28. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	87	446	71	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
29. ป่าไม้	82	23	24	475
30. ดิน	54	483	39	28
31. น้ำ	62	337	174	31

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2542 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กพร.2ก.) หน้า 239-240

ตารางที่ 2ค.1 จำนวน อ.บ.ต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้านในจังหวัดปัตตานี รายอำเภอ ปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อ.บ.ต. (แห่ง)	จำนวน			จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
		ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร	
1. อ.เมืองปัตตานี	8	13	66	106,893	27,229
2. อ.โคกโพธิ์	12	12	79	62,622	13,705
3. อ.แม่ลาน	3	3	22	13,703	2,913
4. อ.หนองจิก	10	12	73	65,576	11,276
5. อ.ปะนาเระ	5	10	52	40,411	7,721
6. อ.มายอ	10	13	58	49,936	8,494
7. อ.ทุ่งยางแดง	4	4	22	17,141	3,067
8. อ.สายบุรี	8	11	60	57,928	11,011
9. อ.ไม้แก่น	1	4	17	10,014	2,164
10. อ.กะพ้อ	3	3	27	14,011	2,626
11. อ.ยะหริ่ง	11	18	81	73,765	12,528
12. อ.ยะรัง	12	12	70	78,735	13,295
รวม	87	115	627	590,735	116,029

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกนักปกครอง 2542”

ตารางที่ 2ค.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดปัตตานี

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่ สำรวจ ทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เป้าหมาย		ผลการสำรวจ (601 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมาย ปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	9,453 คน	157	1.7	9,296	98.3	80	/	1	0.2	600	99.8
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากคลอดตามนัดหลังคลอด	9,296 คน	24	0.3	9,272	99.7	95	/	7	1.2	594	98.8
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม.	9,286 คน	154	1.7	9,132	98.3	93	/	44	7.3	557	92.7
4. เด็กแรกเกิดให้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	7,752 คน	567	7.3	7,185	92.7	30	/	1	0.2	600	99.8
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนครบ	9,286 คน	92	1.0	9,194	99.0	95	/	29	4.8	572	95.2
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	45,787 คน	2,259	4.9	43,528	95.1	80	/	10	1.7	591	98.3
7. เด็ก 6-15 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	80,376 คน	2,282	2.8	78,094	97.2	90	/	26	4.3	575	95.7
8. เด็ก 6-12 ปีได้รับวัคซีนครบ	54,353 คน	169	0.3	54,184	99.7	100	X	27	4.5	574	95.5
9. ครอบครัวไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุขภาพดี	72,412 ครัว	105	0.1	72,307	99.9	90	/	1	0.2	600	99.8
10. ครอบครัวบริโภคผักผลไม้สด	72,412 ครัว	3,706	5.1	68,706	94.9	60	/	2	0.3	599	99.7
11. ครอบครัวกินอาหารควบคุมมาตรฐาน ธ.ด.	72,412 ครัว	2,849	3.9	69,563	96.1	85	/	25	4.2	576	95.8
12. ครอบครัวมีความรู้ในการใช้ยา	72,412 ครัว	5,899	8.1	66,513	91.9	60	/	5	0.8	596	99.2
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครอบครัวมีที่อยู่อาศัยเพียงพอ 5 ปี	72,412 ครัว	416	0.6	71,996	99.4	95	/	18	3.0	583	97.0
14. ครอบครัวมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล	72,412 ครัว	5,390	7.4	67,022	92.6	95	X	154	25.6	447	74.4
15. ครอบครัวมีน้ำสะอาดบริโภคเพียงพอ	72,412 ครัว	2,273	3.1	70,139	96.9	95	/	88	14.6	513	85.4
16. ครอบครัวจัดบ้านเรือนถูกหลักสุขาภิบาล	72,412 ครัว	9,426	13.0	62,986	87.0	60	/	27	4.5	574	95.5
17. ครอบครัวไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	72,412 ครัว	1,561	2.2	70,851	97.8	95	/	40	6.7	561	93.3
หมวดที่ 3 ศึกษาเรียนรู้											
18. เด็ก 2-5 ปีได้รับบริการเลี้ยงดู	29,930 คน	3,264	10.9	26,666	89.1	90	X	154	25.6	447	74.4
19. เด็กอายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	54,381 คน	248	0.5	54,133	99.5	100	X	27	4.5	574	95.5
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา	10,554 คน	782	7.4	9,772	92.6	98	X	205	34.1	396	65.9
21. เด็กไม่ได้รับผลกระทบระดับมัธยมศึกษา ได้รับการฝึกอาชีพ	807 คน	388	48.1	419	51.9	80	X	96	16.0	505	84.0
22. คน 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้	214,023 คน	15,370	7.2	198,653	92.8	99	X	366	60.9	235	39.1
23. ครอบครัวได้รับรู้ข่าวสารระดับชาติ 3 ครั้ง	72,412 ครัว	1,097	1.5	71,315	98.5	95	/	52	8.7	549	91.3
24. ครอบครัวมีความรู้โรคติดต่อ	72,412 ครัว	2,687	3.7	69,725	96.3	80	/	3	0.5	598	99.5
หมวดที่ 4 ครอบครัวสุขภาพ											
25. ผู้คุมสุขภาพ 15-44 ปีคุมกำเนิด	58,671 คู่	23,209	39.6	35,462	60.4	77	X	360	59.9	241	40.1
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	72,412 ครัว	1,423	2.0	70,989	98.0	90	/	16	2.7	585	97.3
27. ครอบครัวปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	72,412 ครัว	512	0.7	71,900	99.3	100	X	71	11.8	530	88.2
28. ครอบครัวปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	72,412 ครัว	148	0.2	72,264	99.8	100	X	49	8.2	552	91.8
หมวดที่ 5 รายได้มั่นคง											
29. ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	72,412 ครัว	32,173	44.4	40,239	55.6	70	X	447	74.4	154	25.6
หมวดที่ 6 อากาศร่วมพัฒนา											
30. ครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่ม	72,412 ครัว	19,468	26.9	52,944	73.1	90	X	337	56.1	264	43.9
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	251,007 คน	65,242	26.0	185,765	74.0	90	X	439	73.0	162	27.0
32. ครอบครัวร่วมกิจกรรมบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ	72,412 ครัว	5,810	8.0	66,602	92.0	95	X	102	17.0	499	83.0
หมวดที่ 7 พารู้คุณธรรม											
33. ครอบครัวปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาสม่ำเสมอ	72,412 ครัว	2,364	3.3	70,048	96.7	90	/	31	5.2	570	94.8
34. คนในครัวเรือนไม่ผิดกฎหมาย	282,769 คน	1,672	0.6	281,097	99.4	90	/	8	1.3	593	98.7
35. คนในครัวเรือนไม่ผิดกฎหมาย	282,769 คน	14,561	5.1	268,208	94.9	90	/	102	17.0	499	83.0
36. ครอบครัวร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	72,412 ครัว	637	0.9	71,775	99.1	90	/	7	1.2	594	98.8
37. คนสูงอายุมีการได้รับการดูแล	43,007 คน	795	1.8	42,212	98.2	90	/	13	2.2	588	97.8
หมวดที่ 8 ป่าชุมชนสิ่งแวดล้อม											
38. ครอบครัวร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	72,412 ครัว	4,281	5.9	68,131	94.1	90	/	55	9.2	546	90.8
39. ครอบครัวร่วมป้องกันและกวดขันสิ่งแวดล้อม	72,412 ครัว	4,266	5.9	68,146	94.1	90	/	48	8.0	553	92.0

บรรลุเป้าหมาย (✓) 25 ตัวชี้วัด ไม่บรรลุเป้าหมาย (X) 14 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โทร.2229821 โทรสาร 2229862 โทรสาร 50755

ตารางที่ 2ก.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดปัตตานี จำนวน 601 หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) มีปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้/ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ์	2	-	598	1
2. การมีไฟฟ้า	4	31	566	-
3. การคมนาคม	7	77	516	1
4. สิทธิในที่ดินทำกิน	192	188	78	143
(2) กลุ่มผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
5. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	287	189	125	-
6. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	18	38	541	4
7. อัตราค่าจ้าง	4	142	446	9
8. ผลผลิตจากการทำนา	71	262	211	57
9. ผลผลิตจากการทำไร่	98	50	24	429
10. การประกอบอาชีพอื่นๆ	219	152	36	194
11. การอพยพหางานทำ	329	148	109	15
12. การรวมตัวของเกษตรกร	248	142	149	62
13. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	407	98	44	52
(3) กลุ่มสาธารณสุข และการอนามัย				
14. การได้รับการคุ้มครองการบริโภคด้านยา	31	67	385	118
15. การป้องกันโรคติดต่อ	9	88	504	-
16. สุขภาพจิต	46	492	63	-
17. การอนามัยสิ่งแวดล้อม	41	81	475	4
18. การอาชีวอนามัย	6	81	514	-
19. การมีส่วนร่วมด้านสุขภาพอนามัย	10	50	541	-
(4) แหล่งน้ำ				
20. น้ำสะอาด	9	73	513	6
21. น้ำใช้	12	24	561	4
22. น้ำเพื่อการเกษตร	144	233	223	1
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
23. ระดับการศึกษาของประชาชน	137	192	272	-
24. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	60	132	401	8
25. การให้ความรู้ของรัฐ	31	176	361	33
26. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	59	348	193	1
27. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	63	369	168	1
28. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	127	412	62	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
29. ป่าไม้	13	24	21	543
30. ดิน	141	329	94	37
31. น้ำ	41	221	215	124

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2542 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กษ.2ค.) หน้า 239-240

ตารางที่ 2ง.1 จำนวน อ.บ.ต. ตำบล หมู่บ้าน ประชากร และจำนวนบ้าน ในจังหวัดสตูล รายอำเภอปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อ.บ.ต. (แห่ง)	จำนวน			จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)
		ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร	
1. อ.เมืองสตูล	9	12	66	94,405	21,905
2. อ.ควนโดน	2	4	30	20,207	4,097
3. อ.ท่าแพ	4	4	28	22,544	4,722
4. อ.ควนกาหลง	3	3	26	27,755	6,323
5. อ.ละงู	6	6	58	57,657	12,442
6. กิ่ง อ.มะนัง	2	2	15	12,466	3,020
7. อ.ทุ่งหว้า	3	5	34	18,143	3,862
รวม	29	36	257	253,177	56,371

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย “บันทึกมักปกครอง 2542”

ตารางที่ 2จ.2 แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2542 จังหวัดสตูล

ตัวชี้วัด จปฐ.	จำนวนที่สำรวจทั้งหมด	ผลการสำรวจ (รายตัวชี้วัด)				เทียบเป้าหมาย		ผลการสำรวจ (249 หมู่บ้าน)			
		ไม่ผ่านเกณฑ์		ผ่านเกณฑ์		เป้าหมายปี 2544 ร้อยละ	ผล	ไม่บรรลุเป้าหมาย		บรรลุเป้าหมาย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี											
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	3,702 คน	31	0.8	3,671	99.2	80	/	1	0.4	248	99.6
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ตามนัดหลังคลอด	3,654 คน	42	1.1	3,612	98.9	95	/	8	3.2	241	96.8
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม.	3,355 คน	151	4.5	3,204	95.5	93	/	40	16.1	209	83.9
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างน้อย 4 เดือนแรก	2,649 คน	324	12.2	2,325	87.8	30	/	6	2.4	243	97.6
5. เด็กต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนครบ	3,355 คน	23	0.7	3,332	99.3	95	/	5	2.0	244	98.0
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	21,311 คน	853	4.0	20,458	96.0	80	/	4	1.6	245	98.4
7. เด็ก 6-15 ปีมีการเจริญเติบโตตามเกณฑ์	40,411 คน	1,077	2.7	39,334	97.3	90	/	10	4.0	239	96.0
8. เด็ก 6-12 ปีได้รับวัคซีนครบ	26,783 คน	179	0.7	26,604	99.3	100	X	8	3.2	241	96.8
9. ครัวเรือนไม่กินเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุขภาพดี	41,475 ครัว	225	0.5	41,250	99.5	90	/	2	0.8	247	99.2
10. ครัวเรือนบริโภคเกลือไอโอดีน	41,475 ครัว	1,628	3.9	39,847	96.1	60	/	2	0.8	247	99.2
11. ครัวเรือนกินอาหารควบคุมมาตรฐาน อบ.	41,475 ครัว	2,643	6.4	38,832	93.6	85	/	23	9.2	226	90.8
12. ครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยา	41,475 ครัว	3,519	8.5	37,956	91.5	60	/	6	2.4	243	97.6
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย											
13. ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยทนทาน 5 ปี	41,475 ครัว	1,287	3.1	40,188	96.9	95	/	37	14.9	212	85.1
14. ครัวเรือนมีและใช้ห้องน้ำหลักสุขาภิบาล	41,475 ครัว	1,491	3.6	39,984	96.4	95	/	45	18.1	204	81.9
15. ครัวเรือนมีน้ำสะอาดบริโภคพอเพียง	41,475 ครัว	5,640	13.6	35,835	86.4	95	X	94	37.8	155	62.2
16. ครัวเรือนจัดบ้านเรือนถูกสุขลักษณะ	41,475 ครัว	9,548	23.0	31,927	77.0	60	/	39	15.7	210	84.3
17. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	41,475 ครัว	3,602	8.7	37,873	91.3	95	X	53	21.3	196	78.7
หมวดที่ 3 ศึกษาอ่านหนังสือ											
18. เด็ก 2-5 ปีได้รับการเลี้ยงดู	14,582 คน	1,462	10.0	13,120	90.0	90	X	51	20.5	198	79.5
19. เด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ได้เข้าเรียนภาคบังคับ	26,640 คน	137	0.5	26,503	99.5	100	X	5	2.0	244	98.0
20. เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา	4,632 คน	398	8.6	4,234	91.4	98	X	85	34.1	164	65.9
21. เด็กไม่ได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา ได้รับการฝึกอาชีพ	344 คน	161	46.8	183	53.2	80	X	42	16.9	207	83.1
22. คน 14-50 ปีอ่านและเขียนภาษาไทยได้	114,034 คน	769	0.7	113,265	99.3	99	/	35	14.1	214	85.9
23. ครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสารสัปดาห์ละ 3 ครั้ง	41,475 ครัว	456	1.1	41,019	98.9	95	/	13	5.2	236	94.8
24. ครัวเรือนมีความรู้โรคเอดส์	41,475 ครัว	1,425	3.4	40,050	96.6	80	/	3	1.2	246	98.8
หมวดที่ 4 ครอบครัวสุขภาพดี											
25. คู่สมรสอายุ 15-44 ปีคุมกำเนิด	31,519 คู่	5,501	17.5	26,018	82.5	77	/	42	16.9	207	83.1
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น	41,475 ครัว	1,695	4.1	39,780	95.9	90	/	27	10.8	222	89.2
27. ครัวเรือนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	41,475 ครัว	1,423	3.4	40,052	96.6	100	X	97	39.0	152	61.0
28. ครัวเรือนปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	41,475 ครัว	823	2.0	40,652	98.0	100	X	78	31.3	171	68.7
หมวดที่ 5 รายได้มาก											
29. ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท/ปี	41,475 ครัว	20,084	48.4	21,391	51.6	70	X	190	76.3	59	23.7
หมวดที่ 6 ชุมชนร่วมพัฒนา											
30. ครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม	41,475 ครัว	11,023	26.6	30,452	73.4	90	X	163	65.5	86	34.5
31. คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	114,346 คน	21,486	18.8	92,860	81.2	90	X	154	61.8	95	38.2
32. ครัวเรือนร่วมกิจกรรมอนุรักษ์รักษาธรรมชาติ	41,475 ครัว	3,781	9.1	37,694	90.9	95	X	69	27.7	180	72.3
หมวดที่ 7 ทุพพทุพ											
33. ครัวเรือนปฏิบัติตามกิจกรรมทางศาสนาตามหลักศาสนา	41,475 ครัว	2,123	5.1	39,352	94.9	90	/	37	14.9	212	85.1
34. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	114,876 คน	2,277	1.6	112,599	98.4	90	/	8	3.2	241	96.8
35. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	144,876 คน	22,985	15.9	121,891	84.1	90	X	135	54.2	114	45.8
36. ครัวเรือนร่วมกิจกรรมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	41,475 ครัว	607	1.5	40,868	98.5	90	/	8	3.2	241	96.8
37. คนสูงอายุพิการ ได้รับการดูแล	18,791 คน	3,203	17.0	15,588	83.0	90	X	14	5.6	235	94.4
หมวดที่ 8 บำรุงสิ่งแวดล้อม											
38. ครัวเรือนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	41,475 ครัว	3,308	8.0	38,167	92.0	90	/	50	20.1	199	79.9
39. ครัวเรือนร่วมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม	41,475 ครัว	3,487	8.4	37,988	91.6	90	/	50	20.1	199	79.9

บรรลุเป้าหมาย (/) 24 ตัวชี้วัด ไม่บรรลุเป้าหมาย (X) 15 ตัวชี้วัด

ที่มา: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โทร. 2229821 โทรสาร 2229862 โทรสาร 50755

ตารางที่ 2จ.3 สภาพปัญหาจำแนกตามเครื่องชี้วัด จังหวัดสตูล จำนวน 244 หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	จำนวนหมู่บ้านจำแนกตามระดับของปัญหา			
	(1) มีปัญหาหนัก	(2) มีปัญหาปานกลาง	(3) ปัญหาน้อย/ไม่มี	คิดเกณฑ์ไม่ได้/ ไม่มีข้อมูล
(1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ	17	9-	217	1
2. การมีไฟฟ้า	13	43	188	-
3. การคมนาคม	8	11	225	-
4. สิทธิในที่ดินทำกิน	29	32	37	146
(2) กลุ่มผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
5. การประกอบธุรกิจหมู่บ้าน	104	57	83	-
6. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	29	25	190	-
7. อัตราค่าจ้าง	-	35	196	13
8. ผลผลิตจากการทำนา	6	80	80	78
9. ผลผลิตจากการทำไร่	10	5	1	228
10. การประกอบอาชีพอื่นๆ	38	101	61	44
11. การอพยพหางานทำ	49	73	115	7
12. การรวมตัวของเกษตรกร	45	106	75	18
13. การทำการเกษตรดูแล	128	20	14	82
(3) กลุ่มสาธารณสุข และการอนามัย				
14. การได้รับการคุ้มครองการบริโภคด้านยา	20	35	170	19
15. การป้องกันโรคติดต่อ	2	47	195	-
16. สุขภาพจิต	38	185	21	-
17. การอนามัยสิ่งแวดล้อม	22	31	190	1
18. การอาชีวอนามัย	18	54	172	-
19. การมีส่วนร่วมด้านสุขภาพอนามัย	5	19	220	-
(4) แหล่งน้ำ				
20. น้ำสะอาด	39	54	148	3
21. น้ำใช้	40	26	174	4
22. น้ำเพื่อการเกษตร	46	130	64	4
(5) กลุ่มความรู้การศึกษา และวัฒนธรรม				
23. ระดับการศึกษาของประชาชน	11	83	150	-
24. อัตราการเรียนรู้ของประชาชน	25	54	163	2
25. การให้ความรู้ของรัฐ	1	46	187	10
26. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	7	85	151	1
27. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	24	119	99	2
28. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	16	160	68	-
(6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม				
29. ป่าไม้	54	29	27	134
30. ดิน	50	152	14	28
31. น้ำ	19	97	67	61

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

หมู่บ้านชนบทไทย ปี 2542 จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.) หน้า 239-240

ตารางที่ 2.1 จำนวนครัวเรือนยากจนเฉลี่ยในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
จำนวนครัวเรือนยากจนเฉลี่ยในหมู่บ้าน	43.67	23.5	31.88	28.53
ร้อยละของครัวเรือนยากจนเฉลี่ยในหมู่บ้าน	29.72	18.32	19.23	18.93

ตารางที่ 2.2 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามจำนวนครัวเรือน

จำนวนครัวเรือน	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>282	2	3	2	3	10
251-282	0	0	1	1	2
201-250	3	2	3	1	9
151-200	2	5	2	1	10
101-150	7	2	3	8	20
51-100	2	2	5	3	12
25-50	0	2	0	0	2
<25	0	0	0	0	0
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.3 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามจำนวนประชากร

จำนวนประชากร	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>1775	2	1	3	2	8
1501-1775	1	1	0	0	2
1201-1500	0	1	0	3	4
901-1200	2	2	2	1	7
601-900	4	6	4	5	19
301-600	7	2	7	6	22
168-300	0	3	0	0	3
<168	0	0	0	0	0
รวม	16	16	16	17	65
จำนวนประชากรในหมู่บ้านเฉลี่ย	832	922	992	920	

ตารางที่ 2.4 อาชีพหลักและอาชีพรองของครัวเรือนในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

อาชีพหลัก	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
ทำนา	0	6	8	1	15
สวนยางพารา	3	8	1	8	20
ประมง	4	0	7	8	19
เลี้ยงกุ้งกุลาค่า	1	0	0	0	1
ปลูกผัก	1	0	0	0	1
สวนผลไม้	3	1	0	0	4
สวนมะพร้าว	3	0	0	0	3
รับจ้าง	0	1	0	0	1
ขายสัตว์เลี้ยง	1	0	0	0	1
รวม	16	16	16	17	65
อาชีพรอง					
ทำนา	4	7	2	5	18
สวนยางพารา	2	5	0	0	7
ประมง	2	0	1	1	4
เลี้ยงกุ้งกุลาค่า	0	0	0	0	0
ปลูกผัก	0	0	2	0	2
สวนผลไม้	2	1	0	1	4
สวนมะพร้าว	2	0	2	1	5
รับจ้าง	1	3	4	6	14
แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร	0	0	2	0	2
รับจ้างในต่างประเทศ	0	0	2	0	2
ค้าขาย	0	0	0	3	3
ไม่มีอาชีพรอง	3	0	1	0	4
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.5 จำนวนกลุ่มอาชีพในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

จำนวนกลุ่มอาชีพ	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
0	1	0	2	0	3
1	10	32	3	2	17
2	3	12	7	5	27
3	1	0	0	3	4
ตั้งแต่ 4 กลุ่มขึ้นไป	1	0	0	7	8
จำนวนกลุ่มทั้งหมด	23	26	17	52	

ตารางที่ 2.6 รายได้ของหมู่บ้านจากการเก็บภาษีบำรุงท้องที่

รายได้ (บาท)	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
50001-100000	1	0	0	0
10001-50000	3	0	0	0
5000-10000	1	0	0	1
<5000	4	16	16	16
รวมหมู่บ้าน	9*	16	16	17

หมายเหตุ *มี 2 หมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านกึ่งพิบัติได้รับการยกเว้นการจ่ายภาษีบำรุงท้องที่ และอีก 5 หมู่บ้านไม่สามารถให้ข้อมูลได้เนื่องจากจัดเก็บโดย อบต. และยังไม่ได้แยกข้อมูลออกเป็นรายหมู่บ้าน

ตารางที่ 2.7 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามการถือครองที่ดินของครัวเรือน

จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกิน	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม(หมู่บ้าน)
>195	1	0	0	1	2
101-195	0	0	1	0	1
91-100	1	0	0	0	1
81-90	0	0	1	0	1
71-80	0	0	1	1	2
61-70	0	0	0	1	1
51-60	0	0	0	0	0
41-50	2	3	0	1	6
31-40	2	0	1	0	3
21-30	2	1	1	3	7
11-20	4	3	3	1	11
6-10	2	5	1	3	11
1-5	1	4	3	5	13
0	1	0	4	1	6
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65
จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทั้งหมด	754	258	470	350	1832
ร้อยละของครัวเรือนที่ไม่มีที่ดิน	28.07	9.37	16.79	12.44	16.57
ขนาดที่ดินเฉลี่ย*	10.37±8.13	12.29±4.47	3.5±3.0	8.85±7.05	

หมายเหตุ *ค่าเฉลี่ยของขนาดที่ดินที่ถือครองโดยชาวบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านในแต่ละจังหวัด ± ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 2.8 อัตราค่าจ้างแรงงานในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

ค่าจ้าง	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
ค่าจ้างภาคเกษตร	100-150	85-180	100-200	120-150
ค่าจ้างนอกภาคเกษตร	125-200	130-200	101-180	130-200

ตารางที่ 2.9 อัตราการเกิดและตายของประชากรในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
จำนวนเด็กทารกแรกเกิด (คน)	137	152	271	141
อัตราการเกิดต่อจำนวนประชากรพันคน	9.70	10.31	17.08	8.82
จำนวนเด็กทารกแรกเกิดที่เสียชีวิต (คน)	3	4	10	2
อัตราการตายของทารกแรกเกิดต่อจำนวนประชากรพันคน	0.21	0.27	0.63	0.13
จำนวนคนตาย (คน)	72	73	66	57
อัตราการตายต่อจำนวนประชากรพันคน	5.10	4.95	4.16	3.71

ตารางที่ 2.10 ร้อยละของหมู่บ้านและครัวเรือนที่ยังไม่มีส้วมของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

ร้อยละของครัวเรือนในหมู่บ้านที่ไม่มีส้วม	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>50	0	0	1	0	1
41-50	1	0	1	0	2
31-40	1	0	3	0	4
21-30	0	0	1	0	1
11-20	1	0	5	3	9
0-10	4	2	1	5	12
จำนวนหมู่บ้านที่ไม่มีส้วมครบทุกครัวเรือน	7	2	12	8	29
ร้อยละของหมู่บ้านที่ไม่มีส้วมครบทุกครัวเรือน	43.75	12.50	75.00	47.06	
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.11 จำนวนเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือในหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
จำนวนเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือ (คน)	18	7	78	3
อัตราต่อจำนวนประชากรร้อยละ	0.13	0.05	0.50	0.02
จำนวนหมู่บ้านที่เด็กไม่ได้เข้าเรียน	4	3	8	3
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17

ตารางที่ 2.12 ลักษณะของถนนของหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
จำนวนหมู่บ้านที่มีถนนคอนกรีต	7	1	6	1	15
ระยะทางรวมของถนนคอนกรีต (กม)	13.5	4.02	10.85	3.6	32
จำนวนหมู่บ้านที่ถนนในหมู่บ้านสามารถใช้ได้ตลอดปี	12	11	14	8	45
จำนวนหมู่บ้านที่ถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านสามารถใช้ได้ตลอดปี	13	11	15	14	53
หมู่บ้านที่มีถนนลาดยางสำหรับเดินทางไปอำเภอ	16	5	14	11	46
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.13 ชนิดของถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

ชนิดถนน	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
ลาดยาง	7	1	4	5	17
ลูกรัง	5	7	2	6	20
คอนกรีต	1	0	2	0	3
หินคลุก	0	0	1	0	1
ลาดยางและลูกรัง	1	6	3	5	15
ลาดยางและคอนกรีต	2	0	1	0	3
ลาดยางและหินคลุก	0	1	1	0	2
ลูกรังและคอนกรีต	0	1	1	0	2
ลูกรังและหินคลุก	0	0	1	0	1
อื่นๆ	0	0	0	1	1
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.14 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามระยะทางการเดินทางไปอำเภอ

ระยะทาง (กิโลเมตร)	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>30	0	0	0	0	0
21-30	3	2	2	2	9
11-20	13	9	5	9	36
1-10	0	5	9	6	20
ระยะทางเฉลี่ย (กิโลเมตร)	18.81	12.88	10.94	12.71	
ระยะเวลาเดินทาง (นาที)					
>60	0	0	0	1	1
51-60	1	0	1	2	4
41-50	1	2	0	0	3
31-40	0	0	0	0	0
21-30	11	4	5	4	24
11-20	3	6	6	9	24
1-10	0	4	4	1	9
ระยะเวลาที่ใช้เฉลี่ย (นาที)	30.31	21.56	21.44	27.76	
ความเร็วเฉลี่ย (กม/ชม)	37.24	35.83	30.61	27.46	
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.15 จำนวนโคมไฟสาธารณะของหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

จำนวนโคมไฟ	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>10	2	0	3	0	5
10	1	0	0	0	1
9	0	0	0	0	0
8	0	0	0	0	0
7	1	0	2	0	3
6	0	0	1	1	2
5	7	13	6	9	35
<5	5	3	4	7	21
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.16 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาที่มีโทรศัพท์สาธารณะ

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	สตูล	ปัตตานี	
ร้อยละของหมู่บ้านที่มีโทรศัพท์สาธารณะใช้	62.50	38	88	53	
จำนวนโทรศัพท์สาธารณะ	-				
>10	0	0	1	0	1
9-10	0	0	0	0	0
7-8	0	0	0	0	0
5-6	0	0	1	3	4
3-4	1	1	6	3	11
1-2	9	5	6	3	23
0	6	10	2	8	26
รวม	16	16	16	17	65
จำนวนโทรศัพท์ส่วนตัว					
>50	0	1	0	0	1
41-50	2	0	0	0	2
31-40	0	0	1	0	1
21-30	0	0	0	1	1
11-20	4	2	1	0	6
1-10	7	8	5	8	29
0	3	5	9	8	25
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.17 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกคะแนนความสมบูรณ์ของน้ำกินน้ำใช้

คะแนน	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
10	3	1	7	4	15
9	0	2	0	0	2
8	3	3	4	3	13
7	2	2	3	3	10
6	3	0	1	3	7
5	5	5	1	3	14
<5	0	1	0	1	2
รวม	16	14	16	17	63

ตารางที่ 2.18 จำนวนแหล่งน้ำสาธารณะ พื้นที่น้ำ และการใช้ประโยชน์ในแหล่งน้ำของหมู่บ้านในแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

จำนวนแหล่งน้ำสาธารณะ	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
>5	2	1	0	3	6
5	0	1	1	0	2
4	1	1	0	1	3
3	1	1	4	2	8
2	1	7	2	4	14
1	7	4	4	3	18
0	4	1	5	4	14
รวม	16	16	16	17	
พื้นที่น้ำ (ไร่)					
>1000	1	0	0	1	2
501-1000	1	0	0	0	1
101-500	2	2	1	0	5
51-100	0	1	2	5	8
1-50	9	12	8	7	36
ร้อยละหมู่บ้านที่มีแหล่งน้ำสาธารณะและมีน้ำพอใช้	50.00	46.67	81.82	46.15	

ตารางที่ 2.19 ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำดื่มใช้ส่วนตัวและจำนวนบ่อน้ำดื่มสาธารณะของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำดื่มส่วนตัว	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
91-100	5	3	6	4	18
81-90	0	2	1	2	5
71-80	0	2	0	2	4
61-70	2	0	0	1	3
51-60	0	3	0	1	4
41-50	0	1	1	1	3
31-40	0	0	1	1	2
21-30	0	1	0	1	2
11-20	1	1	1	3	6
1-10	3	3	2	2	10
0	5	0	4	0	9
รวมหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17	65
จำนวนบ่อน้ำดื่มสาธารณะ					
>60	0	0	1	0	1
51-60	0	0	1	0	1
41-50	0	0	0	0	0
31-40	0	0	0	0	0
21-30	0	0	0	0	0
11-20	0	0	0	1	1
1-10	7	13	8	15	43
รวม	7	13	10	16	46

ตารางที่ 2.20 ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำบาดาลส่วนตัวและจำนวนบ่อน้ำบาดาลสาธารณะของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ่อน้ำบาดาลส่วนตัว	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
91-100	0	0	1	0	1
81-90	0	0	0	0	0
71-80	0	0	1	0	1
61-70	0	0	0	0	0
51-60	0	0	0	0	0
41-50	1	0	0	0	1
31-40	0	0	0	0	0
21-30	1	0	0	0	1
11-20	1	1	0	0	2
1-10	2	5	0	3	10
0	11	10	14	14	49
รวม	16	16	16	17	65
จำนวนบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ					
6	0	1	0	0	1
5	0	1	0	3	4
4	0	1	1	2	4
3	2	2	1	2	7
2	3	2	4	5	14
1	3	3	1	0	7
0	8	6	9	5	28
รวม	16	16	16	17	65

ตารางที่ 2.21 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาที่มีระบบประปาหมู่บ้าน

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล
ร้อยละของหมู่บ้านที่มีประปาหมู่บ้านใช้	50	50	94	36
ร้อยละของหมู่บ้านที่มีประปาหมู่บ้านพอใช้	50	50	67	34
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	16	16	16	17

ตารางที่ 2.22 จำนวนหมู่บ้านของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาจำแนกตามคะแนนระดับการพัฒนา

	นครศรีธรรมราช	พัทลุง	ปัตตานี	สตูล	รวม
จำนวนหมู่บ้านที่เคยส่งเข้าประกวด	1	4	2	4	11
ประมาณการคะแนนระดับการพัฒนา					
10	0	0	1	1	2
9	0	2	0	0	2
8	5	3	5	4	17
7	5	8	2	7	22
6	1	1	2	0	4
5	4	2	4	4	15
<5	1	0	2	1	4
รวม	16	16	16	17	65

รูปที่ 3 หมู่บ้านชาวประมง ต.แหลมสน อ.ละงู จ.สตูล

รูปที่ 4 หมู่บ้านชาวประมง แหลมตะลุมพุก จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 5 มัสยิดในหมู่บ้านชาวประมง ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล

รูปที่ 6 ถนนภายในหมู่บ้าน อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 7 ถนนภายในหมู่บ้านประมง แหลมตะลุมพุก จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 8 ร้านขายของชำ ต.ป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง

รูปที่ 9 สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ต.ป่าบอน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง

รูปที่ 10 สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

บทที่ 3

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนคนยากจนดักดาน

ในบทนี้จะอธิบายถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในภาคใต้ ที่ได้ทำการสำรวจและศึกษา โดยจะแยกอธิบายเป็นหัวข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจน ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การสรุปถึงปัญหาความยากจนได้ในบทต่อไป

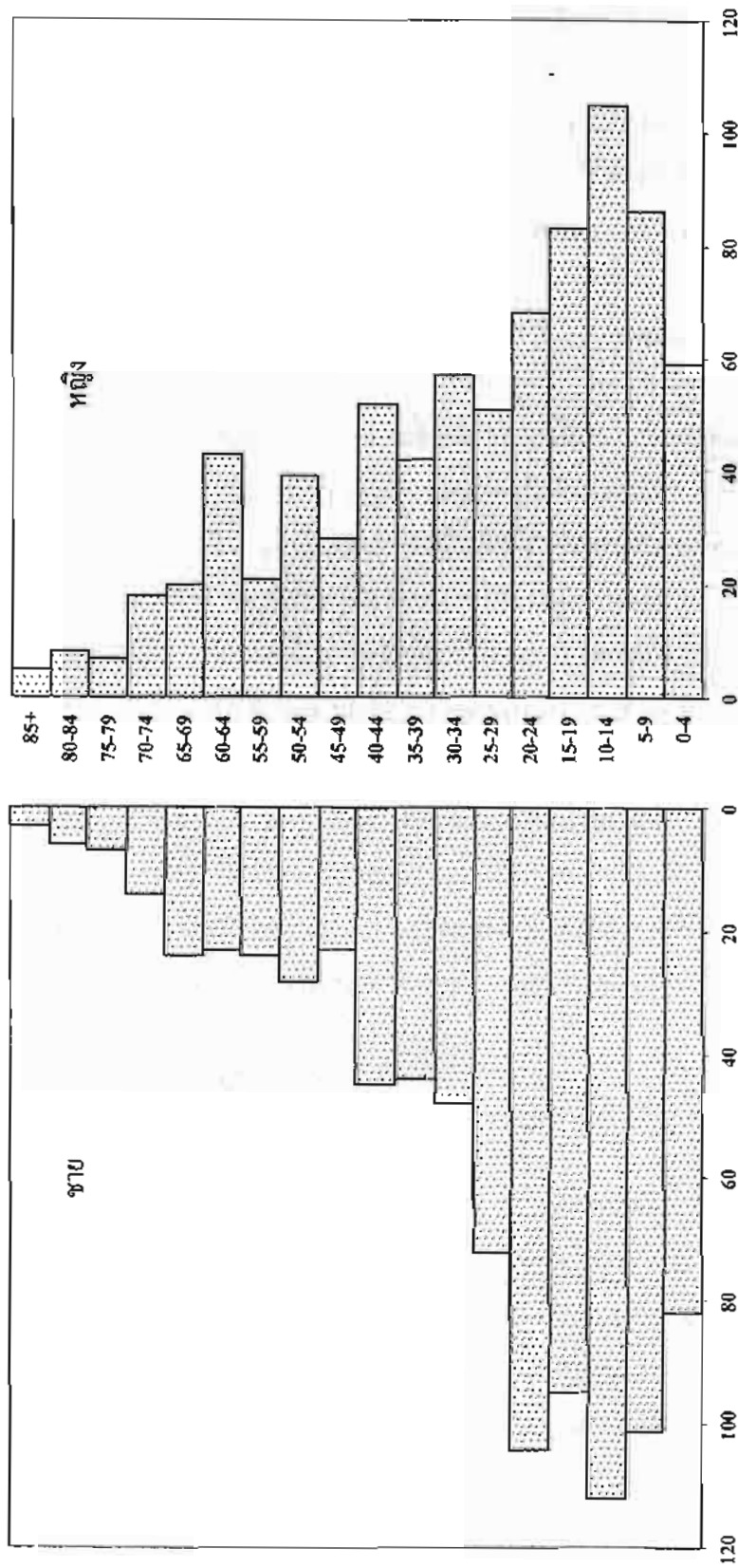
3.1 ลักษณะและขนาดของครัวเรือน

ลักษณะและขนาดของครัวเรือนมีความสำคัญทั้งในแง่สังคมและเศรษฐกิจ ครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกพอเหมาะจะทำให้ภาระและความรับผิดชอบของหัวหน้าครัวเรือนมีไม่มากเกินไป หัวหน้าครัวเรือนสามารถส่งเสริม เลี้ยงดูและช่วยเหลือสมาชิกในครัวเรือนได้อย่างทั่วถึง ซึ่งเมื่อสมาชิกเข้าสู่วัยทำงานแล้วจะสามารถสร้างรายได้เพื่อมาช่วยเหลือครอบครัวอีกทางหนึ่งได้ สำหรับครัวเรือนยากจนดักดานในภาคใต้พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่จะประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวคือมีเพียงหนึ่งครอบครัวอาศัยในบ้านโดยพบถึงร้อยละ 86.5 ของครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจ อย่างไรก็ตามการอยู่รวมกันของสองครอบครัวในบ้านหนึ่งหลังยังมีอยู่ โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานี ทำให้จำนวนครอบครัวเฉลี่ยในบ้านหนึ่งหลังเท่ากับ 1.16 (ตารางที่ 3.1)

จากการศึกษายังพบว่าครัวเรือนโดยเฉลี่ยมีสมาชิก 5.05 คน โดยแบ่งเป็นผู้ชายกับผู้หญิงประมาณครึ่งต่อครึ่ง น่าสังเกตว่าครัวเรือนที่มีลูกมากหรือมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 5 คนมีอยู่ถึงร้อยละ 34.1 โดยครัวเรือนในจังหวัดปัตตานียังคงเป็นครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากที่สุดกว่าจังหวัดอื่น ซึ่งมีผลกระทบในทางเศรษฐกิจและสังคมต่อครัวเรือนยากจนมากพอสมควร (ตารางที่ 3.2 และ 3.3)

3.2 โครงสร้างประชากร

การสำรวจโครงสร้างประชากรของครัวเรือนยากจนพบว่าร้อยละ 56.1 เป็นคนในวัยทำงาน ซึ่งสามารถทำงานสร้างรายได้ให้ตนเองและครอบครัวได้ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 33.1 และ 10.8 เป็นเด็กและคนชราตามลำดับ (ตารางที่ 3.4) จากจำนวนเด็กและคนชราที่สูงกว่าร้อยละ 40 ทำให้อัตราส่วนผู้เป็นภาระพึ่งพิงสูงถึง 78.2 ซึ่งจะพบว่าในจังหวัดนครศรีธรรมราชและพัทลุงมีอัตราส่วนผู้เป็นภาระพึ่งพิงต่ำ ในขณะที่จังหวัดปัตตานีซึ่งมีคนในครัวเรือนจำนวนมากมีอัตราส่วนผู้เป็นภาระพึ่งพิงสูงที่สุด เมื่อมีคนที่เป็นภาระมากทำให้คนทำงานในครัวเรือนต้องแบ่งปันรายได้ส่วนใหญ่สำหรับการเลี้ยงดูคนดังกล่าว และเมื่อรวมกับ

รูปที่ 11 : โครงสร้างประชากรของครัวเรือนยากจน

ค่าใช้จ่ายต่างๆ สำหรับตนเองแล้วทำให้ครัวเรือนมีปัญหาเรื่องความไม่สมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่ความยากจน

ในตารางที่ 3.6.1 ซึ่งแสดงถึงเพศ อายุ และสถานภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือนยากจน 326 คน จะเห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 72.6 เป็นชาย หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นหญิงมี ร้อยละ 27.4 ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนไม่น้อย ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป และเป็นหม้าย ในภาพรวมหัวหน้าครัวเรือนทั้งชายและหญิงร้อยละ 56.5 มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป ในช่วงอายุ 70 ปีขึ้นไปในกลุ่มตัวอย่างนี้มีถึงร้อยละ 13.5 เป็นการยืนยันถึงสภาพความยากจนในชนบทส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้โอกาสที่จะต่อสู้ให้ตนเองและครอบครัวพ้นความยากจนมีน้อย

3.3 อัตราการเกิด การตาย และการเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ

ครัวเรือนยากจนมีอัตราการเกิดเท่ากับ 11.48 ต่อพันคน และอัตราการตายเท่ากับ 4.48 ต่อพันคน (ตารางที่ 3.5) ในภาพรวม ไม่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ปี 2541 คือ 17.00 และ 7.00 ต่อพันคน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนยากจนที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี มีอัตราการเกิดที่สูงกว่าจังหวัดอื่น คือ 17.08 ต่อพัน และยังมียอดการตายของทารกสูงที่สุดกว่าจังหวัดอื่นด้วย ซึ่งสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขของครัวเรือนยากจนระดับหนึ่งและการเพิ่มของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วของครัวเรือนยากจนในจังหวัดปัตตานี นำไปสู่การมีภาระพึ่งพิงสูง

3.4 การศึกษา

คนยากจนภายใต้ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดไม่เกินประถมศึกษา หัวหน้าครัวเรือนผู้ต้องรับผิดชอบความเป็นอยู่ดีของครัวเรือนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 67.8 และที่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนเลยมีอยู่ถึงร้อยละ 28.8 (ตารางที่ 3.6) สมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ ซึ่งสิ้นสุดการเรียนแล้วส่วนใหญ่ก็มีการศึกษาระดับสูงสุดคือประถมศึกษาเช่นกัน ความแตกต่างจะมีอยู่บ้างคืออัตราการไม่ได้เรียนหนังสือของสมาชิกในครัวเรือนของคนรุ่นลูกลดลงจากคนรุ่นพ่อคือลดลงจากร้อยละ 28.8 เป็น 20.19 (ตารางที่ 3.7) แสดงว่าคนรุ่นหลังของครัวเรือนยากจนมีโอกาสได้รับการศึกษาระดับพื้นฐานมากขึ้นถึงแม้ว่าจะไม่สูงไปกว่าระดับประถมศึกษาก็ตาม

เมื่อมองในรายจังหวัดจะพบว่าปัตตานียังคงเป็นจังหวัดที่มีปัญหาประชากรไม่ได้รับการศึกษามากที่สุด ส่วนนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาสี่จังหวัดมีประชากรที่มีการศึกษาระดับต่างๆ มากที่สุด

3.5 อาชีพและการเปลี่ยนแปลงอาชีพ

จากตารางที่ 3.8 เราจะพบว่าประชากรที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้วประกอบอาชีพต่าง ๆ กันดังนี้

3.5.1 อาชีพหลัก

อาชีพหลักของประชากรที่ทำการศึกษามีสองอาชีพคือหนึ่งรับจ้างทั่วไป และสองทำการเกษตรโดยมีจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งสองนี้ร้อยละ 36.1 และ 31.5 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าประชากรที่ระบุว่าไม่มีอาชีพมีอยู่ถึงร้อยละ 25.9 โดยพบในจังหวัดปัตตานีมากที่สุดคือร้อยละ 30.8 ของประชากรกลุ่มดังกล่าวในจังหวัดนี้ ซึ่งตัวเลขนี้สะท้อนให้เห็นสาเหตุของการปราศจากรายได้อันจะนำมาซึ่งปัญหาความยากจนในครัวเรือน (ตาราง 3.8)

3.5.2 อาชีพรอง

จากการสำรวจพบว่าร้อยละ 81.2 ของผู้ที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้วมีรายได้จากอาชีพแรกเป็นหลักและไม่ได้ประกอบอาชีพรองเพื่อเพิ่มรายได้และลดความเสี่ยงจากการขาดรายได้ให้ครัวเรือน ในส่วนผู้ที่ไม่มีอาชีพรองนี้ผู้ที่ทำอาชีพประมงมีจำนวนมากที่สุด ผู้ที่มีอาชีพรองจะทำงานรับจ้างทั่วไปและทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 8.6 และ 7.4 ตามลำดับ (ตาราง 3.9)

3.5.3 การเปลี่ยนแปลงอาชีพ

จากตารางที่ 3.10 จะพบว่าประชากรของครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้ถึงร้อยละ 90.3 ได้ยึดถืออาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบันมาเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี ซึ่งก็คือการทำงานรับจ้างทั่วไป และการเกษตร แม้ว่าอาชีพทั้งสองจะเป็นอาชีพที่มีรายได้น้อยและไม่แน่นอน สะท้อนให้เห็นว่าคนยากจนในภาคใต้มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงอาชีพน้อย มีความไม่มั่นคงในรายได้ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ รวมทั้งการร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ

3.6 จำนวนวันทำงานต่อปี

คนยากจนในภาคใต้ใช้เวลาทำงานในอาชีพทั้งสิ้นเพียง 168.7 วันต่อปี แบ่งเป็นการทำงานในอาชีพหลัก 147.8 วันและอาชีพรอง 20.9 วัน จากจำนวนวันทำงานที่น้อยเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าอาชีพที่คนยากจนทำอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นอาชีพรับจ้างทั่วไปหรืออาชีพการเกษตรมีความไม่แน่นอนสูง อันจะนำมาซึ่งรายได้โดยรวมที่น้อยและไม่มั่นคง (ตารางที่ 3.11)

3.7 การทำงานรับจ้าง

จากการศึกษาพบว่าในจำนวนผู้ที่สิ้นสุดการเรียนแล้วร้อยละ 48 ทำงานรับจ้างและกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.4) ทำงานรับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร เช่น รับจ้างกรีดยาง รับจ้างเก็บเกี่ยวข้าว ในขณะที่การทำงานรับจ้างเป็นลูกเรือประมงและรับจ้างทำขนมนมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 10.6 และ 10.4 ตามลำดับ ส่วนการรับจ้างก่อสร้างและทำงานในโรงงานสำรวจพบเพียงร้อยละ 8.6 และ 8.0 เท่านั้น (ตารางที่ 3.12, 3.13)

เมื่อมองเป็นรายจังหวัดจะพบว่าประชากรจังหวัดพัทลุงซึ่งทำเกษตรกรรมเป็นหลักมีการทำงานรับจ้างสูงที่สุดโดยเฉพาะในการรับจ้างเกี่ยวกับเกษตรกรรม ในขณะที่ประชากรในจังหวัดปัตตานีซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวประมงมีการทำงานรับจ้างน้อยที่สุด ส่วนประชากรในจังหวัดสตูลทำงานรับจ้างประมงมากกว่าประชากรจังหวัดอื่นๆ

สำหรับสถานที่ทำงานรับจ้างส่วนใหญ่จะอยู่ในจังหวัดของตนเองคือคิดเป็นร้อยละ 83.6 รองลงมาคือไปทำงานต่างถิ่นเช่นจังหวัดอื่นๆในภาคใต้ ประเทศมาเลเซียและกรุงเทพมหานครเพียงร้อยละ 10.6 3.4 และ 1.8 ตามลำดับเท่านั้น (ตารางที่ 3.14) การย้ายถิ่นออกไปทำงานที่อื่นน้อยแสดงว่าคนยากจนภาคใต้เลือกที่จะอยู่และทำงานในจังหวัดและภูมิภาคของตนมากกว่าถึงแม้ว่าจะมีความแน่นอนในอาชีพไม่มากดังที่สะท้อนให้เห็นจากข้อมูลในตารางที่ 3.11 รวมถึงตารางที่ 3.15 ที่พบว่ามีคนยากจนที่ทำงานรับจ้างเพียงร้อยละ 55 ที่มีงานรับจ้างให้ทำตลอดปี

3.8 การย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นของครัวเรือนยากจนคัดค้านที่ทำการศึกษามีสองลักษณะคือการย้ายเข้ามาในและย้ายออกจากหมู่บ้านแบบถาวรและแบบชั่วคราว การย้ายออกแบบถาวรหมายถึงการย้ายออกไปจากหมู่บ้านและไม่กลับมานานตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ในขณะที่การย้ายออกแบบชั่วคราวมีการกลับมาอยู่ในหมู่บ้านเดิมภายในระยะเวลา 6 เดือนนับจากวันแรกที่ย้ายออกไป ส่วนการย้ายเข้าแบบถาวรหมายถึงการย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน

โคหมู่บ้านหนึ่งนานตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ในขณะที่การย้ายเข้าแบบชั่วคราวมีการย้ายเข้าและย้ายออกไปจากหมู่บ้านภายในระยะเวลา 6 เดือน ซึ่งผลจากการศึกษาพบลักษณะการย้ายถิ่นดังนี้

3.8.1 อัตราการย้ายถิ่น

จากตารางที่ 3.16 จะพบว่าอัตราการย้ายออกถาวรของครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้คิดเป็นร้อยละ 4.29 ในขณะที่การย้ายออกชั่วคราวจะมีอัตราต่ำกว่าคือมีเพียงร้อยละ 2.32 แสดงว่าการย้ายออกไปเพื่อไปทำงานที่อื่นแบบชั่วคราวมีน้อย ในขณะที่การย้ายถิ่นฐานออกไปอย่างถาวรจะมีมากกว่าโดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีการย้ายถิ่นแบบถาวรในอัตราสูง ลักษณะการย้ายถิ่นที่ค้นพบนี้ตรงกับการศึกษาโดยทั่วไปในเรื่องการย้ายถิ่นของภาคใต้ในภาพรวมที่มีอัตราต่ำ อย่างไรก็ตามสำหรับจำนวนผู้ย้ายออกอย่างถาวรจะมีเพียง 0.22 คนต่อครัวเรือนเท่านั้น (ตารางที่ 3.17)

สำหรับการย้ายเข้าทั้งแบบถาวรและแบบชั่วคราวจะมีเพียงเล็กน้อย โดยมีผู้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแบบชั่วคราวจะมีมากกว่าคิดเป็นร้อยละ 0.93 หรือคิดเป็นจำนวนคนเพียง 0.05 คนต่อครัวเรือนเท่านั้น

3.8.2 ลักษณะของผู้ย้ายถิ่น แพล่งที่ไปอยู่ และอาชีพที่ไปทำ

จากการศึกษาพบว่าสมาชิกของครัวเรือนยากจนภาคใต้ที่ย้ายถิ่นออกไปจะเป็นเพศชายและเพศหญิงเกือบเท่ากัน คือร้อยละ 51.2 และ 48.8 คือเป็นทั้งลูกชายและลูกสาวของหัวหน้าครัวเรือนในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกันคือร้อยละ 42.7 สำหรับลูกชายและร้อยละ 41.5 สำหรับลูกสาว (ตารางที่ 3.18, 3.19) ทั้งนี้ร้อยละ 61 ของผู้ที่ย้ายถิ่นออกไปมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 3.20) ร้อยละ 15.9 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89) จะเป็นผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานคือ 15-59 ปี ช่วงอายุ 15-29 ปี มีการย้ายถิ่นมากที่สุดร้อยละ 62.2 (ตารางที่ 3.21) สำหรับสถานที่ที่ย้ายไปอยู่จะย้ายไปยังจังหวัดอื่นในภาคใต้เป็นอันดับหนึ่ง (ร้อยละ 39) รองลงมาคือกรุงเทพมหานครและจังหวัดที่ผู้ย้ายมีภูมิลำเนา (ตารางที่ 3.22) มีร้อยละ 8.5 ที่ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ส่วนใหญ่คือประเทศมาเลเซีย เพราะความสะดวกในการข้ามพรมแดนไป และความใกล้เคียงทางภาษาและวัฒนธรรม ตลอดจนค่าจ้างที่สูงกว่าที่เป็นแรงจูงใจ โดยกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51.2) ของผู้ที่ย้ายออกไปจะไปทำงานรับจ้างทั่วไปในสถานที่ใหม่ (ตารางที่ 3.23) ผู้ย้ายที่ทำงานรับจ้างเป็นเพศชายเป็นส่วนใหญ่ โดยเพศหญิงจะย้ายออกไปเพื่อเรียนหนังสือมากกว่า

3.9 สถานภาพการสมรสของหัวหน้าครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าร้อยละ 69.3 ของหัวหน้าครัวเรือนยากจนคัดค้านที่สำรวจแต่งงานอยู่กินกับคู่ครองของตน อีกร้อยละ 23.6 และร้อยละ 6.1 เป็นหม้ายและหย่าร้างกับคู่ครองตามลำดับ โดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนในจังหวัดพัทลุงที่เป็นหม้ายถึงร้อยละ 48 ซึ่งในกรณีเป็นหม้ายและหย่าร้างหมายถึงการที่หัวหน้าครัวเรือนต้องอยู่คนเดียวปราศจากผู้ที่จะเป็นผู้นำในกรณีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้หญิง หรือขาดผู้ที่จะสามารถช่วยหารายได้รวมทั้งดูแลครอบครัวในกรณีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ชาย ทำให้ครัวเรือนขาดความพร้อมในด้านต่างๆทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (ตารางที่ 3.24)

3.10 การวางแผนครอบครัว

จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้ร้อยละ 64.1 ไม่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดใดๆ โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานีมีครัวเรือนถึงร้อยละ 82.5 ที่ไม่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิด ในขณะที่ครัวเรือนที่เคยใช้นิยมใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบสะดวกและชั่วคราวคือแบบกินยาคุมกำเนิดมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 38.5 ของครัวเรือนที่เคยใช้ทั้งหมด วิธีการลงมาคือฉีดยา ร้อยละ 29.9 ข้อมูลนี้สามารถอธิบายถึงสาเหตุของการมีสมาชิกในครัวเรือนมากในครัวเรือนยากจนภาคใต้ได้อย่างดี (ตารางที่ 3.25, 3.26)

3.11 จำนวนบุตรและอัตราการตายของบุตร

จากการศึกษาพบว่าหัวหน้าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีบุตรเฉลี่ย 5.18 คน ซึ่งนับว่าสูงเมื่อเปรียบเทียบกับความสามารถในการหารายได้ของหัวหน้าครัวเรือน จากจำนวนบุตรทั้งหมดพบว่าในบุตร 100 คนจะมีบุตรเสียชีวิต 14.9 คน โดยเป็นการเสียชีวิตก่อนคลอด(แท้ง) 4.5 คนและเสียชีวิตในเวลาต่อมาอีก 10.4 คน (ตารางที่ 3.27) โดยกว่าครึ่งของบุตรที่เสียชีวิตก่อนคลอด (ร้อยละ 52.1) จะมีอายุอยู่เพียงในช่วงขวบปีแรกซึ่งจังหวัดปัตตานีปรากฏการเสียชีวิตในช่วงอายุนี้นับเป็นอันดับหนึ่ง นอกจากนี้อีกร้อยละ 17 เสียชีวิตเมื่อมีอายุมากกว่า 20 ปีขึ้นไปแล้ว (ตารางที่ 3.28) ทั้งนี้การตายของบุตรกว่าร้อยละ 41.8 หัวหน้าครัวเรือนไม่สามารถระบุสาเหตุการตายได้ (ตารางที่ 3.29) จากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าการดูแลรักษาเด็กทารกของครัวเรือนยากจนยังประสบปัญหาสุขภาพอนามัยอีกมากทำให้ต้องสูญเสียบุตรซึ่งควรจะเติบโตมาเป็นกำลังของครอบครัว

3.12 ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรัง

ความพิการและการเจ็บป่วยเรื้อรังส่งผลกระทบต่อความสามารถในการหารายได้ทั้งต่อคนที่พิการ และเจ็บป่วยเองรวมถึงสมาชิกในครัวเรือนนั้นๆ ไม่มากนักน้อย จากการศึกษพบว่าในครัวเรือนยากจนทุกๆ 10 ครัวเรือนจะพบครัวเรือนที่มีคนพิการอยู่ 1 คนเสมอและโดยเฉลี่ยในหนึ่งครัวเรือนจะมีคนพิการอยู่ 0.12 คน (ตารางที่ 3.30)

สำหรับผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือนพบว่าร้อยละ 36.5 ของครัวเรือนที่ศึกษาทั้งหมดมีผู้เจ็บป่วยเรื้อรังอาศัยอยู่ในบ้านหนึ่งคน หรือถ้ามองในภาพรวมจะพบว่าทุกสองครัวเรือนจะพบผู้เจ็บป่วยเรื้อรังอย่างน้อยหนึ่งคน (ตารางที่ 3.31)

สำหรับโรคเรื้อรังที่เป็นกันมากที่สุดคือโรคระบบทางเดินหายใจ (ร้อยละ 17.5 วัน) ส่วนโรคหัวใจ โรคเกี่ยวกับข้อ และโรคความดันตามมาเป็นอันดับต่อมา (ดูตารางที่ 3.32)

3.13 ลักษณะตัว

ผลการสำรวจพบว่าบ้านของครัวเรือนยากจนคัดค้านในภาคใต้ถึงร้อยละ 30.4 ไม่มีส่วนอยู่ในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นส่วนซึมซึ่งเป็นลักษณะส่วนส่วนใหญ่ที่พบเห็นหรือส่วนหลุมก็ตาม จังหวัดปัตตานีจะมีปัญหาในเรื่องการไม่มีส่วนมากที่สุด (ร้อยละ 70) ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าสุขอนามัยพื้นฐานซึ่งมีความสำคัญต่อสุขภาพอนามัยของคนในครัวเรือนยากจนรวมทั้งสังคมรอบข้างควรได้รับการดูแลให้มากขึ้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ตารางที่ 3.33)

3.14 ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย

จากจำนวนครัวเรือนยากจน 326 ครัวเรือนที่ทำการศึกษาพบว่าลักษณะบ้านของครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูงพื้นดินซึ่งมีถึงร้อยละ 62.9 ของจำนวนบ้านทั้งหมด ลักษณะบ้านที่พบเห็นบ่อยรองลงมาได้แก่บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นซีเมนต์) (ร้อยละ 12) และบ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียวพื้นซีเมนต์ (ร้อยละ 10.4) (ตารางที่ 3.34) สำหรับลักษณะหลังคาบ้านจะพบหลังคาบ้านเป็นกระเบื้องอยู่ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนบ้านที่ศึกษาทั้งหมด (ตารางที่ 3.35)

สำหรับมูลค่าของบ้านในปัจจุบันตามความคิดของหัวหน้าครัวเรือนนั้นสามารถแบ่งบ้านออกเป็นกลุ่มใหญ่ตามมูลค่าบ้านได้สองกลุ่มด้วยกันคือกลุ่มแรกมูลค่าบ้านจะอยู่ในช่วง 40,001-100,000 บาทจะมีอยู่ร้อยละ 35.3 ของบ้านที่ศึกษาทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มที่สองมูลค่าของบ้านจะน้อยลงมาคืออยู่ในช่วง 5,001-

20,000 บาทซึ่งจะมีอยู่ร้อยละ 30 ของจำนวนบ้านทั้งหมด โดยบ้านของครัวเรือนยากจนในจังหวัด นครศรีธรรมราชและพัทลุงจะมีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากันๆที่ประมาณ 52,000 บาท (ตารางที่ 3.36)

ทั้งนี้จากจำนวนบ้านทั้งหมดพบว่าสามในสี่เป็นบ้านที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นเจ้าของเองและอีกร้อย ละ 15 เป็นบ้านที่อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า จากข้อมูลนี้แสดงว่าร้อยละ 90 ของบ้านที่ทำการสำรวจไม่มีค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าเช่าบ้านทำให้ครัวเรือนยากจนลดภาระรายจ่ายประจำปีได้พอสมควร (ตารางที่ 3.37)

3.15 การถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินในที่นี้หมายถึงการถือครองที่ดินนอกเหนือจากที่ดินบริเวณบ้าน ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีที่ดินเป็นของตนเองน้อยเพียง 2.52 ไร่ต่อครัวเรือนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 68.11 ของ จำนวนที่ดินทั้งสิ้นที่ถือครองคือ 3.70 ไร่โดยเฉพาะครัวเรือนยากจนในจังหวัดนครศรีธรรมราชและปัตตานี จะมีจำนวนที่ดินเป็นของตนเองน้อยมาก (ตารางที่ 3.38) ข้อมูลนี้สนับสนุนตารางที่ 3.8 เรื่องอาชีพของ ประชากรคนยากจนที่ว่าส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างทั่วไปและประกอบอาชีพเกษตรซึ่งได้แก่การประมง และ กสิกรรมอื่นๆ ซึ่งครัวเรือนอาชีพเหล่านี้ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินน้อยหรือไม่เลยทำให้โอกาสในการเพิ่มและ เปลี่ยนแปลงการผลิตทางด้านเกษตรกรรมในปัจจุบันรวมทั้งการเปลี่ยนอาชีพมาเป็นเกษตรกรของผู้ที่เป็น ชาวประมงมีน้อย

ทั้งนี้ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองแม้แต่นึ่งไร่มียู้งถึงร้อยละ 58 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ ศึกษา ในขณะที่อีกร้อยละ 30.1 มีที่ดินเพียง 1-5 ไร่เท่านั้น (ตารางที่ 3.39)

3.16 การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน

การเปลี่ยนแปลงของจำนวนที่ดินที่ถือครองหมายถึงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของปัจจัยการผลิตซึ่งส่ง ผลต่อการสร้างรายได้ให้ครอบครัว จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนในภาคใต้ถึงร้อยละ 77.3 มีที่ดิน จำนวนเท่าเดิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ตารางที่ 3.40) ซึ่งหมายถึงผู้ที่ไม่มีที่ดินในอดีตปัจจุบันก็ยังไม่ มีเหมือนเดิม ผู้ที่มีน้อยก็ยังมีน้อยเหมือนเดิม ในขณะที่เดียวกันผู้ที่มีที่ดินในอดีตถึงร้อยละ 16.9 ปัจจุบันมีที่ดิน ลดลง ซึ่งจำนวนที่ดินที่ลดลงเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 1.94 ไร่โดยครัวเรือนยากจนในจังหวัดสตูลมีจำนวนที่ ดินลดลงมากที่สุดคือลดลงไป 3.21 ไร่ ทั้งนี้การขายที่ดินออกไปเป็นสาเหตุหลักในการลดลงของที่ดินถือ ครอง ในทางกลับกันครัวเรือนที่มีที่ดินมากขึ้นจากอดีตมีน้อยและจำนวนที่ดินที่เพิ่มเพียง 0.22 ไร่ต่อครัว เรือนก็ยังถือว่าน้อย (ตารางที่ 3.41) อย่างไรก็ตามครัวเรือนอาชีพรับจ้างและอาชีพประมง อาจใช้ปัจจัยการ ผลิตที่เพิ่มขึ้นนี้เป็นแหล่งสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัวได้เช่นการใช้ที่ดินปลูกผัก เลี้ยงปลาเป็นต้น

3.17 การทำการเกษตร

ตามข้อมูลที่กำลังมาแล้วข้างต้นว่าคนยากจนที่สำรวจประมาณหนึ่งในสามมีอาชีพรับจ้าง อีกหนึ่งในสามทำการเกษตรซึ่งได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการประมง และอีกเกือบหนึ่งในสามไม่มีอาชีพ เมื่อศึกษาเป็นรายครัวเรือนพบว่า มีครัวเรือนจำนวน 162 ครัวเรือนหรือร้อยละ 49.7 มีการทำการเกษตรในขณะอีกครั้งหนึ่งไม่ได้ทำการเกษตร (ตารางที่ 3.42) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.17.1 การปลูกพืช

จากตารางที่ 3.43 พบว่าการปลูกข้าวเจ้าเป็นการทำการเกษตรที่พบเห็นมากที่สุดในครัวเรือนยากจน รองลงมาคือมะพร้าว ยางพารา และกล้วยที่ครัวเรือนยากจนที่นิยมปลูก โดยผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชทั้งสี่ คือ 191.89, 200.49, 255.85, 608.40 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 3.44) ซึ่งสำหรับผลผลิตของข้าวต่อไร่เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยของภาคใต้ที่ 374 กิโลกรัม/ไร่/ปี ยังพบว่ายังต่ำอยู่มาก ในขณะที่ผลผลิตยางพาราต่อไร่สูงกว่าผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของภาคใต้ที่ 232 กิโลกรัม/ไร่/ปี อยู่เล็กน้อย (ศูนย์พัฒนาภาคใต้ 2541:189,204) โดยจังหวัดที่มีการปลูกพืชหลากหลายที่สุดได้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสตูล ในขณะที่จังหวัดพัทลุงปลูกพืชน้อยชนิดที่สุดโดยข้าวเป็นพืชหลักที่ทำการเพาะปลูกในหมู่ครัวเรือนยากจน

อย่างไรก็ตามการทำการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกข้าวเจ้ามีจุดประสงค์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ดินมีน้อยและผลผลิตต่อไร่ต่ำจนทำให้ไม่มีผลผลิตเหลือเพียงพอที่จะนำไปจำหน่ายได้

3.17.2 การเลี้ยงสัตว์

จากการศึกษาพบว่าไก่เป็นสัตว์ที่ครัวเรือนยากจนในทุกจังหวัดนิยมเลี้ยงมากที่สุดคือร้อยละ 44.2 ของครัวเรือนทั้งหมด ในขณะที่การเลี้ยงเป็ดและวัวพบเห็นอยู่ในครัวเรือนเพียงร้อยละ 14.4 และ 10.7 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.45) ทั้งนี้สัตว์เล็กเช่นไก่และเป็ดเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในบ้านเป็นหลักและจำหน่ายบ้างในบางโอกาส โดยจำนวนไก่ เป็ด และวัวเฉลี่ยที่ครัวเรือนเลี้ยงไว้เท่ากับ 15.11, 11.34 และ 2.86 ตัวตามลำดับ (ตารางที่ 3.46)

3.18 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้

จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีรายได้เฉลี่ย 54,862.33 บาทต่อปีหรือเท่ากับ 4,571.86 บาทต่อเดือน โดยรายได้ร้อยละ 52.3 เป็นรายได้ที่มาจากการเกษตรซึ่งรวมถึงการรับจ้างในภาคเกษตรด้วย ส่วนรายได้กร้อยละ 40.7 เป็นรายได้ที่เกิดจากนอกภาคเกษตร (ตารางที่ 3.47) ถึงแม้ว่ารายได้ของครัวเรือนจะมาจากภาคการเกษตรมากกว่า แต่จะพบว่าแหล่งรายได้หลักจะมาจากกรรับจ้างนอกภาคการเกษตรซึ่งสร้างรายได้คิดเป็นร้อยละ 28.9 และถ้าวรวมรายได้จากการรับจ้างในภาคการเกษตรด้วยจะทำให้รายได้จากการรับจ้างทุกชนิดสูงถึงร้อยละ 55.5 ของรายได้รวมของครัวเรือน ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของงานรับจ้างที่มีต่อครัวเรือนยากจนภาคใต้ในปัจจุบัน

เมื่อมองดูในระดับบุคคลจากจำนวนสมาชิก 5.05 คนต่อครัวเรือน จะพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีจะมีค่าเท่ากับ 10,863.83 บาทต่อปีหรือเพียง 905.32 บาทต่อเดือนเท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าเส้นความยากจนของประเทศที่ 911 บาท แต่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของสี่จังหวัดภาคใต้ในการศึกษาคือ 697 บาท ถ้าคิดเฉพาะรายได้ที่เป็นเงินสดคือ 51,116.02 บาท จะได้รายได้ต่อเดือนเท่ากับ 843.50 บาท ซึ่งยังสูงกว่าเส้นความยากจนของสี่จังหวัด

เมื่อดูรายได้ตามอาชีพห้ำอาชีพแล้วพบว่า กลุ่มชาวนามีรายได้จากการเกษตรต่ำสุด ในขณะที่ประมงมีรายได้จากการเกษตรมากที่สุด โดยภาพรวมกลุ่มอาชีพรับจ้างมีรายได้สูงสุดในหมู่คนจน และกลุ่มประมงจนที่สุดในห้ำอาชีพ เมื่อดูจากตารางคำนวณความต้องการขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลตามอายุและเพศ พบว่ากลุ่มอาชีพประมง เป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด แม้แต่กลุ่มที่ไม่มีอาชีพยังมี ratio สูงกว่ากลุ่มประมงและสวนยาง (ตารางที่ 3.47.1)

ตารางที่ 3.47 ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าการปลูกข้าวในครัวเรือนยากจนภาคใต้มีจุดประสงค์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนดังที่ได้กล่าวมาแล้วโดยจะเห็นว่ามีครัวเรือนที่มีรายได้จากข้าวน้อยมาก นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 ต่อปียังมีอยู่ถึงร้อยละ 62 ของครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด (ตารางที่ 3.48)

3.19 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย

จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 47,475.23 บาทโดยร้อยละ 80.5 ใช้จ่ายไปในการครองชีพ ที่เหลือเป็นรายจ่ายในการทำการเกษตร (ตารางที่ 3.49) รายการค่าใช้จ่ายที่สูงที่สุดคือค่าอาหารในครัวเรือนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 34.5 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ในขณะที่รายการค่าใช้จ่ายที่มีจำนวนรองลงมายังคงเกี่ยวข้องกับเรื่องอาหารนั่นคือค่าซื้อข้าวสารในครัวเรือนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 11

ส่วนค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรซึ่งได้แก่ค่าเดินทางและค่าอาหารกลางวันและอื่นๆเป็นค่าใช้จ่ายหลักอันดับที่สามมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 10.2 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือน (ตารางที่ 3.50)

ในแง่ของจังหวัดพบว่าครัวเรือนยากจนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดโดยจะพบว่าครัวเรือนยากจนในจังหวัดนี้จะมีค่าใช้จ่ายในการครองชีพส่วนใหญ่มากกว่าครัวเรือนยากจนในจังหวัดอื่นๆ

ในภาพรวมครัวเรือนยากจนประมาณสองในสามมีรายจ่ายมากกว่า 30,000 บาทต่อปี โดยหนึ่งในห้าของครัวเรือนจะมีค่าใช้จ่ายอยู่ในช่วง 50,001-75,000 บาทต่อปี (ตารางที่ 3.51)

3.20 รายได้สุทธิ

จากการนำรายได้และรายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือนมาหักลบกัน จะได้รายได้สุทธิของครัวเรือนดังแสดงไว้ในตารางที่ 3.52 ซึ่งพบว่าครัวเรือนยากจนภาคใต้มีรายได้มากกว่ารายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือนละ 7,387.10 บาท แต่ถ้ามองเฉพาะรายได้ที่เป็นเงินสด รายได้สุทธิของครัวเรือนจะลดลงเหลือเพียง 3,553.12 บาทต่อปี (ตารางที่ 3.52.1) อย่างไรก็ตาม เมื่อมองเป็นรายครัวเรือนจะพบว่ายังมีครัวเรือนที่มีรายได้สุทธิติดลบยังมีอยู่ถึงร้อยละ 46.9 ของครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด (ตารางที่ 3.53)

3.21 ภาวะหนี้สิน

เมื่อมีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้สุทธิติดลบอยู่ถึงร้อยละ 46.9 จึงเกิดการกู้หนี้ยืมสินในหมู่ครัวเรือนเหล่านี้ ซึ่งจากการสำรวจพบว่ามีครัวเรือนยากจนถึงร้อยละ 66.6 มีหนี้ค้างอยู่ในช่วงเวลาที่สำรวจ (ตารางที่ 3.54) โดยมีจำนวนเงินที่เป็นหนี้เฉลี่ยครัวเรือนละ 17,156.41 บาท เจ้าหนี้ที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้เงินกู้เงินมากที่สุดเรียงตามลำดับได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร้อยละ 36.3) เพื่อนบ้าน (ร้อยละ 22.8) และพ่อค้า (ร้อยละ 15.9) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจำนวนเงินที่เป็นหนี้จากแหล่งเงินทุนในระบบ (สถาบันการเงิน ฯลฯ) และนอกระบบ (เพื่อนบ้าน พ่อค้า ญาติ) จะพบว่าครัวเรือนยากจนเป็นหนี้กับแหล่งเงินทุนนอกระบบมากกว่าในสัดส่วนร้อยละ 44.5:50.3 (ตารางที่ 3.55)

ตารางที่ 3.56 คอยำข้อมูลที่พบข้างต้น แหล่งเงินกู้สามอันดับแรกที่ครัวเรือนยากจนพึ่งพามากที่สุดล้วนเป็นแหล่งเงินทุนนอกระบบคือ เพื่อนบ้าน พ่อค้า และญาติ กล่าวโดยสรุปก็คือครัวเรือนยากจนเมื่อเกิดความต้องการกู้เงินจะหันไปขอความช่วยเหลือเพื่อนบ้านเป็นอันดับแรก และการขอสินเชื่อจากเพื่อนบ้านหรือแม้แต่พ่อค้าจะยืมในจำนวนที่ไม่มาก ในขณะที่การยืมจากสถาบันการเงินในระบบจะยืมเป็นเงินจำนวนมาก (ตารางที่ 3.56)

สำหรับการกู้ยืมเงินในรอบปี 2542 พบว่าครัวเรือนยากจนร้อยละ 40.8 ทำการกู้ยืมในปีนี้ โดยมีจำนวนเงินกู้เฉลี่ยเท่ากับ 7,393.44 บาทต่อครัวเรือน โดยยังคงมีการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งเงินกู้แหล่งอื่นๆ (ตารางที่ 3.57, 3.58) นอกจากนี้แหล่งเงินกู้ที่ครัวเรือนใช้มากที่สุดในปี 2542 ยังคงเป็นเพื่อนบ้านเช่นเดิม โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งเงินกู้ที่ได้รับความนิยมมากเป็นอันดับสอง (ตารางที่ 3.59)

และเนื่องจากการกู้ยืมส่วนใหญ่ทำกับเพื่อนบ้านจำนวนเงินที่กู้ยืมจึงเป็นจำนวนไม่มากนัก โดยพบว่าการกู้ยืมเงินในปี 2542 ครัวเรือนยากจนถึงร้อยละ 75.8 กู้ยืมเงินไม่เกิน 5,000 บาทเท่านั้น (ตารางที่ 3.60) โดยเงินที่กู้ไปส่วนใหญ่กู้ไปเพื่อใช้ในการเกษตรโดยคิดเป็นร้อยละ 67.5 ของเงินกู้ทั้งหมดในปีดังกล่าว (ตารางที่ 3.61)

จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้กับแหล่งต่างๆ แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนแสดงให้เห็นถึงแหล่งกู้เงินของอาชีพต่างกัน เช่น ประมงเป็นหนี้พ่อดำมากกว่า เพื่อนบ้านเป็นแหล่งกู้สำคัญของเกือบทุกอาชีพ (ตารางที่ 3.61.1)

แบบแผนการกู้หนี้ยืมสินของคนจนสะท้อนให้เห็น "วัฒนธรรมความจน" ที่นิธิ เอียวศรีวงศ์เขียนไว้ว่า "คนจนต้องแสวงหาความมั่นคงของชีวิตในอีกวิถีทางหนึ่ง นั่นก็คือการสร้างสายสัมพันธ์กับบุคคล กลุ่มบุคคลชนิดที่จะทำให้เขาชักหลังมาปะหน้าและชักหน้ามาโปะหลังได้ตลอดไป" (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2542) โดยเฉพาะคนจนกลุ่มที่มีอาชีพประมง เป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพา "เจ้าเก่า" ในการกู้หนี้ยืมสิน ในการซื้อเรือ ในการขายปลา ซึ่งดูเหมือนหนึ่งเป็น "สัญญาทาส" ไปเกือบชั่วชีวิต

3.22 การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ครัวเรือนยากจนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในสังคมค่อนข้างน้อยจากครัวเรือนที่สำรวจ 326 ครัวเรือนพบว่ามีเพียง 71 ครัวเรือนหรือเพียงร้อยละ 21.6 เท่านั้นที่มีสมาชิกของครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในสังคม โดยเฉพาะครัวเรือนยากจนในจังหวัดปัตตานีมีการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ น้อยมาก อาจจะเป็นเพราะกลุ่มต่าง ๆ ดังโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งเป็นไทยพุทธ โดยกลุ่มที่คนยากจนเข้าร่วมมากที่สุดคือกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร้อยละ 46.5) กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้านรองลงมาตามด้วยกลุ่มแม่บ้าน (ตารางที่ 3.62)

3.23 ความช่วยเหลือที่ได้รับ

ครัวเรือนยากจนต้องการความช่วยเหลือจากทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน การสำรวจในเรื่องการได้รับความช่วยเหลือในช่วงระยะเวลาหนึ่งปีก่อนวันสำรวจได้ผลดังนี้

3.23.1 การได้รับการอบรมวิชาชีพ

จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนถึงร้อยละ 87.1 ไม่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรใดๆเลยในรอบหนึ่งก่อนวันสำรวจ สำหรับครัวเรือนที่เคยมีคนในครอบครัวเข้าฝึกอบรมส่วนใหญ่ก็เข้าฝึกอบรมเพียงหลักสูตรเดียว (ตารางที่ 3.63)

3.23.2 การได้รับเงินช่วยเหลือ

ครัวเรือนยากจนร้อยละ 89.8 ไม่เคยได้รับเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานใดๆในรอบหนึ่งปี และสำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ได้รับ รัฐบาลคือแหล่งเงินช่วยเหลือที่สำคัญ ในขณะที่หน่วยงานหรือองค์กรเอกชนยังให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินน้อย (ตารางที่ 3.64)

3.23.3 การได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

จากการสำรวจมีครัวเรือนยากจนเพียงร้อยละ 10.2 เท่านั้นที่เคยได้รับความช่วยเหลือเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร ซึ่งสิ่งที่ได้รับได้แก่ เมล็ดพันธุ์พืชและปุ๋ย เป็นต้น (ตารางที่ 3.65)

3.23.4 การได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ

ครัวเรือนยากจนได้รับความช่วยเหลือด้านคำแนะนำในการประกอบอาชีพน้อยเช่นเดียวกับการได้รับความช่วยเหลือด้านอื่นๆ คือมีครัวเรือนเพียงร้อยละ 13.3 เท่านั้นที่เคยได้รับความช่วยเหลือด้านนี้ในรอบปี ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการสำรวจในเรื่องการได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพของครัวเรือนเหล่านี้ซึ่งก็มีน้อยเช่นเดียวกัน (ตารางที่ 3.66)

3.23.5 การทำบัตรประกันสุขภาพ

จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนยากจนร้อยละ 33.1 หรือประมาณหนึ่งในสามไม่มีบัตรประกันสุขภาพเนื่องจากเหตุผลหลายประการเช่น ไม่มีเงินที่จะทำบัตร หรือบัตรที่มีอยู่หมดอายุไปและไม่ได้ต่ออายุ รวมทั้งมีบัตรสุขภาพแบบอื่นเช่นบัตรสงเคราะห์ บัตรผู้สูงอายุ (ตารางที่ 3.67)

เมื่อมองในภาพรวมจะพบว่าครัวเรือนยากจนยังได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆจากทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชนน้อย ทั้งที่ความช่วยเหลือในด้านต่างๆเป็นสิ่งจำเป็นและสามารถช่วยให้การทำงานและการใช้ชีวิตครัวเรือนยากจนดีขึ้นได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้นรัฐควรจะปรับปรุงแก้ไขวิธีการประชาสัมพันธ์และการทำงานให้คนกลุ่มนี้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาอาชีพที่รัฐจัดขึ้น เพื่อลดปัญหาที่คนยากจนเหล่านี้บอกว่าไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับการฝึกอาชีพต่างๆ หรือส่งชื่อคนที่สนใจเข้าร่วมไปให้ทางการแล้วแต่เรื่องเงียบหายไป นอกจากนี้รัฐต้องปรับปรุงวิธีการคัดเลือกผู้ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือจากรัฐให้ดีขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐเป็นผู้ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือจริงๆ

3.24 การได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

จากการสำรวจปัจจัยพื้นฐานที่ครัวเรือนได้รับไม่ว่าจะเป็นเรื่องถนน น้ำดื่ม น้ำใช้ และ ไฟฟ้า ได้ผลสรุปออกมาดังนี้

3.24.1 ถนน

ในที่นี้จะพิจารณาระยะห่างจากครัวเรือนถึงถนนที่สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล ซึ่งพบว่าครัวเรือนกว่าร้อยละ 30.4 มีที่อยู่อาศัยห่างจากถนนไม่เกิน 10 เมตร(ตารางที่ 3.68) ในขณะที่ครัวเรือนยากจนที่มีบ้านที่อยู่ห่างจากถนนมากกว่าหนึ่งกิโลเมตรยังพบอยู่ร้อยละ 5.8 โดยเฉพาะในจังหวัดสตูลและพัทลุง

3.24.2 น้ำดื่ม

แหล่งน้ำดื่มสำหรับการใช้ในฤดูแล้งที่สำคัญของครัวเรือนยากจนอันดับหนึ่งได้แก่บ่อน้ำตื้น และมีน้ำฝนที่กักเก็บไว้เป็นแหล่งน้ำดื่มที่สำคัญรองลงมา โดยมีสัดส่วนครัวเรือนที่ใช้แหล่งน้ำดื่มทั้งสองในฤดูแล้งเท่ากับร้อยละ 48.3 และ 26.7 ตามลำดับ สำหรับครัวเรือนที่ใช้น้ำประปาดื่มในช่วงหน้าแล้งมีเพียงร้อยละ 12.9 เท่านั้น โดยส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดปัตตานีและพัทลุง (ตารางที่ 3.69)

3.24.3 น้ำใช้

ครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 64.9 ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นในช่วงฤดูแล้ง ในขณะที่การใช้น้ำประปาในช่วงเวลาดังกล่าวมีน้อยเช่นเดียวกับการใช้สำหรับการดื่มก็มีครัวเรือนที่ใช้น้ำประปาเพียง 13.5 จากครัวเรือนทั้งหมด(ตารางที่ 3.70)

3.24.3 ไฟฟ้า

ครัวเรือนยากจนภาคใต้ส่วนใหญ่คือร้อยละ 84.9 มีไฟฟ้าใช้ในที่อยู่อาศัยซึ่งลักษณะเช่นนี้พบเห็นในครัวเรือนยากจนในทุกจังหวัด ในขณะที่ครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ให้เหตุผลหลักว่าไม่มีเงินสำหรับการต่อไฟฟ้าเข้าบ้าน (ตารางที่ 3.71)

3.25 การรับทราบข้อมูลข่าวสาร

จากการสำรวจพฤติกรรมการรับสื่อของหัวหน้าครัวเรือนยากจนพบว่าหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 27.7 ที่ไม่มีการรับสื่อมวลชนใดๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ ในจำนวนนี้ครัวเรือนของจังหวัดปัตตานีไม่ใช้สื่อสารใดๆมากที่สุด ในขณะที่การดูโทรทัศน์อย่างเดียวเป็นพฤติกรรมการรับสื่อที่พบเห็นมากที่สุด คือมีหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 33.2 มีพฤติกรรมดังกล่าว ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 25.8 ใช้สื่อสารมวลชนทั้งวิทยุและโทรทัศน์ เป็นที่น่าสังเกตว่ามีหัวหน้าครัวเรือนเพียง 0.3 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ (ตารางที่ 3.72)

3.26 การใช้เวลาว่าง

การใช้เวลาว่างในที่นี้หมายถึงเวลาที่เหลือจากการทำอาชีพหลักและอาชีพรองซึ่งจากการสำรวจพบว่าหัวหน้าครัวเรือนเกือบครึ่งใช้เวลาดังกล่าวในการพักผ่อนโดยเฉพาะครัวเรือนยากจนในจังหวัดปัตตานีจะมีพฤติกรรมการใช้เวลาว่างอย่างนี้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากมีปัญหาสุขภาพไม่สามารถทำกิจกรรมต่างๆได้มาก ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งบอกว่าไม่มีงานอื่นๆให้ทำในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากพักผ่อนแล้วหัวหน้าครัวเรือนอีกร้อยละ 18.4 ใช้เวลาว่างโดยการดูโทรทัศน์ และฟังวิทยุ ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่ออกไปหาอาหารตามธรรมชาติมีอยู่เพียงร้อยละ 16.6 (ตารางที่ 3.73)

3.27 ความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน

คำตอบที่ได้มาในส่วนนี้คือคำตอบจากความรู้สึกนึกคิดของคนยากจน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการนำมาพิจารณาวิเคราะห์ถึงทัศนคติ มุมมองของคนยากจนว่ามีความรู้สึกกับปัญหาของตนเองอย่างไร เป็นปัญหาหรือไม่ และจะได้ทราบถึงศักยภาพของผู้ตอบที่จะมีโอกาส มีแรงจูงใจ มีกำลังใจ ที่จะพัฒนาพาให้ตนเองพ้นจากความยากจนได้อย่างไร เพราะความยากจนนั้นเปรียบเสมือนได้กับ”การพัฒนา” ถ้าผู้ถูกพัฒนาไม่มีความรู้สึกว่าตนเองต้องการการพัฒนา ก็ยากยิ่งที่จะมีผู้ใดพัฒนาหรือช่วยเหลือได้อย่างจริงจังและยั่งยืน คณะผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญกับคำถามที่คนจนเป็นผู้ตอบเองนี้มาก ผลจากการศึกษาพบปัญหาสาเหตุและความรู้สึกเกี่ยวกับความยากจน ดังนี้

3.27.1 ปัญหาของครัวเรือนยากจน

ปัญหาในการทำการเกษตร

ปัญหาในการทำการเกษตรอันดับหนึ่ง(ร้อยละ53) ที่หัวหน้าน้ำคร้วเรือนเกษตรกรให้ความสำคัญคือ เรื่องของสภาวะดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน เช่นฝนตกหนัก น้ำท่วม มีพายุ หรือในทางกลับกันคือฝนทิ้งช่วงทำให้ขาดแคลนน้ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการประกอบอาชีพของทั้งชาวสวนยางพารา ชาวนา หรือชาวประมง ในขณะที่ปัญหาสำคัญอันดับที่สองคือเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะในทะเลที่ลดลงอย่างมากและรวดเร็ว เนื่องมาจากปัญหาเรืออวนรุน อวนลากที่เข้ามาทำประมงในพื้นที่ประมงของคนยากจน ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านซึ่งประสบปัญหาดินฟ้าอากาศอยู่แล้ว เมื่อมีโอกาสออกไปทำมาหากินไม่สามารถจับสัตว์น้ำในปริมาณที่คุ้มกับค่าใช้จ่ายซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมาในที่สุด (ตารางที่ 3.74)

ปัญหาทั่วไป

ส่วนปัญหาในการครองชีพโดยทั่วไปพบว่าเรื่องเงินไม่พอใช้เป็นปัญหาที่หัวหน้าน้ำคร้วเรือนยากจนให้ความสำคัญมากที่สุดพบว่าเป็นปัญหาร้อยละ 34.3 ของครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด ปัญหารองลงมาคือปัญหาเรื่องงานคือไม่มีงานให้ทำและงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันก็มีความไม่แน่นอน(ร้อยละ 12.2) ถัดมาก็คือปัญหาสุขภาพ(ร้อยละ 10.4) ซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นทั้งเหตุและผลของความยากจนทั้งสิ้น ที่น่าสนใจคือมีหัวหน้าน้ำคร้วเรือนยากจนถึงประมาณหนึ่งในห้าบอกว่าตนเองไม่มีปัญหาใดๆในการดำรงชีวิตซึ่งอาจจะเกิดจากความเคยชินกับปัญหาจนมองว่าปัญหาที่ครัวเรือนอื่นๆพบเป็นไม่เป็นปัญหาก็ได้ (ตารางที่ 3.75)

เมื่อถามว่าต้องการประกอบอาชีพอะไรมากที่สุด คำตอบที่ได้อันดับหนึ่งถึงสามคือเกษตรกร ค้าขาย และรับจ้าง ซึ่งอาชีพที่หนึ่งและสามถือเป็นอาชีพหลักของครัวเรือนในชนบทส่วนใหญ่ คำตอบที่ได้นี้สอดคล้องกับข้อมูลที่ค้นพบในเรื่องการเปลี่ยนแปลงอาชีพในรอบห้าปีที่ผ่านมาซึ่งครัวเรือนร้อยละ 90.3 ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพเลยในช่วงเวลาดังกล่าว ตรงนี้สะท้อนให้เห็นว่าโอกาสและความสามารถรวมถึงความต้องการในการเปลี่ยนงานทำของหัวหน้าครัวเรือนยากจนมีน้อยมาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายประการ เช่นเรื่องของปริมาณงานที่มี การขาดปัจจัยการผลิต หรือแม้กระทั่งการขาดความรู้ในการประกอบอาชีพต่างๆ

เมื่อถามหัวหน้าครัวเรือนว่าตนเองรู้สึกยากจนเหมือนในปัจจุบันกี่ปีแล้ว พบว่าโดยเฉลี่ยหัวหน้าครัวเรือนรู้สึกว่ายากจนมา 14.55 ปี โดยมีหัวหน้าครัวเรือนที่รู้สึกว่ายากจนเกิน 15 ปีร้อยละ 31 และหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 34.5 บอกว่าตนเองรู้สึกว่าเพิ่งยากจนในช่วงไม่เกินห้าปีที่ผ่านมา นอกจากนี้คนยากจนอีกร้อยละ 25 ตอบว่าจนมาถึงสิบปี และร้อยละ 10 จนมาสิบปี ร้อยละ 21.3 จนมาเกินสิบปี (ตารางที่ 3.76)

3.27.2 สาเหตุของความยากจน

สำหรับสาเหตุของความยากจนที่ครัวเรือนประสบอยู่ในปัจจุบัน คนยากจนส่วนใหญ่(ร้อยละ 26.3) ให้ความเห็นว่าเรื่องงานเป็นสาเหตุใหญ่ที่สุด เมื่องานไม่มีหรืองานให้ผลตอบแทนน้อย เงินรายได้สำหรับใช้จ่ายในการดำรงชีพก็ไม่มีและน้อยไปด้วย สาเหตุของความยากจนประการต่อมาเป็นเรื่องทรัพย์สินซึ่งส่วนใหญ่หมายถึงที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของครัวเรือนในชนบท คนทำงานรับจ้างแม้กระทั่งชาวประมงใฝ่ฝันที่จะมีที่ดินสักผืนสำหรับปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ หรือทำประโยชน์อื่นๆ ให้เกิดรายได้ที่แน่นอนและมากกว่างานที่ตนเองทำอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นการไม่มีงานทำและการไม่มีทรัพย์สินติดตัวจึงกลายเป็นสาเหตุสำคัญอันดับต้นๆ ในความคิดของคนยากจน นอกจากนี้สาเหตุข้างต้นปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับลูก เช่นเรื่องภาระเลี้ยงดู ให้การศึกษารวมทั้งความประพฤติของลูก เป็นสาเหตุของความยากจนที่สำคัญรองลงมาในความคิดของคนยากจนโดยเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนยากจนในจังหวัดสตูลซึ่งระบุถึงสาเหตุนี้มากกว่าจังหวัดอื่นๆ ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนยากจนในจังหวัดพัทลุงซึ่งมีสัดส่วนเป็นหม้ายมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ระบุถึงการขาดหัวหน้าครัวเรือนว่าเป็นสาเหตุให้ครัวเรือนยากจนมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนในจังหวัดอื่นๆ ทั้งหมด(ตารางที่ 3.77)

3.28 การฟื้นฟูสภาพความยากจน

เมื่อถามต่อไปว่าในช่วงสั้นๆ 2-3 ปีข้างหน้าจะมีวิธีการทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร หัวหน้าครัวเรือนประมาณสองในสามตอบว่า “ไม่ทราบ” ซึ่งด้วยระดับความรู้ จำนวนและมูลค่าทรัพย์สินที่มีติดตัว ปัญหาหนี้สิน บวกกับความไม่แน่นอนของอาชีพที่ตนยากจนทำอยู่ในปัจจุบัน การที่หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าในช่วงระยะเวลาใกล้ๆ นี้ต้องทำอะไรคร่าวๆ จึงจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ สำหรับหัวหน้าครัวเรือนที่คิดว่าจะสามารถทำให้ความเป็นอยู่ของตนและครอบครัวดีขึ้นได้นั้นให้เหตุผลว่า การจะเป็นเช่นนั้นได้เขาต้องทำงานให้มากขึ้นและต้องมียางอย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ 9.8) ในขณะที่ร้อยละ 8.2 บอกว่ารายได้จากการทำงานของลูกคือกุญแจสำคัญในการทำให้ชีวิตครอบครัวดีขึ้น (ตารางที่ 3.78)

หัวหน้าครัวเรือนประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 54.2) มองว่าตนเองจะพ้นจากความยากจนได้ ในขณะที่อีกครึ่งหนึ่งให้ความคิดเห็นว่าตนและครอบครัวจะไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนไปได้ (ตารางที่ 3.79) ผู้ที่มีทัศนคติในทางบวกร้อยละ 35.2 บอกว่าลูกจะช่วยทำให้ครอบครัวพ้นจากความยากจนในที่สุด เมื่อลูกโตขึ้น เมื่อลูกเรียนสำเร็จ และช่วยทางบ้านทำงาน หรือประกอบอาชีพการงานของตัวเอง รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการทำงานของลูกจะทำให้ครอบครัวพ้นจากความยากจนไปได้ คนในกลุ่มนี้อีกร้อยละ 8.8 ไม่ได้หวังพึ่งลูก แต่เชื่อว่าการทำงานเสริมจากงานปัจจุบันและทำงานงานนั้นได้ประสบผลสำเร็จจะนำไปสู่รายได้ที่มากขึ้น และในที่สุดจะทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นพ้นจากความยากจนไปเองในที่สุด (ตารางที่ 3.79.1)

สำหรับกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนที่คิดว่าในชีวิตนี้ตนจะไม่พ้นจากความยากจนให้ทัศนะว่าปัญหาสุขภาพของตนรวมทั้งสมาชิกในครัวเรือนคือสาเหตุใหญ่ที่เป็นอุปสรรคในการทำงานหารายได้เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 34.2 ระบุเหตุผลในเรื่องนี้ ในขณะที่ร้อยละ 18.7 ซึ่งสุขภาพพร้อมทำงานได้ให้ความสำคัญในเรื่องการทำงานมากกว่าเรื่องสุขภาพ โดยให้เหตุผลว่าถ้าไม่มีงานให้ทำ หรืองานที่ทำมีผลตอบแทนต่ำ นั้นหมายถึงว่าตนและครอบครัวต้องมีสภาพความเป็นอยู่ดังเช่นปัจจุบันต่อไป เหตุผลประการที่สามคือเรื่องการขาดทรัพย์สินและเงินทุนซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตและดำรงชีพที่สำคัญ (ตารางที่ 3.79.2) เมื่อขาดสิ่งนี้ หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 12.7 มองว่าตนไม่สามารถพ้นความยากจนไปได้

กล่าวโดยสรุปครัวเรือนยากจนล้วนมีปัญหาทั้งในด้านการเกษตรและการใช้ชีวิตประจำวันเกษตรกรรมและชาวประมงยากจนส่วนใหญ่เผชิญกับปัญหาด้านดินฟ้าอากาศที่แปรปรวนและทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลง ซึ่งก็นำไปสู่ปัญหาเรื่องรายได้ครัวเรือน ในขณะที่ผู้ทำงานรับจ้างพบปัญหาเรื่องการเมืองการปกครองและอัตราค่าตอบแทนที่ได้รับซึ่งนำไปสู่ปัญหาเรื่องรายได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น ปัญหาเรื่องแหล่งของรายได้คืองานจึงกลายเป็นสาเหตุอันดับหนึ่งของความยากจนในภาคใต้ ถึงแม้จะมีสาเหตุอื่นๆ อีกมากมายแต่ก็ล้วนโยงใยเกี่ยวกับเรื่องโอกาส ความสามารถและผลลัพธ์ในการทำงานทั้งสิ้น และถึงแม้ว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ยังหาทาง

ออกในระยะสั้นเพื่อให้พ้นจากความยากจนไม่ได้ แต่ในระยะยาวยังมีครัวเรือนอีกมากกว่าครึ่งหนึ่งที่ยังมีความหวังว่าจะพ้นจากความยากจน และสิ่งที่จะทำให้ความหวังของพวกเขาเป็นจริงได้คือการสร้างงานให้สมาชิกครัวเรือนยากจนเหล่านี้ทำเพื่อสร้างรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคต

3.29 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

3.29.1 เพศกับอาชีพหลัก

จากตารางที่ 3.80 พบว่า ประชากรชายมีอาชีพทำการเกษตรซึ่งที่นี่หมายถึงการทำนา การทำสวนยาง การทำประมง และรับจ้างในภาคเกษตร มากกว่าประชากรหญิง นอกจากนี้ยังพบว่าอาชีพรับจ้างทั่วไปจะเป็นอาชีพที่ผู้ชายทำมากกว่าผู้หญิงเช่นกัน

สำหรับการเป็นหัวหน้าครัวเรือนพบว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าครัวเรือนมากกว่าผู้หญิง และหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้ชายจะประกอบอาชีพทำนา รับจ้างทั่วไป และรับจ้างประมงมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนผู้หญิงอย่างชัดเจน (ตารางที่ 3.81)

3.29.2 เพศกับระดับการศึกษา

ตารางที่ 3.82 ชี้ให้เห็นว่าประชากรวัยแรงงานทั้งเพศชายและหญิงมีได้รับการศึกษาในระดับต่างๆ ในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากและผู้หญิงที่ไม่ได้รับการศึกษามีมากกว่าผู้ชายไม่มาก อย่างไรก็ตามประชากรทั้งชายและหญิงส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาสูงสุดเพียงระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 3.82)

ในขณะที่เดียวกันเมื่อมองในตัวหัวหน้าครัวเรือนจะพบว่าโดยรวมหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชายมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง ถึงแม้ว่าระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนทั้งสองเพศจะยังคงอยู่ที่ระดับประถมศึกษาก็ตาม (ตารางที่ 3.83)

3.29.3 เพศกับประเภทของงานรับจ้าง

จากตารางที่ 3.84 พบว่า ผู้หญิงจะทำงานรับจ้างในร้านอาหาร โรงงาน ร้านค้ามากกว่าผู้ชาย ในขณะที่จะพบผู้ชายทำงานรับจ้างเกี่ยวกับการก่อสร้าง ประมง และการเกษตรมากกว่าผู้หญิง

สำหรับหัวหน้าครัวเรือนจะพบว่าทำงานรับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร การก่อสร้าง และรับจ้างประมงมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนผู้หญิงอย่างชัดเจน (ตารางที่ 3.85)

3.29.4 เพศกับสถานที่ทำงานรับจ้าง

ตารางที่ 3.86 แสดงว่าหัวหน้าครัวเรือนทั้งเพศชายและหญิงส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างในจังหวัดของตน โดยการทำงานในจังหวัดอื่นในภาคใต้ซึ่งมีไม่มากนักจะพบหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นผู้ชายจะออกไปทำงานดังกล่าวมากกว่า ในขณะที่เมื่อมองประชากรวัยแรงงานโดยรวมพบว่าเพศไม่ได้เป็นตัวแปรสำคัญในการเลือกสถานที่ทำงาน (เนื่องจากส่วนใหญ่ทำงานในจังหวัดตนเองซึ่งมีการเดินทางไม่มาก) ยกเว้นการทำงานรับจ้างในต่างประเทศซึ่งจะพบว่าผู้ชายเดินทางไปทำงานมากกว่าผู้หญิง (ตารางที่ 3.87)

3.29.5 อาชีพหลักและอายุ

จากตารางที่ 3.88 และ 3.89 พบว่าประชากรในวัยหนุ่มทั้งหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือนมีการทำงานหลากหลายอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่คือทำงานรับจ้างและทำการเกษตร เมื่ออายุมากขึ้นจะพบแนวโน้มว่าคนหนุ่มเหล่านั้นจะเลิกทำงานรับจ้างมากขึ้นเนื่องจากสัดส่วนของคนวัยกลางคนและสูงกว่าที่ทำงานรับจ้างมีน้อยลง ในขณะที่เดียวกันพบว่าคนอายุวัยกลางคนและสูงกว่าที่ทำการเกษตรมีสัดส่วนมากขึ้น แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงอาชีพในช่วงอายุต่างของคนยากจนได้อย่างดี

3.29.6 เพศและการเคลื่อนย้ายแรงงาน

จากการนำตัวแปรทั้งสองมาศึกษาพบว่า เพศไม่ใช่ตัวแปรสำคัญต่อการเลือกสถานที่ที่ประชากรเคลื่อนย้ายไปอยู่เนื่องจากพบว่าทั้งผู้หญิงและผู้ชายที่ย้ายออกไปนอกหมู่บ้าน ย้ายไปอยู่ในพื้นที่ต่างๆในจำนวนไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 3.90) ในขณะเดียวกันพบว่า การย้ายออกไปทำงานรับจ้าง จะพบในผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชาย ที่น่าสนใจอีกอย่างคือการย้ายออกไปเพื่อเรียนหนังสือจะพบในผู้หญิงมากกว่ามาก (ตารางที่ 3.91)

3.30 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ รายจ่ายและหนี้สิน

3.30.1 รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนและขนาดของที่ดิน

จากการศึกษาตัวแปรข้างต้นพบว่าขนาดที่ดินของครัวเรือนเป็นตัวแปรที่มีผลต่อรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ครัวเรือนที่มีที่ดินมากมีโอกาสที่จะได้รับรายได้สูงขึ้นเนื่องจากสามารถใช้ประโยชน์จากที่ดิน

ได้เพิ่มขึ้น ผู้ที่มีรายได้หลักหรือรายได้รองจากการเกษตรที่ใช้ที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้นซึ่งหมายถึงรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.92)

3.30.2 รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนและขนาดของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าขนาดของครัวเรือนซึ่งหมายถึงจำนวนครอบครัวในหนึ่งครัวเรือนไม่ใช่ตัวแปรที่มีผลต่อรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนทั้งนี้เนื่องจากการมีครอบครัวสองครอบครัวหรือมากกว่าอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันไม่ได้สร้างความแตกต่างในแง่ของรายได้ทั้งหมดที่ครัวเรือนได้รับเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่มีเพียงครอบครัวเดียวอาศัยอยู่ (ตารางที่ 3.93)

3.30.3 รายได้จากการรับจ้างและชนิดของงานรับจ้าง

จากการศึกษาตัวแปรทั้งสองพบว่าชนิดของงานรับจ้างเป็นตัวแปรที่สำคัญและมีผลต่อรายได้จากการรับจ้าง การรับจ้างในภาคเกษตรถึงแม้จะได้รับค่าจ้างไม่แตกต่างจากการรับจ้างนอกภาคเกษตรมากนักแต่มักจะเป็นการรับจ้างในฤดูกาลหรือยามที่สภาวะอากาศอำนวย ส่วนการรับจ้างนอกภาคเกษตรซึ่งไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอกน้อยกว่ามักให้รายได้ที่สูงกว่าและงานที่ทำมีความมั่นคงกว่า (ตารางที่ 3.94)

3.30.4 รายได้จากการรับจ้างและสถานที่ไปทำงาน

จากการศึกษาพบว่าสถานที่ทำงานรับจ้างมีผลสำคัญต่อรายได้จากการรับจ้าง ทั้งนี้เนื่องงานรับจ้างภายในหมู่บ้านมักเป็นงานรับจ้างในภาคเกษตร ในขณะที่งานรับจ้างในตัวจังหวัดใหญ่ๆจะเป็นงานในภาคอุตสาหกรรมหรือบริการซึ่งรายได้สูงและสม่ำเสมอ (ตารางที่ 3.95)

3.30.5 รายได้จากการรับจ้างและระดับการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าระดับการศึกษาของผู้ทำงานรับจ้างเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อรายได้จากการรับจ้าง ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีโอกาสที่จะได้ทำงานรับจ้างที่ใช้ความรู้และทักษะมากกว่าซึ่งหมายถึงอัตราค่าจ้างและรายได้ที่สูงขึ้น (ตารางที่ 3.96)

3.30.6 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดจากการเกษตรและขนาดที่ดินของตนเอง

จากการศึกษาพบว่าขนาดที่ดินไม่ใช่เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมดจากการเกษตรทั้งนี้อาจจะเนื่องจากจำนวนที่ดินของครัวเรือนยากจนเหล่านี้ไม่ได้แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่จะมีที่ดินน้อยและบางส่วนไม่ได้ทิ้งไว้ไม่ได้ทำประโยชน์ใดๆ ดังนั้นค่าใช้จ่ายในการเกษตรได้แก่ค่าใช้จ่ายในด้านปัจจัยการผลิตทั้งแบบคงทนและไม่คงทนจึงไม่แตกต่างกันอย่างชัดเจน (ตารางที่ 3.97)

3.30.7 ค่าใช้จ่ายในการครองชีพและขนาดของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าจำนวนครอบครัวในครัวเรือนไม่ใช่ตัวแปรที่สำคัญต่อค่าใช้จ่ายในการครองชีพ นั่นหมายความว่าครัวเรือนที่มีครอบครัวมากกว่าหนึ่งครอบครัวอาศัยอยู่ไม่ได้มีค่าใช้จ่ายในการครองชีพแตกต่างกับครัวเรือนที่มีครอบครัวเดียว ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มีเพียงหนึ่งครอบครัวอาศัยอยู่ และจำนวนครอบครัวที่เพิ่มขึ้นไม่ได้หมายถึงค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาว่ารายได้ของครัวเรือนมีจำกัด (ตารางที่ 3.98)

3.30.8 หนี้สินและขนาดของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่าขนาดของครัวเรือนไม่ใช่ตัวแปรที่สำคัญต่อหนี้สินของครัวเรือนทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าไม่ว่าจะมีจำนวนครอบครัวกี่ครอบครัวในหนึ่งครัวเรือน ครัวเรือนยากจนยังมีข้อจำกัดในเรื่องหลักทรัพย์ค้ำประกันและความสามารถในการกู้ยืมเงินหรือสิ่งของอยู่เสมอ (ตารางที่ 3.99)

3.31 สรุปสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในภาคใต้

- ร้อยละ 86.5 ของครัวเรือนยากจนอยู่กันเพียงหนึ่งครอบครัวในบ้าน
- จำนวนสมาชิกในบ้านเฉลี่ยเท่ากับ 5.05 คน
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือนยากจนร้อยละ 56.1 มีอายุในวัยแรงงาน(15-59 ปี) ร้อยละ 33.1 เป็นเด็กอายุไม่เกิน 14 ปี
- อัตราการเกิดเฉลี่ยของครัวเรือนยากจนคือ 11.6 คนต่อพันคน และอัตราการตาย 4.4 คนต่อพันคน.

- หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 67.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อีกร้อยละ 28.8 ไม่มีการศึกษา ในภาพกว้าง สมาชิกทั้งหมดของครัวเรือนยากจนร้อยละ 68.4 จบเพียงชั้นประถมศึกษาและร้อยละ 20.9 ไม่ได้เรียนหนังสือ
- อาชีพหลักที่คนที่สิ้นสุดการเรียนแล้วในครัวเรือนยากจนทำมากที่สุดคือหนึ่งรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 36.1) รองการเกษตร (ร้อยละ 31.5) และมีคนเหล่านี้อีกร้อยละ 25.9 ที่ไม่มีอาชีพ
- คนในครัวเรือนยากจนร้อยละ 81.2 ไม่มีอาชีพรอง คนที่มีอาชีพรองทำงานรับจ้างและทำเกษตรเป็นส่วนใหญ่เช่นกัน
- คนในครัวเรือนยากจนร้อยละ 90.3 ไม่เคยเปลี่ยนอาชีพในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา
- คนยากจนในภาคใต้ทำงานเพียงปีละ 168.7 วัน โดยเป็นการทำงานในอาชีพรอง 20.9 วัน (ร้อยละ 12.4 ของจำนวนวันทำงานทั้งหมด)
- คนยากจนที่ทำงานรับจ้างมีอยู่ร้อยละ 48 ของจำนวนคนในครัวเรือนยากจนที่สิ้นสุดการเรียนแล้วทั้งหมด
- ในบรรดาผู้ทำงานรับจ้างร้อยละ 50.4 ทำงานรับจ้างเกษตร ที่เหลือกระจายกันไปในส่วนที่ไม่ต่างกันมากระหว่างการรับจ้างประมง ทำขนม ก่อสร้าง และรับจ้างในโรงงาน
- ร้อยละ 83.6 ของผู้ทำงานรับจ้าง ทำงานในเขตพื้นที่จังหวัดของตนเอง
- ร้อยละ 55 ของผู้ที่ทำงานรับจ้าง ทำงานรับจ้างตลอดปี
- การย้ายออกจากหมู่บ้านแบบถาวรมีน้อย พบผู้ย้ายออกเพียงร้อยละ 4.29 ของบ้านที่สำรวจส่วนย้ายออกแบบชั่วคราวมีน้อยกว่าคือเพียงร้อยละ 2.32 หรือโดยเฉลี่ยย้ายออกบ้านละ 0.08 คน
- ผู้ที่ย้ายออกไปนอกหมู่บ้านมีทั้งลูกสาวและลูกชายในสัดส่วนพอๆกันคือร้อยละ 41.5 และ 42.7 ของผู้ที่ย้ายออกทั้งหมดตามลำดับ
- ร้อยละ 61 ของผู้ที่ย้ายออกไปมีการศึกษาระดับประถมศึกษา และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89) มีอายุในวัยแรงงาน โดยในกลุ่มนี้ผู้ที่มีอายุ 15-24 ปี มีสัดส่วนมากที่สุด
- ผู้ย้ายออกพบย้ายออกไปอยู่จังหวัดอื่นในภาคใต้เป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 39) ส่วนที่ย้ายไปต่างประเทศเท่ากับมีเท่ากับร้อยละ 8.5
- งานที่ผู้ที่ย้ายออกไปได้ทำงานเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51) คืองานรับจ้าง ส่วนคนที่ย้ายไปแล้วไม่มีงานทำมีร้อยละ 18.3
- หัวหน้าครัวเรือนยากจนร้อยละ 69.3 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 23.6 เป็นหม้าย และร้อยละ 6.1 หย่าร้าง
- ร้อยละ 64.1 ของครัวเรือนยากจนไม่ใช้หรือเคยใช้วิธีการคุมกำเนิด บ้านที่ใช้หรือเคยใช้นิยมนำวิธีกินยาคุมกำเนิดมากที่สุด (ร้อยละ 35.8)

- หัวหน้าครัวเรือนยากจนมีบุตรเฉลี่ย 5.18 คน โดยมีอัตราการตายของบุตรเท่ากับร้อยละ 14.9 (แบ่งเป็นการตายก่อนคลอดหรือแท้งร้อยละ 4.5 ตายหลังคลอดร้อยละ 10.4) โดยร้อยละ 52.1 ของบุตรที่ตายหลังคลอดตายตอนอายุ 0-1 ปีและร้อยละ 41.8 ของบุตรที่ตายหลังคลอดไม่สามารถระบุสาเหตุการตายได้
- ประมาณทุก 1 ใน 10 บ้านของคนยากจนจะพบคนพิการหนึ่งคน
- ครัวเรือนยากจนร้อยละ 57.1 ไม่มีคนเจ็บป่วยเรื้อรัง ส่วนบ้านที่มีคนดังกล่าว 1 คนมีจำนวนร้อยละ 36.5 โรคที่คนดังกล่าวเป็นมากที่สุดคือโรคทางเดินหายใจ โรคหัวใจ และโรคไขข้อ ตามลำดับ
- ร้อยละ 30.4 ของครัวเรือนยากจนไม่มีส้วม บ้านที่มีส้วมพบว่าเป็นส้วมซึมมากที่สุด
- ลักษณะบ้านคนยากจนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62.9) เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูงพื้นดิน โดยร้อยละ 54 ของบ้านทั้งหมดมุงหลังคากระเบื้อง
- ร้อยละ 75.8 ของบ้านที่สำรวจหัวหน้าครัวเรือนยากจนเป็นเจ้าของ โดยมูลค่าบ้านตามการตีราคาของหัวหน้าครัวเรือนจะอยู่ระหว่าง 5,001-20,000 บาท (ร้อยละ 30) และ 40,000-100,000 บาท (ร้อยละ 35.3)
- ครัวเรือนยากจนมีที่ดิน(ที่ไม่ใช่ที่ดินบริเวณบ้าน)ในครอบครองเฉลี่ย 3.7 ไร่ โดยร้อยละ 68.1 เป็นที่ดินของตนเอง ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเลยมีร้อยละ 58 ของครัวเรือนทั้งหมด
- ครัวเรือนยากจนร้อยละ 77.3 มีที่ดินจำนวนเท่าเดิมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีครัวเรือนร้อยละ 16.9 มีที่ดินลดลง โดยลดลงเฉลี่ย 1.94 ไร่ต่อบ้าน โดยส่วนใหญ่เป็นการขายออกไป
- ครัวเรือนยากจนร้อยละ 49.7 ทำการเกษตร อีกร้อยละ 50.3 ไม่ทำการเกษตร
- ในด้านกสิกรรม ครัวเรือนยากจนปลูกข้าวเจ้ามากที่สุด รองลงมาคือมะพร้าว ขางพารา และกล้วยตามลำดับ โดยมีผลผลิตต่อไร่ของพืชทั้งสี่คือ 191.89 200.49 255.85 และ 608.40 กิโลกรัมตามลำดับ
- ในด้านปศุสัตว์ครัวเรือนยากจนนิยมเลี้ยงไก่มากที่สุด โดยพบใน 44 บ้านจาก 100 บ้าน
- ครัวเรือนยากจนมีรายได้เฉลี่ยต่อปี (รวมรายได้ไม่เป็นตัวเงิน) เท่ากับ 54,862.33 บาท หรือเท่ากับ 4,571.86 บาทต่อเดือน หรือเท่ากับ 905.31 บาทต่อคนต่อเดือน (คิดจากจำนวนคนเฉลี่ยในบ้าน 5.05 คน)
- ครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ไม่เกิน 50,000 บาทต่อปีมีถึงร้อยละ 62 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด
- รายได้เฉลี่ยทั้งหมดของครัวเรือนร้อยละ 52.3 มาจากภาคการเกษตร และร้อยละ 40.7 มาจากนอกภาคการเกษตร
- ครัวเรือนยากจนมีรายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือนละ 47,475.23 บาทต่อปี หรือเท่ากับ 3,956.26 ต่อเดือนหรือเท่ากับ 783.41 บาทต่อคนต่อเดือน (คิดจากจำนวนคนเฉลี่ยในบ้าน 5.05 คน)
- ร้อยละ 80.5 ของค่าใช้จ่ายใช้ในการครองชีพ ที่เหลือใช้ในการเกษตร โดยค่าอาหารตัวเคี้ยวคิดเป็นร้อยละ 34.5 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด (ยังไม่นับรวมค่าข้าวสารอีกร้อยละ 11)
- ครัวเรือนยากจนมีรายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 7,387.10 บาทต่อปี ครัวเรือนยากจนที่มีรายได้สุทธิติดลบมีอยู่ร้อยละ 46.9 ของครัวเรือนทั้งหมด

- ถ้าคิดเฉพาะรายได้ที่เป็นเงินสด ครวเรือนยากจนจะมีรายได้สุทธิต่อปีเฉลี่ยเพียง 3,553.12 บาทต่อปี
- ณ เวลาสำรวจ ครวเรือนยากจนร้อยละ 66.6 มีหนี้สินคงค้างอยู่ โดยจำนวนหนี้เฉลี่ยเท่ากับ 17,156.41 บาทต่อครัวเรือน จากเงินทั้งหมดเป็นเงินที่กู้มาจากรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 36.3 ของเงินข้างต้น ทั้งนี้จำนวนเงินที่เป็นหนี้คงค้างกับแหล่งเงินทุน “นอกระบบ” กับ “ในระบบ” จะพอๆกัน
- เมื่อแยกดูตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ครวเรือนประมงจะมีหนี้คงค้างมากที่สุดเฉลี่ยเท่ากับ 25,363.30 บาท และครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนทำงานรับจ้างจะมีหนี้คงค้างจำนวนน้อยที่สุด คือ 8,099.77 บาท
- ในรอบหนึ่งปีก่อนการสำรวจ ครวเรือนยากจนร้อยละ 40.8 มีการกู้ยืมเงิน โดยกู้ยืมเฉลี่ยครัวเรือนละ 7,393.44 บาท เป็นการกู้ยืมจากรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด (เฉลี่ย 2,915.64 บาท) คิดเป็นร้อยละ 39.4 ของยอดเงินกู้ยืมทั้งหมด แหล่งเงินกู้ที่สำคัญรองลงมาคือ เพื่อนบ้านและพ่อค้าตามลำดับ
- แต่ถ้ามองในแง่จำนวนครัวเรือนยากจนที่กู้ยืมกับแหล่งเงินกู้ต่างๆ ครวเรือนยากจนจะกู้จากเพื่อนบ้านมากเป็นอันดับหนึ่ง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอันดับสองและพ่อค้าและญาติเป็นอันดับสาม
- ในการกู้ยืมเงินข้างต้นครัวเรือนยากจนที่กู้ยืมร้อยละ 75.8 กู้ยืมเงินจำนวนไม่เกิน 5,000 บาท
- ในการกู้ยืมเงินข้างต้น จำนวนเงินร้อยละ 67.5 นำไปใช้ในการเกษตร
- ครวเรือนยากจนเพียงร้อยละ 21.8 เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน ในจำนวนนี้เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด (ร้อยละ 46.5)
- ครวเรือนยากจนร้อยละ 87.1 ไม่เคยเข้าอบรมวิชาชีพใดๆ ร้อยละ 89.8 ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือเรื่องเงินหรืออุปกรณ์ในการทำเกษตร และร้อยละ 86.7 ไม่เคยได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ
- ประมาณหนึ่งในสามของครัวเรือนยากจนไม่มีบัตรประกันสุขภาพ
- ครวเรือนยากจนร้อยละ 30.4 มีบ้านอยู่ห่างจากถนนน้อยกว่า 10 เมตร ส่วนบ้านที่ห่างจากถนน 100 เมตรขึ้นไปมีอยู่ร้อยละ 35.8
- ในฤดูแล้งครัวเรือนยากจนร้อยละ 48.3 คัดน้ำจากบ่อน้ำดิน และร้อยละ 26.7 คัดน้ำฝนที่กักเก็บไว้
- ในฤดูแล้งครัวเรือนยากจนร้อยละ 64.9 ใช้น้ำจากบ่อน้ำดิน และร้อยละ 13.5 ใช้น้ำจากน้ำประปา
- ครวเรือนยากจนร้อยละ 84.9 มีไฟฟ้าใช้ในบ้าน
- หัวหน้าครัวเรือนยากจนร้อยละ 33.2 รับฟังข่าวสารผ่านสื่อโทรทัศน์อย่างเดียว อีกร้อยละ 25.8 ใช้ทั้งสื่อโทรทัศน์และวิทยุ

- หัวหน้าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 45.9) ใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพโดยการพักผ่อน อีก ร้อยละ 18.4 ดูโทรทัศน์และฟังวิทยุ
- ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่คือร้อยละ 29.6 บอกว่าการที่ทรัพยากรธรรมชาติลดลงเป็นปัญหาในการทำ การเกษตรที่สำคัญที่สุด ตามด้วยเรื่องอุปสรรคในการประกอบอาชีพ และโรคและศัตรูพืช
- ปัญหาเรื่องการไม่มีเงิน มีเงินน้อย ไม่พอใช้ คือปัญหานอกการเกษตรที่ครัวเรือนส่วนใหญ่(ร้อยละ 34.3) ระบุว่ามีความสำคัญที่สุด ตามมาด้วยปัญหาเรื่องทรัพย์สินและลูก
- โดยเฉลี่ย หัวหน้าครัวเรือนยากจนกล่าวว่าพวกเขาารู้สึกว่ายากจนมาแล้ว 14.55 ปี และประมาณหนึ่งใน สามของหัวหน้าครัวเรือนบอกว่าเพิ่งมาารู้สึกว่ายากจนเมื่อไม่เกิน 5 ปีที่ผ่านมา
- สาเหตุของความยากจนที่หัวหน้าครัวเรือนเห็นตรงกันมากที่สุดคือการไม่มีงานทำ งานที่ทำมีรายได้น้อย (ร้อยละ 26.3) ตามด้วยเรื่องการไม่มีทรัพย์สินและลูก
- ครัวเรือนยากจนร้อยละ 65.9 ไม่ทราบว่าในระยะ 2-3 ปีข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร
- หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 54.2 บอกว่าตนเองและครอบครัวจะพ้นจากความยากจนในที่สุด
- โดยหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ที่บอกว่าจะพ้นจากความยากจน (ร้อยละ 35.2) กล่าวว่าสิ่งที่จะทำให้ ครอบครัวพ้นความยากจนคือลูกที่เมื่อโตขึ้นจะช่วยทำงานหรือเมื่อมีรายได้จะส่งเงินมาให้ครอบครัว
- สำหรับหัวหน้าครัวเรือนยากจนอีกร้อยละ 45.8 ที่บอกว่าจะไม่พ้นจากความยากจนกล่าวว่าอุปสรรค สำคัญที่สุดที่จะทำให้ตนและครอบครัวไม่พ้นจากความยากจนสามประการแรกคือปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาเรื่องงาน และปัญหาเรื่องทรัพย์สินและเงินทุน โดยมีหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 34.2 18.7 และ 12.7 ที่ระบุถึงสาเหตุสามสาเหตุนี้ตามลำดับ

ตารางที่ 3.1 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครอบครัวที่อยู่ในบ้าน

จำนวนครอบครัว	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1. ครอบครัว	75	74	61	72	282	86.5
2. ครอบครัว	5	9	15	8	37	11.3
3. ครอบครัว	-	2	4	1	7	2.1
4. ครอบครัว	-	-	-	-	-	-
5. ครอบครัว	-	-	-	-	-	-
รวม	80	85	80	81	326	100.0
จำนวนครอบครัวเฉลี่ยในบ้าน 1 หลัง	1.06	1.15	1.29	1.12	1.16	-

ตารางที่ 3.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามเพศ

เพศ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ชาย	2.50	2.95	3.01	2.01	2.62	51.9
หญิง	2.57	2.23	2.59	2.33	2.43	48.1
รวม	5.07	5.18	5.60	4.34	5.05	100.1

ตารางที่ 3.3 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนในครัวเรือน

จำนวนครอบครัว	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1	4	-	3	6	13	4.0
2	4	7	6	13	30	9.2
3	9	8	9	14	40	12.3
4	19	20	14	14	67	20.6
5	16	24	9	16	65	19.9
6	10	12	11	5	38	11.7
7	6	4	10	4	24	7.4
8	7	-	10	3	20	6.1
9	1	4	2	2	9	2.8
10	2	2	-	2	5	1.5
มากกว่า 10	2	5	6	2	15	4.6
รวม	80	85	80	81	326	100

ตารางที่ 3.4 จำนวนประชากรจำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 14	122	156	175	92	545	33.1
15-59	245	247	223	209	924	56.1
มากกว่า 60	39	38	50	51	178	10.8
รวม	406	441	448	352	1,647	100.0
อัตราส่วนผู้เป็นภาระ (ร้อยละ)	65.7	78.5	100.9	68.4	78.2	-

ตารางที่ 3.5 อัตราการเกิด อัตราการตาย (ต่อพันคน) และอัตราเพิ่มตามธรรมชาติ

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
อัตราการเกิด	13.34	18.05	21.14	14.67	16.8
อัตราการตาย	3.91	4.63	5.22	4.43	4.55
อัตราการเพิ่มตามธรรมชาติ (ร้อยละ)	1.04	1.34	1.59	1.02	1.25
อัตราทารกตาย	2.18	4.09	10.69	4.18	5.29
อัตรามารดาตาย	0.49	0.65	0.32	0.13	0.40

ตารางที่ 3.6 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	13	18	40	23	94	28.8
ประถมศึกษา	61	63	40	57	221	67.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	1	2	-	1	4	1.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	3	2	-	-	5	1.5
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	2	-	-	-	2	0.6
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.6.1 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ เพศ และสถานภาพสมรส

อายุ (ปี)		1.3b เพศ		รวม	ร้อยละ
		ชาย	หญิง		
< 30	โสด	1		1	0.3%
	แต่งงาน	13		13	4.0%
	หม้าย				0.0%
	หย่าร้าง		1	1	0.3%
30 - 39	โสด				0.0%
	แต่งงาน	46	3	49	15.0%
	หม้าย	1	1	2	0.6%
	หย่าร้าง	1	3	4	1.2%
40 - 49	โสด				0.0%
	แต่งงาน	55	3	58	17.8%
	หม้าย	2	8	10	3.1%
	หย่าร้าง	1	3	4	1.2%
50 - 59	โสด	1		1	0.3%
	แต่งงาน	42	3	45	13.8%
	หม้าย	2	15	17	5.2%
	หย่าร้าง	4	3	7	2.1%
60 - 69	โสด	1		1	0.3%
	แต่งงาน	40	3	43	13.2%
	หม้าย	3	19	22	6.7%
	หย่าร้าง		4	4	1.2%
70 - 79	โสด				0.0%
	แต่งงาน	13	1	14	4.3%
	หม้าย	5	14	19	5.8%
	หย่าร้าง				0.0%
80 +	โสด				0.0%
	แต่งงาน	4		4	1.2%
	หม้าย	2	5	7	2.1%
	หย่าร้าง				0.0%
รวมทั้งหมด		237	89	326	100.0%

ตารางที่ 3.7 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	31	47	101	39	218	20.9
ประถมศึกษา	180	193	164	176	713	68.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	18	17	11	12	58	5.6
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15	9	-	5	29	2.8
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	12	2	-	10	24	2.3
ปริญญาตรีสายสังคมศาสตร์	-	-	-	-	-	-
รวม	256	268	276	242	1,042	100.0

ตารางที่ 3.8 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	68	64	85	53	270	25.9
การเกษตร	92	89	89	58	328	31.5
ค้าขาย	9	5	3	7	24	2.3
ประกอบกิจการส่วนตัว	1	1	5	11	18	1.7
รับจ้างทั่วไป	76	105	87	108	376	36.1
ถูกจ้างรัฐ	1	2	2	2	7	0.7
อื่น ๆ เช่น หัตถกรรม เมาถ่าน	9	2	5	3	19	1.8
รวม	256	268	276	242	1042	100.0

ตารางที่ 3.9 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามอาชีพรอง

อาชีพหลัก	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพรอง	204	212	234	196	846	81.2
การเกษตร	17	26	18	16	77	7.4
ค้าขาย	1	1	2	1	5	0.5
ประกอบกิจการส่วนตัว	3	-	3	3	9	0.9
รับจ้างทั่วไป	22	27	17	24	90	8.6
ถูกจ้างรัฐ	1	-	-	-	1	0.1
อื่น ๆ	8	2	2	2	14	1.3
รวม	256	268	276	242	1,042	100.0

ตารางที่ 3.10 จำนวนประชากรจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา

การเปลี่ยนแปลงอาชีพ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	369	397	407	314	1,487	90.3
มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ	37	44	41	38	160	9.7
รวม	406	441	448	352	1,647	100.0

ตารางที่ 3.11 จำนวนวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
จำนวนวันทำงานในอาชีพหลัก	151.0	131.6	155.1	154.0	147.8	87.6
จำนวนวันทำงานในอาชีพรอง	20.8	22.7	20.7	19.3	20.9	12.4
รวม	171.8	154.3	175.8	173.3	168.7	100.0

ตารางที่ 3.12 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วจำแนกตามการทำงานรับจ้าง

การทำงานรับจ้าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มีการทำงานรับจ้าง	126	131	104	139	500	48.0
ไม่ได้ทำงานรับจ้าง	130	137	172	103	542	52.0
รวม	256	268	276	242	1042	100.0

ตารางที่ 3.13 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามประเภทของงานรับจ้าง

ประเภทของงานรับจ้าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	60	69	46	77	252	50.4
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	15	8	6	14	43	8.6
รับเหมางานก่อสร้าง	2	1	4	2	9	1.8
รับจ้างงานแม่บ้าน	1	1	-	2	4	0.8
ถูกจ้างร้านอาหาร	5	-	3	1	9	1.8
ถูกจ้างในโรงงาน	12	3	13	12	40	8.0
อาชีพให้บริการ	1	-	-	-	1	0.2
ถูกจ้างในร้านค้า	7	3	7	11	28	5.6
พนักงานบริษัท	6	-	-	-	6	1.2
ขับรถรับจ้าง	1	1	-	1	3	0.6
รับจ้างประมง	7	34	9	3	53	10.6
ทำขนม	9	11	16	16	52	10.4
รวม	126	131	104	139	500	100.0

ตารางที่ 3.14 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามสถานที่ทำงานรับจ้าง

สถานที่ทำงานรับจ้าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา	102	122	81	113	418	83.6
จังหวัดอื่นในภาคใต้	14	5	9	25	53	10.6
กรุงเทพมหานคร	8	-	1	-	9	1.8
ภาคเหนือ	-	-	-	-	-	-
ภาคกลาง	2	-	-	1	3	0.6
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	-	4	13	-	17	3.4
รวม	126	131	104	139	500	100.0

ตารางที่ 3.15 จำนวนประชากรที่สิ้นสุดการเรียนแล้วที่มีการทำงานรับจ้างจำแนกตามช่วงเวลาที่ไม่ทำงาน

ช่วงเวลาที่ไม่ทำงานรับจ้าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
หลังเก็บเกี่ยว	6	6	6	7	25	5.0
ทำตลอดไป	53	70	71	81	275	55.0
ไม่แน่นอน	67	55	27	51	200	40.0
รวม	126	131	104	139	500	100.0

ตารางที่ 3.16 ร้อยละของอัตราการย้ายถิ่น

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
อัตราการย้ายออกถาวร	8.27	2.60	2.87	3.53	4.29
อัตราการย้ายออกชั่วคราว	1.60	1.13	1.58	5.00	2.32
อัตราการย้ายเข้าถาวร	0.36	0.45	0.42	0.00	0.31
อัตราการย้ายเข้าชั่วคราว	0.36	1.68	0.60	1.03	0.93

ตารางที่ 3.17 จำนวนผู้ย้ายถิ่นเฉลี่ยต่อครัวเรือน

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
ย้ายออกถาวร	0.41	0.13	0.15	0.19	0.22
ย้ายออกชั่วคราว	0.06	0.05	0.09	0.12	0.08
ย้ายเข้าถาวร	0.03	0.04	0.01	0.00	0.02
ย้ายเข้าชั่วคราว	0.03	0.08	0.08	0.03	0.05

ตารางที่ 3.18 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
หัวหน้าครัวเรือน	-	-	1	-	1	1.2
ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน	2	-	1	1	4	4.9
ลูกชาย	11	8	7	9	35	42.7
ลูกสาว	15	6	2	11	34	41.5
ลูกเขย ลูกสะใภ้	-	-	1	1	2	2.4
พ่อตา พ่อตัว พ่อสามี	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ	1	-	1	4	6	7.3
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.19 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามเพศ

เพศ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ชาย	14	7	10	11	42	51.2
หญิง	15	7	3	15	40	48.8
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.20 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	-	-	3	2	5	6.1
ประถมศึกษา	17	11	9	13	50	61.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	5	2	1	5	13	15.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	1	-	1	7	8.5
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	1	-	-	4	5	6.1
ปริญญาตรีสายสังคมฯ	1	-	-	-	1	1.2
ปริญญาตรีสายวิทย์ฯ	-	-	-	1	1	1.2
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.21 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ

อายุ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 15 ปี	1	1	4	3	9	11.0
15-59 ปี	28	13	9	23	73	89.0
มากกว่า 59 ปี	-	-	-	-	-	-
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.21.1 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	%
ต่ำกว่า 15 ปี	9	10.9
15-19 ปี	17	20.7
20-24 ปี	19	23.2
25-29 ปี	15	18.3
30-34 ปี	10	12.2
35-39 ปี	6	7.3
40-44 ปี	5	6.1
55+ ปี	1	1.2
รวม	82	100

ตารางที่ 3.22 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่

แหล่งที่ไปอยู่	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ในจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนา	7	6	2	4	19	23.2
จังหวัดอื่นในภาคใต้	5	6	2	19	32	39.0
กรุงเทพมหานคร	16	1	1	3	21	25.6
ภาคเหนือ	-	-	1	-	1	1.2
ภาคกลาง	1	1	-	-	2	2.4
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	-	-	7	-	7	8.5
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.23 จำนวนประชากรที่ย้ายออกนอกหมู่บ้านจำแนกตามอาชีพที่ไปทำ

อาชีพ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	4	2	4	5	15	18.3
เรียนหรือยังไม่เข้าเรียน	1	-	-	7	8	9.8
การเกษตร	2	-	1	-	3	3.7
ค้าขาย	3	1	1	2	7	8.5
รับจ้างทั่วไป	15	8	7	12	42	51.2
ถูกจ้างรัฐ	1	-	-	-	1	1.2
อื่น ๆ	3	3	-	-	6	7.3
รวม	29	14	13	26	82	100.0

ตารางที่ 3.24 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรส	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
โสด	1	-	-	2	3	0.9
แต่งงาน	59	73	59	35	226	69.3
ม้าย	15	9	14	39	77	23.6
หย่าร้าง	5	3	7	5	20	6.1
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.25 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการใช้วิธีการคุมกำเนิด

การคุมกำเนิด	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ใช้หรือเคยใช้	38	41	14	24	117	35.9
ไม่เคยใช้	42	44	66	57	209	64.1
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.26 จำนวนครัวเรือนที่เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดจำแนกตามวิธีการที่เคยใช้

วิธีการ	นศรศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ทำหมันชาย	4	2	-	1	7	6.0
ทำหมันหญิง	11	5	1	4	21	17.9
กินยา	11	18	3	13	45	38.5
ฉีดยา	7	14	9	5	35	29.9
ห่วงอนามัย	4	-	-	1	5	4.3
ถุงยางอนามัย	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ	1	2	1	-	4	3.4
รวม	38	41	14	24	117	100.0

ตารางที่ 3.27 อัตราการอยู่รอดของบุตรของหัวหน้าครัวเรือน

รายการ	นศรศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ที่ยังมีชีวิตอยู่	380	351	338	379	1,438	85.1
ที่ตายไปแล้ว	36	27	75	37	175	10.4
จำนวนบุตรที่ตายก่อนคลอด (แท้ง)	17	20	24	16	77	4.5
รวม	433	398	437	432	1,690	100.0
จำนวนบุตรเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน	5.41	4.68	5.46	5.33	5.18	-

ตารางที่ 3.28 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามอายุการตาย

ช่วงอายุ	นศรศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1 ปี	15	14	42	15	86	52.1
1-5 ปี	3	4	10	6	23	13.9
6-10 ปี	3	3	2	2	10	6.1
11-20 ปี	2	5	5	6	18	10.9
มากกว่า 20 ปี	13	5	2	8	28	17.0
รวม	36	31	61	37	165	100.0

ตารางที่ 3.29 จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนที่ตายจำแนกตามสาเหตุการตาย

สาเหตุการตาย	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มาลาเรีย	4	-	3	1	8	4.8
ไข้เลือดออก	-	-	-	-	-	-
โรคระบบทางเดินอาหาร	-	1	2	1	4	2.4
โรคระบบทางเดินหายใจ	-	-	-	-	-	-
เอดส์	-	-	-	-	-	-
โรคอื่น ๆ เช่น ไค, มะเร็ง	6	3	11	7	27	16.4
อุบัติเหตุ	3	4	2	2	11	6.7
ไม่ทราบสาเหตุการตาย	8	15	36	10	69	41.8
อื่น ๆ	15	8	7	16	46	27.9
รวม	36	31	61	37	165	100.0

ตารางที่ 3.30 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนคนพิการ

จำนวนคนพิการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีคนพิการ	71	78	70	72	291	89.3
1 คน	7	6	9	9	31	9.5
2 คน	2	1	1	-	4	1.2
3 คน	-	-	-	-	-	-
รวม	80	85	80	81	326	100.0
จำนวนคนพิการเฉลี่ยต่อครัวเรือน	0.14	0.09	0.14	0.11	0.12	-

ตารางที่ 3.31 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือน

จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง	38	52	44	52	186	57.1
1 คน	35	25	33	26	119	36.5
2 คน	6	7	3	3	19	5.8
3 คน	1	1	-	-	2	0.6
4 คน	-	-	-	-	-	-
รวม	80	85	80	81	326	100.0
จำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังเฉลี่ยต่อครัวเรือน	0.63	0.49	0.49	0.40	0.50	-

ตารางที่ 3.32 จำนวนผู้ป่วยเรื้อรังจำแนกตามชนิดโรค

ชนิดโรคเรื้อรัง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
โรคหัวใจ	10	8	-	4	22	13.25
โรกระบบทางเดินหายใจ	-	-	-	-	27	16.26
โรกระบบทางเดินอาหาร	-	-	-	-	11	6.63
โรคประสาท	-	-	-	-	3	1.81
โรคเกี่ยวกับข้อ	-	-	-	-	15	9.04
โรคเบาหวาน	4	1	1	2	8	4.82
โรคตับ	-	-	-	-	-	0
โรคมะเร็ง	1	-	2	1	4	2.41
โรคความดัน	-	-	-	-	14	8.43
โรคไต	-	-	-	-	4	2.41
โรคอื่นๆ	35	32	30	24	47	28.31
ไม่ทราบชนิดโรค	2	1	7	1	11	6.63
รวม	52	42	40	32	166	100.0

ตารางที่ 3.33 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะส้วม

ลักษณะส้วม	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ส้วมซึม	56	70	22	69	217	66.8
ส้วมหลุม	2	1	2	4	9	2.8
ไม่มีส้วม	22	14	56	7	99	30.4
รวม	80	85	80	81	325	100.0

ตารางที่ 3.34 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะบ้านที่พักอาศัย

ลักษณะบ้าน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1. บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นซีเมนต์	1	3	1	-	5	1.5
2. บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นดิน	51	46	64	44	205	62.9
3. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นดิน)	7	5	2	3	17	5.2
4. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นซีเมนต์)	14	7	8	10	39	12.0
5. บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นไม้)	-	2	-	-	2	0.6
6. บ้านไม้ 2 ชั้น พื้นซีเมนต์	-	1	-	1	2	0.6
7. บ้านไม้ 2 ชั้น พื้นไม้	-	1	1	1	3	0.9
8. บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น พื้นซีเมนต์	-	2	-	5	7	2.1
9. บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น พื้นไม้	-	1	-	-	1	0.3
10. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียว พื้นซีเมนต์	4	14	3	13	34	10.4
11. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกชั้นเดียว พื้นดิน	3	2	-	4	9	2.8
12. บ้านก่อด้วยอิฐบล็อกสองชั้น พื้นซีเมนต์	-	1	-	-	1	0.3
13. บ้านก่อด้วยอิฐ 2 ชั้น พื้นไม้	-	-	-	-	-	-
14. บ้าน ไม้ หลังคาตังกะสี	-	-	1	-	1	0.3
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.35 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามชนิดของหลังคาบ้าน

ชนิดของหลังคาบ้าน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
กระเบื้อง	47	37	49	43	176	54.0
สังกะสี	17	36	17	35	105	32.2
หญ้าแฝก	16	12	14	3	45	13.8
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.36 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามมูลค่าบ้านถ้ำสร้างใหม่ในขนาดและลักษณะเช่นเดิม

มูลค่าบ้าน (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000	5	6	9	7	27	8.3
5,001 – 10,000	13	16	10	12	51	15.6
10,001 – 20,000	16	11	12	8	47	14.4
20,001 – 30,000	11	6	14	10	41	12.6
30,000 – 40,000	6	7	8	9	30	9.2
40,001 – 50,000	9	22	11	15	57	17.5
50,001 – 100,000	13	15	15	15	58	17.8
100,001 – 150,000	2	-	-	1	3	0.9
150,001 – 200,000	2	1	-	2	5	1.5
200,001 – 300,000	3	1	1	2	7	2.1
รวม	80	85	80	81	326	100.0
มูลค่าบ้านเฉลี่ยต่อหลัง	52,089.74	45,370.59	40,043.75	51,990.00	47,313.31	

ตารางที่ 3.37 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครองบ้าน

ลักษณะการถือครอง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
เป็นบ้านของตนเอง	62	60	61	64	247	75.8
เช่าอยู่	2	-	-	1	3	0.9
อาศัยผู้อื่นอยู่โดยไม่เสียค่าเช่า	11	16	11	11	49	15.0
สร้างอยู่เองในที่สาธารณะ	2	3	1	-	6	1.9
อื่น ๆ	3	6	7	5	21	6.4
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.38 พื้นที่ถือครองที่ดินเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการถือครอง (ไร่)

ลักษณะการถือครองที่ดิน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ที่ดินของตนเอง	1.56	3.18	1.31	3.98	2.52	68.11
ที่ดินที่ผู้อื่นให้ใช้ประโยชน์						
• เช่า	0.83	0.28	1.04	0.99	0.78	21.08
• ผู้อื่นให้ทำฟรี	0.75	0.17	0.25	0.45	0.40	10.81
รวม	3.14	3.63	2.60	5.42	3.70	100.00

ตารางที่ 3.39 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่ดินของตนเอง

ขนาดพื้นที่ดินของตนเอง (ไร่)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีที่ดินของตนเอง	56	40	51	42	189	58.0
1-5	15	30	27	26	98	30.1
6-10	7	8	-	8	23	7.1
11-20	2	6	2	3	13	4.0
21-30	-	-	-	-	-	-
31-40	-	1	-	1	2	0.6
มากกว่า 51	-	-	-	1	1	0.3
รวม	80	85	81	326	326	100.0

ตารางที่ 3.40 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดินของตนเอง

การเปลี่ยนแปลงของจำนวนพื้นที่ดิน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เปลี่ยนแปลง	64	60	72	56	252	77.3
ลดลง	12	18	5	20	55	16.9
เพิ่มขึ้น	4	7	3	5	19	5.8
รวม	80	85	80	81	326	100.0
พื้นที่ดินที่ลดลงเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ไร่)	1.50	3.21	0.36	2.61	1.94	
พื้นที่ดินที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ไร่)	0.12	0.39	0.03	0.31	0.22	

ตารางที่ 3.41 จำนวนพื้นที่ดินที่ลดลงจำแนกตามเหตุผลที่ลดลง

เหตุผล*	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ขาย	6	11	2	11	30	54.5
ใช้หนี้	1	1	-	1	3	5.5
ถูกโกง	1	2	-	-	2	3.6
แบ่งมรดก	-	-	-	-	-	-
นำที่ดินไปแลกเป็นที่พักบ้าน	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ	5	4	3	8	20	36.4
รวม	13	18	5	20	55	100.0

* ครัวเรือนหนึ่ง ๆ มีหลายเหตุผล

ตารางที่ 3.42 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการทำการเกษตร

การทำการเกษตร	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ทำการเกษตร	33	46	35	48	162	49.7
ไม่ได้ทำการเกษตร	47	39	45	33	164	50.3
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.43 จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชไร่และไม้ยืนต้น ชนิดต่าง ๆ

ชนิดพืช	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ*
ข้าวเจ้า	18	29	27	42	116	35.6
พริก	3	-	3	4	10	3.1
แดงโม	-	-	3	1	4	1.2
ข้าวโพด	-	1	-	1	2	0.6
มันสำปะหลัง	-	-	2	-	2	0.6
ถั่วหรั่ง	2	-	-	-	2	0.6
สับปะรด	1	-	1	-	2	0.6
ผักบุ้ง	1	-	1	-	2	0.6
พืชไร่อื่น ๆ	2	1	-	3	6	1.8
มะพร้าว	11	12	8	2	33	10.1
ยางพารา	5	10	5	8	28	8.6
กล้วย	11	7	2	3	23	7.1
เงาะ	4	3	-	1	8	2.5
ทุเรียน	1	6	-	-	7	2.1
มะละกอ	3	3	-	-	6	1.8
ลองกอง	-	4	1	-	5	1.5
มะม่วงหิมพานต์	1	1	2	-	4	1.2
ขนุน	1	1	2	-	4	1.2
มังคุด	3	1	-	-	4	1.2
กะทือ	2	2	-	-	4	1.2
มะม่วง	2	2	-	-	4	1.2
หมาก	1	1	-	-	2	0.6
จำปาตะ	-	2	-	-	2	0.6
ไม้ยืนต้นอื่น ๆ	-	4	1	-	5	1.5

* ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตร

ตารางที่ 3.44 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืช (กก.)

ชนิดพืช	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
ข้าวเจ้า	209.60	214.06	99.63	225.82	191.89
ข้าวโพด	-	20.00	-	-	10.00
ถั่วเขียว	-	-	-	-	-
แดงโม	-	-	400.00	-	200.00
พริก	266.67	-	40.00	150.00	151.33
ถั่วเหลือง	366.67	-	-	-	366.67
เห็ด	-	42.00	-	-	42.00
สับปะรด	240.00	-	-	-	240.00
มะเขือ	-	-	-	150.00	150.00
ยางพารา	266.67	217.36	538.33	170.98	255.85
หมาก	300.00	-	-	-	300.00
ปาล์ม	-	2400.00	-	-	2400.00
มะม่วงหิมพานต์	200.00	-	92.50	-	128.33
ขนุน	-	60.00	-	-	60.00
กล้วย	1,115.00	101.8	-	-	608.40
มะละกอ	-	26.67	-	-	26.67
ทุเรียน	-	100.00	-	-	100.00
จำปาตะ	-	98.33	-	-	98.33
เงาะ	200.00	105.00	-	-	102.50
มะพร้าว	411.11	105.00	184.00	-	200.49
กระเทียม	100.00	200.00	-	-	150.00
ตะขบ	-	400.00	-	-	400.00
มะม่วง	-	-	-	-	-

ตารางที่ 3.45 จำนวนครวเรือนที่มีสัตว์แต่ละชนิด ณ วันสำรวจ

ชนิดสัตว์	นกรูปร่าง	ตูด	ปีศาจ	พิกุล	รวม	ร้อยละ
วัว	5	7	6	17	35	10.7
ควาย	2	-	1	-	3	0.9
หมู	5	1	-	2	8	2.5
เป็ด	12	12	17	6	47	14.4
ไก่	43	42	23	36	144	44.2
แพะ	2	9	5	1	17	5.2
อื่น ๆ	2	1	-	2	5	1.5

ตารางที่ 3.46 จำนวนสัตว์แต่ละชนิดเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจ

ชนิดสัตว์	นกรูปร่าง	ตูด	ปีศาจ	พิกุล	เฉลี่ยต่อครัวเรือน ทั้งหมด	(เฉลี่ยต่อครัวเรือน ที่มีสัตว์)
วัว	0.19	0.21	0.30	0.53	0.31	2.86
ควาย	0.05	0.00	0.01	0.00	0.02	1.67
หมู	0.28	0.02	0.00	0.51	0.20	8.13
เป็ด	1.74	0.91	1.30	2.63	1.64	11.34
ไก่	15.65	4.21	1.92	5.09	6.67	15.11
แพะ	0.05	0.26	0.25	0.49	0.15	2.94
อื่น ๆ	0.05	0.47	0.00	0.99	0.49	3.20

ตารางที่ 3.47 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท)

แหล่งที่มาของรายได้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1. รายได้จากกิจกรรมเกษตร	36,642.63	33,370.96	28,011.90	16,682.70	28,712.25	52.3
• ขางพารา	180.00	2,440.73	741.68	774.69	1,055.05	1.9
• พืชยืนต้น	873.75	716.47	212.35	-	453.34	0.8
• ผักและผลไม้	830.00	284.71	223.75	76.54	351.84	0.6
• พืชไร่	756.25	46.26	138.75	62.65	247.26	0.5
• ข้าว	37.50	-	-	708.64	185.28	0.3
• สัตว์	19,170.13	11,099.41	15,609.75	1,492.96	11,799.91	21.5
• รับจ้างกรีดยาง	11,832.50	11,472.09	8,650.13	12,567.21	11,140.13	20.3
• รับจ้างประมง	2,962.50	7,311.29	2,435.50	1,000.00	3,479.45	6.3
2. รายได้นอกกิจกรรมเกษตร	29,235.98	14,868.94	18,181.78	27,469.19	22,338.29	40.7
• รับจ้าง	20,450.73	9,627.06	14,711.38	18,980.74	15,854.93	28.9
• รายได้สุทธิจากการประกอบการ	3,092.75	1,581.18	1,435.15	3,747.53	2,454.55	4.5
• ผู้อื่นส่งมาให้	4,898.75	1,387.53	598.75	2,376.54	2,301.35	4.2
• หาของป่า เผลอถ่าน	251.25	459.53	31.25	418.07	293.02	0.5
• เสียงโชค	5.00	705.88	-	98.77	209.82	0.4
• ค่าเช่า	-	127.06	250.00	29.63	101.84	0.2
• หักถดถอย	-	395.29	146.25	148.15	175.77	0.3
• อื่น ๆ เช่น ขายทรัพย์สิน นายหน้า และเงินช่วยเหลือต่าง ๆ	537.50	585.41	1,009.00	1,669.75	947.02	1.7
3. รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน(มูลค่าสินค้า ที่ ได้รับจากการผลิตเพื่อการบริโภค)	3,179.94	4,527.34	4,662.19	2,845.06	3,811.79	6.9
รวม	69,058.54	52,767.25	50,855.86	46,996.95	54,862.33	100.0

ตารางที่ 3.47.1 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำนวนตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท) แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน											
	ไม่มีอาชีพ		ทำสวนยาง		ทำนา		ประมง		รับจ้างนอกภาคเกษตร		อื่นๆ	
	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ
รายได้รวมภาคเกษตร	22,656.97	44.4	31,191.65	60.2	18,265.45	32.4	42,452.30	74.6	5,667.05	9.5	28,157.29	49.2
ยางพารา รายได้	1,005.74	2.0	3,489.41	6.7	-	-	464.74	0.8	-	-	-	-
รายได้ที่รับเงินต้นรวม ยกเว้นยางพารา	379.34	0.7	708.70	1.4	531.59	0.9	326.67	0.6	45.45	0.1	551.43	1.0
รายได้หลัก ผลไม้รวม	-	-	208.70	0.4	191.84	0.3	200.00	0.4	22.73	0.0	2,068.57	3.6
รายได้ที่ไร่ไร่ รวม ยกเว้นข้าว	47.54	0.1	28.00	0.1	669.39	1.2	111.11	0.2	130.88	0.2	860.00	1.5
ข้าวจ้าว รายได้	213.11	0.4	268.12	0.5	589.80	1.0	-	-	-	-	-	-
รายได้จากสัตว์รวม	6,080.90	11.9	215.22	0.4	1,086.33	1.9	32,857.56	57.7	122.73	0.2	12,796.43	22.3
รับจ้างกีดขวางรวม	9,258.20	18.2	25,621.35	49.5	14,951.61	26.6	1,255.56	2.2	3,345.45	5.6	10,852.29	19.0
รับจ้างประมงรวม	5,672.13	11.1	652.17	1.3	244.90	0.4	7,236.67	12.7	2,000.00	3.3	1,028.57	1.8
รายได้รวมนอกภาคเกษตร	27,628.15	54.2	18,698.98	36.1	33,430.82	59.4	5,631.78	9.9	53,006.55	88.5	28,444.63	49.7
รับจ้างอื่นๆรวม	20,279.64	39.8	9,905.51	19.1	25,945.92	46.1	3,983.78	7.0	49,062.73	82.0	15,387.14	26.9
11.2 รายได้สุทธิจากการค้าขายและกำไร	3,101.15	6.1	3,830.43	7.4	231.84	0.4	396.67	0.7	-	-	8,561.49	15.0
11.3 รายได้จากผู้ขึ้นส่งมา	2,928.38	5.7	1,689.86	3.3	5,091.84	9.0	685.56	1.2	2,513.64	4.2	2,528.86	4.4
11.6 รายได้จากกำไรของป่า	196.07	0.4	534.78	1.0	661.22	1.2	3.33	0.0	75.64	0.1	351.43	0.6
11.5 รายได้จากกำไรเชิงไร	90.16	0.2	905.80	1.7	8.16	0.0	-	-	-	-	-	-
11.4 รายได้จากค่าเช่าต่างๆ	13.11	0.0	144.93	0.3	-	-	222.22	0.4	-	-	68.57	0.1
11.1 รายได้จากกำไรจากการดำเนินงานต่างๆ	-	-	347.83	0.7	146.94	0.3	151.11	0.3	-	-	357.14	0.6
11.7 รายได้นอกเกษตรอื่นๆ	1,020.66	2.0	1,339.86	2.6	1,344.90	2.4	189.11	0.3	1,354.56	2.3	1,180.00	2.1
รวม รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ข้อ 6-7-8	702.13	1.4	1,907.45	3.7	4,595.10	8.2	8,816.67	15.5	1,193.18	2.0	685.43	1.2
รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน	50,988.25	100.0	51,798.09	100.0	56,291.37	100.0	56,900.74	100.0	59,886.77	100.0	57,267.34	100.0
รายได้ที่เป็นเงินสด	50,286.11		49,890.84		51,696.27		48,084.08		53,673.59		56,601.91	
ความต้องการขั้นพื้นฐานของครัวเรือน	47,808.92		49,508.35		50,890.29		48,084.80		49,389.64		40,336.80	
I B Ratio x 100	105.82		100.77		101.58		99.98		118.85		140.32	
											108.41	

โครงการวิจัย "บทบาทของภาคธนาคารในภาคใต้"

ตารางที่ 3.47.2 รายได้ครัวเรือนเปรียบเทียบกับความต้องการพื้นฐานของครัวเรือน

อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน		รายได้ของครัวเรือนที่เป็นเงินสด	ความต้องการขั้นพื้นฐานของครัวเรือน ต่อปี	ความต้องการขั้นพื้นฐานของครัวเรือน ต่อเดือน	
		(A)	(B)	(c)	(A)/(B)*100
ไม่มีอาชีพ	Mean	50,286.11	47,608.92	3,967.41	105.62
	N	61	61	61	
	Std. Deviation	47579.74463	27060.59692	2255.049744	
ทำสวนยาง	Mean	49,890.64	49,508.35	4,125.70	100.77
	N	69	69	69	
	Std. Deviation	41189.02415	22285.69036	1857.140863	
ทำนา	Mean	51,696.27	50,890.29	4,240.86	101.58
	N	49	49	49	
	Std. Deviation	76793.63739	27410.75336	2284.229447	
ประมง	Mean	48,084.08	48,094.80	4,007.90	99.98
	N	90	90	90	
	Std. Deviation	38977.84315	17405.53874	1450.461562	
เกษตรกรอื่น ๆ	Mean	72,482.35	42,050.12	3,504.18	172.37
	N	17	17	17	
	Std. Deviation	95025.37974	22132.20279	1844.350232	
รับจ้างนอกภาคเกษตร	Mean	58,673.59	49,369.64	4,114.14	118.85
	N	22	22	22	
	Std. Deviation	37430.90089	26649.85926	2220.821605	
ค้าขาย	Mean	47,335.00	40,976.00	3,414.67	
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	34549.02821	37664.40798	3138.700665	
ประกอบกิจการส่วนตัว	Mean	39,188.67	37,180.00	3,098.33	105.40
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	49675.25326	24447.23533	2037.269611	
อื่น ๆ	Mean	38,287.50	38,000.00	3,166.67	100.76
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	45624.8226	17289.82165	1440.818471	
Total	Mean	51,050.54	47,976.37	3,998.03	106.41
	N	326	326	326	
	Std. Deviation	52154.34438	23395.08191	1949.590159	

ตารางที่ 3.48 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน

ระดับรายได้ (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000	-	-	-	2	2	0.6
1,001 – 3,000	-	-	4	2	6	1.8
3,001 – 5,000	-	1	3	1	5	1.5
5,001 – 10,000	4	1	7	5	17	5.2
10,001 – 20,000	5	9	9	12	35	10.7
20,001 – 30,000	16	11	7	15	49	15.0
30,001 – 40,000	11	16	12	11	50	15.3
40,001 – 50,000	9	13	10	6	38	11.7
50,001 – 75,000	18	20	11	14	63	19.3
75,000 – 100,000	1	1	5	5	12	3.7
มากกว่า 100,000	16	13	12	8	49	15.0
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.49 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)

ประเภทรายจ่าย	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
รายจ่ายในการเกษตร	15,726.05	6,784.41	10,155.28	4,642.35	9,273.65	19.50
รายจ่ายในการครองชีพ	51,676.49	36,884.55	34,575.54	28,806.98	38,201.58	80.50
รวม	67,402.53	44,668.97	44,730.81	33,449.32	47,475.23	100.00

ตารางที่ 3.50 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามประเภทรายจ่าย (บาท)

ประเภทรายจ่าย	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1. รายจ่ายในการเกษตร	15,726.05	6,784.41	10,155.28	4,642.35	9,273.65	19.5
• ค่าจ้างแรงงานคน	1,531.25	173.91	68.75	715.43	615.74	1.3
• ค่าจ้างแรงงานเครื่องจักร	3,521.92	2,535.12	3,772.63	807.90	2,651.81	5.6
• ค่าจ้างแรงงานสัตว์	9.00	29.65	10.00	92.59	35.40	0.1
• ค่าอาหารสัตว์	2,700.00	352.88	89.86	1,231.11	1,082.52	2.3
• ค่าพันธุ์พืช	380.00	19.41	15.56	14.32	105.69	0.2
• ค่าปุ๋ยคอก	1,338.75	11.76	-	39.38	341.38	0.7
• ค่าปุ๋ยเคมี	448.00	593.65	357.94	883.22	572.10	1.2
• ค่ายาปราบศัตรูพืช	76.88	53.62	20.19	25.56	44.15	0.1
• ค่าซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ	130.00	89.06	354.39	75.31	160.80	0.3
• ค่าซ่อมแซมเครื่องมือ	763.75	235.29	144.13	12.35	287.21	0.6
• ค่าดอกเบี้ย	960.50	247.06	137.50	446.30	444.76	0.9
• ค่าภาษีที่ดิน	417.50	26.39	5.09	7.90	112.64	0.2
• ค่าเช่าที่ดิน	90.63	41.76	83.75	255.56	117.18	0.2
• ค่าเครื่องมือทุกชนิดที่ใช้	2,602.25	1,790.76	4,187.50	-	2,133.11	4.5
• ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	755.63	583.73	908.00	35.06	569.16	1.2
2. รายจ่ายในการครองชีพ	51,676.49	37,884.55	34,575.54	28,806.98	38,201.58	80.5
• ค่าซื้อข้าวสารในครัวเรือน	6,972.93	4,948.06	6,640.51	2,381.57	5,222.60	11.0
• ค่าอาหารในครัวเรือน	19,985.88	16,426.71	15,536.42	13,546.30	16,365.96	34.5
• ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	1,144.89	1,262.46	858.13	942.65	1,054.92	2.2
• ค่าไฟฟ้า	1,763.00	1,357.45	823.89	1,174.68	1,280.62	2.7
• ค่าผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน	2,098.29	1,814.37	1,627.31	1,397.78	1,734.63	3.7
• ค่าอาหารและพาหนะเมื่อไปนอกบ้าน	1,970.75	1,064.92	1,711.66	1,195.95	1,478.48	3.1
• ค่าพาหนะ, ค่าอาหารกลางวัน	7,858.19	5,133.13	3,324.88	3,017.61	4,832.48	10.2
• ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม	790.00	598.47	596.25	519.26	625.25	1.3
• ค่าก่อสร้างซ่อมแซมที่อยู่อาศัย	1,170.37	362.94	689.37	408.03	636.93	1.3

ตารางที่ 3.50 รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามประเภทรายจ่าย (บาท) (ต่อจากหน้า 122)

ประเภทรายจ่าย	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
• ค่ารักษาพยาบาล	2,318.62	1,048.77	340.38	1,043.64	1,185.28	2.5
• ค่าใช้จ่ายตามประเพณี	2,377.25	1,528.94	457.88	1,430.37	1,449.79	3.1
• ค่าสุรา บุหรี่	2,250.20	1,491.06	1,550.99	707.84	1,497.45	3.2
• ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพ	643.75	530.59	63.75	72.84	330.06	0.7
• ค่าบันเทิงเริงรมย์	0.63	31.77	4.38	4.94	10.74	0.0
• ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	48.75	-	3.00	-	12.70	0.0
• ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	346.00	284.94	346/75	963.53	483.70	1.0
รวม	67,402.54	44,668.97	44,730.81	33,449.32	47,475.23	100.0

ตารางที่ 3.51 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายจ่ายในครัวเรือน

ระดับรายจ่าย (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000	-	-	-	-	-	-
1,001 – 3,000	-	-	2	1	3	0.9
3,001 – 5,000	-	-	-	2	2	0.6
5,001 – 10,000	1	-	11	7	19	5.8
10,001 – 20,000	9	7	8	18	42	12.9
20,001 – 30,000	8	16	13	19	56	17.2
30,001 – 40,000	10	17	9	11	47	14.4
40,001 – 50,000	11	17	7	5	40	12.3
50,001 – 75,000	14	20	18	14	66	20.2
75,001 – 100,000	11	6	6	1	24	7.4
มากกว่า 100,000	16	1	6	3	26	8.0
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.52 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท)

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	69,058.54	52,767.25	50,855.86	46,996.95	54,862.33
รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน	67,402.54	44,668.96	44,730.81	33,449.32	47,475.23
รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน	1,656.00	8,098.28	6,125.05	13,547.63	7,387.10

ตารางที่ 3.52.1 รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี (บาท) เฉพาะเงินสด

รายการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	65,878.61	48,239.90	46,193.68	44,151.89	51,116.02
รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน	67,402.54	44,668.96	44,730.81	33,449.2	47,562.90
รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน	-1,523.93	3,570.94	1,462.87	10,702.57	3,553.12

ตารางที่ 3.53 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน

รายได้สุทธิ (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ติดลบ	44	41	37	31	153	46.9
1 – 500	-	-	-	-	-	-
501 – 1,000	1	1	2	1	5	1.5
1,001 – 2,000	3	2	2	3	10	3.1
2,001 – 3,000	1	1	-	3	5	1.5
3,001 – 4,000	1	5	2	4	12	3.7
4,001 – 5,000	2	-	1	-	3	0.9
5,001 – 10,000	4	8	6	5	23	7.1
10,001 – 20,000	2	10	10	11	33	10.1
20,001 – 30,000	7	3	4	5	19	5.8
30,001 – 40,000	3	1	6	4	14	4.3
40,001 – 50,000	1	2	1	6	10	3.1
มากกว่า 50,000	11	11	9	8	39	12.0
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.54 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจ

การเป็นหนี้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
เป็นหนี้	58	56	57	46	217	66.6
ไม่เป็นหนี้	22	29	23	35	109	33.4
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.55 ปริมาณหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)

แหล่งเงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ธกส.	14,962.5	7,135.29	625.00	2,148.15	6,219.33	36.3
ธนาคารพาณิชย์	1,500.0	-	1,250.00	1,172.84	966.26	5.6
สหกรณ์ต่าง ๆ	600.0	611.76	162.50	395.06	444.78	2.6
พ่อค้า	1,462.5	4,63.94	4,708.75	4.94	2,723.62	15.9
ญาติ	1,431.25	1,598.82	2,305.00	2,580.25	1,985.89	11.6
เพื่อนบ้าน	5,493.75	1,743.53	3,485.00	5,030.86	3,907.97	22.8
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	62.50	385.82	125.00	246.91	200.92	1.2
อื่น ๆ เช่นองค์กรพัฒนาเอกชน	1,256.25	488.23	66.12	1,029.63	707.64	4.1
รวม	26,768.75	16,569.41	16,569.41	12,608.64	17,156.41	100.0

ตารางที่ 3.56 ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ณ วันสำรวจจำแนกตามแหล่งเงินกู้

แหล่งเงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ*
ธกส.	15	10	4	9	38	11.7
ธนาคารพาณิชย์	1	-	2	2	5	1.5
สหกรณ์ต่าง ๆ	3	3	1	1	8	2.5
พ่อค้า	8	25	20	1	54	16.6
ญาติ	14	10	8	7	39	12.0
เพื่อนบ้าน	25	22	32	23	102	31.3
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	1	6	1	5	13	4.0
อื่น ๆ เช่นองค์กรพัฒนาเอกชน	5	5	2	9	21	6.4

*ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.57 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินในปี 2542

การกู้ยืม	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
กู้	39	31	34	29	133	40.8
ไม่กู้	41	54	46	52	193	59.2
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.58 จำนวนเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2542 จำแนกตามแหล่งเงินกู้ (บาท)

แหล่งเงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ธกส.	7,375.00	2,664.71	312.50	1,345.68	2,915.64	39.4
ธนาคารพาณิชย์	-	-	750.00	-	184.05	2.5
สหกรณ์ต่าง ๆ	562.50	-	162.50	-	177.91	2.4
พ่อค้า	787.50	1,952.94	1,912.50	-	1,171.78	15.8
ญาติ	762.50	75.29	343.75	827.16	496.63	6.7
เพื่อนบ้าน	3,121.25	949.41	1,405.28	1,919.75	1,835.34	24.8
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	62.50	217.65	125.0	345.68	188.65	2.6
อื่น ๆ	506.25	600.00	64.25	511.11	423.44	5.7
รวม	13,177.50	6,460.00	5,075.78	4,949.38	7,393.44	100.0

ตารางที่ 3.59 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ ในปี 2542

แหล่งเงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ*
ธกส.	9	5	2	7	23	7.1
ธนาคารพาณิชย์	-	-	1	-	1	0.3
สหกรณ์ต่าง ๆ	4	-	1	-	5	1.5
พ่อค้า	3	13	6	-	22	6.7
ญาติ	9	3	5	5	22	6.7
เพื่อนบ้าน	16	12	26	12	66	20.2
กองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	1	3	1	5	10	3.1
อื่น ๆ	4	5	2	6	17	5.2

* ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.60 จำนวนครัวเรือนที่มีการกู้เงินจำแนกตามปริมาณเงินทุนในปี 2540

ปริมาณเงินกู้ (บาท)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1 – 5,000	56	65	64	62	247	75.8
5,001 – 10,000	5	9	8	8	30	9.2
10,001 – 25,000	6	6	3	7	22	6.7
25,001 – 50,000	10	3	3	3	19	5.8
50,001 – 75,000	1	-	1	-	2	0.6
มากกว่า 75,000	2	2	1	1	6	1.8
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.61 ปริมาณเงินกู้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เงินกู้ (บาท)

การใช้เงินกู้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ใช้เพื่อการเกษตร	9,531.25	4,870.59	3,023.40	2,030.86	4,993.47	67.5
ใช้นอกการเกษตร	3,646.25	1,589.41	2,052.38	2,918.52	2,538.01	34.3
รวม	13,177.50	6,460.00	5,075.78	4,949.38	7,393.44	100.0

ตารางที่ 3.61.1 จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้ค้างกับแหล่งต่าง ๆ แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (หน่วย : บาท)

แหล่งหนี้	ไม่มีอาชีพ	%	ทำสวนยาง	%	ทำนา	%	ประมง	%	รับจ้างนอกเกษตร	%
ชกส.	2,213.11	23.9%	2,920.28	26.4	2,428.57	17.5	9,355.55	36.9	2,272.72	28.0
ธนาคารพาณิชย์	901.63	9.7%	0.00	0.0	1,632.65	11.8	666.66	2.6	0.00	0.0
สหกรณ์ต่าง ๆ	295.08	3.2%	1,405.79	12.7	612.24	4.1	0.00	0.0	0.00	0.0
พ่อค้า	1,578.68	17.0%	34.78	0.3	0.00	0.0	8,530.00	33.6	977.00	12.1
ญาติ	109.83	1.2%	2,481.15	22.4	3,714.28	26.8	1,816.66	7.2	454.54	5.6
เพื่อนบ้าน	3,508.19	37.9%	4,065.21	36.7	3,006.12	21.7	3,983.33	15.7	3,577.27	44.2
กองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน	311.47	3.3%	94.20	0.9	346.93	2.5	133.33	0.5	90.90	1.1
แหล่งอื่น ๆ	336.06	3.6%	72.46	0.6	2,112.24	15.2	877.77	3.5	727.27	9.0
รวมทุกแหล่ง	9,254.05	100.0%	11,073.87	100.0	13,853.03	100.0	25,363.30	100.0	8,099.70	100

ตารางที่ 3.62 จำนวนครัวเรือนที่มีคนในครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มต่าง ๆ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
กลุ่มลูกค้า ๓กส.	10	10	1	12	33	46.5
กลุ่มลูกค้าธนาคารพาณิชย์	-	-	-	1	1	1.4
กลุ่มลูกค้าสหกรณ์การเกษตร	2	3	-	-	5	7.0
กลุ่มเกษตรกร	1	1	-	-	2	2.8
กลุ่มแม่บ้าน	1	3	-	3	7	9.9
กลุ่มสตรี	-	1	-	-	1	1.4
กลุ่มเยาวชนและသူเกษตร	1	3	-	-	4	5.6
กลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน	7	10	-	1	18	25.4
รวม	22	31	1	17	71	100.0

ตารางที่ 3.63 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามจำนวนหลักสูตรวิชาชีพที่เคยอบรม

จำนวนหลักสูตรที่เคยอบรม	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยอบรม	71	73	71	69	284	87.1
เคยอบรม 1 หลักสูตร	8	11	9	11	39	12.0
เคยอบรม 2 หลักสูตร	1	1	-	1	3	0.9
เคยอบรม 3 หลักสูตร	-	-	-	-	-	-
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.64 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับความช่วยเหลือด้านเงิน

การได้รับเงินช่วยเหลือ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับ	75	75	73	69	292	89.8
เคยได้รับจากหน่วยงานรัฐ	3	9	7	10	29	8.9
เคยได้รับจากหน่วยงานเอกชน	1	-	-	1	2	0.6
หากได้รับไม่ทราบหน่วยงาน	-	1	-	1	2	0.6

ตารางที่ 3.65 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการเคยได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

การได้รับความช่วยเหลือ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับ	75	75	73	69	292	89.8
เคยได้รับ	4	10	7	12	33	10.2
รวม	79	85	80	81	325	100.0

ตารางที่ 3.66 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ

การได้รับคำแนะนำ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับ	73	76	68	65	282	86.7
เคยได้รับ	7	9	11	16	43	13.3
รวม	80	85	79	81	325	100.0

ตารางที่ 3.67 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีบัตรประกันสุขภาพ

การมีบัตรประกันสุขภาพ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มี	56	56	55	51	218	66.9
ไม่มี	24	29	25	30	108	33.1
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.68 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระยะห่างจากบ้านถึงถนนที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล

ระยะห่าง (เมตร)	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่เกิน 10 เมตร	29	23	23	24	99	30.4
11 - 20	6	5	10	8	29	8.9
21 - 30	2	2	4	4	12	3.7
31 - 40	-	-	1	1	2	0.6
41 - 50	6	4	4	7	21	6.4
51 - 100	9	8	18	11	46	14.1
101 - 200	3	3	9	2	17	5.2
201 - 300	5	11	5	9	30	9.2
301 - 400	-	3	1	1	5	1.5
401 - 500	8	6	2	4	20	6.1
501 - 1,000	7	11	3	5	26	8.0
1,001 - 2,000	5	5	-	3	13	4.0
5,000	-	4	-	2	6	1.8
รวม	80	85	80	81	326	100.0

ตารางที่ 3.69 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำดื่มที่ใช้ในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำดื่ม	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
น้ำประปา	3	3	22	14	42	12.9
น้ำฝน	42	42	-	3	87	26.7
บ่อน้ำบาดาล	4	2	6	4	16	4.9
บ่อน้ำตื้น	24	31	47	55	157	48.3
ห้วย หนอง คลอง บึง สระ	3	4	-	2	9	2.8
อื่น ๆ	4	3	4	3	14	4.3
รวม	80	85	79	81	325	100.0

ตารางที่ 3.70 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามแหล่งน้ำใช้ในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
น้ำประปา	11	3	19	11	44	13.5
น้ำฝน	16	4	-	2	22	6.8
บ่อน้ำบาดาล	6	3	7	4	20	6.2
บ่อน้ำตื้น	32	66	53	60	211	64.9
ห้วย หนอง คลอง บึง สระ	11	5	-	2	18	5.5
อ่างเก็บน้ำ ทำนบฝ่าย	1	-	-	-	1	0.3
อื่น ๆ	3	4	-	2	9	2.8
รวม	80	85	79	81	325	100.0

ตารางที่ 3.71 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามการมีไฟฟ้าใช้

การมีไฟฟ้าใช้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มี	67	69	70	69	275	84.9
ไม่มี	13	16	9	11	49	15.1
รวม	80	85	79	80	324	100.0

ตารางที่ 3.72 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้สื่อสารมวลชน

ลักษณะการใช้	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ฟังวิทยุอย่างเดียว	6	5	14	2	27	8.3
ดูโทรทัศน์อย่างเดียว	35	27	16	30	108	33.2
อ่านหนังสือพิมพ์อย่างเดียว	-	1	-	-	1	0.3
ทั้งวิทยุและโทรทัศน์	19	23	18	24	84	25.8
ทั้งวิทยุและหนังสือพิมพ์	-	2	-	1	3	0.9
ทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์	2	1	-	-	3	0.9
ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์	-	2	2	5	9	2.8
ไม่ใช้สื่อสารใด ๆ เลย	18	24	30	18	90	27.7
รวม	80	85	80	80	325	100.0

ตารางที่ 3.73 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพ

ลักษณะการใช้เวลาว่าง	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
พักผ่อน (ไม่ทำอะไร)	29	37	49	32	147	45.9
ดูโทรทัศน์, ฟังวิทยุ	27	12	4	16	59	18.4
อ่านหนังสือ	1	3	7	1	12	3.7
หาอาหารตามธรรมชาติ	14	17	4	18	53	16.6
อื่น ๆ	9	14	16	10	49	15.3
รวม	80	83	80	77	320	100.0

ตารางที่ 3.74 ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการทำเกษตร

ปัญหา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ทรัพยากรธรรมชาติลดลง	8	19	21	0	48	29.6
ดินฟ้าอากาศ	28	22	14	22	86	53
โรคและศัตรูพืช	8	8	16	14	46	14.1
อุปกรณ์การเกษตรขาดแคลน	7	12	7	1	27	16.6
ขาดเงินทุน	5	7	4	1	16	9.8
ราคาผลผลิตเกษตรตกต่ำ	4	8	0	4	16	9.8
ไม่มีที่ดินทำกิน/มีน้อย	5	2	0	1	8	4.9
ดินมีคุณภาพไม่ดี	4	1	0	0	5	3
ผลผลิตเกษตรตกต่ำ	0	1	1	2	5	3
อื่นๆ	11	1	0	1	13	8

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล 2. ร้อยละของครัวเรือนที่ทำเกษตร 162 ครัวเรือน

ตารางที่ 3.75 ปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ไม่ใช่การเกษตร

ปัญหา	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีเงิน มีน้อย ไม่พอใช้	26	32	31	23	112	34.3
ไม่มีงานทำ งานไม่แน่นอน	20	10	5	5	40	12.2
ปัญหาสุขภาพ	13	6	3	12	34	10.4
มีหนี้สิน	7	8	4	5	24	7.3
ถูก	6	4	7	5	22	6.7
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	11	2	4	0	17	5.2
รายได้น้อย	0	6	1	3	10	3
ขาดเงินทุน	2	3	1	1	7	2.1
ปัญหาครอบครัว	1	5	0	1	7	2.1
บ้าน	0	0	3	2	5	1.5
ไม่มีปัญหา	11	14	26	20	71	21.7
อื่นๆ	1	7	4	4	16	4.9

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

2. ร้อยละคิดจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.76 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามจำนวนปีที่มีความรู้สึกว่าจน

จำนวนปี	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
1 – 5	27	26	22	35	110	34.5
6 – 10	22	16	23	19	80	25.1
11 – 15	8	11	7	3	29	9.0
16 – 20	8	6	11	7	32	10.0
21 – 30	3	14	6	11	34	10.6
31 – 40	3	8	3	2	16	5.0
41 – 50	1	1	4	1	7	2.2
มากกว่า 50	2	2	4	3	11	3.5
รวม	74	84	80	81	319	100.0
จำนวนปีเฉลี่ย	12.35	16.11	16.61	12.93	14.55	

ตารางที่ 3.77 สาเหตุของความยากจน

สาเหตุ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่มีงานทำ รายได้น้อย	21	21	24	20	86	26.3
ไม่มีทรัพย์สิน	13	16	16	17	62	19
ลูกมาก	5	10	2	3	20	6.1
เกิดจากลูก	9	13	1	12	35	10.7
ขาดเงินทุน	7	6	7	3	23	7
อายุมาก	2	2	8	11	23	7
ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ	2	6	13	0	21	6.4
สามีตาย หย่าร้าง	4	1	3	12	20	6.1
การศึกษาน้อย	8	4	2	3	17	5.2
สุขภาพ	9	4	9	6	28	8.5
ค่าใช้จ่ายสูง มากกว่ารายได้	4	5	5	9	23	7
ปริมาณ ราคาผลผลิตเกษตรต่ำ	6	9	0	6	21	6.4
มีหนี้สิน	2	1	4	0	7	2.1
ประกอบกิจการแล้วขาดทุน	3	1	1	1	6	1.8
อุปกรณ์ประกอบอาชีพเก่า/เสีย	0	0	5	0	5	1.5
ไม่มีคนช่วยทำงาน	0	0	6	1	7	2.1
ทำการเกษตรล้มเหลว	0	0	0	3	3	0.9
คิดว่าไม่จน	0	0	0	3	3	0.9
ไม่ทราบ	0	0	2	0	2	0.6
อื่นๆ	22	16	2	6	46	14.1

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

2. ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.78 คิดว่าใน 2-3 ปีข้างหน้าจะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้อย่างไร

วิธีการ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ไม่ทราบ	42	55	61	57	215	65.9
ถูกจะช่วยทำงาน	9	8	3	7	27	8.2
ทำงานมากขึ้น ค่อยเนื่อง	7	9	9	7	32	9.8
ได้รับโอกาสและเงินทุน	4	5	1	1	11	3.3
มีปัจจัยในการผลิตเพียงพอ	0	3	2	1	6	1.8
จะทำงานได้เมื่อสุขภาพดีขึ้น	2	1	0	0	3	0.9
ธรรมชาติและโซ่ช่วย	1	1	0	1	3	0.9
เศรษฐกิจ/ราคาสินค้าดีขึ้น	0	2	0	4	6	1.8
หนี้สินหมด	0	1	1	1	3	0.9
อื่นๆ	16	2	1	5	24	7.3

- หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล
2. ร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด

ตารางที่ 3.79 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามความเห็นต่อการฟื้นความยากจน

ความเห็นต่อการฟื้นความยากจน	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ได้	39	58	38	41	176	54.2
ไม่ได้	40	27	42	40	149	45.8
รวม	79	85	80	81	325	100.0

ตารางที่ 3.79.1 สาเหตุที่ทำให้พ้นความยากจนได้

สาเหตุ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
ถูกโตช่วยทำงาน ส่งเงินมาให้	13	20	11	18	62	35.2
มีงานเสริมและทำได้สำเร็จ	3	4	15	7	29	8.8
มีโอกาสและเงินทุน	4	10	3	1	18	5.5
ราคาผลผลิตดีขึ้น	2	10	2	4	18	5.5
ประหยัดและขยัน	2	6	0	2	10	3
หนี้สินหมด	1	3	3	2	9	2.7
มีปัจจัยการผลิตเพียงพอ	1	4	3	3	11	3.3
สุขภาพสมบูรณ์ ดีขึ้น	3	1	2	0	6	1.8
ธรรมชาติและโชคช่วย	2	0	0	1	3	0.9
ผู้อื่นช่วยเหลือ	1	0	0	3	4	1.2
ไม่ระบุเหตุผล/ไม่ทราบ	0	0	2	2	4	1.2
อื่นๆ	10	4	1	2	17	5.2

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

2. ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบว่าพ้นจากความยากจนได้ 176 ครัวเรือน

ตารางที่ 3.79.2 สาเหตุที่ทำให้พ้นจากความยากจนไม่ได้

สาเหตุ	นครศรีฯ	สตูล	ปัตตานี	พัทลุง	รวม	ร้อยละ
มีปัญหาสุขภาพ	12	5	16	18	51	34.2
ไม่มีงาน งานไม่มั่นคง รายได้ต่ำ	7	2	15	4	28	18.7
ไม่มีทรัพย์สินและเงินทุน	3	0	6	10	19	12.7
ภาระเรื่องลูกและคนอื่น	4	4	1	5	14	9.3
ไม่มีลูกหรือคนอื่นช่วยเหลือ	7	1	1	6	15	10
ไม่มีความรู้	2	1	2	5	10	6.7
ปริมาณผลผลิตตกต่ำ	1	3	5	0	9	6
รายจ่ายมากและเพิ่มขึ้น	1	4	2	1	8	5.3
มีหนี้สิน	1	3	1	0	5	3.3
ไม่ระบุ/ไม่ทราบเหตุผล	4	0	2	1	7	4.6
เศรษฐกิจไม่ดี/ราคาผลผลิตตกต่ำ	2	0	0	1	3	2
ไม่มีความหวังหรือทางจะเป็นไปได้	0	0	2	3	5	3.3
อื่นๆ	5	14	1	1	21	14

หมายเหตุ 1. ตอบได้มากกว่า 1 เหตุผล

2. ร้อยละของครัวเรือนที่ตอบว่าไม่พ้นความยากจน 149 ครัว

ตารางที่ 3.80 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและสิ้นสุดการเรียนรู้แล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและเพศ

อาชีพหลัก	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	47	5.6	118	14.2	165	19.8
การเกษตร	161	19.4	103	12.4	264	31.7
ค้าขาย	4	0.5	15	1.8	19	2.3
ประกอบกิจการส่วนตัว	7	0.8	7	0.8	14	1.7
รับจ้างทั่วไป	206	24.8	140	16.8	346	41.6
ลูกจ้างรัฐ	5	0.6	2	0.2	7	0.8
อื่นๆ	8	1.0	9	1.1	17	2.0
รวม	438	52.6	394	47.4	832	100.0

ตารางที่ 3.81 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการเรียนรู้แล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและเพศ

อาชีพหลัก	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	31	13.1	30	33.7	61	18.7
เกษตร	16	6.8	4	4.5	20	6.1
-สวนยาง	28	11.8	21	23.6	49	15.0
-ทำนา	75	31.6	-	-	75	23.0
-ประมง	13	5.5	4	4.5	17	5.2
-อื่น ๆ	2	0.8	4	4.5	6	1.8
ประกอบกิจการส่วนตัว	2	0.8	4	4.5	6	1.8
ค้าขาย	-	-	-	-	-	-
รับจ้าง	-	-	-	-	-	-
-ทั่วไป	20	8.4	2	2.2	22	6.7
-กรีดยาง	33	13.9	16	18.0	49	15.0
-ประมง	14	5.9	1	1.1	15	4.6
อื่น ๆ	3	1.3	3	3.4	6	1.8
รวม	237	100.0	89	100.0	326	100.0

ตารางที่ 3.82 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานและสิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ

ระดับการศึกษา	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	43	9.8	68	17.3	111	13.3
ประถมศึกษา	337	76.9	278	70.6	615	73.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	31	7.1	23	5.8	54	6.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	15	3.4	14	3.6	29	3.5
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	11	2.5	8	2.0	19	2.3
ปริญญาตรีสายสังคมศาสตร์	-	-	2	0.5	2	0.2
ปริญญาตรีสายวิทยาศาสตร์	1	0.2	1	0.3	2	0.2
รวม	438	100.0	394	100.0	832	100.00

ตารางที่ 3.83 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามระดับการศึกษาและเพศ

ระดับการศึกษา	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	54	22.8	40	44.9	94	28.8
ประถมศึกษา	173	73.0	48	53.9	221	67.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	3	1.3	1	1.2	4	1.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	2.1	-	-	5	1.5
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	2	0.8	-	-	2	0.6
รวม	237	100.0	89	100.0	326	100.0

ตารางที่ 3.84 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ

ประเภทของงาน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	126	46.8	93	50.0	219	48.1
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	36	13.4	5	2.7	41	9.0
รับเหมาก่อสร้าง	6	2.2	2	1.1	8	1.8
รับจ้างงานแม่บ้าน	2	0.7	2	1.1	4	0.9
ถูกจ้างร้านอาหาร	2	0.7	7	3.8	9	2.0
ถูกจ้างในโรงงาน	13	4.8	26	14.0	39	8.6
อาชีพให้บริการ	-	-	-	-	-	-
ถูกจ้างในร้านค้า	12	4.5	15	8.1	27	5.9
พนักงานบริษัท	4	1.5	2	1.1	6	1.3
ขับรถรับจ้าง	3	1.1	-	-	3	0.7
รับจ้างประมง	43	16.0	9	4.8	52	11.4
รับจ้างอื่น ๆ	22	8.2	25	13.4	47	10.3
รวม	269	100.0	186	100.0	455	100.0

ตารางที่ 3.85 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วมีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามประเภทของงานรับจ้างที่ทำและเพศ

ประเภทของงาน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างเกี่ยวกับการเกษตร	57	51.8	27	75.0	84	57.5
รับจ้างเกี่ยวกับงานก่อสร้าง	16	14.5	-	-	16	11.0
รับเหมาก่อสร้าง	4	3.6	-	-	4	2.7
รับจ้างงานแม่บ้าน	-	-	-	-	-	-
ถูกจ้างในโรงงาน	1	0.9	-	-	1	0.7
อาชีพให้บริการ	-	-	-	-	-	-
ถูกจ้างในร้านค้า	3	2.7	-	-	3	2.0
พนักงานบริษัท	-	-	-	-	-	-
รับจ้างประมง	15	13.6	1	2.8	16	10.9
รับจ้างอื่น ๆ	14	12.7	8	22.2	22	15.0
รวม	110	100.0	36	100.0	146	100.0

ตารางที่ 3.86 จำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วมีการทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในจังหวัดนี้	103	93.6	35	97.2	138	94.5
จังหวัดอื่นในภาคใต้	6	5.5	1	2.8	7	4.8
กรุงเทพฯ	-	-	-	-	-	-
ภาคเหนือ	-	-	-	-	-	-
ภาคกลาง	-	-	-	-	-	-
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	1	0.9	-	-	1	0.7
รวม	110	100.0	36	100.0	146	100.0

ตารางที่ 3.87 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้วที่ทำงานรับจ้าง จำแนกตามสถานที่ทำงานและเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในจังหวัดนี้	226	83.4	150	80.6	376	82.3
จังหวัดอื่นในภาคใต้	26	9.6	26	14.0	52	11.4
กรุงเทพฯ	5	1.8	4	2.2	9	2.0
ภาคเหนือ	-	-	-	-	-	-
ภาคกลาง	2	0.7	1	0.5	3	0.7
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	12	4.4	5	2.7	17	3.7
รวม	271	100.0	186	100.0	457	100.0

ตารางที่ 3.88 จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและอายุ

อาชีพหลัก	15 - 29		30 - 39		40 - 49		50 - 59		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	91	23.6	30	15.9	22	15.0	22	19.8	165	19.8
การเกษตร	76	19.7	75	39.7	64	43.5	49	44.1	264	31.7
ค้าขาย	8	2.1	4	2.1	4	2.7	3	2.7	19	2.3
ประกอบกิจการส่วนตัว	5	1.3	5	2.6	2	1.4	2	1.8	14	1.7
รับจ้าง	194	50.4	70	37.0	49	33.3	33	29.7	346	41.6
ลูกจ้างรัฐ	4	1.0	2	1.1	1	0.7	-	-	7	0.8
อื่น ๆ	7	1.8	3	1.6	5	3.4	2	1.8	17	2.0
รวม	385	100.0	189	100.0	147	100.0	111	100.0	832	100.0

ตารางที่ 3.89 จำนวนหัวหน้ครัวเรือนที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว จำแนกตามอาชีพหลักและอายุ

อาชีพหลัก	น้อยกว่า 30		30-39		40-49		50-59		60 ขึ้นไป		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	1	6.7	1	1.8	4	5.6	10	14.3	45	39.5	61	18.7
การเกษตร	7	46.7	36	65.5	38	52.8	35	50.0	45	39.5	161	49.4
ค้าขาย	-	-	-	-	2	2.8	1	1.4	3	2.6	6	1.8
ประกอบกิจการส่วนตัว	-	-	1	1.8	-	-	1	1.4	4	3.5	6	1.8
รับจ้างทั่วไป	7	46.7	16	29.1	26	36.1	21	30.0	16	14.0	86	26.4
อื่นๆ	-	-	1	1.8	2	2.8	2	2.9	1	0.9	6	1.8
รวม	15	100.0	55	100.0	72	100.0	70	100.0	114	100.0	326	100.0

ตารางที่ 3.90 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้าน จำแนกตามแหล่งที่ไปอยู่และเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในจังหวัดนี้	9	21.4	10	25.0	19	23.2
จังหวัดอื่นในภาคใต้	16	38.1	16	40.0	32	39.0
กรุงเทพฯ	11	26.2	10	25.0	21	25.6
ภาคเหนือ	1	2.4	-	-	1	1.2
ภาคกลาง	1	2.4	1	2.5	2	2.4
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-
ต่างประเทศ	4	9.5	3	7.5	7	8.5
รวม	42	100.0	40	100.0	82	100.0

ตารางที่ 3.91 จำนวนประชากรที่เคลื่อนย้ายออกนอกหมู่บ้าน จำแนกตามอาชีพที่ไปทำและเพศ

สถานที่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	7	16.7	8	20.0	15	18.3
กำลังเรียน	1	2.4	7	17.5	8	9.8
การเกษตร	1	2.4	2	5.0	3	3.7
ค้าขาย	3	7.1	4	10.0	7	8.5
รับจ้าง	25	59.5	17	42.5	42	51.2
รับราชการ	-	-	1	2.5	1	1.2
อื่น ๆ	5	11.9	1	2.5	6	7.3
รวม	42	100.0	40	100.0	82	100.0

รูปที่ 12 คณะผู้วิจัยและนักศึกษา ออกงานสนาม จ.พัทลุง

รูปที่ 13 ลงเรือเก็บข้อมูล อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 14 สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน อ.ปากพอง จ.นครศรีธรรมราช

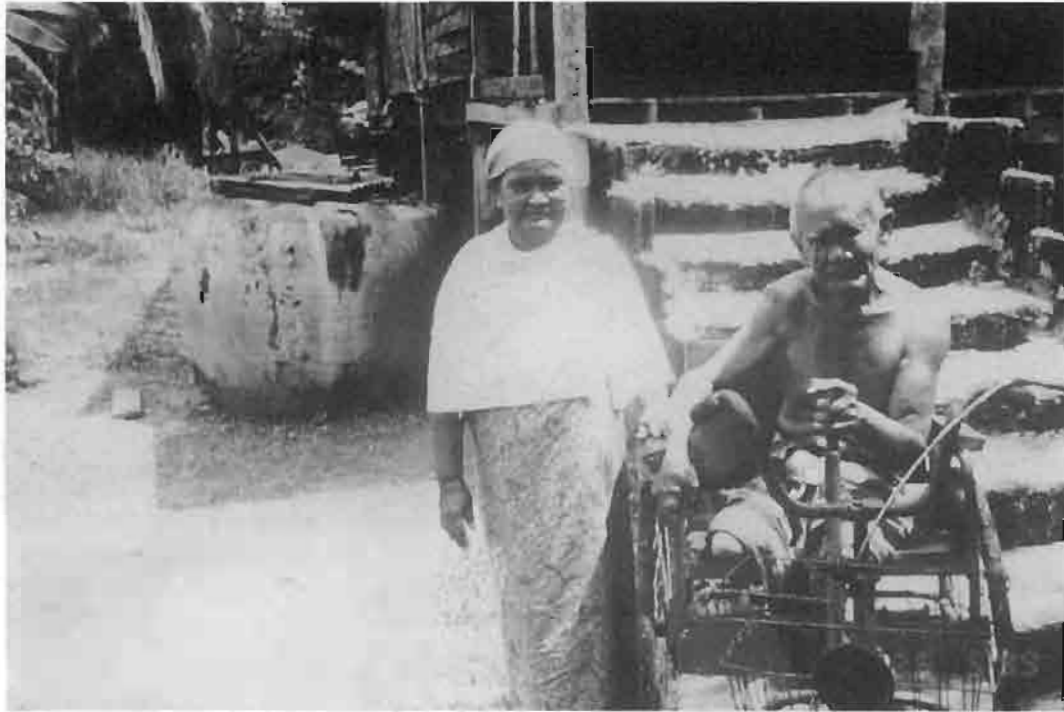
รูปที่ 15 สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน อ.ป่าบอน จ.พัทลุง

รูปที่ 16 สัมภาษณ์กรณีศึกษา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 17 สัมภาษณ์กรณีศึกษา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

รูปที่ 18 หัวหน้าครัวเรือนยากจน พิการ อ.ควนกาหลง จ.สตูล

รูปที่ 19 เด็ก ๆ ชาวไทยมุสลิมในหมู่บ้านจังหวัดปัตตานี ให้ความสนใจกับการสัมภาษณ์

รูปที่ 20 ครัวเรือนยากจนตัวอย่าง จ.ปัตตานี

รูปที่ 21 เฟิงจอดเรือประมงขนาดเล็ก ต.แหลมโพธิ์ จ.ปัตตานี

รูปที่ 22 หมู่บ้านกรณีศึกษาจังหวัดสตูล หัวหน้าครัวเรือนอายุ 30 ปี

รูปที่ 23 บ้านครัวเรือนยากจนไม่ขึ้นเตี้ยติดพื้นซีเมนต์หลังคากระเบื้อง จ.พัทลุง

รูปที่ 24 ครัวเรือนยากจนตัวอย่างและคณะผู้สัมภาษณ์ จ.สตูล

รูปที่ 25 บ้านในหมู่บ้านประมงและทำนา ต.แหลมสน อ.ละงู จ.สตูล

บทที่ 4

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชนยากจนดักดานห่าอาชีพรื้อและครัวเรือนประมงยากจน

4.1 ห่าอาชีพ

เนื่องจากในภาคใต้มีลักษณะภูมิประเทศและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทำให้มีความหลากหลายในการทำมาหากินเลี้ยงชีพ ในหมู่บ้านหนึ่งอาจจะมีประชาชนที่ประกอบหลายอาชีพอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันเช่นผู้ที่อาศัยอยู่ริมน้ำหรือชายฝั่งทะเลจะประกอบอาชีพประมง ถัดเข้ามากลางพื้นที่หมู่บ้านอาจจะประกอบอาชีพทำนา และเลยไปถึงริมเขาอาจจะทำอาชีพขุดหาแร่หรือปลูกสวนผลไม้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติที่ในพื้นที่หนึ่งๆในภาคใต้จะมีการประกอบอาชีพหลายอย่างอยู่ร่วมกัน แม้แต่ในหมู่บ้านประมงก็จะมีผู้ที่ทำอาชีพอื่นเช่นทำนา ทำสวนรวมอยู่ด้วย ลักษณะเช่นนี้ดังที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภากล่าวไว้ในเศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกในอดีต 2540 ว่าก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนผลิตผล การช่วยเหลือเกื้อกูล การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างกลุ่มอาชีพต่างๆ

ในการวิจัยเรื่องชนยากจนดักดานในภาคใต้ เพื่อให้ทราบถึงซึ่งถึงลักษณะความยากจนของแต่ละกลุ่มอาชีพ และหลีกเลี่ยงภาพรวมที่อาจจะทำให้เจาะไม่ลึกถึงปัญหาหรือภาพลึกที่แท้จริง ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของ 326 ตัวอย่าง มาวิเคราะห์โดยแยกเป็นกลุ่มอาชีพ โดยยึดอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนเป็นหลัก เพื่อดูสภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละกลุ่มอาชีพ อันได้แก่ อาชีพทำสวนยาง อาชีพทำนา อาชีพประมง อาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตร และกลุ่มไม่มีอาชีพ เพื่อจะได้ทราบถึงความแตกต่างและเข้าใจปัญหาสภาพความยากจนของแต่ละกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่นโยบายการแก้ไข ปัญหาความยากจนของแต่ละกลุ่มอาชีพได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้

ในการแบ่งกลุ่มห่าอาชีพนี้นี้ จำนวนตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์จะมี 291 ตัวอย่างเนื่องจากมีหัวหน้าครัวเรือนบางคนที่มีอาชีพแตกต่างไปจากห่ากลุ่มนี้อยู่ 35 คนจาก 326 คน ซึ่งมีอาชีพเช่นค้าขาย หรือเป็นเจ้าของกิจการส่วนตัว อื่นๆ ที่ไม่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มห่าอาชีพนี้นี้ได้

4.1.1 โครงสร้างครอบครัวและประชากร

จากข้อมูลของกลุ่มอาชีพพบว่า จำนวนคนเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มมีมากกว่า 5 คนขึ้นไปในแต่ละครอบครัว ซึ่งคิดเป็นจำนวนเฉลี่ย 5.15 คนต่อหนึ่งครอบครัว เมื่อดูรายละเอียดจำนวนในครอบครัวจะพบว่า ครอบครัวกลุ่มประมงจะมีสมาชิกเกิน 5 คนขึ้นไปต่อหนึ่งครอบครัวมากที่สุดกว่าอาชีพอื่นๆ เมื่อแยกดูจำนวนผู้หญิงและผู้ชายแล้วจะพบว่าอัตราส่วนระหว่างเพศจะเกือบเท่ากันโดยผู้ชายจะมีจำนวนมากกว่าเล็กน้อยคือ 2.71:2.43 คนต่อครอบครัว (ตารางที่ 4.1)

เมื่อพิจารณาอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนทั้งห่ากลุ่มจะพบว่ากลุ่มไม่มีอาชีพมีหัวหน้าครัวเรือนมีอายุในวัย 60 ปีขึ้นไปมากที่สุด (ตารางที่ 4.2) ซึ่งอาจจะเป็นได้ว่าเมื่ออายุมากขึ้น ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ จึงทำให้กลายเป็นผู้ไม่มีอาชีพ แยกดูตามเพศจะพบว่าหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่มไม่มีอาชีพเป็นสัดส่วนหญิงและชายเท่ากัน (ตารางที่ 4.3) ในขณะที่อาชีพอื่นๆ โดยเฉพาะประมงจะมีเพศชาย

จะเป็นหัวหน้าครัวเรือนเกือบทั้งหมด กลุ่มทำนาจะมีเพศหญิงและชายเป็นหัวหน้าครัวเรือนในสัดส่วน 60:40 และสวนยางจะมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงสองในสามของกลุ่ม จากระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนจะเห็นว่ากลุ่มไม่มีอาชีพมีหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการศึกษาจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่นๆ อย่างไรก็ตาม หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 68.7 มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 4.4) เกี่ยวกับสถานภาพสมรสจะพบว่าหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 70.4 แต่งงานในขณะที่ร้อยละ 23.4 เป็นหม้าย และในจำนวนที่เป็นหม้ายนี้ หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพเป็นหม้ายมากที่สุด (ตารางที่ 4.5)

4.1.2 จำนวนบุตรและการคุมกำเนิด

ในจำนวนบุตรทั้งหมดเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังมีชีวิตอยู่ พบว่ากลุ่มไม่มีอาชีพมีจำนวนบุตรเฉลี่ยมากที่สุดคือ 5.39 คนต่อหนึ่งครัวเรือน ในขณะที่ประมงมี 3.83 คนพอๆกับกลุ่มอาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตรที่มีบุตรเฉลี่ยจำนวน 3.9 คน ซึ่งสอดคล้องกับประวัติการใช้วิธีการคุมกำเนิดของหัวหน้าครัวเรือนที่แสดงว่าร้อยละ 63.2 ของทั้งห้าอาชีพไม่เคยใช้การคุมกำเนิด และในจำนวนนี้หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีอาชีพไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดเป็นจำนวนมากที่สุดของทุกอาชีพ (ตารางที่ 4.6) ในขณะเดียวกันกลุ่มที่ไม่มีอาชีพจะมีจำนวนบุตรตายเฉลี่ยเป็นจำนวนมากที่สุดคือ 0.77 คน และกลุ่มทำนามีจำนวนบุตรที่ตายเฉลี่ยน้อยที่สุด 0.34 คนต่อหนึ่งครอบครัว จำนวนบุตรที่ตายไปส่วนใหญ่ร้อยละ 19.9 จะเท่ากับหนึ่งคน กลุ่มไม่มีอาชีพมาอันดับหนึ่งเช่นเดียวกันกับจำนวนบุตรที่ตายก่อนคลอด(แท้ง)คือ 0.29 คน และกลุ่มอาชีพรับจ้างมีการแท้งบุตรเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 0.04 คน (ตารางที่ 4.7) จำนวนบุตรที่แท้งไปส่วนใหญ่จะเท่ากับหนึ่งคน

4.1.3 การพิการและเจ็บป่วยเรื้อรัง

กลุ่มอาชีพรับจ้างมีจำนวนคนพิการมากที่สุดใครัวเรือน (0.27) และกลุ่มไม่มีอาชีพมาเป็นอันดับสอง (0.16) แต่ส่วนใหญ่จะมีคนพิการเป็นจำนวนหนึ่งคนในครอบครัว ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10 ของ 291 ครัวเรือน แต่ ในทุกกลุ่มอาชีพจะมีผู้เจ็บป่วยเรื้อรังคิดเป็นร้อยละ 36.4ของครัวเรือนทั้งหมด 291 ครอบครัว ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่จะมีกลุ่มอาชีพละหนึ่งคน มี กลุ่มไม่มีอาชีพอาชีพที่มีผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 2 คนมากกว่าอาชีพอื่น (ตารางที่ 4.8)

4.1.4 การมีส้วม

ในจำนวนกลุ่มที่ไม่มีส้วม อาชีพประมงไม่มีส้วมมากที่สุด คือร้อยละ 45.5 และกลุ่มไม่มีอาชีพรองลงมาคือร้อยละ 38.3 (ตารางที่ 4.9)

4.1.5 บัตรประกันสุขภาพ

ทั้งห้าอาชีพมีบัตรประกันสุขภาพร้อยละ 65.6 กลุ่มไม่มีอาชีพเป็นกลุ่มที่ไม่มีบัตรประกันสุขภาพมากที่สุด คือร้อยละ 39 อาจจะเป็นเพราะการไม่มีอาชีพทำให้เกิดการละเลยและขาดข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของการมีบัตรประกันสุขภาพไปด้วย (ตารางที่ 4.10)

4.1.6 ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย

ลักษณะของบ้านที่อยู่อาศัยในทุกกลุ่มอาชีพจะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูงพื้นดินมากที่สุดคือ ร้อยละ 62.5 ที่รองลงมาคือบ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น (พื้นดิน) (ตารางที่ 4.11) พื้นที่ดินบริเวณบ้านเฉลี่ยของกลุ่มอาชีพทำนาจะมีมากที่สุดคือ 413 ตารางวา และกลุ่มรับจ้างน้อยที่สุดคือ 221 ตารางวาส่วนใหญ่ทุกกลุ่มคือร้อยละ 75.8 เป็นเจ้าของบ้านที่ตัวเองอาศัยอยู่ กลุ่มอาชีพประมงอาศัยผู้อื่นอยู่โดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่ามากที่สุด คือร้อยละ 22.5 ของกลุ่ม (ตารางที่ 4.12)

4.1.7 การถือครองที่ดิน

ในเรื่องการมีที่ดินในครอบครอง จะพบว่า ทุกอาชีพมีที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 2.52 ไร่ ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาชีพเกษตรกรรม อาชีพทำสวนยางจะมีที่ดินจำนวนมากที่สุดคือ 4.68 ไร่ อาชีพประมงจะมีที่ดินน้อยที่สุดคือ 0.72 ไร่ อาชีพทำนามีที่ดินเฉลี่ยเพียง 3.82 ไร่ (ตารางที่ 4.13) จะเป็นได้ว่าเมื่อแยกเป็นไร่ตามกลุ่มอาชีพแล้ว (ตารางที่ 4.14) ผู้ที่มีที่ดินเกิน 5 ไร่ขึ้นไปมีจำนวนเพียง 20 รายใน 291 ราย ที่มีเกิน 10 ไร่คือ 11-20 ไร่มีเพียง 10 ราย และมีเพียง 3 รายที่มีที่ดินเกิน 30 ไร่ ขึ้นไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มอาชีพทำสวนยางและทำนาซึ่งจำเป็นต้องมีที่ดินจำนวนพอสมควรในการเพิ่มผลผลิตทางเกษตรก็นับว่ามีที่ดินเฉลี่ยเพียง 1-5 ไร่เป็นส่วนใหญ่ เป็นสาเหตุหนึ่งที่อธิบายได้ดีถึงฐานะความยากจน เพราะขาดแคลนทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญทางด้านทรัพย์สินในการประกอบอาชีพ และในสองกลุ่มนี้ก็มี หัวหน้าครัวเรือนจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองในการประกอบอาชีพทำสวนยางและทำนา คิดเป็นร้อยละ 46 และ 37 ของกลุ่มตามลำดับ

4.1.8 รายได้และแหล่งที่มาของรายได้

พิจารณาจากตารางรายได้ของกลุ่มอาชีพ (ตารางที่ 4.15) จะพบว่ากลุ่มประมงมีรายได้ร้อยละ 74.6 จากการประกอบอาชีพประมงคือได้รายได้นอกเหนือจากการทำประมงน้อยมาก ดังนั้นรายได้หลักของกลุ่มนี้คือจากการทำประมงเกือบอย่างเดียวในบางครอบครัว ซึ่งหมายความว่าช่วงที่ไม่สามารถทำการประมงได้ติดตามปกติซึ่งจะมีระยะเวลาอยู่สองเดือนในหนึ่งปีเป็นช่วงที่บางครอบครัวชาวประมงประสบกับความยากลำบากในการหาเลี้ยงชีพ และอาชีพประมงทำให้การทำอาชีพรองเพื่อหารายได้เสริมทำได้ยากเนื่องจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศและลักษณะของการประกอบอาชีพประมงต้องเตรียมพร้อมเกือบตลอดเวลา อีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะในสมัยก่อนเมื่อทรัพยากรทางทะเล

ยังอุดมสมบูรณ์ การประกอบอาชีพประมงเพียงอย่างเดียวก็เพียงพอหาเลี้ยงชีพได้โดยไม่ต้องอาศัยอาชีพรอง ในขณะเดียวกัน ผู้ที่พึ่งพารายได้นอกภาคการเกษตรถึงร้อยละ 59.4 คือกลุ่มอาชีพชาวนาซึ่งเป็นรายได้จากการรับจ้างถึงร้อยละ 46 ในร้อยละ 59 ของรายได้นอกภาคการเกษตร แม้แต่ในรายได้จากการเกษตรของชาวนาซึ่งมีเพียงร้อยละ 32.4 รายได้ส่วนใหญ่คือร้อยละ 26.6 ก็มาจากการรับจ้างกรีดยางมากกว่าการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลัก เมื่อผู้วิจัยเข้าไปยังหมู่บ้านชาวนาจะพบสภาพของการล่มสลายของกลุ่มชาวนาที่มีรายได้น้อยมีผู้ย้ายถิ่นออกจากหมู่บ้านไปทำงานนอกหมู่บ้านเป็นจำนวนมากและถือเป็นเรื่องปกติ สภาพหมู่บ้านชาวนามักจะเป็นหมู่บ้านเล็กๆอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน มีผู้สูงอายุอยู่เป็นส่วนใหญ่ การปลูกข้าวจะเป็นลักษณะปลูกไว้กินเมื่อเหลือจึงนำมาขาย จะเห็นว่ารายได้ที่ไม่เป็นตัวแทนของกลุ่มทำนาสูงที่สุดเนื่องจากคือผลผลิตข้าวที่ปลูก การย้ายถิ่นจากครอบครัวชาวนาเพื่อไปทำงานในเมืองเป็นวิธีการแก้ปัญหาความยากจนอย่างหนึ่ง (ดูตารางที่ 4.16)

สำหรับกลุ่มผู้ทำสวนยางมีรายได้ในภาพรวมต่ำกว่ากลุ่มชาวนา และกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มิได้เป็นเจ้าของสวนยางที่มีที่ดินมากพอจนได้ปริมาณผลผลิตมาก จะเห็นว่ารายได้ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างไม่ว่าจะเป็นการรับจ้างกรีดยางถึงร้อยละ 50 สำหรับภาคเกษตร และร้อยละ 19 จากภาคนอกภาคการเกษตร สรุปแล้วจะเป็นว่ากลุ่มอาชีพสวนยางซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2542 มากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากราคายางตกต่ำ กลุ่มนี้จากข้อมูลจะเห็นว่ามีรายได้จากการรับจ้างมากกว่าการทำสวนยางโดยตรง และทำให้จำนวนรายได้ที่เป็นเงินสดของกลุ่มทำสวนยางมีจำนวนต่ำกว่ากลุ่มชาวนา(49,890.64 บาท กับ 51,696.27บาท) และกลุ่มที่ไม่มีอาชีพ (50,286.11 บาท)

ในจำนวนห้าอาชีพนี้ กลุ่มที่มีรายได้มากที่สุดคือกลุ่มรับจ้างนอกภาคการเกษตร ซึ่งมีรายได้ที่เป็นเงินสดรวม 58,673.59 บาทต่อปี เป็นผู้ที่ยากจนน้อยกว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกรคือนา ประมงและยาง เป็นการยืนยันความยากจนตกดานของกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72) ของกลุ่มคนยากจนตกดานห้าอาชีพนี้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง

นอกจากนี้เมื่อดูรายได้รวมของกลุ่มห้าอาชีพ แยกเป็นอัตราส่วนกับความต้องการขั้นพื้นฐานของครัวเรือนของแต่ละอาชีพต่อเดือนแล้ว (ตารางที่ 4.17) (รายละเอียดในการคำนวณส่วนนี้อยู่ในภาคผนวก) จะพบว่าเมื่อเปรียบเทียบรายได้ของกลุ่มกับความต้องการพื้นฐานของแต่ละครอบครัวของกลุ่มแล้ว กลุ่มประมงมีอัตราต่ำสุดในห้ากลุ่ม คือ 99.98และกลุ่มรับจ้างนอกภาคการเกษตรมีอัตราสูงที่สุดในห้ากลุ่มคือ 118.85 กลุ่มประมงจึงจัดว่าเป็นกลุ่มที่ยากจนที่สุดในห้าอาชีพนี้ ตามด้วยกลุ่มสวนยาง (100.77) และกลุ่มทำนา (101.58) สำหรับกลุ่มไม่มีอาชีพ ปรากฏว่ามีอัตราส่วนเท่ากับ 105.62 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มสวนยางและทำนา เนื่องจากความต้องการพื้นฐานของครอบครัวต่อเดือนต่ำสุดในกลุ่มอาชีพทั้งหมด (3,967.41 บาท)

4.1.9 รายจ่ายและประเภทของรายจ่าย

จากข้อมูลรายจ่าย (ตารางที่ 4.18) ของครอบครัวกลุ่มห้าอาชีพ จะพบว่ากลุ่มที่ทำประมงจะมีค่าใช้จ่ายในด้านการเกษตรสูงสุดกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องเครื่องจักร เครื่องมือ และค่าจ้างออกเรือประมง ซึ่งรวมไปถึงค่าซื้อเรือประมงด้วย แต่ทุกกลุ่มจะใช้ค่าใช้จ่ายซื้ออาหารในการบริโภคมากที่สุด ในจำนวนค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่าซื้อข้าวสาร จะต่ำสุดในกลุ่มชาวนาและสูงสุดในกลุ่มอาชีพรับจ้าง

4.1.10 รายได้สุทธิ

ในกลุ่มอาชีพนี้มีครัวเรือนที่มีรายได้ติดลบอยู่ร้อยละ 46 และร้อยละ 36 มีรายได้สุทธิตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทขึ้นไปจนถึงมากกว่าห้าหมื่นบาท อย่างไรก็ตาม เมื่อดูในตารางที่ 4.19 ซึ่งแสดงถึงจำนวนของรายได้สุทธิตามกลุ่มห้าอาชีพ จะพบว่ากลุ่มประมงมีรายได้สุทธิติดลบในภาพรวมเฉลี่ยเป็นเงิน 5,482.63 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มทำนามีรายได้สุทธิเฉลี่ยสูงสุดต่อปีคือ 20,228.39 บาท เพราะดูจากภาพรวมรายจ่ายของกลุ่มทำนมน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ เท่ากับกลุ่มไม่มีอาชีพ (36,062.98 บาทต่อปี) กลุ่มรับจ้างนอกภาคเกษตรนั้นแม้จะมีรายได้สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่รายจ่ายก็สูงตามไปด้วยทำให้มีรายได้น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ ยกเว้นกลุ่มประมง

4.1.11 หนี้สิน

การที่กลุ่มคนยากจนเหล่านี้มีรายได้สุทธิน้อยส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการมีภาระหนี้สินที่มีอยู่ทั่วไปในกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย (ตารางที่ 4.20, 4.21, 4.22) แสดงถึงแบบแผนการเป็นหนี้สินของคนยากจน กลุ่มต่างๆ จะเห็นว่าคนยากจนในกลุ่มอาชีพสวนยาง รับจ้าง และกลุ่มไม่มีอาชีพ เป็นหนี้เพื่อนบ้านมากที่สุด รองลงมาคือญาติพี่น้องและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กลุ่มประมงเป็นหนี้พ่อค้า (คือเจ้าแก้ว) มากเกือบเท่ากับหนี้ธนาคารและเป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับจำนวนเงินที่กลุ่มอื่นๆ เป็นหนี้ เนื่องจากการลงทุนค่าเครื่องมือของชาวประมงมีมากกว่ากลุ่มอื่นๆ จากตัวเลขเหล่านี้จะเห็นว่ากลุ่มคนยากจนกู้ยืมเงินจากแหล่งที่ไม่เป็นทางการอันได้แก่ เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง และพ่อค้ามากกว่า หรือพอๆ กับการกู้ยืมเงินจากแหล่งที่เป็นทางการ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์ออมทรัพย์ อีกประการหนึ่ง จะเห็นได้ว่า การกู้ยืมเงินจากแหล่งที่เป็นธนาคาร มีกฎเกณฑ์เรื่องการค้ำประกันซึ่งอาจจะเป็นการยากลำบากกับกลุ่มคนจนที่มีทรัพย์สินในการค้ำประกันน้อยและการมีรายได้ที่ไม่สม่ำเสมอทำให้การกู้ยืมจากสถาบันทำได้ยากกว่า ในขณะที่เพื่อนบ้าน และพ่อค้าเป็นแหล่งเงินกู้ ที่สะดวกรวดเร็ว และอาศัยสายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหมู่บ้านชุมชนเดียวกันโดยไม่ต้องมีหลักค้ำประกัน แม้ว่าในบางกรณี คนยากจนเหล่านี้จะต้องจ่ายดอกเบี้ยที่สูงกว่า แต่การผ่อนปรนและการยืดหยุ่นของหนี้สินเป็นสิ่งจำเป็นในการอยู่รอดของคนเหล่านี้

4.1.12 การเข้าร่วมกลุ่มในสังคม

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆในสังคมเช่นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน พบว่าทั้งห้าอาชีพเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในสังคมเหล่านี้มีน้อยมาก มีเพียง 18 รายใน 291 รายที่เป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน(ร้อยละ 6) และเพียง 29 ราย (ร้อยละ 10) เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในกลุ่มห้าอาชีพนี้มีคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆเพียงร้อยละ 30.2 และกลุ่มที่เป็นสมาชิกมากกว่ากลุ่มอื่นคือ กลุ่มสวนยางและประมง แสดงให้เห็นว่าการเข้ากลุ่มมีส่วนร่วมในสังคมอันจะนำไปสู่พลังและความสามารถในการมีกิจกรรมต่างๆในเชิงสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มคนยากจนห้าอาชีพมีน้อย (ตารางที่ 4.23)

4.1.13 การได้รับความช่วยเหลือ

ครัวเรือนทั้งห้าอาชีพได้รับความช่วยเหลือน้อยทั้งในเรื่องคำแนะนำประกอบอาชีพ วัสดุอุปกรณ์ และเงิน ส่วนใหญ่เป็นความช่วยเหลือจากรัฐมากกว่าเอกชน (ร้อยละ 87) ในกลุ่มที่ได้รับความช่วยเหลือ กลุ่มสวนยางและชาวนาได้รับมากที่สุด โดยเฉพาะในรูปของการฝึกอบรม ให้คำแนะนำและการได้รับแจกเมล็ดพันธุ์จากรัฐบาล (ตารางที่ 4.24)

4.1.14 แหล่งน้ำกินน้ำใช้

การมีแหล่งน้ำในการอุปโภคและบริโภคของกลุ่มห้าอาชีพมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือมีน้ำประปาใช้เพียงร้อยละ 13.1 แหล่งน้ำดื่มประจำในฤดูแล้งคือบ่อน้ำตื้นและน้ำฝนที่เก็บกักไว้ โดยทั่วไปคนยากจนอาศัยน้ำกินน้ำใช้จากบ่อน้ำตื้นเป็นส่วนใหญ่ในชนบท แม้ในหมู่บ้านที่มีการประปาเข้าถึง ทั้งนี้เนื่องจากคุณภาพของน้ำประปาที่บางแห่งยังไม่ได้มาตรฐาน และความเคยชินจากการใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นที่ขุดไว้แล้ว (ข้อมูลจากผู้ใหญ่บ้าน) (ตารางที่ 4.25,4.26)

4.1.15 การใช้เวลาว่าง

สำหรับการใช้เวลาว่างของคนยากจนทั้งห้าอาชีพเกือบครึ่ง (ร้อยละ 46.3) ใช้เวลาว่างในการพักผ่อนรองลงมาคือฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ (ร้อยละ 17.5) มีจำนวนไม่น้อย (ร้อยละ 16.8) ที่ใช้เวลาว่างหาอาหารตามธรรมชาติ และทำกิจกรรมอื่นๆเช่นถางหญ้ามีเพียง 11 ราย (ร้อยละ 3.9) ที่ใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือ (ตารางที่ 4.27)

จะเห็นได้ว่าในห้ากลุ่มอาชีพของคนยากจนคัดค้านี้ กลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่น่าวิตกคือกลุ่มไม่มีอาชีพและกลุ่มที่ทำการประมง เมื่อพิจารณาในด้านคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัย ความจำเป็นพื้นฐานการมีส่วนร่วมในสังคม และระดับรายได้ กลุ่มทั้งสองกลุ่มนี้ควรได้รับการพิจารณาช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน จากรัฐบาล จากองค์กรชุมชน ภายในชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งรวมไปถึงองค์กรอิสระ(NGO) ทั้งหลาย เพื่อให้พ้นสภาพการเป็นคนชายขอบ(MARGINAL MAN) ในหมู่บ้าน ในสังคมโดยรวม สำหรับกลุ่มประมงซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มประชากรที่ยากจนที่สุดในประเทศ ได้แยกนำมา

กล่าวถึงในตอนต่อไป เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ชาวประมงประมงอยู่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่เชื่อกันกลุ่มอาชีพชาวนาและกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพสวนยางก็ไม่ควรจะถูกมองข้ามไป เนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว กลุ่มสองกลุ่มนี้มีสภาพเศรษฐกิจสังคมดีกว่ากลุ่มประมงและกลุ่มไม่มีอาชีพเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งสองกลุ่มนี้ยังต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป เช่นกันโดยเฉพาะในกรณีที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ราคาผลผลิตตกต่ำ การร่อยหรอลงของทรัพยากร และปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ จำเป็นที่จะต้องสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ให้กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้สามารถมีชีวิตรอดอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยการเพิ่มพูนรายได้และสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ควรมีมาตรการช่วยปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรให้คงอยู่ เพื่อที่เกษตรกรจะสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ต่อไป และมีฐานะดีขึ้น พ้นจากสภาพความยากจน

ตารางสรุปข้อมูล 5 อาชีพ

ตารางที่ 4.1 จำนวนคนเฉลี่ยทั้งหมดในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนคน	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด
จำนวนคนเฉลี่ย	5.01	5.17	5.28	5.14	5.22	5.15
รวม	61	69	49	90	22	291

ตารางที่ 4.2 อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

อายุ(ปี)	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
15-59	16	52	30	76	19	193	66.3
60 ขึ้นไป	45	17	19	14	3	98	33.7
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.3 เพศของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

เพศ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
ชาย	31	49	28	89	20	217	74.6
หญิง	30	20	21	1	2	74	25.4
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.4 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ระดับการศึกษา	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	33	14	16	14	4	81	27.8
ประถมศึกษา	26	53	32	73	16	200	68.7
มัธยมศึกษา	1	1	0	2	0	4	1.4
มอ.ปลาย	0	1	1	0	2	4	1.4
ปวช. ปวส.	1	0	0	1	0	2	0.7
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.5 จำนวนครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีสถานภาพสมรสต่างๆแยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

สถานภาพสมรส	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
โสด	1	2	0	0	0	3	1
แต่งงาน	31	47	27	82	18	205	70.4
หม้าย	28	16	18	5	1	68	23.4
หย่าร้าง	1	4	4	3	3	15	5.2
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.6 ประวัติการใช้วิธีการคุมกำเนิดของครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ประวัติ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
เคยใช้	11	29	12	45	10	107	36.8
ไม่เคยใช้	50	40	37	45	12	184	63.2
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.7 จำนวนบุตรที่ตายก่อนคลอด (แท้ง) ในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด
จำนวนบุตร	0.29	0.24	0.22	0.23	0.04	0.23

ตารางที่ 4.8 จำนวนครัวเรือนกับจำนวนผู้เจ็บป่วยเรื้อรังในครัวเรือนแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนคน	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
0	22	44	27	61	13	167	57.4
1	29	24	22	24	7	106	36.4
2	10	1	0	4	2	17	5.8
3	0	0	0	1	0	1	0.3
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.9 จำนวนครัวเรือนกับลักษณะส้วมแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ลักษณะส้วม	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
ส้วมซึม	35	56	36	48	16	191	65.9
ส้วมหลุม	2	1	1	1	3	8	2.8
ไม่มีส้วม	23	12	12	41	3	91	31.4
รวม	60	69	49	90	22	290	100

ตารางที่ 4.10 จำนวนครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพ

สถานภาพ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
มี	37	49	23	67	15	191	65.6
ไม่มี	24	20	26	23	7	100	34.4
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.11 จำนวนครัวเรือนกับลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ลักษณะบ้าน	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นดิน	1	1	0	2	1	5	1.7
บ้านไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงพื้นดิน	37	34	28	73	10	182	62.5
บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น(พื้นดิน)	3	6	2	4	2	17	5.8
บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น(พื้นซีเมนต์)	6	8	9	6	3	32	11
บ้านไม้ชั้นเดียวติดพื้น(พื้นไม้)	0	2	0	0	0	2	0.7
บ้านไม้ 2 ชั้นพื้นซีเมนต์	0	0	1	0	1	2	0.7
บ้านไม้ 2 ชั้นพื้นไม้	1	0	1	0	1	3	1
บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น พื้นซีเมนต์	0	4	2	0	1	7	2.4
บ้านก่ออิฐฉาบปูนสองชั้นต่อพื้นดิน	10	11	3	5	3	32	11
บ้านก่ออิฐฉาบปูนสองชั้นต่อพื้นดิน	2	3	2	0	0	7	2.4
บ้านก่ออิฐฉาบปูน 2 ชั้นพื้นซีเมนต์	0	0	1	0	0	1	0.3
บ้านพื้นไม้หลังคาสังกะสี	1	0	0	0	0	1	0.3
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.12 ลักษณะความเป็นเจ้าของโนบ้านที่อยู่อาศัยแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ลักษณะการเป็นเจ้าของ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
เป็นของตัวเอง	51	55	44	56	13	219	75.8
เช่าอยู่	0	1	1	0	0	2	0.7
อาศัยผู้อื่นโดยไม่เสียค่าเช่า	2	11	3	20	8	44	15.2
สร้างอยู่เองในที่สาธารณะ	0	1	0	5	0	6	2.1
อื่นๆ	7	1	1	8	1	18	6.2
รวม	60	69	49	89	22	289	100

ตารางที่ 4.13 จำนวนที่ดินทุกแห่งที่ครัวเรือนมีในปัจจุบันแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด
จำนวนที่ดิน(ไร่)	2.25	4.68	3.82	0.72	0.95	2.52

ตารางที่ 4.14 จำนวนครัวเรือนกับจำนวนที่ดินที่มีอยู่ทุกแห่งในปัจจุบันแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

จำนวนที่ดิน(ไร่)	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด	ร้อยละ
ไม่มีที่ดิน	30	32	18	71	17	168	57.7
1-5 ไร่	23	25	22	16	4	90	30.9
6-10 ไร่	6	4	6	3	1	20	6.9
11-20 ไร่	2	6	2	0	0	10	3.4
31-40 ไร่	0	1	1	0	0	2	0.7
51 ไร่ขึ้นไป	0	1	0	0	0	1	0.3
รวม	61	69	49	90	22	291	100

ตารางที่ 4.16 จำนวนคนเฉลี่ยในครัวเรือนที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นนอกหมู่บ้านแยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	ทั้งหมด
จำนวนคน	0.19	0.26	0.42	0.1	0.13	0.21

ตารางที่ 4.19 รายได้สุทธิของครัวเรือน แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

	อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน					รวม
	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	
รายได้ที่เป็นเงินสด	50,286.11	49,890.64	51,696.27	48,084.08	58,673.59	50,382.85
รวม รายได้ที่ไม่เป็น ตัวเงิน (ข้อ 6 7 8 9)	702.13	1,907.45	4,595.10	8,816.67	1,193.18	4,190.22
รายได้ของครัวเรือน	50,988.25	51,798.09	56,291.37	56,900.74	59,866.77	54,573.07
รายจ่ายทั้งหมด	36,079.15	40,963.81	36,062.98	62,386.38	48,885.36	46,339.07
รายได้สุทธิ	14,909.10	10,834.28	20,228.39	- 5,485.63	10,981.41	8,234.00

ตารางที่ 4.20 จำนวนครัวเรือนกับสภาพการมีหนี้สินคิดค้างแยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

การมีหนี้สิน	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
มี	31	43	30	75	17	196	67.4
ไม่มี	30	26	19	15	5	95	32.6
รวม	61	69	49	90	22	291	100

หมายเหตุ : ตารางที่ 4.15, 4.17, 4.18 อยู่ในหน้า 166, 167, 168

ตารางที่ 4.15 รายได้ผลิตภัณฑ์เงินแบ่งตามแหล่งที่มาของรายได้ (บาท) เขตตามอาชีพของครัวเรือน

	อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน											
	ไม่มีอาชีพ		ทำตนเอง		ทำนา		ประมง		รับจ้างนอกภาคเกษตร		อื่นๆ	
	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ	Mean	ร้อยละ
รายได้รวมภาคเกษตร	22,656.97	44.4	31,191.63	60.2	18,265.45	32.4	42,452.30	74.6	5,667.05	9.5	28,157.29	49.2
ของฟาร์ม รายได้	1,003.74	2.0	3,489.41	6.7	-	-	464.74	0.8	-	-	-	-
รายได้พืชสวนรวม ยกเว้นยางพารา	379.34	0.7	708.70	1.4	531.59	0.9	326.67	0.6	45.45	0.1	551.43	1.0
รายได้ผัก ผลไม้รวม	-	-	208.70	0.4	191.84	0.3	200.00	0.4	22.73	0.0	2,068.57	3.6
รายได้สัตว์รวม ยกเว้นข้าว	47.54	0.1	28.00	0.1	669.39	1.2	111.11	0.2	130.68	0.2	860.00	1.5
ข้าวเข้า รายได้	213.11	0.4	268.12	0.5	589.80	1.0	-	-	-	-	-	-
รายได้จากสัตว์รวม	6,080.90	11.9	215.22	0.4	1,086.33	1.9	32,857.56	57.7	122.73	0.2	12,796.43	22.3
รับจ้างกรีดยางรวม	9,258.20	18.2	25,621.35	49.5	14,951.61	26.6	1,255.56	2.2	3,345.45	5.6	10,852.29	19.0
รับจ้างประมงรวม	5,672.13	11.1	652.17	1.3	244.90	0.4	7,236.67	12.7	2,000.00	3.3	1,028.57	1.8
รายได้รวมนอกภาคเกษตร	27,629.15	54.2	18,698.99	36.1	33,430.82	59.4	5,631.78	9.9	53,006.55	88.5	28,444.63	49.7
รับจ้างอื่นๆรวม	20,279.64	39.8	9,905.51	19.1	25,945.92	46.1	3,983.78	7.0	49,062.73	82.0	15,397.14	26.9
11.2 รายได้จากการจ้างและการประมง	3,101.15	6.1	3,830.43	7.4	231.84	0.4	396.67	0.7	-	-	8,561.49	15.0
11.3 รายได้จากผู้อื่นส่งมาให้	2,928.36	5.7	1,689.86	3.3	5,091.84	9.0	685.56	1.2	2,513.64	4.2	2,328.86	4.4
11.6 รายได้จากการหาของป่า	196.07	0.4	534.78	1.0	661.22	1.2	3.33	0.0	75.64	0.1	351.43	0.6
11.7 รายได้จากการเลี้ยงสัตว์	90.16	0.2	905.80	1.7	8.16	0.0	-	-	-	-	-	-
11.8 รายได้จากการค้าขายต่าง ๆ	13.11	0.0	144.93	0.3	-	-	222.22	0.4	-	-	68.57	0.1
11.9 รายได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ	-	-	347.83	0.7	146.94	0.3	151.11	0.3	-	-	357.14	0.6
11.7 รายได้นอกเกษตร อื่นๆ	1,020.66	2.0	1,339.86	2.6	1,344.90	2.4	189.11	0.3	1,354.55	2.3	1,180.00	2.1
รวม รายได้ที่เป็นเงินรวม ข้อ 6 7 8 9	702.13	1.4	1,907.45	3.7	4,595.10	8.2	8,816.67	15.5	1,193.18	2.0	665.43	1.2
รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน	50,986.25	100.0	51,798.09	100.0	56,291.37	100.0	56,900.74	100.0	59,866.77	100.0	57,267.34	100.0
รายได้ที่เป็นเงินสด	50,286.11		49,890.64		51,696.27		48,084.08		58,673.59		56,601.91	
ความต้องการขั้นต่ำของครัวเรือน	47,608.92		49,508.35		50,890.29		48,094.80		49,369.64		40,336.80	
IB Ratio x 100	105.62		100.77		101.58		99.98		118.85		140.32	
											106.41	

ตารางที่ 4.17 ความต้องการขั้นพื้นฐานตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

อาชีพของ หัวหน้าครัวเรือน		รายได้ของครัวเรือน ที่เป็นเงินสด	ความต้องการขั้นพื้นฐาน ของครัวเรือน ต่อปี	ความต้องการขั้นพื้นฐาน ของครัวเรือน ต่อเดือน	
		(A)	(B)	(c)	(A)/(B)*100
ไม่มีอาชีพ	Mean	50,286.11	47,608.92	3,967.41	105.62
	N	61	61	61	
	Std. Deviation	47579.74463	27060.59692	2255.049744	
ทำสวนยาง	Mean	49,890.64	49,508.35	4,125.70	100.77
	N	69	69	69	
	Std. Deviation	41189.02415	22285.69036	1857.140863	
ทำนา	Mean	51,696.27	50,890.29	4,240.86	101.58
	N	49	49	49	
	Std. Deviation	76793.63739	27410.75336	2284.229447	
ประมง	Mean	48,084.08	48,094.80	4,007.90	99.98
	N	90	90	90	
	Std. Deviation	38977.84315	17405.53874	1450.461562	
เกษตรอื่น ๆ	Mean	72,482.35	42,050.12	3,504.18	172.37
	N	17	17	17	
	Std. Deviation	95025.37974	22132.20279	1844.350232	
รับจ้างนอกภาค	Mean	58,673.59	49,369.64	4,114.14	118.85
	N	22	22	22	
	Std. Deviation	37430.90089	26649.85926	2220.821605	
ค้าขาย	Mean	47,335.00	40,976.00	3,414.67	
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	34549.02821	37664.40798	3138.700665	
ประกอบกิจการส	Mean	39,188.67	37,180.00	3,098.33	105.4
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	49675.25326	24447.23533	2037.269611	
อื่น ๆ	Mean	38,287.50	38,000.00	3,166.67	100.76
	N	6	6	6	
	Std. Deviation	45624.8226	17289.82165	1440.818471	
Total	Mean	51,050.54	47,976.37	3,998.03	106.41
	N	326	326	326	
	Std. Deviation	52154.34438	23395.08191	1949.590159	

ตารางที่ 4.18 รวบรวมข้อมูลตามประเภท แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (บาท)

	อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน					Group Total	ร้อยละ
	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกภาคเกษตร	Mean	
	Mean	Mean	Mean	Mean	Mean		
12.1 รวมค่าใช้จ่ายด้านการเกษตร	4,790.21	3,122.54	4,674.80	19,252.21	1,512.73	8,800.35	18.6
12.1.1 ค่าจ้างแรงงานคนในการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวพืชต่าง ๆ	374.59	366.41	497.96	273.33	-	333.79	0.7
12.1.2 ค่าจ้างแรงงานเครื่องจักร เช่น ค่าจ้างรถไถ	840.98	590.29	1,533.55	7,631.28	272.73	2,955.29	6.4
12.1.3 ค่าจ้างแรงงานสัตว์ เช่น ค่าเช่าควา	-	35.07	167.76	10.00	-	39.66	0.1
12.1.4 ค่าอาหารสัตว์ ค่าผสมพันธุ์สัตว์ ค่าฉีดวัคซีน ค่าซื้อสัตว์	1,500.00	113.26	40.82	826.10	206.36	619.26	1.3
12.1.5 ค่าพันธุ์พืช เช่น ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด	27.05	56.67	183.27	10.56	137.27	63.61	0.1
12.1.6 ค่าปุ๋ยคอก	-	54.93	20.41	2.67	34.55	19.90	0.0
12.1.7 ค่าปุ๋ยเคมี	254.92	1,169.86	868.57	175.17	339.09	556.89	1.2
12.1.8 ค่าเช่าแม่แรงและค่าสารปราบศัตรูพืช	2.62	65.91	74.18	2.78	145.45	40.53	0.1
12.1.9 ค่าซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการเกษตร	85.02	111.96	537.86	86.17	-	161.58	0.3
12.1.10 ค่าซ่อมแซมเครื่องมือวัสดุ อุปกรณ์การเกษตร	163.93	7.25	61.22	820.33	-	300.10	0.6
12.1.11 ค่าคอกเบียร์	172.13	402.90	213.27	523.78	186.36	343.61	0.7
12.1.12 ค่าภาษีที่ดิน	21.75	28.67	29.31	2.39	-	17.03	0.0
12.1.13 ค่าเครื่องมือทุ่นแรงที่ใช้ในการจับปลา	535.74	7.97	6.12	7,314.61	45.45	2,380.91	5.1
12.1.14 ค่าเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร	149.18	104.35	322.45	43.33	90.91	130.58	0.3
12.1.15 ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	662.30	7.06	118.06	1,529.72	54.55	637.62	1.4
12.2 รวมค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสด	31,288.93	37,841.28	31,388.18	43,134.17	47,372.64	37,738.72	81.4
12.2.1 ค่าซื้อข้าวสารบริโภค	5,293.77	3,930.87	1,746.73	6,944.84	8,781.00	5,147.62	11.1
12.2.2 ค่าอาหารที่ซื้อบริโภคในครัวเรือน	12,829.84	14,916.81	15,224.53	21,326.67	18,697.50	16,799.41	36.3
12.2.3 ค่าเชื้อเพลิง เช่น ค่าน้ำมัน ค่าซื้อถ่าน ฟืน แก๊ส	819.34	1,400.87	621.80	872.76	1,694.32	1,006.64	2.2
12.2.4 ค่าไฟฟ้า ค่าด้านไฟฉาย ถ่านแก๊ส	1,532.97	1,132.83	1,304.86	1,130.29	1,381.91	1,263.72	2.7
12.2.5 ค่าผงซักฟอก สบู่ ยาไล่ยุง	1,628.28	2,025.77	1,438.49	1,597.17	2,194.86	1,723.78	3.7
12.2.6 ค่าพาหนะ ค่าอาหารกลางวัน	2,200.00	5,077.30	4,324.96	5,357.28	5,349.55	4,454.65	9.6
12.2.7 ค่าอาหารและค่าพาหนะเมื่อออกไปนอกบ้าน	1,781.67	1,585.77	1,123.61	874.73	1,736.36	1,340.49	2.9
12.2.8 ค่าเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องประดับ	587.21	464.64	584.69	760.33	795.45	627.01	1.4
12.2.9 ค่าก่อสร้าง และซ่อมแซมที่อยู่อาศัย	1,282.79	672.32	62.24	626.11	104.55	640.34	1.4
12.2.10 ค่ารักษาพยาบาล	929.02	1,455.22	1,147.86	599.33	549.32	959.97	2.1
12.2.11 ค่าใช้จ่ายตามประเพณี	832.46	2,149.86	2,211.43	784.00	1,802.27	1,435.36	3.1
12.2.12 ค่าสุรา บุหรี่ หมาก พืช	1,397.98	1,055.99	1,127.84	1,909.88	3,413.73	1,582.11	3.4
12.2.13 ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์ เช่น ค่าซื้อหัว	71.48	781.59	215.10	232.44	129.09	318.18	0.7
12.2.14 ค่าบันเทิงรมย์ เช่น ดูหนัง ดนตรี หมอลำ	4.10	40.58	6.12	0.56	4.55	12.03	0.0
12.2.15 ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	3.93	-	79.59	-	-	14.23	0.0
12.2.16 ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	94.10	1,150.87	168.33	117.78	738.18	413.19	0.9
รวมค่าทั้งหมด	36,079.15	40,963.81	36,062.98	62,386.38	48,885.36	46,339.07	100.0

ตารางที่ 4.21 จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนเป็นหนี้ค้ำกับแหล่งต่างๆ แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (หน่วย : บาท)

แหล่งหนี้	ไม่มีอาชีพ	%	ทำสวนยาง	%	ทำนา	%	ประมง	%	รับจ้างนอกเกษตร	%
ธกส.	2,213.11	23.9%	2,920.28	26.4	2,428.57	17.5	9,355.55	36.9	2,272.72	28.0
ธนาคารพาณิชย์	901.63	9.7%	0.00	0.0	1,632.65	11.8	666.66	2.6	0.00	0.0
สหกรณ์ต่างๆ	295.08	3.2%	1,405.79	12.7	612.24	4.1	0.00	0.0	0.00	0.0
พ่อค้า	1,578.68	17.0%	34.78	0.3	0.00	0.0	8,530.00	33.6	977.00	12.1
ญาติ	109.83	1.2%	2,481.15	22.4	3,714.28	26.8	1,816.66	7.2	454.54	5.6
เพื่อนบ้าน	311.47	3.7%	4,065.21	36.7	3,006.12	21.7	3,983.33	15.7	3,577.27	44.2
กองทุนต่างๆในหมู่บ้าน	336.06	8.3%	94.20	0.9	346.93	2.5	133.33	0.5	90.90	1.1
แหล่งอื่นๆ	9,254.05	3.6%	72.46	0.6	2,112.24	15.2	877.77	3.5	727.27	9.0
รวมทุกแหล่ง	14,999.91	100.0%	11,073.87	100.0	13,853.03	100.0	25,363.30	100.0	8,099.70	100

ตารางที่ 4.22 จำนวนเงินเฉลี่ยที่ครัวเรือนยากจนกู้ยืมจากแหล่งเงินต่างๆในปี พ.ศ. 2542 (หน่วย:บาท)

แหล่งหนี้	ไม่มีอาชีพ	%	ทำสวนยาง	%	ทำนา	%	ประมง	%	รับจ้างนอกเกษตร	%
ธกส.	1,475.40	29.20%	1,253.62	25.2	1,408.16	26.6	2,500.00	31.5	2,272.72	32
ธนาคารพาณิชย์	0	0.00%	0	0	0	0	666.66	8.4	0	0
สหกรณ์ต่างๆ	295.08	5.80%	144.92	3	612.24	11.6	0	0	0	0
พ่อค้า	557.37	11.00%	1,449.27	29	0	0	2,233.33	28.2	954.54	13.4
ญาติ	68.85	1.40%	662.31	13.3	877.55	16.6	555.55	7	0	0
เพื่อนบ้าน	2,180.32	43.20%	1,089.85	21.7	1,071.42	20.3	1,543.33	19.5	2,736.39	38.5
กองทุนต่างๆในหมู่บ้าน	147.54	2.90%	384.05	7.7	142.85	2.7	111.11	1.4	0	0
แหล่งอื่นๆ	327.86	6.50%	0	0	1,173.46	22.2	322.22	4.1	1,136.36	16
รวมทุกแหล่ง	5,052.42	100.00%	4,984.02	100	5,283.68	100	7,932.20	100	7,100.01	100

โครงการวิจัย "คนยากจนตกตามใบพัดได้"

ตารางที่ 4.23 จำนวนครัวเรือนที่มีคนในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ แยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
กลุ่มลูกค้ารถกส.	6	8	6	8	1	29	10.0
กลุ่มธนาคารอื่น ๆ	1	0	0	0	0	1	0.3
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	1	3	1	0	0	5	1.7
กลุ่มเกษตรกร	0	0	0	2	0	2	0.7
กลุ่มแม่บ้าน	1	3	2	0	0	6	2.1
กลุ่มสตรี	0	1	0	0	0	1	0.3
กลุ่มเยาวชน	1	1	0	1	0	3	1.0
กลุ่มผู้เกษตรกร	0	1	0	0	0	1	0.3
กลุ่มออมทรัพย์	2	3	0	12	1	18	6.2
กลุ่มอื่น ๆ	3	2	1	13	3	22	7.6
รวม	15	22	10	36	5	88	30.2

หมายเหตุ : 66 ราย จาก 291 ครัวเรือน

ตารางที่ 4.24 จำนวนครัวเรือนที่ได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ แยกตามอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

ความช่วยเหลือ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
เงิน	9	6	6	2	3	26	9.0
วัสดุอุปกรณ์เกษตร	9	9	12	6	1	37	12.7
คำแนะนำอาชีพ	3	14	10	5	3	35	12.1
รวม	21	29	28	13	7	98	33.8

หมายเหตุ : 98 ราย จาก 291 ครัวเรือน

ตารางที่ 4.25 จำนวนครัวเรือนกับแหล่งน้ำดื่มประจำในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
น้ำประปา	7	7	10	13	1	38	13.1
น้ำฝนที่เก็บกักไว้	16	16	10	35	3	80	27.6
บ่อน้ำบาดาล	2	6	3	2	0	13	4.5
บ่อน้ำตื้น	29	37	24	34	15	139	47.9
ห้วย หนอง คลอง บึง	3	2	1	1	1	8	2.8
อื่นๆ	3	1	1	5	2	12	4.1
รวม	60	69	49	90	22	290	100

ตารางที่ 4.26 จำนวนครัวเรือนกับแหล่งน้ำใช้ประจำในฤดูแล้ง

แหล่งน้ำ	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
น้ำประปา	9	9	10	9	1	38	13.1
น้ำฝนที่เก็บกักไว้	4	4	1	11	1	21	7.2
บ่อน้ำบาดาล	3	5	3	3	2	16	5.5
บ่อน้ำตื้น	38	44	31	58	17	188	64.8
ห้วย หนอง คลอง บึง	5	6	1	4	1	17	5.9
อ่างเก็บน้ำ ทามบ ฝ่าย	0	0	0	1	0	1	0.3
อื่นๆ	1	1	3	4	0	8	3.1
รวม	60	69	49	90	22	290	100

ตารางที่ 4.27 การใช้เวลาว่างส่วนใหญ่จากอาชีพหลักและอาชีพรอง

กิจกรรม	ไม่มีอาชีพ	ทำสวนยาง	ทำนา	ประมง	รับจ้างนอกเกษตร	รวม	ร้อยละ
พักผ่อน	37	32	13	44	6	132	46.3
ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ	7	10	11	16	6	50	17.5
อ่านหนังสือ	4	3	3	1	0	11	3.9
หาอาหารตามธรรมชาติ	5	13	12	12	6	48	16.8
อื่นๆ (ถางหญ้าหน้าบ้าน)	8	9	8	15	4	44	15.4
รวม	61	67	47	88	22	285	100

4.2 ครั้วเรือนประมงภาคใต้กับความยากจน

ในส่วนแรกของบทนี้ได้กล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนชาวนาที่มีหัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพหลักแตกต่างกันห้าอาชีพอันได้แก่ การรับจ้างนอกภาคเกษตร การทำสวนยางพารา การทำนา การทำประมง และไม่มีอาชีพ เราจะพบว่าครัวเรือนประมงเป็นกลุ่มคนในภาคใต้กลุ่มหนึ่งที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ยากลำบากที่สุด ดังนั้นในส่วนนี้คณะผู้วิจัยจึงขอนำข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนประมงที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา มาอธิบายฉายภาพสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของครัวเรือนกลุ่มนี้เพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อจะทำให้มองเห็นสาเหตุและปัญหาความยากจนของครัวเรือนกลุ่มนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้การวางแผนแก้ปัญหาความยากจนของครัวเรือนกลุ่มนี้ตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลและความเป็นจริงมากขึ้น

ด้วยความเอื้ออำนวยในด้านภูมิศาสตร์ของภาคใต้ที่มีลักษณะเป็นแหลมยื่นยาวไปในทะเลทำให้ภาคใต้มีพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้งสองด้าน โดยฝั่งตะวันตกมี 6 จังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเลอันดามันเริ่มจากจังหวัดระนองในภาคใต้ตอนบนไล่ลงมาถึงจังหวัดพังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และมาสิ้นสุดที่จังหวัดสตูล ส่วนฝั่งตะวันออกของภาคใต้มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลจีนใต้หรืออ่าวไทยโดยมีจังหวัดที่ติดต่อกับทะเลในด้านนี้ทั้งหมด 7 จังหวัดได้แก่จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส รวมแล้วมีจังหวัดในภาคใต้ 13 จังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเล มีเพียงจังหวัดยะลาเท่านั้นที่ไม่มีพื้นที่ติดทะเล

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้ง 13 จังหวัดในภาคใต้ประกอบและยึดถืออาชีพประมงเป็นอาชีพหลักที่สำคัญอาชีพหนึ่ง จากการสำรวจครัวเรือนประมงทั้งประเทศในปี 2538 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าใน 24 จังหวัดคิดทะเลของประเทศไทยมีครัวเรือนประมงทุกประเภททั้งสิ้น 110,006 ครัวเรือน โดยแบ่งเป็นครัวเรือนประมง 80,704 ครัวเรือน และครัวเรือนลูกจ้างประมง 29,302 ครัวเรือน (ในที่นี้ครัวเรือนประมงหมายถึงครัวเรือนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ส่วนครัวเรือนลูกจ้างประมงหมายถึงครัวเรือนที่มีสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นลูกจ้างทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง) สำหรับในภาคใต้ 13 จังหวัดพบว่ามีครัวเรือนประมงทุกประเภทคิดเป็นร้อยละ 71 ของครัวเรือนประมงในประเทศไทยหรือเท่ากับ 78,030 ครัวเรือน โดยแบ่งเป็นครัวเรือนที่ทำประมงทะเลเพียงอย่างเดียว 37,452 ครัวเรือน (ร้อยละ 48) ครัวเรือนที่เป็นลูกจ้างประมง 22,053 ครัวเรือน (ร้อยละ 28.3) ครัวเรือนที่ทำเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเดียว 16,515 ครัวเรือน (ร้อยละ 21.2) และครัวเรือนที่ทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง 2,010 ครัวเรือน (ร้อยละ 2.6) โดยจังหวัดที่มีครัวเรือนประมงมากที่สุด 5 จังหวัดแรกได้แก่ นครศรีธรรมราช สงขลา สตูล สุราษฎร์ธานี และปัตตานี (ดูตารางที่ 4.28) ในปี 2539 การทำประมงสร้างรายได้ให้ภาคใต้มีมูลค่า 51,282.6 ล้านบาทคิดเป็นร้อยละ 33 ของรายได้ภาคเกษตรของภาคใต้ หรือเท่ากับร้อยละ 12.5 ของรายได้ทั้งหมดของภาคใต้ในปีนั้น

จากสำมะโนประมงข้างต้นแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนประมงในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนประมงทะเล ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติได้แบ่งลักษณะการทำประมงทะเลไว้สองลักษณะใหญ่ๆ คือ 1) การทำประมงขนาดเล็ก และ 2) การทำประมงขนาดใหญ่หรือประมงพาณิชย์ โดยใช้ลักษณะและขนาดของเรือที่ใช้ในการทำประมงเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง โดยการทำประมงขนาดเล็กอาจอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งต่อไปนี้คือ 1) ไม่ใช้เรือ 2) ใช้เรือที่ไม่มีเครื่องยนต์ 3) ใช้เรือที่มีเครื่องยนต์นอกเรือ และ 4) ใช้เรือที่มีเครื่องยนต์ในเรือที่มีระวางบรรทุกรวมน้อยกว่า 10 ตันกรอส สำหรับการทำให้ประมงขนาดใหญ่หรือประมงพาณิชย์จะหมายถึงการทำประมงที่ใช้เรือที่มีระวางบรรทุกรวม 10 ตันกรอสขึ้นไป

ในระดับประเทศพบว่าครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็กมีอยู่ 47,641 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 89.7 ของครัวเรือนประมงทะเลทั้งหมด 53,112 ครัวเรือน สำหรับภาคใต้ในปี 2538 มีครัวเรือนประมงทะเลทั้งสิ้น 39,462 ครัวเรือน แบ่งเป็นครัวเรือนประมงทะเลขนาดเล็ก 36,466 ครัวเรือน (ร้อยละ 92.4) และครัวเรือนประมงทะเลขนาดใหญ่ 2,996 ครัวเรือน (ร้อยละ 7.6) จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทั้งในระดับประเทศและภาคใต้ครัวเรือนประมงทะเลขนาดเล็กเป็นประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนชาวประมงของประเทศ โดยเฉพาะครัวเรือนที่ทำประมงขนาดเล็กแบบไม่ใช้เรือ หรือแบบใช้เรือที่ไม่มีเครื่องยนต์ หรือแบบใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว เรือกอและ และเรือท้ายตัด) มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 77.7 และร้อยละ 86.5 ของครัวเรือนประมงทะเลขนาดเล็กในประเทศไทยและในภาคใต้ตามลำดับ(ดูตารางที่ 4.29)

สาเหตุที่กล่าวถึงครัวเรือนประมงขนาดเล็กสามกลุ่มย่อยข้างต้นเป็นพิเศษเนื่องจากพบว่าครัวเรือนประมงกลุ่มนี้เป็นครัวเรือนประมงพื้นบ้านที่มีความยากลำบากในการดำรงชีวิตที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนประมงอื่นๆ ที่มีเรือและเครื่องมือในการทำประมงที่พร้อมและทันสมัยกว่า จากคำจำกัดความที่มีผู้ให้ไว้ว่าชาวประมงพื้นบ้านคือกลุ่มคนที่ยังชีพด้วยการทำประมงด้วยเครื่องมือแบบพื้นบ้านตามแนวชายฝั่ง โดยใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก เรือที่ใช้มีขนาดความยาวไม่เกิน 10 เมตรและขนาดเครื่องยนต์ไม่เกิน 30 แรงม้า (ปิยะ กิจถาวร: 2543) แสดงให้เห็นลักษณะและข้อจำกัดในการประกอบอาชีพของคนกลุ่มนี้เป็นอย่างดี และด้วยสภาพข้อจำกัดหลายประการทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและอื่นๆ ครัวเรือนประมงพื้นบ้านขนาดเล็กเหล่านี้จึงกลายเป็นครัวเรือนยากจนตกค้างกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย

ในการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของคนยากจนตกค้างในภาคใต้ในครั้งนี้ มีครัวเรือนประมง 90 ครัวเรือนในตัวอย่างครัวเรือนยากจนที่สำรวจ 326 ตัวอย่าง เนื่องจากครัวเรือนชาวประมงในภาคใต้เป็นกลุ่มครัวเรือนชาวประมงส่วนใหญ่ของประเทศ และครัวเรือนชาวประมงยากจนในภาคใต้จัดว่าเป็นครัวเรือนยากจนที่สำคัญและมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์กลุ่มหนึ่ง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะแยกมากล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มเติมในส่วนนี้ นอกเหนือจากที่ได้มีการกล่าวถึงมาบ้างแล้วในส่วนที่กล่าวถึงครัวเรือนยากจนห้ากลุ่มอาชีพก่อนหน้านี้ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การทำงาน และปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่นๆ ของครัวเรือนกลุ่มนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.2.1 สภาพทางสังคม

จากการสำรวจครัวเรือนประมงชายฝั่งในภาคใต้พบว่าส่วนใหญ่(ร้อยละ 92) ในหนึ่งครัวเรือนหรือหนึ่งบ้านจะมีคนอาศัยอยู่ด้วยกันเพียงหนึ่งครอบครัวโดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.14 คนต่อครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 91 มีสถานภาพสมรสอยู่กินกับคู่ครองของตน โดยหัวหน้าครัวเรือนจะมีบุตรเฉลี่ย 3.83 คน และกว่าครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนจะมีบุตรอยู่ระหว่าง 2-4 คน (ดูตารางที่ 4.30) ทั้งนี้ในบ้านจะมีจำนวนลูกชายพอกับจำนวนลูกสาวเนื่องจากสัดส่วนระหว่างเพศชายและหญิงในครัวเรือนเท่ากับ 54:46 อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่ายังมีครัวเรือนประมงอีกถึงร้อยละ 37 ที่มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 5 คน จากข้อมูลที่ค้นพบนี้ทำให้ทราบว่ามีปัญหาพื้นฐานประการหนึ่งของครัวเรือนประมงชายฝั่งคือการมีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนมาก อันสืบเนื่องมาจากการมีลูกมากสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากปัญหาเรื่องการวางแผนครอบครัวของชาวประมง ผลจากการสำรวจการคุมกำเนิดพบว่ามีครัวเรือนประมงชายฝั่งเพียงครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมดที่ใช้หรือเคยใช้วิธีการคุมกำเนิดแบบต่างๆ และวิธีการคุมกำเนิดที่ครัวเรือนเหล่านี้ใช้หรือเคยใช้นั้นแสดงว่า ฝ่ายหญิงหรือผู้เป็นแม่จะเป็นฝ่ายที่ทำการคุมกำเนิดแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยวิธีที่ได้รับความนิยมมากพอกันคือวิธีกินยาและฉีดยา (ดูตารางที่ 4.32) ดังนั้นเมื่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีมาก โอกาสที่รายได้ของครัวเรือนจะเพียงพอต่อรายจ่ายสำหรับคนทั้งหมดในครัวเรือนย่อมมีน้อยหรือไม่มีเลย ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความยากจนในที่สุด

ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อมองในรายละเอียดของผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนพบว่าปัญหาในเรื่องความไม่สมดุลของคนในช่วงอายุต่างๆเป็นปัจจัยที่ทำให้ปัญหาระยะยาวจำนวนคนมีความรุนแรงยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าจากการสำรวจจะพบว่าคนที่อาศัยในครัวเรือนประมงเหล่านี้ถึงร้อยละ 88.5 เป็นคนที่มีอายุไม่เกินวัยกลางคนคือมีอายุไม่เกิน 45 ปี ในภาพกว้างคนเหล่านี้จะยังมีเวลาในการสร้างเสริมชีวิตให้ตนเองและครอบครัวได้ อย่างไรก็ตามในครัวเรือนประมงเหล่านี้ยังมีคนอายุไม่ถึง 20 ปีอยู่มากถึงครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52) ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด (ดูตารางที่ 4.33) ดังนั้นจึงพอจะสรุปในเบื้องต้นได้ว่าในบ้านหนึ่งหลังของชาวประมงชายฝั่งในภาคใต้จะมีผู้อยู่อาศัยคือพ่อแม่ที่เป็นคนในวัยหนุ่มสาวถึงวัยกลางคนเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้จะมีลูกๆชายหญิงที่ส่วนใหญ่อยู่ในวัยเยาว์ยังไม่บรรลุนิติภาวะ นั่นก็หมายความว่าพ่อแม่ชาวประมงชายฝั่งเหล่านี้ยังมีการเลี้ยงดูลูกๆค่อนข้างสูง และเมื่อนำข้อมูลโครงสร้างอายุของคนในบ้านมาหาสัดส่วนระหว่างคนสามกลุ่มคือเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) คนทำงาน (อายุ 15-59 ปี) และคนชรา (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จะพบว่าสัดส่วนของคนสามกลุ่มนี้จะเท่ากับ 42:54:4 ส่งผลให้อัตราส่วนผู้เป็นภาระที่แท้จริงจะเท่ากับ 85 ซึ่งหมายความว่าพ่อหรือแม่ชาวประมงที่เป็นคนทำงานหารายได้หนึ่งคนจะต้องรับภาระการเลี้ยงดูคนที่ไม่มีรายได้ นั่นคือเด็กและคนชราในครัวเรือนถึง 0.85 คน

การมีอัตราส่วนผู้เป็นภาระเลี้ยงดูที่สูงมีนัยสำคัญต่อสภาพการดำรงชีวิตของครัวเรือนประมงเหล่านี้ นั่นคือพ่อหรือแม่ที่มีรายได้มีการต้องปันเงินส่วนหนึ่งสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร

และคนชรา ซึ่งสำหรับกรณีชาวประมงเหล่านี้ส่วนใหญ่จะหมายถึงการเลี้ยงดูลูกๆทั้งในเรื่องอาหารการกิน เสื้อผ้า รวมไปถึง ค่าใช้จ่ายในการศึกษา ยิ่งไปกว่านั้นถ้าครัวเรือนไหนมีคนชราอาศัยอยู่ด้วยก็หมายความว่าโอกาสที่ครัวเรือนนั้นจะมีค่าใช้จ่ายในเรื่องด้านการดูแลและรักษาสุขภาพมากกว่าครัวเรือนอื่นมืออยู่สูง ยิ่งชาวประมงวัยทำงานมีการะเหล่านี้มากเท่าไร ก็หมายความว่าโอกาสที่จะได้นำรายได้ส่วนหนึ่งมาใช้ในการดูแลตนเองเพื่อให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์พร้อมสำหรับการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวก็ยังน้อยลงไปด้วย ถึงแม้ว่าจากการสำรวจจะพบว่าครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74) จะมีบัตรประกันสุขภาพซึ่งจะทำให้ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของครัวเรือนลดน้อยลงไปมาก ยังพบว่าทุกหนึ่งในสามบ้านจะมีผู้ที่เจ็บป่วยเรื้อรังอยู่ในบ้านอย่างน้อยหนึ่งคน ซึ่งถ้าคนกลุ่มนี้เป็นคนในวัยทำงานอาจสร้างปัญหาในเรื่องการทำงานหารายได้ให้ครัวเรือนได้

เมื่อมองในด้านการศึกษาของคนในครัวเรือนพบว่าหัวหน้าครัวเรือนประมงถึงร้อยละ 97 ที่จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ยังมีหัวหน้าครัวเรือนอีกร้อยละ 16 ที่ไม่มีการศึกษา(ตารางที่ 4.34) เมื่อมองดูในภาพกว้างจะพบว่าจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนประมงที่สิ้นสุดการเรียนทั้งหมดส่วนใหญ่คือร้อยละ 76.4 มีระดับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาในด้านการศึกษาของคนรุ่นลูกไม่ได้ดีขึ้นกว่าคนรุ่นพ่อแม่เท่าที่ควร โดยในการสำรวจนี้พบว่าคนที่มีการศึกษามากกว่าระดับประถมศึกษามีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น (ตารางที่ 4.35) เมื่อเป็นเช่นนี้โอกาสที่คนทั้งรุ่นพ่อแม่และรุ่นลูกจะได้รับความรู้ทางวิชาการใหม่ๆเพื่อนำมาพัฒนาชีวิตและปรับปรุงการทำงานหรือหาโอกาสการทำงานใหม่ๆจึงมีน้อย

4.2.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

นอกจากปัญหาทางด้านสังคมที่กล่าวมาข้างต้น ในด้านเศรษฐกิจกล่าวได้ว่าสภาพและฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้อยู่ในภาวะน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะในเรื่องการประกอบอาชีพในปัจจุบัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าปัญหาในเรื่องนี้เป็นต้นเหตุที่สำคัญของปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆอีกมาก โดยเฉพาะปัญหาเรื่องหนี้สินที่ครัวเรือนประมงยากจนส่วนใหญ่กำลังประสบอยู่ สำหรับการกล่าวถึงสภาพทางเศรษฐกิจของชาวประมงยากจนในส่วนต่อไปนี้จะเน้นในเรื่องสำคัญๆคือการประกอบอาชีพ ทรัพย์สิน และหนี้สิน ทั้งนี้จะมีการกล่าวถึงปัจจัยประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อสถานภาพของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญๆตามประการข้างต้นมาประกอบด้วย

การประกอบอาชีพ

ตามลักษณะโครงสร้างของคนในบ้านชาวประมงที่ได้กล่าวถึงข้างต้น เราอาจแบ่งคนเหล่านี้ได้เป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกคือคนที่ยังเรียนหนังสืออยู่ซึ่งก็คือลูกๆของชาวประมง และอีกกลุ่มหนึ่งก็คือคนที่

สิ้นสุดการเรียนแล้วซึ่งส่วนใหญ่จะหมายถึงพ่อ แม่ รวมถึงลูกๆที่เลิกเรียนหนังสือแล้ว จากการสำรวจพบว่าคนกลุ่มหลังร้อยละ 52.5 ประกอบประมง (ดูตารางที่ 4.36) อาจกล่าวได้ว่านอกเหนือจากหัวหน้าครัวเรือนประมง ยังมีลูกๆของหัวหน้าครัวเรือนเหล่านี้อีกจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะลูกผู้ชายที่ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะการทำประมงทะเลในลักษณะของการทำประมงพื้นบ้าน (การทำประมงโดยใช้เครื่องมือแบบพื้นบ้านตามแนวชายฝั่ง โดยใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักและใช้เรือขนาดเล็กความยาวไม่เกิน 10 เมตร)จากการสอบถามหัวหน้าครัวเรือนประมงอายุ 30 ปีคนหนึ่งถึงที่มาในการมาทำอาชีพนี้ ได้รับคำตอบว่าหลังจากเลิกเรียนหนังสือเมื่ออายุ 15 ปีตนก็ได้ติดตามออกทะเลไปช่วยพ่อของตนทำประมงมาตลอด ในขณะนั้นก็พยายามเรียนรู้วิชาชีพนี้จากพ่อจนเกิดความรู้ความชำนาญในระดับหนึ่ง เมื่อพ่อเสียชีวิตไป ตนได้หันไปทำงานรับจ้างก่อสร้างอยู่ระยะหนึ่งและเมื่อสามารถสะสมเงินได้ก้อนหนึ่งแล้วจึงตัดสินใจนำเงินมาซื้อเรือและอุปกรณ์ประมงที่จำเป็น และได้กลายเป็นชาวประมงแบบพ่อและได้ยึดอาชีพนี้มาจนกระทั่งปัจจุบัน ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่าโอกาสที่ลูกชายในครอบครัวประมงจะยึดอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักเมื่อมีอายุมากขึ้นและความพร้อมมีอยู่ไม่น้อยเนื่องจากความผูกพันในวิถีชีวิตแบบนี้รวมถึงการมีความรู้ในการประกอบอาชีพที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากคนรุ่นก่อน

นอกจากการทำประมง ยังพบว่ามีคนที่ยังเรียนแล้วร้อยละ 26.6 ไม่มีงานทำหรือไม่ทำอาชีพ ซึ่งคนเหล่านี้จะกลายเป็นภาระเพิ่มเติมให้กับหัวหน้าครัวเรือนหรือคนที่สร้างรายได้ให้ครัวเรือน ถ้าเราลองนำคนที่ไม่มีงานหรือไม่ทำงานทั้งหมด (เด็ก คนชรา และคนไม่มีงานทำ) มาหาสัดส่วนกับผู้มีงานซึ่งจะเป็นคนเลี้ยงดูคนกลุ่มแรกจะพบว่าอัตราส่วนผู้เป็นภาระจะเพิ่มสูงขึ้นจาก 85 เป็น 112 นั้นหมายความว่าคนทำงานหนึ่งคนจะต้องมีการเลี้ยงดูคนไม่ทำงานในบ้านถึง 1.12 คน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความไม่สมดุลในด้านรายได้กับรายจ่ายของครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้ได้อย่างดี สำหรับคนอื่นๆ ที่เหลือพบว่าทุกๆหนึ่งในสี่คนทำงานรับจ้างเอกชนโดยการรับจ้างประมงมีสัดส่วนมากเป็นอันดับหนึ่งคือร้อยละ 53 ในขณะที่การรับจ้างทำงานอื่นๆนอกภาคการเกษตรมีเพียงร้อยละ 18 เท่านั้น

เมื่อกล่าวถึงการทำการประมงโดยเฉพาะประมงทะเลนั้นพบว่า การทำประมงพื้นบ้านดั้งเดิมที่ชาวประมงยากจนส่วนใหญ่ทำอยู่ในปัจจุบันไม่ได้สร้างรายได้ให้มากเหมือนที่คนรุ่นพ่อแม่ของชาวประมงเหล่านี้เคยได้รับในอดีต สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งก็เนื่องมาจากทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งทำประมงที่มีปริมาณลดลงอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลในชาวประมงพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง จังหวัดสงขลา:กรณีปัญหาเรือประมงปลากะตักโดยใช้เครื่องปั่นไฟ (ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล จังหวัดสงขลา สมานันท์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้: 2542) พบว่าอัตราการจับสัตว์น้ำต่อชั่วโมงลากอวนของเรืออวนลากในอ่าวไทยได้ลดลงอย่างมาก จากที่เคยจับได้ 298 กิโลกรัมในปี พ.ศ.2504 ได้ลดลงเหลือ 58 กิโลกรัมในปี 2517 และ 20 กิโลกรัมในปี 2532 หรือลดลง 15 เท่าในช่วงเวลาเพียง 28 ปี

ตัวเลขการลดลงของสัตว์น้ำข้างต้นสะท้อนภาพความเสื่อมโทรมและถดถอยของทรัพยากรประมงในทะเลไทยได้อย่างชัดเจน ในการบรรเทาปัญหานี้จะพบเห็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ส่วนหนึ่งหันมาทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเช่นการเพาะเลี้ยงกุลดา ในขณะที่เจ้าของเรือพาณิชย์อีกส่วนหนึ่งได้

หันไปทำการประมงในน่านน้ำทะเลของประเทศใกล้เคียงทดแทน สำหรับชาวประมงพื้นบ้านซึ่งขาดทางเลือก ปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำยิ่งเพิ่มความยากลำบากในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาที่ปัญหาการทำประมงอวนรุนแบบผิดวิธีทวีความรุนแรงขึ้น ผู้อาวุโสของหมู่บ้านชาวประมงท่านหนึ่งเล่าให้คณะผู้วิจัยฟังว่า เรือประมงอวนรุนปลากระดักแบบใช้ไฟฟ้าจะมาทำการประมงในบริเวณใกล้ชายฝั่งในเวลากลางคืน การใช้ไฟฟ้าเปิดให้สว่างก็เพื่อล่อให้ปลามาชุมนุมกันเพื่อให้สามารถจับได้โดยง่ายและได้ปริมาณมาก นอกจากใช้ไฟฟ้าเพื่อล่อสัตว์น้ำแล้ว ท่านผู้นั้นยังบอกว่ามีการใช้ถังแก๊สโซลนลงไปที่พื้นน้ำเมื่อแก๊สถูกปล่อยออกมาจะบังคับให้สัตว์น้ำต่างต้องว่ายขึ้นไปที่ยอดผิวหน้า เมื่อสัตว์น้ำต่างมารวมอยู่บริเวณเดียวกันการจับปลาและสัตว์น้ำต่างๆก็ทำได้โดยง่าย สิ่งนี้สร้างผลกระทบอย่างมากต่อชาวประมงชายฝั่งก็คือเรือประมงอวนรุนเหล่านั้นจะใช้เวลานานเกินไปทำให้มีสัตว์น้ำชนิดอื่นๆที่ไม่ใช่ปลากระดักพลอยติดอวนเข้าไปด้วย ทำให้สัตว์น้ำต่างๆลดลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การปล่อยถังแก๊สลงสู่พื้นทะเลยังเป็นการทำลายพืชและปะการังในทะเลซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เมื่อที่อยู่อาศัยถูกทำลายไปก็เหมือนกับเป็นการทำลายสัตว์น้ำต่างๆในทางอ้อมนั่นเอง ชาวประมงชายฝั่งอีกหลายคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่าหลังจากคืนที่เรือประมงอวนรุนเหล่านั้นเข้ามาจับปลากระดัก พวกเขาจะจับสัตว์น้ำต่างๆได้น้อยมากทั้งนี้เนื่องจากปลาและสัตว์น้ำอื่นๆได้ถูกเรือประมงอวนรุนจับไปแทบจะหมดแล้วนั่นเอง

เมื่อสัตว์น้ำมีจำนวนลดลง แต่ยังมีเรือประมงจำนวนมากผลที่ตามมาก็คือผลผลิตประมงต่อเรือหนึ่งลำจะลดลงทำให้รายได้ของครัวเรือนประมงชายฝั่งเหล่านั้นลดลงไปอย่างมาก ชาวประมงพื้นบ้านกล่าวว่าในแต่ละวันจะจับปลาและสัตว์น้ำต่างๆได้น้อยมาก ถ้าวันไหนสามารถจับสัตว์น้ำมาขายได้เกิน 500 บาทถือว่าเป็นวันที่โชคดีมาก ในขณะที่เดียวกันการออกทะเลเพื่อไปทำประมงแล้วขาดทุนเนื่องจากได้ผลผลิตน้อยมากจนไม่คุ้มกับค่าน้ำมันนั้นไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด

จากสถานการณ์ข้างต้นเมื่อสำรวจในเรื่องรายได้และแหล่งรายได้ของครัวเรือนประมงชายฝั่งพบว่าครัวเรือนประมงเหล่านี้มีรายได้เฉลี่ยปีละ 48,084.08 บาท หรือ 4,007 บาทต่อเดือน หรือเพียง 133 บาทต่อวันเท่านั้น เมื่อดูแหล่งที่มาของรายได้พบว่าครัวเรือนประมงมีรายได้จากภาคเกษตร(ประมงและอื่นๆ) และจากนอกภาคเกษตรคิดเป็นร้อยละ 88.3 และร้อยละ 11.7 ของรายได้ครัวเรือนทั้งหมดตามลำดับ โดยการรับจ้างนอกภาคการเกษตรเป็นตัวสร้างรายได้นอกภาคเกษตรสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 70.7 ของรายได้นอกภาคเกษตรทั้งหมด อย่างไรก็ตามถ้ารวมรายได้ที่ไม่เป็นเงินสดเช่นรายได้ที่ควรจะได้จากปลา ปู กุ้ง หอย ที่ชาวประมงเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนจะทำให้ครัวเรือนประมงมีรายได้รวมเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 18 หรือเพิ่มเป็น 56,900.74 บาทต่อปี

จากข้อมูลในเรื่องแหล่งรายได้ข้างต้นชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนประมงพึ่งพิงรายได้จากการทำประมงในสัดส่วนที่สูง ไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนที่เป็นเจ้าของเรือประมงเอง หรือเป็นลูกจ้างประมง ซึ่งข้อมูลนี้สอดคล้องกับสิ่งที่สำรวจพบในเรื่องการทำอาชีพรองของคนในครัวเรือนประมงโดยพบว่ามีคนในครัวเรือนประมงเหล่านี้เพียงร้อยละ 17.8 ที่มีอาชีพรอง โดยอาชีพรองที่สำคัญเท่าเทียมกันสองอาชีพได้แก่คือการ

ทำการเกษตรอื่นๆและการรับจ้างนอกภาคเกษตร และเมื่อมองในเรื่องการเปลี่ยนแปลงอาชีพจะพบว่าคนเหล่านี้ร้อยละ 97 ไม่เคยเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ซึ่งหมายความว่าคนส่วนใหญ่ที่ทำประมงก็ทำมานานแล้ว คนอื่นๆที่ทำงานรับจ้างทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรก็ไม่ได้มีการขยับขยายไปทำงานอื่นๆในรอบเวลาดังกล่าว ข้อมูลต่างๆเหล่านี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารายได้จากงานประมงเป็นรายได้หลักหนึ่งเดียวที่สำคัญของครัวเรือนประมงยากจน ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นกับแหล่งรายได้นี้ก็หมายถึงว่าครัวเรือนประมงย่อมได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในด้านรายจ่ายพบว่าครัวเรือนประมงมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีรวมทั้งสิ้น 62,386.37 บาทแบ่งเป็นรายจ่ายในการทำประมงหรือเกษตรอื่นๆ 19,252.21 บาท (ร้อยละ 30.8) และรายจ่ายในการครองชีพ 43,134.16 บาท (ร้อยละ 69.2) แสดงให้เห็นว่ารายได้ของชาวประมงส่วนใหญ่ใช้ไปสำหรับการกินอยู่ในชีวิตประจำวันของพ่อแม่ชาวประมงและลูกๆซึ่งรวมถึงเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาของลูกๆด้วย ดังนั้นครัวเรือนประมงที่มีลูกมากจึงมีโอกาสที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการครองชีพนี้มากขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่ารายจ่ายในด้านการทำประมงเช่นค่าเรือ ค่าอวน ค่าเครื่องมือประมงอื่นๆก็มีพอสมควรเช่นกันเนื่องจากเครื่องมือในการทำประมงเหล่านี้จำเป็นต้องเปลี่ยนใหม่เป็นระยะๆ นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายประจำเช่นค่าน้ำมัน ที่ขยับขึ้นตามราคาน้ำมันก็ทำให้รายจ่ายในส่วนนี้ของครัวเรือนประมงสูงขึ้น ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้ที่เป็นเงินสดกับรายจ่ายของครัวเรือนประมงจะพบว่าครัวเรือนประมงมีรายได้สุทธิเฉลี่ยติดลบ 14,302.29 บาท

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้มีรายได้น้อยน่าจะเป็นเพราะจำนวนวันทำงาน จากการสำรวจพบว่าสมาชิกของครัวเรือนประมงเหล่านี้ทำงานเฉลี่ยเพียงร้อยละ 42.4 ของปีหรือเพียง 155 วันในหนึ่งปี โดยแยกเป็นวันทำงานในอาชีพหลัก 137.5 วันและวันทำงานในอาชีพรอง 17.12 วัน สาเหตุสำคัญที่ทำให้มีวันทำงานน้อยก็เนื่องมาจากอุปสรรคทางธรรมชาติ ในหนึ่งปีชาวประมงสามารถออกทะเลเพื่อทำประมงได้เพียงประมาณสิบเดือน โดยช่วงเดือนธันวาคมและมกราคมจะเป็นช่วงที่มีพายุรุมทำให้เรือเล็กของชาวประมงพื้นบ้านไม่สามารถออกทะเลได้ นอกจากนี้ในช่วงพายุรุมดังกล่าว ในแต่ละเดือนเอง ชาวประมงก็ไม่สามารถออกไปทะเลได้ทุกวัน ถ้าวันใดทะเลมีคลื่นลมแปรปรวน ชาวประมงก็มีความจำเป็นต้องงดออกทะเลโดยปริยาย ทั้งที่จากการสอบถามชาวประมงเหล่านี้จะพบว่าพวกเขาพร้อมและต้องการออกทะเลไปทำประมงทุกวัน ดังนั้นวันใดที่ชาวประมงออกทะเลไม่ได้ก็หมายถึงครัวเรือนจะขาดรายได้หลักในวันนั้นไปทันที ส่วนโอกาสที่จะไปพึ่งรายได้จากอาชีพรองยังมีน้อยเนื่องด้วยมีเพียงไม่ถึงร้อยละ 20 ของคนในบ้านชาวประมงเหล่านี้ที่มีอาชีพรอง ดังที่ได้กล่าวแล้วก่อนหน้านี้

จากการสังเกตและข้อมูลที่ได้รับทำให้ทราบว่าสาเหตุที่ชาวประมงไม่มีอาชีพเสริมไม่ใช่เพราะความขี้เกียจ เหตุผลที่แท้จริงน่าจะเป็นเพราะสภาพการทำงานประมงที่บังคับให้ชาวประมงต้องเตรียมพร้อมที่จะออกทะเลในทุกวัน (และอาจจะพบในเช้าวันนั้นว่าอากาศแปรปรวนเกิดไปที่จะออกไปเสี่ยง) รวมถึงปัจจัยประกอบอื่นๆของครัวเรือนเองที่ไม่เอื้ออำนวยมากกว่าเช่นไม่มีความรู้ในการไปทำอาชีพ

อื่นๆ หรือไม่มีปัจจัยในการผลิตเช่นที่ดินสำหรับการเกษตร ซึ่งจากการสำรวจในเรื่องการทำการเกษตรอื่นๆที่ไม่ใช่ประมงพบว่าครัวเรือนประมงมีการทำการเกษตรอื่นๆน้อยคือมีครัวเรือนประมงเพียงร้อยละ 26 ที่ทำการเกษตรอื่นๆในบรรดาครัวเรือนที่ทำเกษตรพบว่านิยมปลูกข้าวมากที่สุด(ร้อยละ 74) ส่วนการเลี้ยงสัตว์พบว่ามีไม่มาก โดยสัตว์ที่ได้รับความนิยมในการเลี้ยงมากที่สุดคือไก่และเป็ดโดยพบว่าสัตว์ทั้งสองชนิดมีการเลี้ยงในบ้านชาวประมงร้อยละ 41 และ 28 ตามลำดับ

การไม่มีอาชีพเสริมทำให้พบว่าเวลาว่างหลังจากการทำประมงของหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 49 ถูกใช้ไปในการพักผ่อน ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนอีกร้อยละ 18 ใช้เวลาไปกับการชมโทรทัศน์และฟังวิทยุซึ่งพบต่อไปว่ามีหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 30 ที่ใช้ทั้งสื่อโทรทัศน์และวิทยุในการติดตามข่าวสารบ้านเมือง ถึงแม้ว่าสื่อโทรทัศน์จะเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากที่สุดก็ตาม (ร้อยละ 33) นอกจากนี้ยังหัวหน้าครัวเรือนอีกร้อยละ 13 ใช้เวลาว่างไปกับการออกหาอาหารตามธรรมชาติ ส่วนการใช้เวลาไปสำหรับการเข้ากลุ่มสังคมต่างๆในหมู่บ้านมีน้อยมากจาก 90 บ้านที่สำรวจกลุ่มสังคมที่มีคนในครัวเรือนเหล่านี้เป็นสมาชิกมากที่สุดมีสองกลุ่มคือกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรโดยมีจำนวนครัวเรือนประมงที่เป็นสมาชิกร้อยละ 13 และ 9 ตามลำดับ

ทรัพย์สิน

ถึงแม้ว่าการทำงานจะมีปัญหาในเรื่องรายได้ที่น้อยและไม่สม่ำเสมอแต่ถ้าครัวเรือนประมงเหล่านี้มีทรัพย์สินต่างๆที่พอนำมาเปลี่ยนเป็นเงินทองในยามขาดทุนได้บ้างสภาพชีวิตของครัวเรือนประมงคงไม่ลำบากมากนัก อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่าครัวเรือนประมงมีทรัพย์สินที่สำคัญๆเช่นที่ดินรวมถึงที่อยู่อาศัยน้อยมาก จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนประมงร้อยละ 79 ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง นอกจากที่ดินบริเวณบ้านซึ่งเฉลี่ยแล้วมีเพียง 257 ตารางวาต่อครัวเรือน สำหรับครัวเรือนที่มีที่ดินส่วนใหญ่ก็จะมีเพียง 1-5 ไร่เท่านั้น (ร้อยละ 17 ของครัวเรือนทั้งหมด) ทั้งนี้สาเหตุสำคัญของการไม่มีทรัพย์สินนี้เนื่องจากไม่เคยได้รับมรดกมาจากพ่อแม่ โดยพบว่ามีครัวเรือนถึงร้อยละ 78 ที่บอกว่ามีจำนวนที่ดินเท่าเดิมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีครัวเรือนอีกร้อยละ 14 ที่มีที่ดินลดลง เมื่อมองตัวทรัพย์สินที่เป็นบ้านจะพบว่าครัวเรือนชาวประมงร้อยละ 62 เป็นเจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่ โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81) เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงพื้นดิน บ้านร้อยละ 63 อยู่ห่างจากถนนใหญ่ไม่เกิน 100 เมตร ยังพบว่าครึ่งหนึ่งของหลังคาบ้านของชาวประมงเหล่านี้มุงด้วยกระเบื้อง และร้อยละ 45.5 ไม่มีส่วนประจําบ้าน ที่มีก็จะพบว่าเป็นส่วนซึมแทบทั้งหมด นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 82 ของบ้านที่สำรวจพบว่ามีไฟฟ้าใช้ ส่วนน้ำดื่มใช้น้ำนั้นพบว่าในฤดูแล้งครัวเรือนใช้น้ำดื่มจากน้ำฝนที่กักเก็บไว้กับน้ำจากบ่อน้ำตื้นในสัดส่วนที่พอๆกัน (ร้อยละ 39 และ 38 ตามลำดับ) ส่วนน้ำใช้นั้นครัวเรือนร้อยละ 64 ใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้น สำหรับน้ำประปานั้นพบว่าบ้านของครัวเรือนประมงเพียงร้อยละ 14 และ 10 เท่านั้นที่มีน้ำประปาไว้สำหรับดื่มและใช้ตามลำดับ เมื่อให้หัวหน้าครัวเรือนตีค่าราคาบ้านในปัจจุบันพบว่ามีราคาเฉลี่ยที่ 64,679.17 บาท

ต่อหลัง อย่างไรก็ตามยังมีบ้านซึ่งราคาต่ำกว่า 20,000 บาทอยู่ถึงร้อยละ 49 ของบ้านที่สำรวจทั้งหมด เมื่อดูจากข้อมูลที่พบทั้งหมดจะเห็นว่าครัวเรือนประมงมีทรัพย์สินน้อยไม่เพียงพอสำหรับนำมาใช้ในการบรรเทาปัญหาในยามขาดแคลนรายได้หรือเปิดโอกาสในการหารายได้เสริม ประกอบอาชีพใหม่หรือพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมให้ดีขึ้น และเมื่อสำรวจในเรื่องการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนพบว่าครัวเรือนประมงยากจนได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆน้อยมาก มีครัวเรือนเพียงร้อยละ 2 ที่ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องเงิน ร้อยละ 7 ได้รับความช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร และเพียงร้อยละ 7.7 ได้รับคำแนะนำในการประกอบอาชีพ เมื่อเป็นเช่นนี้ในยามเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะด้านการเงินครัวเรือนประมงเหล่านี้ก็จะหันไปพึ่งพาแหล่งเงินกู้ต่างๆภายในหมู่บ้านของคนซึ่งก่อให้เกิดปัญหานี้สืบต่อมา

หนี้สิน

ครัวเรือนยากจนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดส่วนใหญ่มักมีปัญหาเรื่องหนี้สิน ในเมื่อรายได้มีน้อยในขณะที่รายจ่ายมีมากกว่า และทรัพย์สินมีไม่เพียงพอสำหรับแก้ไขปัญหาในยามฉุกเฉิน ครัวเรือนประมงจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องกู้ยืมเงินและสิ่งของเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตประจำวัน จากการสำรวจพบว่าในบรรดาครัวเรือนประมงที่สำรวจทั้งหมด 90 ครัวเรือนมีครัวเรือน 43 ครัวเรือน (ร้อยละ 48) ที่ทำการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆในรอบ 12 เดือนก่อนการสำรวจ จุดที่น่าสนใจคือมีครัวเรือนประมงเพียงร้อยละ 16 เท่านั้นที่กู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ของรัฐและเอกชน ในขณะที่ครัวเรือนส่วนใหญ่เลือกที่จะกู้ยืมเงินกับแหล่งเงินกู้ที่ไม่เป็นทางการต่างๆมากกว่า แหล่งเงินกู้เหล่านั้นได้แก่เพื่อนบ้าน (ร้อยละ 46.5) พ่อค้า (เจ้าแก้ว) (ร้อยละ 37) และญาติพี่น้อง (ร้อยละ 16) (ดูตารางที่ 4.36) โดยจำนวนเงินที่ครัวเรือนกู้จากทุกแหล่งเฉลี่ยเท่ากับ 8,273.66 บาทต่อครัวเรือนทั้งนี้ร้อยละ 90 ของเงินที่กู้ยืมมาอยู่ในรูปของเงินสด ส่วนที่เหลืออยู่ในรูปของสิ่งของ และร้อยละ 81.5 ของเงินที่กู้มาทั้งหมดนำไปใช้ในการเกษตรและที่เหลือนำไปใช้ในนอกภาคการเกษตรหรือใช้ในชีวิตรประจำวัน จากการสอบถามชาวประมงพบว่าการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบผู้กู้ต้องรับภาระค่าดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมากเช่น ร้อยละ 5 ต่อเดือน แต่เหตุผลที่ทำให้คนเหล่านี้จำยอมก็คือความสะดวกและรวดเร็วในการได้เงินมาใช้ในการยามจำเป็น ซึ่งข้อดีเหล่านี้หาไม่ได้ในการกู้เงินจากธนาคารหรือสถาบันการเงินในระบบต่างๆเนื่องจากสถาบันการเงินเหล่านั้นมักจะมีเงื่อนไขและกฎระเบียบในเรื่องหลักทรัพย์หรือคนค้ำประกันที่ชาวประมงไม่สามารถปฏิบัติตามได้ การเลือกที่จะกู้ยืมเงินจากคน"ใกล้ชิด" ในหมู่บ้านจึงเป็นความสะดวกสบายมากกว่า

เมื่อสำรวจภาวะหนี้สินคงค้างทั้งหมดของครัวเรือนประมงยากจนพบว่าจากครัวเรือน 90 ครัวเรือนมีครัวเรือน 75 ครัวเรือนหรือร้อยละ 83 มีหนี้สินคงค้างอยู่กับแหล่งเงินกู้ต่างๆ โดยแหล่งเงินกู้ที่ได้รับความนิยมสูงสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ พ่อค้า (เจ้าแก้ว) (ร้อยละ 53.3) เพื่อนบ้าน (ร้อยละ 41.3) และญาติ

(ร้อยละ 14.7) โดยจำนวนเงินเฉลี่ยที่คงค้างอยู่กับเจ้าหนี้ทั้งสามแหล่งดังกล่าวเท่ากับ 8,530, 3,983.33, และ 1,816.60 บาทตามลำดับ (ดูตารางที่ 4.37) ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนประมาณส่วนใหญ่มีหนี้สินกับแหล่งเงินกู้ในระบบมากกว่าการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินของรัฐหรือเอกชนซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการกู้ยืมเงินของครัวเรือนเหล่านี้ตามที่ได้มีการกล่าวถึงก่อนหน้านี้ ซึ่งจุดนี้สะท้อนให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ชาวประมงในแง่ระยะเวลาและความต่อเนื่องได้พอสมควร

มีการเปรียบเทียบการกู้ยืมเงินของชาวประมงยากจนเหล่านี้กับแหล่งเงินกู้ต่างๆ โดยเฉพาะกับพ่อค้าหรือเจ้าแม่ค้าขายกับเป็น “สัญญาทาส” หรือ “การตกเป็นเชลย” ของชาวประมงที่มีกับพ่อค้าหรือที่เรียกกันว่า “เจ้าแม่” ในหมู่บ้าน เมื่อเข้าไปสำรวจได้พบลักษณะการกู้ยืมเงินในลักษณะนี้อยู่จริง ชาวประมงเล่าว่าเมื่อตนเองตัดสินใจทำการประมงหรือทำการลงทุนในเรื่องอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำประมง แล้วพบว่าไม่มีเงินทุน จะไปขอความช่วยเหลือจาก “เจ้าแม่” ในหมู่บ้าน เจ้าแม่คือคนที่รับซื้อปลาและสัตว์น้ำต่างๆ จากชาวประมงในหมู่บ้าน ทำธุรกิจลักษณะเป็นแพปลาคือซื้อปลามาจากชาวประมงและขายต่อให้กับผู้ซื้อที่อาจจะแปปลาที่ใหญ่กว่าหรือผู้ที่ซื้อไปเพื่อกระจายต่อไปกับแม่ค้าขายปลารายย่อยต่างๆ เมื่อมีการกู้ยืมเงินกันแล้วชาวประมงจะขอใช้หนี้ให้กับเจ้าแม่ในลักษณะเป็นข้อผูกมัดว่าจะต้องขายสัตว์น้ำที่จับมาได้กับเจ้าแม่เท่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อชาวประมงหาปลาได้น้อยลงจากเหตุผลต่างๆ ข้างต้น บวกกับต้นทุนในการประกอบอาชีพที่สูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าน้ำมัน ค่าอวน ค่าอาหาร ฯลฯ ทำให้รายได้สุทธิจากการทำประมงลดลง แต่เมื่อจำเป็นต้องประกอบอาชีพต่อไปชาวประมงจึงจำต้องกู้ยืมเงินจากเจ้าแม่เพิ่มเติมอยู่เรื่อยๆ จนในที่สุดก็ดูเหมือนจะไม่สามารถใช้หนี้ได้หมด การกู้หนี้ยืมสินแบบนี้จึงกลายเป็นเหมือน “สัญญาทาส” ตามที่ได้มีการเปรียบเทียบกัน และตราบโคที่รายได้ของครัวเรือนชาวประมงเหล่านี้ยังไม่มากพอสำหรับค่าใช้จ่ายในดำรงชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ โอกาสที่ชาวประมงจะหลุดพ้นจากความสัมพันธ์กับแหล่งทุนต่างๆ ในลักษณะนี้คงมีน้อยมากหรืออาจไม่มีเลย

4.2.3 สรุป

ปัจจุบันครัวเรือนประมงยากจนจัดได้ว่าเป็นครัวเรือนชาวใต้ที่มีความยากลำบากในการดำรงชีพที่สุด ด้วยข้อจำกัดค่านับประการตั้งแต่การมีรายได้น้อย ลดลงและไม่แน่นอนอันเนื่องจากสภาพวิกฤติของทรัพยากรประมงในทะเลไทยเอง สภาพการแข่งขันและแย่งชิงทรัพยากรที่สูงขึ้นรวมไปถึงข้อจำกัดในด้านธรรมชาติในการทำประมง เมื่อบวกด้วยสภาพรายจ่ายในครัวเรือนที่สูงขึ้นอันเนื่องมาจากการมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก โดยเฉพาะสมาชิกที่เป็นเด็กและคนไม่ทำงานซึ่งไม่ช่วยสร้างรายได้เสริมให้ครัวเรือน รวมทั้งรายจ่ายในด้านการประกอบอาชีพประมงที่จำต้องมีการลงทุนจัดซื้ออุปกรณ์ประมงมาทดแทนของเก่าเป็นระยะๆ รวมถึงค่าน้ำมันซึ่งได้ปรับตัวสูงขึ้นเป็นลำดับ ทำให้ครัวเรือนประมงเหล่านี้มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การจะนำทรัพย์สินที่มีอยู่มาขายหรือจำนองเพื่อแก้ปัญหาที่มีข้อจำกัดเนื่อง

จากทรัพย์สินสำคัญๆ เช่นที่ดินและบ้านมีจำนวนและมูลค่าน้อย ส่งผลให้ในที่สุดชาวประมงยากจนเหล่านี้ต้องมีการกู้หนี้ยืมสินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบต่างๆ ในหมู่บ้านซึ่งถ้าไม่ใช่เป็นการกู้ยืมจากคนในครอบครัวอัตราดอกเบี้ยที่ต้องชำระจะมีอัตราที่สูงมาก เมื่อสภาพการหารายได้ยังเป็นคงเดิมในขณะที่รายจ่ายคงที่และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จำนวนหนี้สินจึงเพิ่มขึ้นและกลายเป็นหนี้จำนวนมากที่ชาวประมงเหล่านี้ก็ยังไม่แน่ใจว่าจะสามารถชดเชยได้หมดในเวลาหรือไม่

เมื่อสอบถามหัวหน้าครัวเรือนชาวประมงเหล่านี้ว่ารู้สึกว่าคุณเองยากจนมากี่ปี คำตอบที่ได้รับคือเฉลี่ยยากจนมาแล้ว 14.41 ปี โดยมีหัวหน้าครัวเรือนที่บอกว่าตนเองยากจนมาแล้วอยู่ในช่วง 6-30 ปีอยู่ถึงร้อยละ 60 ถ้าพิจารณาพร้อมกับอายุเฉลี่ยของคนในครัวเรือนที่ได้กล่าวข้างต้น คงพอจะกล่าวได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนชาวประมงเหล่านี้รู้จักความยากจนมาตั้งแต่ชีวิตอยู่ในช่วงวัยรุ่นจนมาถึงปัจจุบัน และดูเหมือนว่าลูกๆ ของหัวหน้าครัวเรือนชาวประมงเหล่านี้กำลังได้รับประสบการณ์ และความรู้สึกเช่นเดียวกับพ่อแม่ของตนเคยได้รับในอดีต

การมีชีวิตรวนเวียนอยู่กับปัญหาที่ร่ายล้อมในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและดินฟ้าอากาศที่อยู่นอกเหนือการควบคุม การขาดแคลนทรัพย์สิน และการมีหนี้สิน ทำให้ครัวเรือนประมงยากจนเหล่านี้มีโอกาสที่จะล้มต้อ้าปากหลุดพ้นจากความยากจนมีน้อยมาก นับว่าเป็นสภาวะของคนยากจนดักดานอย่างหนึ่ง ในขณะที่ครัวเรือนยากจนกลุ่มนี้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เช่นนี้ สมควรที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจะเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่สำคัญ เช่นการเร่งรีบแก้ปัญหาค่าเช่าที่ดินในทะเล การปรับแหล่งหนี้จากนอกระบบเป็นในระบบ และการจัดหาอาชีพเสริมให้คนในครัวเรือน เป็นต้น ด้วยความช่วยเหลือต่างๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวหวังว่าครัวเรือนประมงยากจนจะเปลี่ยนมาเป็นคนไม่ยากจนดักดานในอนาคตอันไม่ไกลนัก

ตารางที่ 4.28 จำนวนครัวเรือนประมาณงในภาคใต้จำแนกตามลักษณะของการดำเนินงาน เป็นรายจังหวัด

จังหวัด	รวม		ทำประมาณอย่างเดี่ยว		ทำพหุเพียงชายฝั่ง อย่างเดียว		ทำทั้งประมาณทะเลและ พหุเพียงชายฝั่ง		ถูกจ้างประมาณ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชุมพร	5,308	100	2,484	46.8	811	15.3	45	0.8	1,968	37.1
สุราษฎร์ธานี	6,137	100	3,156	51.4	1,612	26.3	129	2.1	1,240	20.2
นครศรีธรรมราช	17,049	100	4,613	27.1	7,011	41.1	178	1.0	5,247	30.8
พังงา	2,550	100	2,120	83.1	227	8.9	102	4.0	101	4.0
สงขลา	10,531	100	5,592	53.1	1,726	16.4	293	2.8	2,920	27.7
ปัตตานี	6,056	100	2,864	47.3	510	8.4	128	2.1	2,554	42.2
นราธิวาส	1,685	100	881	52.3	74	4.4	31	1.8	699	41.5
ระนอง	3,156	100	2,145	68.0	221	7.0	86	2.7	704	22.3
พังงา	6,002	100	3,333	55.5	946	15.8	637	10.6	1,086	18.1
ภูเก็ต	1,963	100	1,064	54.2	177	9.0	30	1.5	692	35.3
กระบี่	5,496	100	3,014	54.8	1,366	24.9	91	1.7	1,025	18.6
ตรัง	5,708	100	2,558	44.8	1,115	19.5	93	1.6	1,942	34.0
สตูล	6,389	100	3,628	56.8	719	11.3	167	2.6	1,875	29.3
รวมภาคใต้ 13 จังหวัด	78,030	100	37,452	48.0	16,515	21.2	2,010	2.6	22,053	28.3
ภาคกลาง 11 จังหวัด	31,976	100	12,746	39.9	11,085	34.7	896	2.8	7,000	21.9
รวมทั้งประเทศ	110,006	100	50,198	45.6	27,600	25.1	2,906	2.6	29,302	26.6

ที่มา : ปรับปรุงจากสำมะโนประมาณ พ.ศ.2538 ทัวประเทศ และ สำมะโนประมาณ พ.ศ. 2538 เขตประมง 3, 4 และ 5 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 4.29 จำนวนครัวเรือนประมงทะเล จำแนกตามขนาดของการดำเนินการ รายจังหวัด

จังหวัด	รวมครัวเรือนทั้งหมด	ประมงขนาดเล็ก						รวมประมงขนาดเล็ก	ร้อยละ	ประมาณขนาดใหญ่	ร้อยละ
		ไม่ใช้เรือ	ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์	ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ	รวม	ร้อยละ	ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือ ระหว่างต่ำกว่า 10 ตันกรอส				
ชุมพร	2,529	134	73	1,364	1,571	62.1	529	2,100	83.0	429	17.0
สุราษฎร์ธานี	3,285	40	52	2,628	2,720	82.8	105	2,825	86.0	460	14.0
นครศรีธรรมราช	4,791	108	132	3,669	3,909	81.6	325	4,234	88.4	557	11.6
พัทลุง	2,222	46	315	1,861	2,222	100.0	0	2,222	100.0	0	0.0
สงขลา	5,885	513	381	4,135	5,029	85.5	398	5,427	92.2	458	7.8
ปัตตานี	2,992	87	198	2,322	2,607	87.1	145	2,752	92.0	240	8.0
นราธิวาส	912	3	72	736	811	88.9	56	867	95.1	45	4.9
ระนอง	2,231	173	197	1,630	2,000	89.6	31	2,031	91.0	200	9.0
พังงา	3,970	400	273	3,091	3,764	94.8	59	3,823	96.3	147	3.7
ภูเก็ต	1,094	186	44	739	969	88.6	43	1,012	92.5	82	7.5
กระบี่	3,105	306	229	2,497	3,032	97.6	34	3,066	98.7	39	1.3
ตรัง	2,651	26	152	2,322	2,500	94.3	36	2,536	95.7	115	4.3
สตูล	3,795	76	153	2,753	2,982	78.6	589	3,571	94.1	224	5.9
รวมภาคใต้ 13 จังหวัด	39,462	2,098	2,271	29,747	34,116	86.5	2,350	36,466	92.4	2,996	7.6
ภาคกลาง 11 จังหวัด	13,650	903	349	5,889	7,142	52.3	4,034	11,175	81.9	2,475	18.1
รวมทั้งประเทศ	53,112	3,001	2,620	35,636	41,258	77.7	6,384	47,641	89.7	5,471	10.3

ที่มา : ปรับปรุงจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ.2538 ทั่วประเทศ และสำมะโนประมงทะเล เขตประมง 3,4 และ 5 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 4.30 จำนวนบุตรทั้งหมดของหัวหน้าครัวเรือนที่ยังมีชีวิตอยู่

จำนวนบุตร	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
0	6	6.7
1	9	10.0
2	19	21.1
3	13	14.4
4	14	15.6
5	7	7.8
6	7	7.8
7	6	6.7
8	3	3.3
9	2	2.2
10	2	2.2
11	2	2.2
รวม	90	100.0

ตารางที่ 4.31 วิธีการคุมกำเนิดที่ครัวเรือนประมงใช้หรือเคยใช้

วิธีคุมกำเนิด	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ทำหมันหญิง	6	13.3
กินยา	18	40.0
ฉีดยา	18	40.0
ห่วงอนามัย	1	2.2
อื่นๆ	2	4.4
รวม	45	100.0

ตารางที่ 4.32 อายุและเพศของคนในครัวเรือนประมง

อายุ(ปี)	เพศ		จำนวนรวม	ร้อยละ
	ชาย	หญิง		
0-4 ปี	34	20	54	11.7
5-9 ปี	37	32	69	14.9
10-14 ปี	34	36	70	15.1
15-19 ปี	24	24	48	10.4
20-24	23	16	39	8.4
25-29	14	14	28	6.0
30-34	16	18	34	7.3
35-39	16	20	36	7.8
40-44	19	13	32	6.9
45-49	9	6	15	3.2
50-54	8	6	14	3.0
55-59	3	2	5	1.1
60-64	4	2	6	1.3
65-69	6	2	8	1.7
70-74	2	1	3	0.6
75-79	1	0	1	0.2
80-84	1	0	1	0.2
รวม	251	212	463	100.0

ตารางที่ 4.33 ระดับการศึกษาของคนในครัวเรือนประมงที่สิ้นสุดการเรียนแล้ว

ระดับการศึกษา	จำนวนคน	ร้อยละ
ไม่มีการศึกษา	36	13.9
ประถมศึกษา	198	76.4
มัธยมศึกษา	17	6.6
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	1.9
ปวช. ปวส. หรือเทียบเท่า	3	1.2
รวมทั้งสิ้น	259	100.0

ตารางที่ 4.34 อาชีพหลักของคนในครัวเรือนประมงที่สิ้นสุดการศึกษาแล้ว

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีอาชีพ	69	26.6
การเกษตร(ประมง)	136	52.5
ค้าขาย	4	1.5
ประกอบกิจการส่วนตัว	1	0.4
รับจ้างเอกชน	49	18.9
รวมทั้งสิ้น	259	100.0

ตารางที่ 4.35 จำนวนครัวเรือนที่กู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆในรอบปีที่ผ่านมาและจำนวนเงินเฉลี่ยที่กู้

แหล่งเงินกู้	จำนวนบ้านที่กู้	ร้อยละ	จำนวนเงิน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	6	14.0	2,500.00
ธนาคารพาณิชย์	1	2.3	666.66
สหกรณ์ต่างๆ	0	0.0	0
พ่อค้า	16	37.2	2,233.33
ญาติ	7	16.3	555.55
เพื่อนบ้าน	20	46.5	1,543.33
กองทุนหมู่บ้าน	1	2.3	111.11
แหล่งอื่นๆ	6	14.0	322.22

หมายเหตุ จำนวนครัวเรือนที่กู้เงินในรอบปีที่ผ่านมา มีจำนวน 43 บ้าน

ตารางที่ 4.36 จำนวนครัวเรือนประมงที่มีหนี้สินและจำนวนหนี้สินกับแหล่งต่างๆ

เจ้าหนี้	จำนวนบ้านที่มีหนี้	ร้อยละ	จำนวนเงิน
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	14	18.7	9,355.55
ธนาคารพาณิชย์	1	1.3	666.66
สหกรณ์	0	0.0	0
พ่อค้า	40	53.3	8,530.00
ญาติ	11	14.7	1,816.60
เพื่อนบ้าน	31	41.3	3,983.33
กองทุนหมู่บ้าน	3	4.0	133.33
แหล่งอื่นๆ	6	8.0	877.77

หมายเหตุ จำนวนบ้านที่เป็นหนี้ทั้งหมดเท่ากับ 75 บ้าน

บทที่ 5

กรณีศึกษา

ในการศึกษาเรื่องของคนยากจนดักดานในภาคใต้ นอกจากวิธีการศึกษาเชิงปริมาณแล้ว ยังใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วย เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจสถานการณ์ของความยากจนที่คนจนในภาคใต้ประสบอยู่อย่างถ่องแท้ ซึ่งการศึกษาเชิงคุณภาพนี้ให้ภาพที่ลึกซึ้งถึงสาเหตุของความยากจน วิถีชีวิตของคนยากจน สภาพแวดล้อมของคนยากจน ตลอดจนทัศนคติของคนยากจนและความหวังที่จะพ้นความยากจน รวมทั้งเป็นโอกาสให้คณะผู้วิจัยได้สอบถามรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมจากที่มีในแบบสอบถามเชิงปริมาณและเรียนรู้ประเด็นโครงสร้างและระบบของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เป็นสาเหตุและวิถีทางแก้ไขความยากจน

ในการเลือกครัวเรือนที่เป็นกรณีศึกษาของแต่ละจังหวัด ได้พยายามเลือกหมู่บ้านที่ยากจนที่สุดของจังหวัดนั้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่างในการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการสุ่มรายชื่อจาก กชช 2 ค ของจังหวัด เลือกหมู่บ้านที่มีการพัฒนาต่ำสุดอันดับหนึ่ง และชักถามพัฒนากรของอำเภอและจังหวัด ในแต่ละจังหวัดจะพยายามเลือกหมู่บ้านที่เป็นแบบฉบับของจังหวัดนั้นๆ เช่น จังหวัดปัตตานีและสตูลเลือกหมู่บ้านประมงที่มีความยากจนและประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นชาวไทยมุสลิม จังหวัดนครศรีธรรมราชเลือกหมู่บ้านที่มีการทำนาในอำเภอปากพนัง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นอู่ข้าวของจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุงเลือกหมู่บ้านยากจนที่ทำอาชีพสวนยางและทำนาเป็นตัวอย่าง ในแต่ละหมู่บ้านเลือกครัวเรือนที่เป็นกรณีศึกษา 5 ครัวเรือน โดยทำการสอบถามจากผู้ใหญ่บ้านให้เลือกในวันที่เข้าไปสัมภาษณ์ โดยไม่บอกให้ทราบก่อนล่วงหน้าเช่นเดียวกับการเลือกตัวอย่างของการศึกษาเชิงปริมาณ เลือกได้หมู่บ้าน 4 หมู่บ้านดังนี้

1. จังหวัดนครศรีธรรมราช หมู่ที่ 2 ตำบลบางตะพัง อำเภอปากพนัง
2. จังหวัดสตูล หมู่ที่ 7 บ้านบากัน ไต่หีด ตำบลละงู อำเภอละงู
3. จังหวัดปัตตานี หมู่ที่ 3 บ้านป่าตาวูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง
4. จังหวัดพัทลุง หมู่ที่ 6 บ้านท่าดินแดงตก ตำบลป่าบอน อำเภอป่าบอน

รวมเป็นกรณีศึกษาทั้งหมด 20 ครัวเรือน โดยมีรายละเอียดของแต่ละครัวเรือนเสนอในบทนี้ตามด้วยสรุปในตารางที่ 5.1 ลักษณะต่างๆของแต่ละครัวเรือน และสรุปสาเหตุของความยากจนโดยนำข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยเฉพาะข้อมูลจากคำถามเปิดในแบบสัมภาษณ์เชิงปริมาณถึงสาเหตุของความยากจน และปัจจัยที่จะช่วยให้พ้นความยากจน สรุปเป็นแผนภาพแสดงสาเหตุของความยากจนที่ค้นพบจากงานวิจัยนี้

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานจากกรณีศึกษา

5.1 ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านและครัวเรือนยากจน

จากการศึกษาครัวเรือนยากจนดักดานเชิงคุณภาพทั้งสี่จังหวัดพบว่าลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านที่ครัวเรือนยากจนอาศัยอยู่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ โดยมีความแตกต่างกันบ้างคือในจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นหมู่บ้านทำนาแต่ดั้งเดิมหรือในจังหวัดสตูลซึ่งเป็นหมู่บ้านทำสวนยางและทำนา หมู่บ้านจะตั้งอยู่ในที่ราบตอนในของแผ่นดินห่างจากถนนทางหลวงสายหลักพอสมควรซึ่งดินในหมู่บ้านเหมาะแก่การทำนาและทำสวนยาง ในขณะที่หมู่บ้านทำประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานีตัวหมู่บ้านจะเป็นพื้นที่ราบอยู่บริเวณติดชายฝั่งทะเลโดยในจังหวัดปัตตานีจะเป็นพื้นที่ดินทรายและมีชายหาดทะเลในขณะที่ในจังหวัดสตูลจะพบลักษณะดินทรายน้อยกว่า

ถนนภายในหมู่บ้านที่เข้าไปศึกษาทั้งสี่จังหวัดจะเป็นถนนลูกรังซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพใช้การได้ซึ่งคนในหมู่บ้านจะใช้เป็นเส้นทางสัญจรในหมู่บ้าน ยกเว้นในจังหวัดปัตตานีที่มีถนนคอนกรีตตัดผ่านหมู่บ้านแต่ไม่มีถนนลูกรังแยกเป็นตรอกซอย เนื่องจากบ้านเรือนต่างๆจะตั้งอยู่บนพื้นที่ดินทรายไม่ไกลจากทะเล คนในหมู่บ้านจึงใช้วิธีเดินเท้าจากถนนใหญ่เข้าไปยังบ้านของตนเอง จากการสังเกตจะลักษณะทำเลที่ตั้งของบ้านเรือนในสี่จังหวัดจะพบว่าในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุงบ้านเรือนแต่ละหลังจะตั้งอยู่ห่างกันมากกว่าบ้านเรือนในจังหวัดสตูลและปัตตานีซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวประมงซึ่งจะมีที่ดินเป็นของตนเองน้อยกว่า โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานีซึ่งบ้านเรือนตั้งอยู่บนดินทรายจะพบว่าบ้านเรือนจะตั้งอยู่ใกล้กันมาก และเนื่องจากมีพื้นที่เป็นดินทรายหมู่บ้านชาวประมงในจังหวัดปัตตานีจึงมีต้นมะพร้าวพบเห็นอยู่ทั่วไป ในขณะที่ต้นไม้ใบเขียวหลากหลายชนิดจะพบมากกว่ามากในหมู่บ้านชาวนา กับชาวสวนยางในจังหวัดนครศรีธรรมราชและสตูล และแม้แต่หมู่บ้านชาวประมงในจังหวัดสตูลก็จะพบพืชชนิดอื่นนอกเหนือจากต้นมะพร้าวมากกว่า

ลักษณะบ้านของคนในหมู่บ้านรวมถึงครัวเรือนยากจนที่เข้าทำการศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะเดียวกันกับลักษณะบ้านของครัวเรือนยากจนที่พบในการศึกษาเชิงปริมาณ นั่นคือเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงพื้นดินจะมีความแตกต่างไปบ้างในจังหวัดพัทลุงซึ่งพบว่าครัวเรือนที่เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียวพื้นซีเมนต์ โดยหัวหน้าครัวเรือนจะเป็นเจ้าของที่ดินและตัวบ้าน ยกเว้นเพียงประมาณ 1 ใน 4 ที่พบว่าครัวเรือนยากจนตัวอย่างสร้างบ้านอยู่บ้านอยู่บนที่ดินของผู้อื่นหรืออาศัยบ้านของผู้อื่นอยู่ นอกจากนี้ยังพบว่าขนาดของบ้านและที่ดินบริเวณบ้านของครัวเรือนยากจนชาวนาและสวนยางในจังหวัดนครศรีธรรมราชและพัทลุงจะมีขนาดใหญ่กว่าบ้านของชาวประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานี โดยบ้านของชาวนาและชาวสวนยางจะมีบ้านและที่ดินรอบๆบ้านเล็กน้อยถึงปานกลาง ส่วนชาวประมงขนาดของบ้านอาจกล่าวได้ว่าก็คือขนาดของที่ดินบริเวณบ้านนั่นเอง

สิ่งที่พบว่ามีความคล้ายคลึงกันอีกประการหนึ่งคือจะพบว่ามีย่านค้าขายของชำอยู่อย่างน้อย 1 ย่านภายในหมู่บ้าน ถ้าเป็นในหมู่บ้านชาวประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานีมีย่านค้าเหล่านี้มีโอกาสที่จะเป็นร้านค้าของ

“ถั่วแก่” ในหมู่บ้านสูง สำหรับครัวเรือนยากจนร้านค้าเหล่านี้สามารถเป็นแหล่งกู้ยืมในรูปของสิ่งของที่ดีอย่างหนึ่ง เมื่อเกิดเหตุจำเป็นไม่สามารถหาเงินมาซื้อหาอาหารหรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพในวันใด การไปขอนำสิ่งจำเป็นมาใช้ก่อนแล้วเมื่อมีเงินค่อยไปชดเชยหนี้ที่หลังถือว่าเป็นสิ่งที่สำรวจพบเป็นประจำในหมู่ครัวเรือนยากจน

5.2 ลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิก

หัวหน้าครัวเรือนยากจนที่ศึกษาพบว่าประมาณกว่าร้อยละ 60 เป็นเพศชาย ส่วนครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิงทั้งหมดจะเป็นหญิงม่าย โดยครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดจะเป็นผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ซึ่งส่วนใหญ่จะเลิกทำงานแล้ว และต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากลูกๆ บางคนที่ถูกไม่ช่วยเหลือหรือต้องการจะช่วยเหลือตนเองก็จะยังคงทำงานที่ไม่ใช้แรงงานมากต่อไปเพื่อหารายได้มาเสริมในครอบครัว

สำหรับหัวหน้าครัวเรือนที่ยังอยู่ในวัยแรงงานซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย (โดยเฉพาะครัวเรือนชาวประมง) ต้องทำงานที่ต้องใช้แรงงานได้แก่การทำประมงพื้นบ้านหรือรับจ้างประมง ซึ่งพบทั้งในจังหวัดนครศรีธรรมราช สตูล และปัตตานี สำหรับหัวหน้าครัวเรือนยากจนในจังหวัดพัทลุงซึ่งอยู่ในหมู่บ้านชาวสวน ข้างนั้นจะทำสวนยางบ้างหรือถ้าไม่มีที่ดินเป็นของตนเองก็จะรับจ้างเกษตรต่างๆหรือจะเก็บเศษยางจากภาชนะรองน้ำยางไปขายเพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ซึ่งไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนชาวประมง ชาวสวนยางหรือแม้แต่ชาวนา การทำงานล้วนต้องพึ่งพาความเอื้ออำนวยทางธรรมชาติทั้งสิ้น

สำหรับสมาชิกในครัวเรือนซึ่งหมายถึงลูกๆของหัวหน้าครัวเรือนนั้นจากจำนวนครัวเรือนที่ศึกษาในเชิงคุณภาพทั้งหมดพบว่ามีบุตรเฉลี่ยบ้านละ 4.7 คน และพบว่าลูกที่โตแล้วส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือส่งเสียพ่อแม่เท่าที่ควร จะพบว่ามีหลายครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้สูงอายุและมีลูกหลายคนแต่ปรากฏว่าลูกที่ได้แยกย้ายออกไปอยู่ที่อื่นไม่ได้ส่งเงินมาช่วยเหลือเลย ที่ส่งมาบ้างก็จะมีจำนวนไม่มาก ทำให้หัวหน้าครัวเรือนกลุ่มนี้ต้องได้รับความลำบากในการดำรงชีพบางรายอาจต้องทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองในทางตรงกันข้ามหัวหน้าครัวเรือนสูงอายุที่ถูกส่งเสียในยามชราจะมีชีวิตความเป็นอยู่ได้ดีตามอัตภาพไม่ต้องออกไปทำงานหารายได้เลี้ยงชีพ ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุอยู่ในวัยหนุ่มสาวถึงกลางคนที่มีลูกยังเล็ก (ประมาณร้อยละ 20) ยังคงมีภาระต้องเลี้ยงดูลูกต่อไป

จากลักษณะความสัมพันธ์ของหัวหน้าครัวเรือนและลูกข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนยากจนมีอยู่ 3 ลักษณะใหญ่ๆก็คือ 1) เป็นพ่อแม่ในวัยทำงานอาศัยอยู่กับลูกที่ยังไม่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งความสัมพันธ์จะเป็นลักษณะสมาชิกอยู่ด้วยกันทั้งหมดในบ้าน พ่อจะเป็นคนหารายได้หลัก แม่อาจจะช่วยหารายได้เสริม ส่วนลูกๆเรียนหนังสือหรืออาจไม่ได้เรียนแล้วช่วยงานอยู่ที่บ้าน 2) พ่อแม่อยู่ในวัยชราและมีลูกอย่างน้อยหนึ่งคนดูแล ไม่ว่าจะเป็นลักษณะมีลูกอยู่ในบ้านหรืออยู่ไกลๆในหมู่บ้านเดียวกันคอยช่วยเหลือหรืออาจจะไปอยู่ที่อื่นนอกหมู่บ้านแต่จะยังคงส่งเงินมาช่วยเหลือ(จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกำลังความสามารถของลูก) ซึ่งจะพบว่าพ่อแม่บางคนที่มีลูกมากแต่ลูกส่วนใหญ่แยกย้ายไปอยู่ที่อื่น การที่มีลูกอย่างน้อยเพียงหนึ่งคนอยู่ใกล้คอยช่วยเหลือจะทำให้การดำรงชีวิตของครัวเรือนอยู่ในสภาพที่ดีกว่าการที่ไม่มีลูกอยู่

ใกล้ๆเลข และ 3) พ่อแม่อยู่ในวัยชราและลูกไม่ส่งเสียดูแล กรณีนี้จะเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกจะห่างเหินกันมาก พ่อแม่วัยชราผู้ยากจนในกลุ่มนี้คือกลุ่มคนที่อาจจะกล่าวได้ว่ามีความลำบากในการดำรงชีวิตที่สุด เนื่องจากตนเองมีอายุมากแล้ว สุขภาพไม่ดี ทำงานไม่ได้ เมื่อพึ่งพาลูกไม่ได้ชีวิตจึงต้องพึ่งพาเพื่อนบ้านหรือความช่วยเหลือของรัฐเท่านั้นลักษณะความสัมพันธ์ทั้งสามแบบพบเห็นกระจุกกระจายในครัวเรือนยากจนที่ศึกษาในทุกจังหวัด

5.3 วิธีการทำงาน

จากการศึกษาพบว่าคนยากจนไม่ว่าจะอยู่ในหมู่บ้านใดจำเป็นต้องทำงานหนักและรับรายได้น้อยกว่าคนในกลุ่มสังคมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างประมงในจังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานี ชาวสวนยางในจังหวัดพัทลุง รวมถึงคนที่ทำงานรับจ้างที่ใช้แรงงานต่างๆในทุกจังหวัด ลูกจ้างเรือประมงพาณิชย์จำต้องออกทะเลเป็นแรมเดือน และต้องทำงานใช้แรงงานมากในระหว่างอยู่ในทะเล ชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดสตูลและปัตตานีถึงแม้ว่าอาจจะใช้แรงงานน้อยกว่าแต่ต้องออกทะเลไปจับปลาแต่เช้าตรู่ทุกวันที่สภาวะอากาศเอื้ออำนวย เวลาที่กลับเข้าฝั่งอาจจะเป็นบ่ายหรือเย็นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเช่น ขนาดของเรือ(ออกทะเลได้ไกลแค่ไหน) คืนฟ้าอากาศ (มีคลื่นลมแรงหรือไม่) จำนวนสัตว์น้ำที่จับได้ (จับได้มากแล้วก็กลับเข้าฝั่งเร็ว) ส่วนชาวสวนยางในจังหวัดพัทลุงไม่ว่าจะเป็นเจ้าของสวนหรือทำงานรับจ้างกรีดยางจำต้องออกไปกรีดยางแต่เช้ามืด และใช้เวลากว่าจะเสร็จงานก็อาจจะเป็นตอนสายหรือบ่ายของวันนั้น วันใดที่ธรรมชาติไม่อำนวยเช่นมีฝนตกวันนั้นก็ไม่สามารถออกไปทำงานได้ สำหรับการงานรับจ้างอื่นๆก็ล้วนต้องทำงานหนักและใช้แรงงานทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม หรือรับจ้างเกษตรอื่นๆ

ถึงแม้ว่าจะทำงานหนักใช้แรงงานมากแต่รายได้ที่คนยากจนได้จัดว่าน้อย เพราะงานส่วนใหญ่จะพึ่งพาธรรมชาติโดยตรงหรือทางอ้อม เพราะฉะนั้นถ้าวันใดธรรมชาติไม่เป็นใจคนยากจนก็ทำงานไม่ได้ รายได้ไม่มี มีเวลาว่างมากขึ้น

5.4 การเป็นหนี้สิน

ถึงแม้ว่าในการศึกษาครัวเรือนยากจนเชิงคุณภาพจะพบว่ามีความครัวเรือนยากจนไม่น้อยที่ไม่มีหนี้สิน โดยเฉพาะครัวเรือนซึ่งมีหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในวัยชราหรือที่ทำงานรับจ้าง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนบางส่วนอาจจะไม่มีคุณสมบัติเพียงพอสำหรับการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ โดยเฉพาะจากแหล่งเงินที่เป็นสถาบันการเงินของรัฐ ดังนั้นจึงไม่มีหนี้สินติดตัว หรือในอีกกรณีหนึ่งหัวหน้าครัวเรือนอีกส่วนหนึ่งมีการกู้ยืมเงินในช่วงวัยทำงานแต่ได้มีการชดใช้หนี้จนหมดสิ้นไปแล้ว ดังนั้นจึงอยู่ในภาวะปลอดหนี้ จะพบครัวเรือนยากจนปลอดหนี้ในหมู่บ้านทำกสิกรรมและรับจ้าง และหมู่บ้านทำสวนยางในจังหวัดนครศรีธรรมราชและสตูล อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีหัวหน้าครัวเรือนอีกส่วนหนึ่งที่มีหนี้สินต้องชดใช้ โดยเฉพาะครัวเรือนชาวประมงในจังหวัดสตูลและปัตตานีที่ส่วนใหญ่ยังมีหนี้สินกับแหล่งเงินกู้ต่างๆโดย

เฉพาะแหล่งเงินทุนในระบบ เช่น “ถ้าแก่” ในหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากชาวประมงต้องลงทุนในเรื่องเครื่องมือและอุปกรณ์อย่างต่อเนื่อง เมื่อขาดเงินทุนการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินที่สามารถกู้ยืมได้จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในสี่จังหวัดที่เลือกเป็นกรณีศึกษาในรายละเอียด และจะมีการสรุปประเด็นสำคัญๆไว้ในตารางที่ 5.1 เพื่อให้มีความสะดวกและง่ายในการเข้าใจยิ่งขึ้น

5.5 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนดักดานจังหวัดนครศรีธรรมราช

หมู่บ้านที่ได้เลือกเป็นหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลของครัวเรือนยากจนดักดานในจังหวัดนครศรีธรรมราชสำหรับเป็นกรณีศึกษาคือหมู่บ้านที่ 2 ตำบลบางตะพอส อำเภอบางแพ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีประชากรเพียง 65 ครอบครัวยาว 314 คน ถึงแม้จะมีประชากรน้อยแต่หมู่บ้านนี้มีวัด โรงเรียนและ สถานีอนามัยอยู่ภายในหมู่บ้าน ถนนเพื่อการสัญจรภายในหมู่บ้านเป็นถนนหินคลุกและมีถนนลูกรังเป็นช่วงๆ ผู้คนในหมู่บ้านใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นเป็นหลัก ซึ่งในฤดูแล้งน้ำเพื่อการบริโภคจะไม่ขาดแคลน ในขณะที่น้ำสำหรับการอุปโภคจะขาดแคลน ส่วนน้ำประปายังไม่มีการให้บริการในหมู่บ้าน อาชีพดั้งเดิมของคนในหมู่บ้านคือการทำนา แต่หลังจากการทำนาเกิดความล้มเหลว ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมาคนในหมู่บ้านจึงหันไปทำงานรับจ้างต่างๆมากขึ้นตามลำดับ การทำงานรับจ้างสำคัญอย่างหนึ่งของคนในหมู่บ้านคือการรับจ้างประมงทั้งเป็นการรับจ้างทำประมงทะเลและการรับจ้างทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเช่นเป็นลูกจ้างในฟาร์มเลี้ยงกุ้งกุลาค่าซึ่งพบเป็นอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน

เพื่อให้เห็นสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดักดานในหมู่บ้านแห่งนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการเลือกครัวเรือน 5 ครัวเรือนเพื่อนำมาเป็นกรณีศึกษาดังนี้

ครัวเรือนที่ 1

นางนอบ แก้วตุศอายุ 42 ปี มีอาชีพปลูกผัก นอกจากสามีอายุ 45 ปีซึ่งมีอาชีพปลูกข้าวในเรือประมงแล้ว ในครัวเรือนยังมีสมาชิกคือลูกชาย 2 คนและลูกสาว 3 คน รวม 5 คน โดยคนโตมีอายุ 21 ปี ในขณะที่คนสุดท้องมีอายุ 16 ปี ลูก 3 คนแรกมีอาชีพเป็นลูกจ้างในเรือประมงและกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการประมงในอำเภอบางแพ คนที่ 4 มีอาชีพรับจ้างเย็บเสื้อผ้าในกรุงเทพ ขณะที่คนสุดท้องยังไม่มีอาชีพอะไรและเป็นลูกเพียงคนเดียวของนางนอบที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาขณะที่คนอื่นได้เรียนเพียงชั้นประถมปีที่ 3 หรือ 4 เท่านั้น นางนอบและสามีมีพื้นที่ดินเดิมอยู่ที่อำเภอนครศรีธรรมราช ทั้งคู่มาจากครอบครัวที่ยากจนซึ่งพ่อแม่ไม่มีที่ดินและมรดกใดๆให้ โดยจบการศึกษาในระดับประถมปีที่ 3-4 ได้อพยพมาอยู่ในหมู่บ้านนี้พร้อมกับซื้อที่ดินขนาดประมาณ 50 ตารางวาและสร้างบ้านที่อยู่อาศัยอยู่ในปัจจุบันเมื่อ 9 ปีที่แล้ว นางนอบเชื่อและนับถือลัทธิที่อ้างว่าเป็นนิยายในศาสนาพุทธซึ่งสอนให้สมาชิกทุกคนที่เชื่อกันว่าสามารถอำนวยความสะดวกให้ตามที่อธิฐาน และนางนอบเชื่อว่าเงินซึ่งได้จากการถูกหวยจนสามารถซื้อที่ดินและสร้างบ้านได้นั้นเป็นผลจากการสวด

มนต์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ และทุกวันนี้นางนอนยังคงซื้อหอยอยู่แม้จะลดลงเหลือครั้งละ 20-30 บาท เมื่อมาอยู่ที่หมู่บ้านนี้ได้ไม่นานสามีคนเก่าของนางนอนก็ได้แยกทางไปมีภรรยาใหม่ทีอื่นซึ่งเป็นสาเหตุที่นางนอนกล่าวว่าทำให้การเรียนของลูกๆซึ่งตามไปอาศัยอยู่กับพ่อล้มเหลวเพราะขาดการอบรมและเอาใจใส่ นางนอนปลูกผักในที่ดินซึ่งอยู่ติดลำคลองหลักของหมู่บ้านซึ่งเช่าจากเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตามนางนอนก็แทบไม่มีรายได้จากอาชีพนี้แต่อย่างใดเนื่องจากมักได้ผลผลิตสูงเมื่อผักขึ้นตลาด ในขณะที่ฤดูแล้งชาวบ้านที่มีเครื่องสูบน้ำก็สูบน้ำในลำคลองจนแห้ง ทุกวันนี้รายได้หลักของนางนอนจึงได้แก่เงินที่ลูกๆหมุนเวียนส่งมาให้ครั้งละ 1,500-2,000 บาทและรายได้จากสามีคนใหม่ซึ่งอยู่ด้วยกันเมื่อ 3 ปีที่แล้วซึ่งมีอาชีพเป็นลูกจ้างในเรือประมง

ครัวเรือนที่ 2

ครัวเรือนนี้มีสมาชิกครัวเรือนคือนางวรรณ ไชยบาลอายุ 30 ปี สามีอายุ 35 ปีและลูกจำนวน 2 คนที่มีอายุ 13 และ 10 ปี นางวรรณเป็นชาวบ้านในอำเภอรัตนบุรีได้แต่งงานกับนายสามีคือนายวิชาญตั้งแต่อายุ 17 ปี พร้อมๆกับการย้ายมาอยู่ในหมู่บ้านนี้ ทั้งคู่มาจากครอบครัวยากจนซึ่งไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง และมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา ปัจจุบันอาศัยอยู่ในกระท่อมที่สร้างอยู่บนที่ดินของผู้อื่นโดยไม่เสียค่าเช่า นายวิชาญทำงานเป็นลูกจ้างในเรือประมงมีรายได้เดือนละ 4,000-5,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้หลักของครอบครัว นายวิชาญกลับมาเยี่ยมลูกๆทุกเดือนที่เรือเข้าฝั่ง และมีเวลาอยู่บ้านในช่วงมรสุม สำหรับนางวรรณไม่มีอาชีพหลักและไม่สามารถออกไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้านได้เนื่องจากมีภาระเลี้ยงลูก เมื่อเงินขาดมือในระหว่างที่สามีออกเรือจะหยิบยืมเครื่องอุปโภคบริโภคจากร้านค้าในหมู่บ้านหรือจากเพื่อนบ้าน ครัวเรือนนี้เลี้ยงแม่วัวไว้ 1 ตัวซึ่งซื้อด้วยเงินก้อนที่ได้จากการเป็นลูกจ้างในนาทุ่งเมื่อ 2 ปีที่แล้ว ลูกวัวที่เกิดจากแม่วัวตัวนี้จึงเปรียบเหมือนเงินออม นอกจากนี้ครัวเรือนนี้ยังทำนาโดยเช่าที่จากผู้อื่นจำนวน 10 ไร่ โดยเสียค่าเช่าไร่ละ 200 บาท/ปี ซึ่งได้ข้าวพอสำหรับใช้บริโภคทั้งปี อย่างไรก็ตามเนื่องจากความแปรปรวนของน้ำฝนทำให้ปีนี้ไม่สามารถทำนาได้ ความหวังของนางวรรณและนายวิชาญคือการสะสมเงินจากการทำงานจ้างของนายวิชาญเพื่อสร้างบ้านใหม่และเก็บเงินให้ลูกเป็นค่าใช้จ่ายเรื่องการศึกษา

ครัวเรือนที่ 3

นางแดง แซ่ลิ้มอายุ 70 ปี มีลูก 2 คน คนใดเป็นผู้หญิงอายุประมาณ 30 ปีมีอาชีพเป็นลูกจ้างในร้านค้าในอำเภอหัวไทรส่วนลูกคนที่สองซึ่งเป็นผู้ชายได้แต่งงานและย้ายไปตั้งรกรากที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ในขณะที่สามีของนางได้เสียชีวิตไปประมาณ 10 ปีแล้ว ปัจจุบันนางแดงอาศัยอยู่คนเดียวในบ้านของตนเองในพื้นที่ขนาด 196 ตารางวา เนื่องจากมีอายุมากและสุขภาพไม่ดี(โรคหัวใจ) นางแดงจึงไม่สามารถทำงานใดๆได้ รายได้มาจากลูกสาวซึ่งจะมาเยี่ยมทุกเดือน และให้เงินครั้งละ 500-600 บาท ในขณะที่ลูกชายไม่ได้ช่วยเหลืออะไรเลยและไม่ได้กลับบ้านนานมากแล้ว นางไม่ได้รับเงินสงเคราะห์คนชราแต่ได้รับเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการจำนวน 1,600 บาทจึงสามารถชดเชยรายจ่ายซึ่งได้แก่ค่าอาหารและค่าเดินทางไปหาหมอแต่ละเดือนรวมประมาณ 800 บาท และแม้ว่านางแดงจะมีที่นาประมาณ 2 ไร่แต่ก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์และไม่มีผู้ใดสนใจเช่าแต่อย่างใด

ครัวเรือนที่ 4

นายเคียน ปานกำเนิด อายุ 76 ปี มีลูกร่วมกันกับภรรยาจำนวน 5 คน โดย 4 คนแรกมีครอบครัวเป็นของตนเอง แล้ว ส่วนคนสุดท้ายที่มีอายุ 28 ปี มีอาชีพรับจ้างในเรือประมง ครัวเรือนนี้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ที่ผ่านมานายเคียนหาเลี้ยงครอบครัวโดยการรับจ้างทำงานก่อสร้างในหมู่บ้าน แต่ได้เลิกอาชีพดังกล่าวแล้วเนื่องจากอายุมากและไม่มีความแข็งแรงในหมู่บ้าน และหันมารับจ้างตัดผมและตั้งวงกลองยาวเพื่อรับจ้างเล่นในโอกาสต่างๆ แต่ก็ไม่ค่อยได้รับการว่าจ้าง สำหรับภรรยาได้ประกอบอาชีพเสริมด้วยการทำขนมมีฝักขายในหมู่บ้าน ถูกทุกคนของนายเคียนซึ่งมีการศึกษาเพียงชั้นประถมได้ย้ายไปอยู่ที่อื่นด้วยเหตุผลที่ไม่สามารถหางานในหมู่บ้านทำได้ แม้ว่าทุกคนจะมีการศึกษาค่ำแต่นายเคียนก็ภูมิใจที่สามารถเลี้ยงลูกๆจนสามารถสร้างครอบครัวของตนเองได้แม้ว่าจะมีฐานะยากจนก็ตาม เมื่อไม่นานมานี้ลูกก็ได้ช่วยกันออกเงินซื้อที่ดินเล็กและสร้างบ้านให้นายเคียน ปัจจุบันนายเคียนมีหนี้สินประมาณ 7,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่กู้มาสร้างบ้านจากกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน

ครัวเรือนที่ 5

นางเจิม รามแก้ว อายุ 69 ปี นางเจิมมีลูก 17 คนและทุกคนมีครอบครัวและแยกไปอยู่ต่างหาก สำหรับสามีได้เสียชีวิตไปแล้วหลายปี การมีลูกจำนวนมากของนางเจิมเกิดจากความเชื่อที่ว่าเมื่อมีลูกมากแล้วจะสบายเมื่อตอนมีอายุมาก ดังนั้นแม้จะเคยได้รับคำแนะนำในการคุมกำเนิดแต่ก็ไม่ได้ให้ความสนใจแม้ว่าจะมีฐานะยากจน และไม่มีที่ดินทำกินก็ตาม ปัจจุบันนางเจิมสร้างกระท่อมอยู่บนที่ดินของเพื่อนบ้าน ส่วนลูกๆประกอบอาชีพรับจ้างไปวันๆตามสภาพที่ไม่มีการศึกษาและไม่สามารถช่วยเหลือใดๆแก่นางเจิมได้ รายได้ของนางเจิมจะได้จากการหาปลาและผักในหมู่บ้านไปขาย และการขายไข่เป็ดจากแม่เป็ดที่เลี้ยงไว้ 1 ตัว ซึ่งทำให้มีรายได้ 10 บาททุกๆ 3 วัน ปัจจุบันนางเจิมยังมีการเลี้ยงดูหลานหนึ่งคนอายุ 4 ขวบ ซึ่งถูกพ่อทิ้งไปขณะที่แม่ก็หาขายยาสูบ ปัญหาประการสำคัญของนางเจิมคือมักไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆของทางราชการที่เข้าไปยังหมู่บ้าน

5.6 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนดักดานจังหวัดสตูล

หมู่บ้านที่ได้เลือกเป็นหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในจังหวัดสตูล สำหรับเป็นกรณีศึกษาคือหมู่ที่ 7 บ้านปากันโต๊ะทิด ตำบลละงู อำเภอละงู ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยมุสลิม มีประชากรทั้งสิ้น 151 ครัวเรือน 610 คน หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านชาวประมงคิดทะเล คนในหมู่บ้านแทบทุกบ้านประกอบอาชีพประมงโดยเฉพาะประมงพื้นบ้าน ภายในหมู่บ้านไม่มีโรงเรียนและสถานอนามัย มีแต่มีสชคเป็นที่พักผ่อนพิริทาสานของคนที่หมู่บ้าน ถนนที่ใช้สัญจรภายในหมู่บ้านเป็นถนนลูกรังมีสภาพไม่ดีนักเนื่องจากขาดการซ่อมแซมมาเป็นเวลานาน ภายในหมู่บ้านจะพบเห็นร้านขายของชำที่เป็นของ “ถั่วแก่” อยู่มาก

ครัวเรือนยากจนคัดค้านที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านนี้มีด้วยกัน 5 ครัวเรือนดังต่อไปนี้

ครัวเรือนที่ 1

นายมานี อายุ 60 ปีอาศัยอยู่ในบ้านไม้ชั้นเดียวเล็กๆริมน้ำกับกรรยาและลูกๆ ทั้งสองสามีภรรยามีลูกทั้งหมด 4 คน ลูกสาวคนโตอายุ 18 ปีได้ย้ายออกจากหมู่บ้านไปทำงานและอยู่กับแฟนที่อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา ส่วนลูกชายทั้งหมดที่เหลือช่วยนายมานีทำประมงซึ่งนายมานีได้ยึดเป็นอาชีพตั้งแต่ย้ายเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านแห่งนี้ ก่อนหน้าที่ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้และพบกับกรรยา นายมานีได้อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านอื่นๆ โดยประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยางพารา ต่อมานายมานีพบว่าค่าจ้างหนึ่งของตนเริ่มมองไม่เห็นจึงตัดสินใจเลิกทำอาชีพรับจ้าง และย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้และยึดอาชีพเป็นชาวประมงตั้งแต่นั้น ในการทำประมงนายมานีต้องออกทะเลตั้งแต่ตีสี่ตีห้า บ้างวันก็แล่นเรือออกไปไกล บ้างวันก็ออกไปใกล้ ระยะทางจะอยู่ประมาณ 10-20 กิโลเมตรจากชายฝั่ง บางช่วงของปีเช่นฤดูร้อนก็ต้องไปพักแรมอยู่บนเกาะตะรุเตาเพราะสามารถใช้เวลาหาปลาได้นานขึ้นบางครั้งก็กินเวลาถึง 3-4 วัน ดังนั้นเวลากลับเข้าฝั่งจะไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับว่าหาปลาได้เร็วเพียงใด ถ้าในวันปกติอย่างช้าประมาณสี่ห้าโมงเย็นนายมานีก็จะกลับถึงบ้าน สำหรับนายมานีอาชีพประมงเป็นอาชีพที่มีความไม่แน่นอน เพราะต้องขึ้นอยู่กับลมฟ้าอากาศ ในช่วงมีลมมรสุมบางครั้ง 10 วันไม่ได้ออกทะเลเลย เมื่อขาดเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวันนายมานีจะขอยืมจาก "เจ้าแก่" ที่เป็นผู้รับซื้อปลาแล้วค่อยหักจากค่าปลาที่ตนจะขายให้กับเจ้าแก่ในภายหลัง นายมานีไม่มีทรัพย์สินสำคัญๆใดๆ ที่คิดจะใช้สร้างบ้านที่อาศัยในปัจจุบันก็เป็นที่ดินของผู้ใหญ่บ้านคนก่อนซึ่งนายมานีไม่ต้องจ่ายค่าเช่า สิ่งเดียวที่มีก็คือเรือประมงขนาดเล็กราคา 16,000 บาทที่ซื้อเมื่อสองปีก่อน ซึ่งเงินสำหรับการซื้อเรือลำนี้ก็ได้อาจจากการเปียแซร์ในหมู่บ้าน ในปัจจุบันนายมานีมีการต้องส่งเงินเข้าวงแซร์ที่มีสมาชิกประมาณ 50 คนนี้ 5 มื้อคิดเป็นเงินสองพันบาทต่อเดือน บ้างครั้งเมื่อไม่ได้ออกทะเล นายมานีต้องยืมเงินจากเจ้าแก่มาใช้จ่ายโดยทั่วไปและกันส่วนหนึ่งไว้สำหรับส่งวงแซร์ด้วย ปัจจุบันนายมานียังคิดหนักกับวงแซร์เป็นเงินต้นรวมดอกเบี้ยแล้วร่วมสามหมื่นกว่าบาท

ครัวเรือนที่ 2

หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาวประมงอายุ 53 ปีอาศัยอยู่กับภรรยาและลูกอีก 3 คนในบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงซึ่งคนอื่นให้อยู่อาศัยโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า ภรรยาไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่งนอกจากการตกปลาเล็กๆน้อยๆ สำหรับบริโภคในแต่ละวัน ลูกผู้หญิงคนโตและคนกลางทำงานในโรงงานปลาในปากบารา ส่วนลูกคนเล็กช่วยทางบ้านโดยการนำเรือไปวางไซได้ปลามาจับประทานและขายบ้าง หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาวอำเภออื่นย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ได้ประมาณ 20 ปี ทำประมงชายฝั่งในแต่ละวันจะใช้เรือหางยาวขนาดเล็กเครื่อง 5 แรงม้าโดยเพิ่งมาเริ่มทำอาชีพนี้เมื่อประมาณ 3 ปีที่แล้ว เมื่อก่อนรับจ้างก่อสร้างแต่เนื่องจากสุขภาพไม่ดีจึงเลิกทำและหันมาประกอบอาชีพประมงแทน การทำประมงนั้นจะออกทะเลตั้งแต่หกโมงเช้า กลับเข้าฝั่งระหว่างสิบโมงเช้าถึงเที่ยง รายได้จากการทำประมงอยู่ที่เฉลี่ยประมาณวันละ 150 บาท รายได้สูงสุดที่เคยได้

รับในหนึ่งวันคือประมาณ 500 บาทแต่จะเกิดขึ้นน้อยครั้ง และเนื่องจากลมฟ้าอากาศที่ไม่แน่นอนทำให้ไม่สามารถออกทะเลได้ทุกวัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของจากการทำประมงจะตกอยู่ที่สองถึงสามพันบาท บางเดือนก็มีรายได้เพียงพันกว่าบาทเท่านั้น นอกจากเงินฟ้าอากาศแล้วปัญหาการทำประมงผิดวิธีโดยเรือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ยังทำให้ปริมาณปลาในทะเลลดน้อยลงซึ่งส่งผลกระทบกับการทำประมงของครัวเรือนอย่างมาก สำหรับลูกสาว 2 คนที่ทำงานในโรงงานจะไม่ได้ทำงานทุกวัน จะขึ้นอยู่กับว่าทางโรงงานมีงานให้ทำหรือไม่(โดยดูว่าจะส่งรถมารับตอนเช้าหรือไม่) การทำงานจะได้รับค่าจ้างชั่วโมงละ 15 บาทหรือวันละร้อยกว่าบาทซึ่งเงินที่ได้รับนี้จะมีการนำมาช่วยเหลือทางบ้านบ้างแต่ไม่บ่อยครั้งนัก เพราะทั้งสองคนเองก็มีค่าใช้จ่ายในเรื่องส่วนตัวรวมทั้งการรักษาอาการไม่สบายอันเกิดจากการทำงานในห้องเย็นซึ่งบางครั้งก็ทำให้ต้องหยุดงาน อย่างไรก็ตามการทำงานของลูกทั้งสองเป็นการลดภาระการเลี้ยงดูของครอบครัวไปได้มาก สำหรับลูกคนเล็กนั้น การวางแผนดูแลสุขภาพตามหลักโหงพวงมีรายได้เล็กน้อยเท่านั้น ในอนาคตทางบ้านไม่ได้หวังว่าลูกจะเข้ามาช่วยเหลือให้ดีขึ้นเพราะพื้นฐานของลูกๆเองก็ไม่ดีเช่นเดียวกับพ่อแม่คือมีการศึกษาน้อย และไม่มีทรัพย์สินใดๆสำคัญใดๆ ที่ดินที่มีอยู่ประมาณ 2 ไร่ที่หัวหน้าครัวเรือนได้รับเป็นมรดกจากพ่อแม่ก็ตั้งอยู่ห่างไกล ปัจจุบันจึงให้น้องสาวใช้ประโยชน์อยู่โดยไม่คิดค่าเช่าใดๆ ส่วนภรรยาถึงแม้ว่าจะเป็นคนในหมู่บ้านแต่ไม่มีที่ดินใดๆ นอกจากนี้ญาติพี่น้องของภรรยาในหมู่บ้านก็ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว ปัจจุบันครอบครัวจึงต้องอาศัยบ้านของคนอื่นอยู่ ทรัพย์สินจริงๆที่มีตอนนี้ก็มีเรือประมงหางยาวดั่งกล่าวซึ่งซื้อมาด้วยราคาประมาณหมื่นบาท โดยเงินที่ซื้อได้จากเงินสะสมของตนเองและได้รับการช่วยเหลือจาก “เจ้าแกล่” ด้วยบางส่วนโดยปัจจุบันยังคงเป็นหนี้กับเจ้าแกล่ที่ให้ยืมเงินซื้อเรืออีกสองพันบาท นอกจากนั้นก็เป็นหนี้กับร้านค้าในหมู่บ้านบ้างเมื่อคราวที่ไม่ได้ออกทะเลและจำเป็นต้องซื้ออาหารมาบริโภค

ครัวเรือนที่ 3

นายเด่น อายุ 86 ปีอาศัยอยู่กับภรรยาอายุ 75 ปีในบ้านหลังเล็กๆที่นิตดิน ภรรยาของนายเด่นปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรแล้ว ส่วนนายเด่นซึ่งเมื่อก่อนเป็นชาวประมงปัจจุบันได้ทำหน้าที่เป็นโตะอีหม่า(ผู้สอนศาสนา)ของหมู่บ้าน ทั้งสองไม่มีรายได้ประจำในทางใด เมื่อเป็นเช่นนี้อาหารที่บริโภคในแต่ละวันจะได้รับจากลูกๆของภรรยาที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ นอกจากนี้อาจซื้อหามาด้วยเงินของนายเด่นที่ได้รับจากการขายโรตีสีข้างเป็นครั้งคราว โดยพี่นายเด่นเป็นชาวนครศรีธรรมราช ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้เมื่อ 40 ปีที่แล้ว และมาพบกับภรรยาคนปัจจุบันซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านนี้ ทั้งสองไม่มีลูกด้วยกัน แต่ตัวนายเด่นมีลูกอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นลูกที่เกิดจากภรรยาคนก่อนๆ ส่วนภรรยาคนปัจจุบันของนายเด่นก็มีลูก 4 คนเป็นหญิง 3 คนและชายหนึ่งคน โดยคนโตอายุ 60 ปีทำงานและอาศัยอยู่ในเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย คนที่สองและสามแต่งงานแล้วและมีรายได้จากการประมงเป็นหลัก ลูกคนที่สองที่สามนี่เองที่เป็นผู้จัดหาอาหารมาให้ทั้งสองบริโภคเป็นประจำ ลูกชายคนที่สี่คือลูกที่นำปัญหามาให้ครอบครัวเป็นประจำโดยเฉพาะปัญหาสุขภาพจิตซึ่งนายเด่นกล่าวว่าการพยายามช่วยเหลือลูกชายคนนี้ทำให้ฐานะความเป็นอยู่แย่ลงกว่าเมื่อสี่ปีก่อน เมื่อกล่าวถึงทรัพย์สินในส่วนของภรรยาของนายเด่นได้จัดสรรแบ่งให้ลูกไปหมดแล้วคนละ 2 ไร่ โดยปัจจุบัน

นายเด่นและภรรยาอาศัยอยู่ในบ้านหลังเล็กที่สร้างขึ้นในที่ดินของลูกคนหนึ่ง ปัจจุบันทั้งสองไม่ได้มีหนี้สินใดๆ

ครัวเรือนที่ 4

นายเข้ม อายุ 56 ปี เป็นชาวประมง อาศัยอยู่ในบ้านกับภรรยาอายุ 50 ปี ทั้งสองมีลูกด้วยกัน 3 คน คนโตเป็นผู้หญิง คนกลางและคนเล็กเป็นผู้ชาย นายเข้มและภรรยาเป็นคนหมู่บ้านนี้ตั้งแต่กำเนิด นายเข้มเป็นลูกคนเดียว และพ่อแม่ได้เสียชีวิตไปตั้งแต่ต้นนายเข้มยังเล็ก ส่วนภรรยานายเข้มมีน้องสาวหนึ่งคน พ่อเสียชีวิตไปแล้ว ส่วนแม่แต่งงานใหม่กับพ่อเลี้ยงซึ่งมีลูกด้วยกันอีก 6 คน ที่ดินของบ้านซึ่งนายเข้มอาศัยอยู่ในปัจจุบันเป็นที่ดินของน้องสาวแท้ๆของภรรยานายเข้ม ในการทำประมงนายเข้มจะออกทะเลตั้งแต่ 6 โมงเช้าและกลับมาเวลา 5-6 โมงเย็นโดยอาศัยเรือลำเล็กเครื่อง 5 แรงม้าในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ทั้งเรือ อวนและอุปกรณ์หาปลาอื่นๆ “เจ้าแเก่” เป็นผู้ลงทุนให้ทั้งหมด ในวันทั่วไปที่นายเข้มจับปลาได้จะมีรายได้จากการทำประมงตกประมาณวันละ 300-500 บาท อย่างไรก็ตามวันที่จับปลาไม่ได้เลยก็มี และถ้าวันไหนลมฟ้าอากาศแปรปรวนนายเข้มก็จะออกทะเลไม่ได้ ดังนั้นรายได้จึงไม่แน่นอน ถ้าวันใดออกทะเลไม่ได้นายเข้มก็จะไปหาหอยดาแดง หรือวางโซดักปูซึ่งจะได้เงินมาวันละ 50-100 บาทซึ่งจะพอบรรเทาปัญหาไปได้ สำหรับลูกๆของนายเข้มสามคนทำงานรับจ้างทั้งหมด คนโตซึ่งทำงานอยู่ในร้านอาหารในกรุงเทพมหานครได้ค่าจ้างเดือนละ 300-400 บาทซึ่งพอกลับมาเยี่ยมบ้านจะให้พ่อแม่ไว้สำหรับเป็นค่าเลี้ยงดูลูกของตนซึ่งฝากพ่อแม่เลี้ยงไว้เป็นเงิน 500-1,000 บาทแล้วแต่ความสามารถในช่วงนั้น ลูกชายคนกลางปัจจุบันไปรับจ้างจับกุ้งกุลาดำที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ส่วนคนเล็กทำงานรับจ้างวางโซดักปูหมีก็ได้ส่วนแบ่งร้อยละ 15 ล่าสุดออกไปทำงานในทะเล 7 วันได้ส่วนแบ่งมาทั้งสิ้น 300 บาท นายเข้มและภรรยาไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เนื่องจากทางรุ่นพ่อแม่ของนายเข้มและภรรยาเองก็ไม่มี เรือที่ใช้ในปัจจุบันก็ต้องผ่อนใช้เจ้าแเก่ ปัจจุบันยังมีหนี้สินค้างกับเจ้าแเก่สองหมื่นกว่าบาท ซึ่งเจ้าแเก่จะหักเงินค่าปลาร้อยละ 20 เพื่อมาชำระหนี้ แต่เนื่องจากการประมงมีความไม่แน่นอนโดยเฉพาะปัญหาใหญ่ในปัจจุบันคือการทำประมงผิดวิธีโดยเรือประมงพาณิชย์ ทำให้ปลาในทะเลมีปริมาณลดน้อยลงมาก ดังนั้นแทนที่หนี้สินของครัวเรือนจะลดลง นายเข้มกับเป็นหนี้กับเจ้าแเก่มากขึ้น เพราะในแต่ละปีต้องมีการจัดซื้ออุปกรณ์การประมงใหม่ๆเข้ามาเสริมซึ่งเมื่อไม่มีเงินก็จำเป็นต้องกู้ยืมจากเจ้าแเก่เพิ่มเติม นอกจากนี้นายเข้มยังเป็นหนี้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นเงินประมาณ 30,000 บาทซึ่งเป็นเงินที่รวมดอกเบี้ยค่าจำแล้ว เงินต้นที่ได้ขอกู้ยืมมาประมาณ 20 ปีที่แล้วมีมูลค่าเพียง 5,000 บาทเท่านั้น สรุปโดยรวมแล้วนายเข้มมีหนี้สินทั้งหมดรวม 50,000 บาท ด้วยสถานการณ์การประกอบอาชีพในปัจจุบันนายเข้มคิดว่าตนเองคงยากจนต่อไป

ครัวเรือนที่ 5

นายอูมะ อายุ 30 ปี เป็นชาวประมง แต่งงานแล้ว ภรรยาอายุ 22 ปี มีลูกด้วยกันแล้ว อูมะสร้างบ้านไม้ยกพื้นสูงอยู่ในบริเวณเดียวกับๆอีกสามคน ซึ่งที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินที่พ่อแม่ของอูมะได้แบ่งไว้ให้กับลูกๆทั้ง 7 คน อูมะได้รับมรดกเป็นที่ดินมา 25 ตารางวา ถึงแม้ว่านายอูมะจะทำประมง เป็นอาชีพหลัก แต่ถ้าวันใดไม่ได้ออก

ทะเลก็จะไปหางานรับจ้างทำบริเวณท่าเรือ สำหรับวิชาความรู้ในการทำประมงนั้นนายอูมะได้จากการออกทะเลไปช่วยพ่อตั้งแต่เลิกเรียนหนังสือเมื่ออายุ 15 ปี หลังจากพ่อตายเมื่อ 7 ปีก่อนนายอูมะได้หันไปทำงานรับจ้างก่อสร้างและขณะเดียวกันก็นำเงินค่าจ้างที่ได้รับมาเล่นแชร์ในหมู่บ้าน นายอูมะเล่นแชร์อยู่ 4 ปีจึงสามารถเปียแชร์มาซื้อเรือได้หนึ่งลำโดยได้รับความช่วยเหลือบ้างส่วนจาก“เต้าแก่” ในหมู่บ้านด้วย อูมะจึงเลิกรับจ้างและกลับมาทำอาชีพประมงอีกครั้งเมื่อ 2 ปีที่แล้วหลังจากแม่ของอูมะเสียชีวิตไปได้ไม่นาน เรือที่นายอูมะซื้อมาเป็นเรือประมงลำเล็กเครื่องยนต์ 5 แรงม้าโดยอูมะถือว่าเรือลำนี้เป็นเรือของตนกับน้องคนเล็กซึ่งตาข้างหนึ่งมีปัญหาซึ่งนายอูมะจะนำน้องชายคนนี้ออกทะเลไปด้วย แต่บางวันเมื่อมีปัญหาเรื่องตาก็ไม่สามารถออกทะเลไปช่วยได้ นายอูมะมีรายได้จากการทำประมงวันละไม่เกิน 200 บาทโดยหนึ่งในสามวันที่ออกทะเลอูมะจะไม่มีรายได้เลยเนื่องจากจับปลาไม่ได้ อย่างไรก็ตามนายอูมะเคยจับปลาได้วันละ 500 บาทแต่ไม่บ่อยครั้งนัก โดยรวมๆอูมะจะมีรายได้จากการทำประมงเดือนละ 2,000-3,000 บาท สำหรับเดือนหรือวันที่มีมรสุมเรือเล็กๆของนายอูมะออกทะเลไม่ได้เลย ในช่วงนั้นการออกไปหางานรับจ้างแถวท่าเรือทำเพื่อจึงเป็นวิธีแก้ปัญหานายอูมะได้มาจนเกือบครบครัน สำหรับหนี้สินนายอูมะมีหนี้สินคงค้างอยู่กับเต้าแก่เป็นเงิน 5,000 บาทเงินก้อนนี้เป็นเงินที่นายอูมะขโมยเต้าแก่มาเพื่อซื้อเรือลำที่ใช้ทำประมงอยู่ในปัจจุบัน นายอูมะหวังว่าชีวิตจะดีขึ้นได้จากการทำประมง แม้ว่าตนจะเห็นว่าการทำประมงในปัจจุบันจะมีปัญหาทั้งในเรื่องลมฟ้าอากาศและทรัพยากรสัตว์น้ำที่ลดลงก็ตาม

5.7 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนคัดค้านในจังหวัดปัตตานี

หมู่บ้านที่ได้เลือกเป็นหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลของครัวเรือนที่ยากจนคัดค้านในจังหวัดปัตตานี สำหรับเป็นกรณีศึกษาคือหมู่ที่ 3 บ้านปาตาดูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอชะอวด ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยมุสลิม หมู่บ้านนี้ประกอบด้วยประชากร 230 ครัวเรือนหรือหนึ่งพันกว่าคน ครัวเรือนผู้ใหญ่วัยบ้านเป็นครัวเรือนเดียวในหมู่บ้านที่เป็นชาวไทยพุทธ ดังนั้นภาษาที่คนในหมู่บ้านใช้สื่อสารกันจึงเป็นภาษามลายูท้องถิ่นหรือที่เรียกว่าภาษาวี เนื่องจากมีพื้นที่ติดทะเลคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจึงประกอบอาชีพประมงเป็นหลักและมีส่วนหนึ่งออกไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้าน โดยเฉพาะการไปทำงานรับจ้างในประเทศมาเลเซีย หมู่บ้านนี้มีโรงเรียนอยู่ภายในหมู่บ้าน ส่วน ถนนในหมู่บ้านส่วนหนึ่งเป็นถนนคอนกรีต ส่วนที่เหลือเป็นถนนลูกรัง

คณะผู้วิจัยได้เลือกครัวเรือนชาวประมงยากจน 5 ครัวเรือนขึ้นมาเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดังต่อไปนี้

ครัวเรือนที่ 1

นางแอเซาะ แจ๊ะเกาะเป็นหญิงม่ายอายุ 60 ปี สามีของนางซึ่งเคยเป็นชาวประมงได้เสียชีวิตไปเมื่อ 4 ปีก่อน ปัจจุบันนางแอเซาะแถมะอาศัยอยู่ที่บ้านไม้หลังเล็กตามลำพัง ในขณะที่ถูกไล่ออกจากหมู่บ้านไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย และกลับมาเยี่ยมนางบ้างเป็นครั้งคราว ทุกวันนี้นางแอเซาะประกอบอาชีพเป็นหมอคำแยะซึ่งสร้างรายได้ให้น้อยมาก ทั้งนี้นางได้ผ่านการฝึกอบรมการทำคลอดจากหน่วยงานสาธารณสุขในท้องถิ่น

เนื่องจากตั้งแต่ในช่วงที่สามีของนางยังมีชีวิตอยู่ซึ่งได้ประกอบอาชีพประมงนั้น มีปัญหาในเรื่องการจับปลาได้น้อยอย่างต่อเนื่อง อันมีเหตุมาจากเรือที่ใช้มีขนาดเล็กออกไปทำประมงห่างไกลชายฝั่งมากไม่ได้ กอปรกับมีเรือประมงขนาดใหญ่กว่ามาทำการประมงแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ฐานะครอบครัวอยู่ในสภาพลำบากมาตลอด โดยหลักฐานบ่งบอกอย่างหนึ่งก็คือสภาพลักษณะบ้านที่นางอาศัยอยู่ในปัจจุบันซึ่งเป็นบ้านชั้นเดียวได้ถูกยกสูง พื้นไม้ ผนังสังกะสีและหลังคามุงใบจาก มีพื้นที่ไม่เกิน 50 ตารางเมตร เมื่อสามีของนางชားเงาะมาได้เสียชีวิตลงนางจึงหาเลี้ยงชีพจากการเป็นหมอตำแยดังกล่าว นอกจากนี้นางก็ได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินจากลูกที่ได้ไปทำงานในประเทศมาเลเซียด้วย ประกอบการนางไม่มีหนี้สินใดๆที่ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม ทำให้นางพอเลี้ยงชีพตนเองไปได้ในแต่ละวัน ซึ่งถ้าวันไหนมีความลำบากในเรื่องอาหารการกินนางก็จะได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน เนื่องจากนางเป็นหมอตำแยจึงมีคนรู้จักและยินดีช่วยเหลือพอสมควร

ครัวเรือนที่ 2

นายคอเถาะ เจอะอาแวเป็นพ่อม้ายาว 61 ปีมีลูกทั้งหมด 5 คนโดยเป็นลูกของภรรยาคนแรก 1 คนและภรรยาคนที่สองซึ่งเพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อหนึ่งเดือนก่อนหน้าที่จะได้ให้สัมภาษณ์อีก 4 คน โดยใน 5 คนนี้อาศัยในหมู่บ้านแห่งนี้ 2 คนในขณะที่อีก 3 คนแยกออกไปอาศัยอยู่ที่อื่น นายคอเถาะประกอบอาชีพประมงมาตั้งแต่เริ่มต้นการทำงาน ปัจจุบันได้เลิกทำอาชีพประมงมาแล้ว 3 ปีเนื่องจากป่วยเป็นโรคหอบต้องเข้ารับการรักษาคือเป็นประจำจนทำให้สัมภาษณ์นายคอเถาะเพิ่งออกจากนอนพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลเป็นเวลา 2 อาทิตย์ เนื่องจากปัจจุบันนายคอเถาะไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรแล้ว และการทำประมงในอดีตก็ไม่ได้สร้างเงินทองทรัพย์สินมากพอ (เว้นแต่บ้านชั้นเดียวยกพื้นสูงพื้นไม้ผนังและหลังคาสังกะสี) ที่จะทำให้นายคอเถาะใช้ชีวิตในปัจจุบันได้อย่างสุขสบาย ทุกวันนี้นายคอเถาะจึงต้องพึ่งพาญาติๆซึ่งอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันนี้ รวมถึงอาหารที่เด็กนักเรียนในโรงเรียนซึ่งอยู่ใกล้ๆกับบ้านนายคอเถาะสำหรับการยังชีพในแต่ละวัน

ครัวเรือนที่ 3

นายเจ๊ะเงาะ และเปี้ยอายุ 70 ปีมีภรรยาชื่อนางซิโป๊ะอายุ 60 ปีอาศัยอยู่ในบ้านยกสูงพื้นไม้ผนังและหลังคามุงสังกะสี ทั้งสองคนไม่มีลูกด้วยกันจึงได้รับเลี้ยงเด็กผู้หญิงเป็นลูกบุญธรรมหนึ่งคน ตั้งแต่สมัยหนุ่มๆนายเจ๊ะเงาะประกอบอาชีพเหมือนผู้ชายทั่วไปในหมู่บ้านคือทำอาชีพประมงโดยได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินในการซื้อเรือรวมทั้งอุปกรณ์ในการทำประมงจาก “เจ้าแก้ว” ในหมู่บ้าน จากการให้สัมภาษณ์ปัจจุบันนายเจ๊ะเงาะได้เลิกทำอาชีพประมงแล้วโดยที่ยังคงมีหนี้สินติดค้างกับเจ้าแก้วอยู่ ปัจจุบันทั้งนายเจ๊ะเงาะและภรรยาไปทำงานในโรงงานข้าวเกรียบปลาในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ได้รับรายได้เป็นงวดๆคือ สองพันบาทต่อช่วงเวลา 15 วัน โดยงานที่ทำอยู่นี้ได้รับการแนะนำและช่วยเหลือจากญาติๆซึ่งได้ไปทำมาก่อน นายเจ๊ะเงาะบอกว่าการเดินทางไปทำงานนั้นต้องเสียเงินค่าแท็กซี่เที่ยวละประมาณ 170-185 บาทเงินที่ได้รับจากการไปทำงานนั้นนอกจากจะใช้ในการดำรงชีพในแต่ละวันแล้ว ส่วนหนึ่งยังกันไว้เป็นเงินสำหรับจ่ายหนี้ที่ยังติดค้างกับเจ้าแก้วด้วย

ครัวเรือนที่ 4

นางเมะนะ คาโนอายุ 35 ปีมีลูกทั้งหมด 8 คน 2 คนเป็นลูกที่เกิดจากสามีคนแรกซึ่งแต่งงานกับนางตั้งแต่นางอายุได้ 15 ปีและได้หย่าร้างกันไป ในขณะที่สามีคนปัจจุบันที่ชื่อนายอารอน เจ๊ะมูดอมีลูกด้วยกัน 6 คน(นางเมะนะบอกว่าสาเหตุที่ไม่คุมกำเนิดเพราะเกรงว่าจะมีผลข้างเคียงกับร่างกาย) บ้านของนางจึงมีขนาดใหญ่กว่าบ้านของครอบครัวที่ได้กล่าวถึงมาข้างต้นเล็กน้อย ถึงแม้ว่าลักษณะของบ้านจะยังคงเป็นบ้านยกพื้นใต้ถุนสูง ฝาผนังและหลังคายังเป็นสังกะสีเหมือนบ้านโดยทั่วไปอยู่ก็ตาม และครอบครัวนี้ไม่มีที่ดินนอกจากที่ดินบริเวณบ้านเช่นเดียวกับครัวเรือนยากจนอื่นๆ ปัจจุบันนางเมะนะและสามีมีอาชีพหลักคือการเดินทางไปรับจ้างตากปลาเค็มของเก่าแก่ในรัฐกลันตันประเทศมาเลเซีย โดยทั้งคู่มีรายได้รวมกันในช่วงเวลาที่ได้ทำงานตกประมาณ 6,000-7,000 บาทต่อเดือนในขณะที่รายจ่ายประจำวันสำหรับตนและลูกๆเฉลี่ยประมาณวันละร้อยละกว่าบาท โดยในขณะที่ตนและสามีไปทำงานอยู่ในประเทศมาเลเซียนั้นนางเมะนะจะขอให้แม่ของนางมาช่วยดูแลลูกๆของตนโดยมีลูกคนโตคอยช่วยเหลือในการดูแลน้องๆอีกแรงหนึ่ง นางเมะนะให้ความคิดเห็นว่าที่ครอบครัวตนเองได้รับความลำบากในการดำรงชีพ เช่นในบางเวลาที่ไม่ได้ไปทำงานในต่างแดนและไม่มีเงินไปซื้ออาหารมาเลี้ยงดูลูกจนต้องขอ “เรื่อ” กับเจ้าของร้านชำในหมู่บ้านไว้ก่อนนั้น ไม่ได้เป็นเพราะตนมีลูกมากแต่เพราะตนขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพประมงซึ่งปัจจุบันกลายเป็นอาชีพรองของสามีของตนไปแล้ว นางเมะนะกล่าวว่าถ้ามีเงินสามีจะสามารถจัดซื้อเรือที่มีขนาดใหญ่ขึ้นรวมทั้งอวนที่สามารถจับปลา จับปู จับกุ้งได้ และเชื่อว่าถ้ามีอุปกรณ์ในการทำประมงครบครันครอบครัวของตนจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามจากการสอบถามพบว่านางเมะนะยังมีหนี้สินติดค้างกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นเงิน 18,000 บาทซึ่งได้ก่อนมาในอดีตเพื่อนำไปซื้อเรือและอุปกรณ์ทำประมง ปัจจุบันนางทำการผ่อนจ่ายให้กับธนาคารเป็นรายเดือนๆละ 500 บาท

ครัวเรือนที่ 5

นายคอเลาะ อับดุลเลาะห์คอเลาะห์เป็นอีกหนึ่งหัวหน้าครัวเรือนประมงพื้นบ้านในหมู่บ้าน นายคอเลาะห์มีอายุเพียง 30 ปีต้นๆเท่านั้นในขณะที่ภรรยาซึ่งให้กำเนิดลูกมาแล้วสี่คนซึ่งคนโตมีอายุ 11 ปีก็มีอายุเพียงจะย่าง 30 ปีเท่านั้น จุดที่ทำให้ครอบครัวนี้แตกต่างจากครอบครัวอื่นๆข้างต้นคือการไม่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียเนื่องจากเห็นว่าลูกยังเรียนหนังสืออยู่และยังอายุน้อยเกินไปที่ทั้งภรรยาหรือคนใดคนหนึ่งจะทิ้งไปได้ ดังนั้นทั้งครอบครัวซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านไม้เล็กๆยกพื้นเตี้ยๆหลังคามุงสังกะสีซึ่งขอลูกสร้างในที่ดินของเพื่อนบ้าน จึงยังคงยึดอาชีพและมีรายได้หลักจากการทำประมง โดยในแต่ละวันนายคอเลาะห์จะออกทะเลตั้งแต่ห้านาฬิกากลับมาอีกครั้งก็ประมาณบ่ายสองโมง ส่วนใหญ่ภรรยาจะออกทะเลไปด้วยกัน โดยถ้าวันใดลูกไม่ไปโรงเรียนนายคอเลาะห์ก็จะว่าจ้างคนให้มาช่วย เลี้ยงดูลูกโดยจ่ายค่าจ้าง 10-20 บาทต่อวัน(แม้แต่ที่สาวตนเองก็ต้องจ่าย) รายได้จากการทำประมงอวนกุ้งและปลาทรายในปัจจุบันจากการออกทะเลประมาณ 27-28 วันต่อเดือนเฉลี่ยตกประมาณเดือนละ 3,000-4,000 บาท ถ้าวันไหนหาปลาหากุ้งได้น้อยก็จะเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน อย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของครัวเรือนเฉลี่ยตกวันละหนึ่งร้อยบาทซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ก็นับว่ามีความอึดอัด แม้ว่าภรรยาของนายคอเลาะห์จะมีอาชีพเสริมคือการหักหัวปลาตัวเล็กๆซึ่งมีคนจากนอกหมู่บ้านนำ

มาให้ทำถึงบ้านโดยจ่ายค่าจ้าง 40 บาทต่อถุง(ใช้เวลาทำงาน 2 วัน) งานเสริมนี้ก็มีให้ทำเป็นครั้งคราวเท่านั้นจึงไม่อาจบรรเทาปัญหาเรื่องรายได้ได้ ปัจจุบันครอบครัวนายคอเถาะแก้ปัญหาเรื่องเงินทองโดยการเล่นแชร์เมื่อมีปัญหาทางการเงินก็จะนำเงินจากวงแชร์มาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน รวมทั้งจ่ายหนี้ 40,000 บาทของ"เจ้าแก้ว" ซึ่งให้กู้เงินมาซื้อเรือ ซั๋วอวน รวมถึงจ่ายหนี้ให้ร้านค้าในหมู่บ้านที่ตนได้ติดค้างค่าสินค้าไว้ ซึ่งนอกจากหนี้ข้างต้นแล้วนายคอเถาะยังเป็นหนี้โครงการแก้ไขความยากจน(กขคจ) ซึ่งเงินที่ได้รับนายคอเถาะได้นำไปซื้ออวนสำหรับการทำประมงโดยอวนส่วนหนึ่งที่ซื้อมาก็ยังไม่ได้ใช้ทำประมงอย่างเต็มที่ จากสภาพและปัญหาในปัจจุบันนายคอเถาะและภรรยาคิดว่าในอนาคตถ้าการเป็นอยู่ในครัวเรือนจะไม่ดีขึ้นกว่าในปัจจุบัน เนื่องจากการลดลงอย่างต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติในทะเลอย่างไรก็ตามคนทั้งสองก็หวังว่าลูกทั้งสามคนจะเป็นที่พึ่งพิงได้ในอนาคต

5.8 กรณีศึกษาครัวเรือนยากจนดักดานจังหวัดพัทลุง

หมู่บ้านที่ได้เลือกเป็นหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลของครัวเรือนที่ยากจนดักดานในจังหวัดพัทลุงสำหรับเป็นกรณีศึกษาคือหมู่บ้าน 6 บ้านท่าดินแดงตก ตำบลปายอน อำเภอปายอน ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยพุทธ มีประชากรในหมู่บ้าน 134 ครัวเรือน 807 คน หมู่บ้านแห่งนี้มีถนนลาดยางเส้นใหญ่ตัดผ่านหมู่บ้าน และมีถนนลูกรังเส้นเล็กแยกย่อยเข้าไปยังส่วนต่างๆของหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านไม่มีโรงเรียน สถานีนามัษและวัด อาชีพของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนี้คือการทำสวนยาง มีการทำนาบ้างเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีที่ดินที่กินน้อยและมีสภาพยากจน

ครัวเรือนยากจนที่คณะผู้วิจัยได้เลือกขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมมีด้วยกัน 5 ครัวเรือนดังต่อไปนี้

ครัวเรือนที่ 1

นางพา ค้างช่วยเป็นม่ายอายุ 46 ปีซึ่งสามีได้เสียชีวิตไปเมื่อ 2 ปีก่อนเป็นหนึ่งในหัวหน้าครัวเรือนยากจนสาเหตุของความยากจนของครัวเรือนนี้เกิดจากการไม่มีที่ดินเป็นประการสำคัญ แม้ว่านางพาจะมาจากครอบครัวที่มีทรัพย์สินพอสมควรแต่หลังจากแม่ได้เสียชีวิต พ่อซึ่งชอบดื่มสุราก็ได้ขายที่ดินเกือบทั้งหมดไปเหลือเพียงที่ดินที่เป็นที่ลุ่มและถูกน้ำท่วมทุกปีได้แบ่งให้นางพาและลูกคนอื่นๆ ประมาณคนละครึ่งไร่สำหรับสร้างบ้าน สำหรับสามีของนางพามาจากครอบครัวยากจนไม่มีมรดกใดๆ ทั้งคู่มีการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำหรับลูกจำนวน 6 คนของนางพา แม้ว่าคนโตจะแยกไปมีครอบครัวของตนเองแล้วแต่ก็ไม่มีรายได้มากพอมาช่วยเหลือนางพาแต่อย่างใด รายได้หลักของนางพามาจากเก็บเศษยางติดด้วยร่อนน้ำยางในสวนของเพื่อนบ้านไปขาย และการรับจ้างเก็บข้าวในฤดูเก็บข้าว โดยมีลูกชายคนที่สี่ (อายุ 16 ปี) ช่วยทำงาน และรายได้จากลูกชายคนที่สอง (400-500 บาท/ปี) และคนที่สาม (300-400 บาท/ปี) ซึ่งทำงานรับจ้างในโรงงานยางแผ่นส่งมาให้ ปัจจุบันนางพาไม่มีหนี้สินใดๆ

ครัวเรือนที่ 2

นายศรีคำ แสนพุมเป็นพ่อม่ายอายุ 46 ปี อาชีพทำสวนยางพาราในพื้นที่จำนวน 3 ไร่ เนื่องจากเป็นสวนยางขนาดเล็กประกอบกับมีทุนน้อย น້ายงที่กรคิดจึงขายในรูปน้ำยางสดซึ่งทำให้มีรายได้ประจำวันประมาณ 200 บาท แต่ก็ทำให้มีเวลาว่างเพื่อทำงานรับจ้างในหมู่บ้านได้ อย่างไรก็ตามในระยะสองปีที่ผ่านมาแทบจะไม่มีการจ้างงานในหมู่บ้าน ประกอบกับการมีภาระต้องดูแลลูกอีก 3 คนที่ยังต้องไปโรงเรียนทำให้ไม่สามารถหารายได้เสริมอื่นนอกหมู่บ้านได้ และด้วยเหตุผลของการขาดรายได้ทำให้ลูกคนโตต้องออกจากโรงเรียนในระหว่างที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยปัจจุบันลูกคนดังกล่าวทำงานเป็นลูกมือฝึกหัดเย็บผ้าในกรุงเทพ เนื่องจากปัจจุบันนายศรีคำไม่มีหนี้สินใดๆ นายศรีคำจึงมีความหวังว่าสถานภาพของครัวเรือนคงจะดีขึ้นเมื่อลูกชายคนโตมีงานทำและมีรายได้ที่แน่นอนมาจุนเจือครอบครัว

ครัวเรือนที่ 3

นายเพชร รักนัมและภรรยาอายุ 65 ปีมีลูกจำนวน 8 คน ทุกคนมีการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษา และมีครอบครัวของตนเองแล้ว และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในต่างจังหวัด เดิมครัวเรือนนี้มีอาชีพทำนาแต่เนื่องจากประสบกับปัญหาขาดทุนและความเสียหายจากภัยธรรมชาติและลูกทุกคนก็ไม่มี ความสนใจต่ออาชีพนี้ นายเพชรจึงเลิกอาชีพทำนาแล้ว ทุกวันนี้ นายเพชร และภรรยาไม่ได้ประกอบอาชีพใดๆอีกแล้ว เนื่องจากมีอายุมาก แต่มีรายได้จากที่ถูกๆส่งมาให้ ความเป็นอยู่ของนายเพชรจึงขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวของลูกเป็นหลัก และแม้ว่าลูกทุกคนทำงานรับจ้างแต่เนื่องจากมีความขยัน ประกอบกับมีลูกถึง 8 คน รายได้ของนายเพชรจึงไม่ได้รับผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจมากนัก รวมถึงเหตุผลที่ว่านายเพชรไม่ได้มีหนี้สินใดๆด้วย สำหรับนายเพชรเขาเชื่อและยอมรับว่าการมีลูกๆจำนวนมากเป็นเรื่องที่ดีของครอบครัว แม้ว่าในอดีตจะเคยคิดว่าการเลี้ยงดูลูกจำนวนดังกล่าวพร้อมๆกันจะเป็นภาระที่หนักก็ตาม

ครัวเรือนที่ 4

นายเทศ จันทรักษ์อายุ 82 ปี และภรรยาอายุ 65 ปี เป็นครอบครัวที่ได้รับความช่วยเหลือเบี้ยสงเคราะห์คนชราจากทางราชการเดือนละ 300 บาท นายเทศมีลูก 10 คน ทุกคนมีการศึกษาในระดับชั้นประถม (คนโตอายุประมาณ 60 ปี และคนสุดท้องอายุ 25 ปี) ลูกทุกคนมีครอบครัวแล้ว ยกเว้นคนสุดท้อง และส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างอยู่ต่างจังหวัด เนื่องจากมีอายุมาก รายได้ของนายเทศจึงมาจากถูกๆส่งมาให้โดยเฉพาะจากลูกคนสุดท้อง อาชีพดั้งเดิมของนายเทศคือทำงานรับจ้างทั่วไป และทำนาในที่นาของตนเอง(3 ไร่) แต่ก็ได้ข้าวไม่พอกิน แม้จะนั้นจะมีรายได้จากการรับจ้างพอสมควร แต่เนื่องจากครอบครัวไม่มีมรดกใดๆประกอบกับลูกจำนวนมาก จึงไม่สามารถสร้างฐานะให้ดีขึ้นได้ แต่แม้จะมีความยากจนมากในขณะที่ลูกยังเล็กแต่เมื่อลูกโตขึ้นและสามารถทำงานได้ นายเทศกล่าวว่าสภาพความเป็นอยู่เริ่มดีขึ้น ปัจจุบันนายเทศไม่มีหนี้สินใดๆ และชีวิตอยู่ได้ด้วยความช่วยเหลือจากทางราชการทั้งเงินสงเคราะห์และค่ารักษาพยาบาล

ครัวเรือนที่ 5

นายเจือ ศรีสุทองอายุ 42 ปี และภรรยามีลูกด้วยกัน 2 คน คนโตกำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ครัวเรือนของนายเจือเป็นอีกครัวเรือนที่ไม่มีที่ดิน ทำกินเป็นของตนเองและต้องอาศัยในที่ดินของพ่อแม่ โดยบ้านที่อาศัยอยู่ยังไม่มีส้วมซึมและไฟฟ้าใช้ นายเจือเดิมมีรายได้จากการทำงานรับจ้างก่อสร้างและรับจ้างทำนา และแม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ไม่มีงานให้ทำ แต่ครัวเรือนของนายเจือก็ปรับตัวโดยการหารายได้จากหลายลักษณะเช่นการหาเศษยางในสวนของพี่น้องบ้านไปขาย การเก็บพืชผลในที่สาธารณะ และในที่ของญาติและเพื่อนบ้านมาแปรรูปและขายในหมู่บ้าน ปัญหาสำคัญของครัวเรือนในขณะนี้คือการหาเงินเพื่อให้มั่นใจได้ว่าจะยังคงสามารถส่งให้ลูกเรียนในระดับมัธยมศึกษาได้ ซึ่งเป็นความหวังสำคัญของนายเจือที่เชื่อว่าจะทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถ้าลูกได้รับการศึกษาที่ดี

ตารางที่ 5.1 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนดัดดำนที่เป็นกรณีศึกษา

จังหวัดนครศรีธรรมราช	จังหวัดสตูล	จังหวัดปัตตานี	จังหวัดพัทลุง
ครัวเรือนที่ 1 -หัวหน้าครัวเรือน เป็นชายอายุ 45 ปี -ทำงานรับจ้างประมง -ภรรยาอายุ 42 ปีปลูกผัก -มีลูก 5 คนทำงาน 2 คน -มีที่ดินบริเวณบ้าน 50 ตรว. -อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียวได้ ถุนสูง -รายได้หลักจากลูกๆ	ครัวเรือนที่ 6 -หัวหน้าครัวเรือน เป็นชายอายุ 60 ปี -ทำประมงพื้นบ้าน -อดีตเคยรับจ้างกรีดยางแต่ สาวยตาไม่ดีจึงเลิก -ภรรยาไม่มีอาชีพ -ลูก 4 คนช่วยพ่อ 3 คน -มีบ้านบนที่ดินผู้อื่น -เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ติดพื้นดินริมทะเล -มีหนี้สินกับวงแชร์	ครัวเรือนที่ 11 -หัวหน้าครัวเรือนเป็น หญิงม่ายอายุ 60 ปี -เป็นหมอดำแยรายได้น้อย -สามีที่ตายเคยเป็นชาว ประมง -มีลูก 1 คนไปทำงาน ที่ประเทศมาเลเซีย -ไม่มีที่ดินทำกิน -อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียว ยกพื้นสูงพื้นดิน -ไม่มีหนี้สิน -พึ่งพาเพื่อนบ้านยามจำเป็น	ครัวเรือนที่ 16 -หัวหน้าครัวเรือนเป็น หญิงม่ายอายุ 46 ปี -เก็บเศษยางขายและ รับจ้างเกษตร -มีลูก 6 คนช่วยงาน อยู่ที่บ้าน 1 คน -มีที่ดินใช้ประโยชน์ไม่ได้ -อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียว พื้นซีเมนต์ -ไม่มีหนี้สิน -พึ่งพารายได้จากลูกๆด้วย
ครัวเรือนที่ 2 -หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 35 ปี -เป็นลูกจ้างเรือประมง -ภรรยาอายุ 30 ปี -เช่าที่นานา 10 ไร่เก็บไว้กิน -มีลูกก่อนวัยรุ่น 2 คน -สร้างกระท่อมอาศัย บนที่ดินผู้อื่น -รายได้หลักจากหัวหน้า ครัวเรือน -เลี้ยงวัวเป็นรายได้ เสริมหนึ่งตัว	ครัวเรือนที่ 7 -หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 52 ปี -ทำประมงพื้นบ้าน -รายได้ 90-150 บาท/วัน -ภรรยาไม่มีอาชีพ -มีลูกชายหญิง 3 คน -ลูก 2 คนรับจ้าง -ลูกๆไม่มีการศึกษา -อยู่บ้านของผู้อื่น -มีที่ดิน 2 ไร่แต่อยู่ห่างไกล -มีเรือเล็ก 1 ลำ -มีหนี้สินกับเจ้าแม่	ครัวเรือนที่ 12 -หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย ม่ายอายุ 61 ปี -ไม่มีอาชีพ -เลิกทำประมง 3 ปีแล้ว -เป็นโรคหอบ -มีลูก 5 คนอยู่ในหมู่บ้าน เดียวกัน 2 คน -ไม่มีที่ดินทำกิน -อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียว ยกพื้นสูงพื้นดิน -ไม่มีหนี้สิน -พึ่งพาลูกๆและอาหารจาก โรงเรียนข้างบ้าน	ครัวเรือนที่ 17 -หัวหน้าครัวเรือนเป็น ชายม่ายอายุ 46 ปี -ทำสวนยางพารา -มีรายได้ 200 บาทต่อวัน -มีลูก 3 คน -คนโตเลิกเรียนไปทำงาน ในกรุงเทพฯ -มีที่ดินสวนยาง 3 ไร่ -อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียว พื้นซีเมนต์ -ไม่มีหนี้สิน
ครัวเรือนที่ 3 -หัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิง ม่ายอายุ 70 ปีอยู่บ้านคน เดียว -สุขภาพไม่ดีต้องไปพบ แพทย์ทุกเดือน -มีลูกชายสาวรวม 2 คน	ครัวเรือนที่ 8 -หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 86 ปี -เป็นโต๊ะอีหม่าและชาย โรตเป็นครั้งคราว -ภรรยาไม่มีอาชีพ -ลูก 4 คนทำประมง 2 คน	ครัวเรือนที่ 13 -หัวหน้าครัวเรือนเป็น ชายอายุ 70 ปี -เคยเป็นชาวประมง -ภรรยาอายุ 60 ปี -ปัจจุบันไปทำงานรับจ้าง ที่ประเทศมาเลเซียกับสามี	ครัวเรือนที่ 18 -หัวหน้าครัวเรือนเป็น ชายอายุ 65 ปี -ไม่มีอาชีพ -เคยเป็นชาวนา -ภรรยาอายุ 65 ปี -มีลูก 8 คนอยู่ที่อื่น

- ลูกสาวอายุ 30 ปีรับจ้างและส่งเสียแม่ - แม่ได้เงินช่วยเหลือจากราชการ - มีที่ดิน 2 ไร่ทิ้งไว้ไม่ทำประโยชน์ - มีบ้านอยู่บนที่ดินของตนเอง	- คนเล็กสร้างปัญหาให้กับบ้าน - อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียวเล็กๆ - แบ่งที่ดินให้ลูกหมดแล้ว - พึ่งพาอาหารจากลูกๆ	- รายได้ 2,000 บาท/15 วัน - มีบุตรบุญธรรม 1 คน - ไม่มีที่ดินทำกิน - อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียว ยกพื้นสูงพื้นดิน - ยังมีหนี้สินติดค้างกับเจ้าแม่	- มีที่ดิน 10 ไร่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ - ไม่มีหนี้สิน - พึ่งพารายได้จากลูกๆ
<u>ครัวเรือนที่ 4</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 76 ปี - ้วยหนุ่มรับจ้างก่อสร้าง - ปัจจุบันรับจ้างตัดผมและตัดกล่องข้าว - ภรรยาผัดบะหมี่ขาย - มีลูกโตแล้ว 5 คนแต่งงานไปแล้ว 4 คน - คนเล็กอยู่บ้านทำงานรับจ้างประมง - มีที่ดินบริเวณบ้านเล็กน้อย - มีหนี้สิน 7,000 บาท	<u>ครัวเรือนที่ 9</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 56 ปี - ทำประมงพื้นบ้าน - รายได้วันละ 300-500 บาท - ภรรยาไม่มีอาชีพ - ลูก 3 คนรับจ้างทั้งหมด - อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียว บนที่ดินของผู้อื่น - เรือประมงยังผ่อนส่งอยู่ - มีหนี้สินกับเจ้าแม่และธกส. - มีภาระต้องเลี้ยงหลาน	<u>ครัวเรือนที่ 14</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย - เคยทำประมงแต่เลิกไป - ภรรยาอายุ 35 ปี - ปัจจุบันไปทำงานรับจ้างในประเทศมาเลเซียกับสามี - รายได้เดือนละ 6,000-7,000 บาท - มีลูก 8 คนส่วนใหญ่ยังเล็ก - ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง - อาศัยในบ้านชั้นเดียวยกพื้นสูง - มีหนี้สินกับธกส.	<u>ครัวเรือนที่ 19</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 82 ปี - ไม่มีอาชีพ - ได้รับเงินสงเคราะห์คนชรา - อดีตทำงานรับจ้างทั่วไป - ภรรยาอายุ 65 ปี - มีลูก 10 คนแต่งงานอยู่ที่อื่น 9 คน - มีที่ดินใช้ประโยชน์ไม่ได้ - อาศัยในบ้านอิฐชั้นเดียว พื้นซีเมนต์ - ไม่มีหนี้สิน - พึ่งพารายได้จากรัฐและลูก
<u>ครัวเรือนที่ 5</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิง ม่ายอายุ 69 ปี - มีลูก 17 คนไม่มีการศึกษาและย้ายออกไปหมดแล้ว - หาเลี้ยงชีพโดยการขายผักปลาและไข่เปิด - ลูกๆและรัฐไม่ช่วยเหลือ - ไม่มีที่ดินทำกิน - บ้านไม้ชั้นเดียวตั้งบนที่ดินของเพื่อนบ้าน - มีภาระต้องเลี้ยงหลาน 1 คน - มีลูกมากเพราะเชื่อว่าจะสบาย	<u>ครัวเรือนที่ 10</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 30 ปี - ทำประมงพื้นบ้าน - ภรรยาไม่มีอาชีพ - มีลูกเล็ก 1 คน - อาศัยในบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นบนที่ดินของตนเอง - มีเรือประมงหนึ่งลำ - มีหนี้สินค่าเรือกับเจ้าแม่	<u>ครัวเรือนที่ 15</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 30 ปี - ทำประมงพื้นบ้าน - รายได้ 3,000-4,000 บาทต่อเดือน - ภรรยาช่วยทำประมงบ้าง - มีลูกยังเล็ก 4 คน - ไม่มีที่ดินทำกิน - อาศัยในบ้านไม้ยกพื้นเตี้ยพื้นดิน - มีหนี้กับเจ้าแม่และโครงการ กชคจ	<u>ครัวเรือนที่ 20</u> - หัวหน้าครัวเรือนเป็นชาย อายุ 42 ปี - ขายเศษยาง/ผลไม้เลี้ยงชีพ - ภรรยาช่วยสามีทำงาน - มีลูกยังเล็ก 2 คน - ไม่มีที่ดินทำกิน - อาศัยในบ้านไม้ยกพื้นสูง - พื้นดินบนที่ดินพ่อแม่ - ไม่มีหนี้สิน

5.9 สรุปสาเหตุของความยากจน

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนที่ยกมาเป็นกรณีศึกษา 20 ครัวเรือน พบว่าความยากจนเป็นผลมาจากปัจจัยหลายปัจจัย อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้คณะผู้วิจัยได้นำแนวความคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐานและรายได้มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของความยากจน ซึ่งเมื่อนำข้อมูลจากครัวเรือนตัวอย่างทั้งเชิงปริมาณ 326 ตัวอย่าง โดยเฉพาะจากคำตอบของคำถามเปิดที่ถามถึงสาเหตุของความยากจนจากคนจนเอง และกรณีศึกษา 20 ตัวอย่างมาวิเคราะห์ประกอบกัน ทำให้สรุปได้ว่าความยากจนในครัวเรือนเหล่านั้นเกิดจากสาเหตุหลัก 4 ประการด้วยกันดังนี้

1. งาน
2. ทรัพย์สิน
- 3.หนี้สิน
4. ถูก

ดังจะขอกล่าวถึงรายละเอียดของปัจจัยซึ่งเป็นสาเหตุของความยากจนข้างต้นดังต่อไปนี้

1. งาน

คำว่า “งาน” ในที่นี้หมายถึงกิจกรรมที่หัวหน้าและสมาชิกคนอื่นๆในครัวเรือนกระทำในชีวิตประจำวันเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งตอบแทนในรูปของเงินสดหรือสิ่งของซึ่งสามารถนำไปใช้ในการชำระค่าใช้จ่ายหรือเป็นเครื่องมือในการทำงานและการครองชีพของคนในครัวเรือน จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่างานหลักๆของครัวเรือนยากจนในภาคใต้คือการทำงานในภาคการเกษตรและการรับจ้างนอกภาคเกษตร ในภาคการเกษตรหัวหน้าและสมาชิกของครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ทำสวนยางพารา ทำนา และทำประมง โดยมีหัวหน้าและสมาชิกครัวเรือนส่วนหนึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเองในขณะที่อีกส่วนหนึ่งทำงานเป็นลูกจ้าง สำหรับการรับจ้างนอกภาคการเกษตรเป็นการรับจ้างทำงานก่อสร้าง ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทำงานในร้านค้าและอื่นๆ

การทำงานต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสร้างรายได้ให้ครัวเรือน ยิ่งหัวหน้าและสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ทำงานมีโอกาสทำงานและคนทำงานอยู่แล้วมีโอกาสทำงานมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นงานหลักในปัจจุบันหรืองานเสริม รายได้โดยรวมของครัวเรือนควรจะมากขึ้น อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่ามีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถและโอกาสในการทำงานเพื่อสร้างรายได้ ได้แก่ 1) สุขภาพ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) ทรัพยากรธรรมชาติ 5) ปริมาณ/ราคาผลผลิต และ 6) ต้นทุนวัสดุและอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ จากปัจจัยย่อยเหล่านี้อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ 1)ปัจจัยภายใน อันได้แก่ สุขภาพ อายุ และการศึกษา ปัจจัยภายนอกคือ ทรัพยากรธรรมชาติ ปริมาณและราคาผลผลิต ต้นทุน และวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ

การศึกษาพบว่าไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายในหรือลักษณะเฉพาะของคนทำงานในครัวเรือนและปัจจัยภายนอกหรือสภาพสิ่งแวดล้อมในการทำงานล้วนมีผลต่อความสามารถและโอกาสและผลการทำงานทั้งสิ้น หัวหน้าและสมาชิกของครัวเรือนที่มีสุขภาพไม่ดี อายุมาก และมีการศึกษาน้อยมีโอกาสสูงที่จะไม่ได้ทำงาน ได้ทำงานน้อยกว่า และ/หรือ ได้รับรายได้น้อยกว่าและไม่สม่ำเสมอ เมื่อบวกกับสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เอื้ออำนวยไม่ว่าจะเป็น ต้นทุนวัสดุและอุปกรณ์ในการทำงานที่สูงขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอลง และปริมาณ/ราคาผลผลิตที่ตกต่ำ จะยิ่งทำให้โอกาสและความสามารถในการทำงานเพื่อให้ได้รายได้เพียงพอในการจัดหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานของชีวิตของครัวเรือนซึ่งกำหนดโดยเส้นความยากจนมีน้อยหรือไม่มีเลย

2. ทรัพย์สิน

นอกจากงานซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้ครัวเรือนแล้ว ปัจจัยสำคัญประการที่สองที่สามารถสร้างหรือส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนและการทำงานของคนในครัวเรือนคือทรัพย์สิน คำว่า “ทรัพย์สิน” ในที่นี้หมายถึงวัตถุสิ่งของและกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ ที่ครัวเรือนมีอยู่และสามารถนำมาแปรรูปเป็นเงินสดหรือสิ่งของอื่นๆที่ต้องการได้ จากการศึกษาพบว่าทรัพย์สินที่สำคัญของครัวเรือนยากจนคือบ้านและที่ดิน ซึ่งทรัพย์สินเหล่านี้มีครัวเรือนสามารถได้มาสองวิธีหลักๆคือการได้รับมรดก และการได้มาในภายหลังด้วยรายได้ที่มาจากการทำงาน จากการศึกษาพบว่าหัวหน้าครัวเรือนยากจนได้รับมรดกเป็นทรัพย์สินโดยเฉพาะที่ดินน้อย และการได้มาภายหลังด้วยนำพักน้ำแรงของตัวเองก็มีน้อยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในสภาพการทำงานที่มีปัญหามากมายในปัจจุบัน ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ทรัพย์สินที่ครัวเรือนยากจนไม่เคยมีอยู่ในอดีตเท่าใดในปัจจุบัน จำนวนและอาจรวมถึงมูลค่าของทรัพย์สินเหล่านั้นก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก เมื่อครัวเรือนยากจนมีทรัพย์สินน้อย โอกาสที่จะนำทรัพย์สินที่มีอยู่ไปแปรเปลี่ยนเป็นเงินสดหรือ/และสิ่งของหรือแหล่งรายได้ให้กับครัวเรือนเพื่อนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาสิ่งที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน หรือเป็นทุนในการประกอบอาชีพหรือเริ่มกิจการอันจะนำมาซึ่งการเพิ่มพูนรายได้ จึงมีน้อยหรือไม่มีเลย

3. หนี้สิน

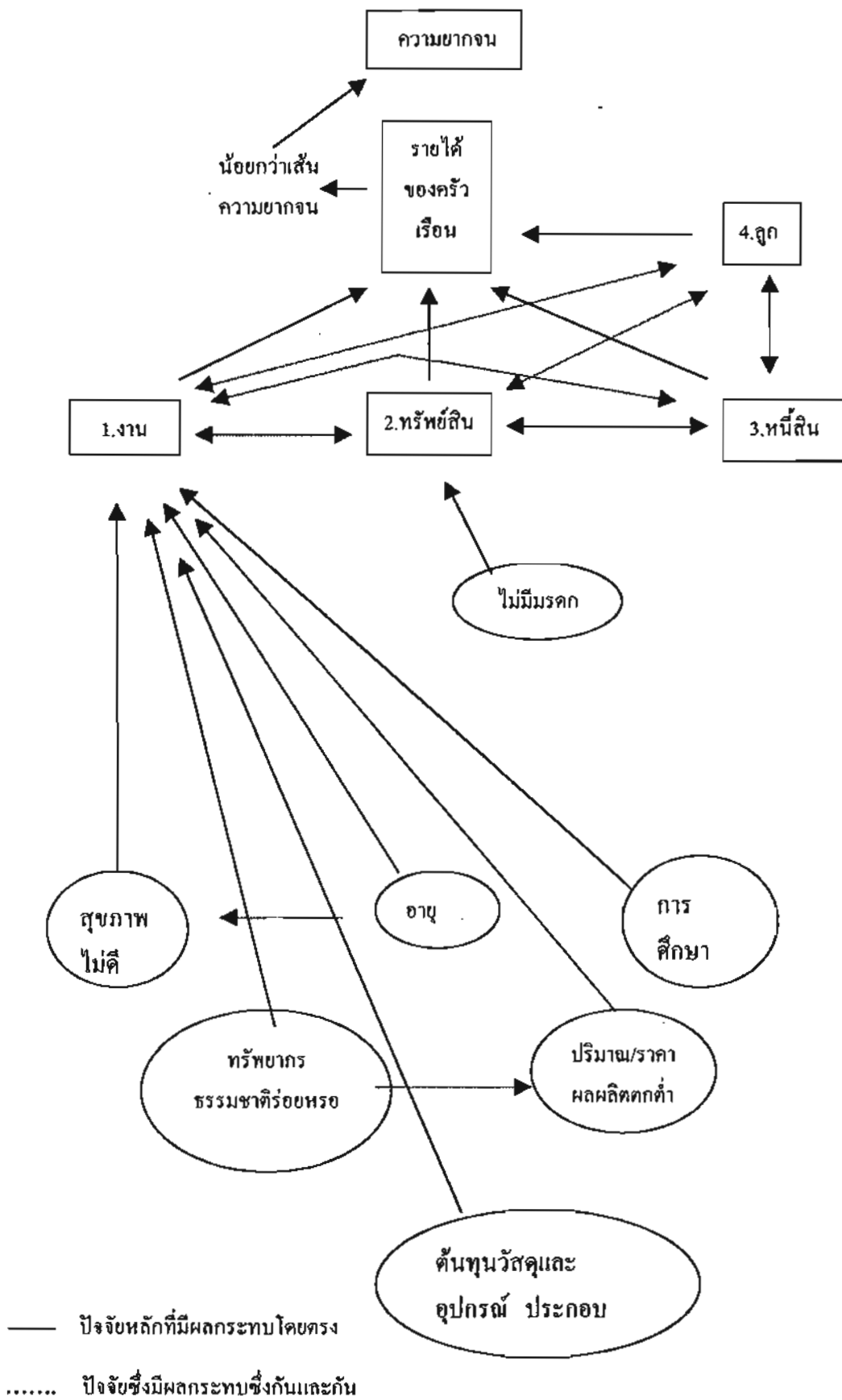
“หนี้สิน” ในที่นี้หมายถึงเงินสดหรือสิ่งของที่ครัวเรือนได้มาเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายหรือเครื่องมือในการได้มาซึ่งสิ่งที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มีหนี้สิน โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีคุณสมบัติเพียงพอสำหรับการได้มาซึ่งหนี้สินคือมีหลักทรัพย์หรือบุคคลที่สามารถใช้ค้ำประกันหนี้ หรือมีความเชื่อถือในหมู่เจ้านี่ ในระยะเวลาแรกๆเงินหรือสิ่งของที่ได้รับจากการกู้ยืมเหล่านี้จัดเป็น(เงิน)รายได้(เข้ามา)ของครัวเรือน แต่ในเวลาต่อมาหนี้สินนี้จะกลายเป็นเป็นรายจ่ายของครัวเรือน เมื่อครัวเรือนจำต้องแบ่งปันรายได้บางส่วนเพื่อชดเชยหนี้ให้กับเจ้านี่ สำหรับความสามารถในการปลดปล่อยหนี้จะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับรายได้ที่ได้จากการทำงานและทรัพย์สินที่มีอยู่ซึ่งจากสภาพของปัจจัยสองปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่มีหนี้สินคงค้าง และมีแนวโน้มว่าต้องใช้เวลาานกว่าจะปลดปล่อยหนี้สินดังกล่าวได้หมด โอกาสที่จะเก็บรวบรวมเงิน เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ หรือทำกิจกรรมอย่างอื่นก็ถูกรีดรอนด้วยภาระหนี้สินที่ต้องชำระเป็นประจำ

4. ลูก

จำนวนลูกของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อรายได้ของครัวเรือน ลูกที่อยู่ในวัยแรงงานและมีงานทำและนำเงินหรือสิ่งของที่หามาได้เข้ามาสู่ครัวเรือนจะทำให้รายได้ครัวเรือนสูงขึ้น ในทางตรงกันข้ามลูกที่ยังอยู่วัยเด็กหรือมีปัญหาสุขภาพจะเป็นภาระเสี่ยงดูทำให้การทำงานของหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสทำได้ไม่เต็มที่ และยังเพิ่มรายจ่ายให้กับครัวเรือน นอกจากนี้ลูกที่มีพฤติกรรมไม่ดีเช่นมีปัญหาเสพยาเสพติดสามารถสร้างภาระและค่าใช้จ่ายให้กับหัวหน้าครัวเรือนได้เช่นเดียวกัน ถ้ารายได้จากการทำงานและทรัพย์สินของครัวเรือนไม่เพียงพอสำหรับภาระค่าเลี้ยงดูบุตร ครัวเรือนจำเป็นต้องกู้หนี้ยืมสิน และหนี้สินนี้จะกลายเป็นรายจ่ายที่บั่นทอนรายรับของครัวเรือนในโอกาสต่อไป

กล่าวโดยสรุป รายได้ของครัวเรือนสามารถเกิดจาก งาน ทรัพย์สิน หนี้สิน และลูกในขณะเดียวกันปัจจัยต่างๆข้างต้นทั้งหมดก็สามารถเป็นภาระหรือส่งผลกระทบต่อรายจ่ายของครัวเรือนเช่นเดียวกัน ดังนั้นครัวเรือนยากจนจึงเป็นครัวเรือนที่ทำงานมีรายได้น้อยเกินไป ไม่มีทรัพย์สินเพียงพอ มีลูกมากเกินไป และมีหนี้สินเกินพอที่จะทำให้มีรายได้ไม่ว่าจะเป็นในรูปของเงินสดหรือสิ่งของสำหรับการจัดหาหรือได้มาซึ่งสิ่งที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนหรือการลงทุนในการประกอบอาชีพ และการทำให้สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นได้ ดังแผนภาพแสดงสาเหตุความยากจนต่อไปนี้

รูปที่ 4 แบบจำลองแสดงสาเหตุความยากจน

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหาความยากจนในภาคใต้นั้น จะต้องเจาะให้ถูกกลุ่มเป้าหมายที่มีความยากจน แม้ว่าความยากจนนั้นจะไม่จัดอยู่ในความยากจนดักดาน (Ultra Poor) ก็ตาม คือ ไม่ต่ำกว่าเส้นความยากจน แต่ความยากจนที่ในแต่ละกลุ่มมีนั้น คือ ความยากจนที่จนกว่ากลุ่มอื่น เป็นความยากจนที่ Relative ที่เรียกว่า ความยากจนสัมพัทธ์

จากกรอบแนวคิดขององค์การสหประชาชาติในเรื่องของมิติความยากจนที่มีหลายมิติ และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อันได้แก่

1. ชีวิตสั้น (Shot Life) เช่น การสาธารณสุข การคุมกำเนิด การตายของทารก การมีน้ำดื่ม น้ำใช้ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย
 2. ความไม่รู้ (Illiteracy) คือ การศึกษา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
 3. การถูกตัดออกจากสังคม (Exclusion) คือการเข้ากลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม
 4. การขาดแคลนวิธีการได้มาซึ่งวัตถุ (Lack of Material Means) อันได้แก่ ทรัพย์สินและทรัพยากร
- จะพบว่าสาเหตุของความยากจนของคนในภาคใต้ ดังที่สรุปในบทที่ 5 อันได้แก่ งาน (โอกาสและความสามารถในการทำงาน) การขาดแคลนทรัพย์สินและทรัพยากร ตามด้วยหนี้สินและถูก เป็นสาเหตุที่จัดว่าอยู่ในข้อที่ 4 ของมิติความยากจนขององค์การสหประชาชาติ คือ การขาดแคลนวิธีการได้มาซึ่งวัตถุ (Lack of Material Means) มากที่สุด ในมิติข้อ 1 – 3 ข้อมูลที่ปรากฏในบทที่ 3 4 และ 5 แสดงถึงความขาดแคลนในทั้งสามมิติ เช่นเดียวกัน แม้ว่าจะไม่รุนแรงนัก เช่น มีบ้านเรือนอยู่อาศัยเป็นของตนเองพอสมควร หรือมีน้ำดื่ม น้ำใช้พอสมควรไม่ขาดแคลนมากนัก การศึกษาก็มีแม้ว่าจะน้อยแต่พอเพียงในการประกอบอาชีพ การเข้าร่วมกลุ่มในสังคมยังพอนั่งบ้างแม้ว่าจะน้อย

กล่าวโดยภาพรวม คนยากจนในภาคใต้อย่างขาดแคลน “ทุน” ในการที่จะประกอบอาชีพ ให้กินอยู่สุขสบาย เช่น ขาดแคลนที่ดิน ขาดแคลนการศึกษา ความรู้ ขาดแคลนเงินทุน ขาดแคลนแรงงานที่จะช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ ขาดแคลนความช่วยเหลือความเอาใจใส่จากรัฐ ขาดแคลนการร่วมพลังจากการรวมกลุ่ม ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ เช่น น้ำดื่ม น้ำใช้ที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ

การขาดแคลนนี้เป็นการขาดแคลน “ทุน” ทั้ง ทุนทรัพย์ และทุนทางสังคม รวมทั้ง ทุนของตัวบุคคลเอง ที่จะเข้มแข็งพร้อมที่จะต่อสู้ให้หลุดพ้นจากความยากจนได้

การแก้ไขความยากจนต้องมองที่สองระดับ คือ ระดับมหภาคและจุลภาค ในระดับจุลภาค คือ ตัวบุคคล คือ ทรัพยากรมนุษย์ ต้องมีความพร้อมในคุณสมบัติ เช่น ร่างกายแข็งแรง มีอาหารโภชนาการดี มี

ความรู้ ทักษะ นั่นคือสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ในสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป ก็สามารถปรับตนเองได้ มี “ภูมิคุ้มกัน”

“ภูมิคุ้มกัน” หมายถึงระดับมหภาค ซึ่งมาจากภายนอกตัวบุคคล ราชล้อมตัวบุคคลอยู่ ซึ่งได้แก่ระบบและโครงสร้าง ในที่นี้ เป็นบทบาทของรัฐ องค์การท้องถิ่น ชุมชนและครอบครัว ที่จะช่วยสร้างสม “ภูมิคุ้มกัน” เหล่านี้ให้กับ “คน” ได้ เช่น กองทุนความช่วยเหลือจากรัฐ ถนนหนทางที่ดี น้ำไฟพร้อม สถานีนามัยและโรงเรียน การควบคุม การประกันราคาผลผลิต เช่น ยางและข้าว การปล่อยสินเชื่อ สหกรณ์ออมทรัพย์ของหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน การส่งเสริมธุรกิจของชุมชน เป็นต้น การรักษาเสถียรภาพทางการเงินและเศรษฐกิจของประเทศ การจัดลำดับความสำคัญให้การผลิตเพื่อสนองความต้องการภายในท้องถิ่น เหนือกว่าการผลิตเพื่อการค้าเป็นหลัก

นอกจากการเสริมกำลังให้เข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันระดับจุลภาคและมหภาคแล้ว ยังต้องนำนโยบายเจาะลงไปใช้ให้ถูกจุด ถูกกลุ่มเป้าหมาย ต้องศึกษาและเข้าใจปัญหาเจาะจงเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มประมง มีปัญหาอย่างไร ต้องการความช่วยเหลือในด้านใดบ้าง กลุ่มชาวนามีปัญหาผลผลิต ปัญหาแรงงาน หรือต้องการการอบรมเกี่ยวกับพืชพันธุ์ใหม่ กลุ่มสวนยางต้องการผลผลิตมากขึ้น การประกันราคายาง ความช่วยเหลือจากสหกรณ์ เป็นต้น กลุ่มไม่มีอาชีพต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนอันดับแรก ในทุก ๆ ด้าน กลุ่มผู้สูงอายุอาจจะต้องให้เงินสวัสดิการเพิ่มจาก 300 บาทเป็น 400 บาท หรือมากกว่านั้น สิ่งซึ่งรัฐบาลทำมาคือการกระจายความเจริญสู่ชนบท ก็ต้องทำต่อไป ตัวเลขจากการประเมินผลพัฒนาจากโครงการต่าง ๆ อาจจะดูดี ประหนึ่งว่าเป็นผลสำเร็จในภาพรวม แต่ผลที่ดูดีเหล่านั้นอาจจะกลายเป็นภาพลวงตา เมื่อลงดูแต่ละกลุ่มแบบเจาะลึกแล้ว อาจจะยังมีปัญหาต้องการการแก้ไขอยู่ เช่น การคุมก้นนิต การตายของทารก ในบางกลุ่มประชากร ในบางจังหวัด

การใช้ “เส้นความยากจน” อาจจะไม่บอกอะไรมากนักในมิติอื่นนอกจากทางเศรษฐกิจ แต่การให้คนจนพ้นสภาพที่เขาบอกว่า “ลำบาก” “ไม่พอมีพอกิน” นั้น ต้องดูผ่าน “เส้นความยากจน” เลยกออกไปถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมด้วย เพราะนี่คือ Human Poverty ไม่ใช่ Absolute Poverty หรือ Relative Poverty เท่านั้น เพื่อที่จะได้ขจัดความยากจนให้ลดน้อยลงไปอีก จนสูญสิ้นไปจากภาคใต้ และจากประเทศไทย ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

ในการวิจัยนี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลของสาเหตุของความยากจน โดยแบ่งเป็นกลุ่มอาชีพห้าอาชีพ คือ กลุ่มไม่มีอาชีพ กลุ่มอาชีพประมง อาชีพทำสวนยาง อาชีพทำนา และอาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตร ซึ่งโดยสรุปแล้ว ทางคณะผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาคความยากจนของคนจนในกลุ่มอาชีพเหล่านี้ดังนี้

1. กลุ่มไม่มีอาชีพ เป็นกลุ่มที่ต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนจากรัฐหรือชุมชน โดยการให้เปล่า ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สวัสดิการสังคม ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล การให้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ ที่สำคัญ คือ หาอาชีพให้ หรือฝึกอบรม เพิ่มทักษะให้มีความสามารถประกอบอาชีพได้ อย่างไรก็ดี เนื่องจากกลุ่มไม่มีอาชีพนี้ มักจะเป็นกลุ่มที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้สูงอายุ มีปัญหาสุขภาพ จึงทำให้ประกอบอาชีพที่ทำมาอยู่เดิมไม่ได้ อาจจะเป็นที่ที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือประคับประคองให้มีชีวิตอยู่ต่อไป ที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยหาอาชีพอื่นที่ไม่ต้องใช้แรงงานหนักมาก แต่พอมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้พอสมควร
2. กลุ่มอาชีพประมงขนาดเล็ก กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่จัดว่าเคยมี “พอจะกิน” มาก่อน ก่อนที่ทรัพยากรทางธรรมชาติในทะเลจะร่อยหรอลง และกลายมาเป็นกลุ่มที่ยากจนมากกลุ่มหนึ่ง การที่ชาวประมงขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรองนอกจากการทำประมง นับว่าเป็นจุดอ่อนที่เมื่อเกิดผลกระทบจากการลดลงของทรัพยากร ทำให้รายได้หลักขาดแคลน ชาวประมงปรับตัวไม่ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การดูแลรักษาทรัพยากรในทะเลอาจจะเป็นสิ่งที่เกินความควบคุมของชาวประมงเอง เป็นหน้าที่ที่ทางราชการจำเป็นต้องเข้ามาดูแลช่วยเหลือในเรื่องของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพื่อให้กลุ่มชาวประมงยังชีพอยู่ได้ นอกจากนั้นการได้รับความรู้ ผูกทักษะเพื่อทำอาชีพเสริมในขณะที่อาชีพหลักเริ่มไม่มั่นคง เป็นสิ่งจำเป็นที่กลุ่มชาวประมงขนาดเล็กควรจะได้รับการช่วยเหลือ อีกประการหนึ่ง ภาระหนี้สินของชาวประมงซึ่งเป็นหนี้สิน “นอกระบบ” มากกว่า “ในระบบ” ทำให้กลุ่มชาวประมงมีการระخدใช้สูงและมีโอกาสที่จะหลุดพ้นวัฏจักรของภาระหนี้สินยากมาก โอกาสที่จะฟื้นตัวและพ้นจากความยากจนมีน้อย เนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่ผูกพันอยู่กับภาระหนี้สิน หากรัฐยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือให้ภาระหนี้สินเบาบางลง หรือเป็นระบบมากขึ้น อาจจะทำให้สภาพชีวิตของชาวประมงยากจนน้อยลงได้ นอกจากนี้ ในภาวะวิกฤติต่าง ๆ เช่นกรณีน้ำมันขึ้นราคา ชาวประมงต้องการความช่วยเหลือจากรัฐ จัดตั้งกองทุนสนับสนุน พยายามน้ำมัน เพื่อให้พวกเขาสามารถออกเรือหาปลาได้ จะเห็นว่ากลุ่มชาวประมง มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เปราะบาง แปรเปลี่ยนไปตามความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นรัฐจำเป็นต้องดูแลกลุ่มนี้ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มประชากรที่ยากจนที่สุดของประเทศกลุ่มหนึ่ง เป็นพิเศษ
3. กลุ่มทำสวนยาง กลุ่มคนยากจนที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา มีสองกลุ่มคือ กลุ่มที่เป็นเจ้าของสวนยางขนาดเล็ก ที่ดินถือครองน้อย เพียง 1-5 ไร่ เป็นส่วนใหญ่ และอีกกลุ่ม คือ กลุ่มรับจ้างกรีดยาง ซึ่งสองกลุ่มนี้นับว่าเป็นผู้มีรายได้ต่ำสุด - ในกลุ่มที่ประกอบอาชีพสวนยางในภาคใต้ การมีที่ดินถือครองน้อย ทำให้ผลผลิตน้อย และรายได้น้อยตามไปด้วย แม้ทางราชการได้พยายามช่วยเหลือมาโดยตลอด

เช่น การมีกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง แต่อาจจะยังไม่พอเพียงและทั่วถึง โดยเฉพาะในกรณีที่เกษตรกรมีการรวมกลุ่มน้อย กลุ่มนี้อาจจะช่วยเหลือได้โดยการปลูกพืชอื่นเสริมในสวนยาง แทนที่จะเป็นการปลูกยางเพียงอย่างเดียว หรือการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องการทำสวนยาง การเปลี่ยนพันธุ์ยาง เป็นต้น ในกรณีที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ราคายางตกต่ำ ทำให้กลุ่มนี้กลายเป็นคนยากจน “ฉับพลัน” รัฐอาจจะช่วยพยุงราคายาง หรือให้เงินกู้ยืมเป็นกรณีพิเศษ การตั้งกองทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน อาจจะเป็นทางช่วยเหลือทางหนึ่งในกรณีฉุกเฉิน ในขณะเดียวกัน การมีตลาดกลางยางพารา หรือการช่วยเหลือของรัฐในระดับโลก เช่น การเจรจาทางการค้าในกรอบ WTO APEC การต่อรองสินค้าส่งออกในระดับประเทศคู่ค้า หรือการหาตลาดผลิตภัณฑ์ยาง ก็จะมีผลกระทบที่ตกลงมาถึงคนกลุ่มต่าง ที่ทำให้รายได้ของพวกเขาดีขึ้นตามไปด้วย

4. กลุ่มทำนา กลุ่มทำนาในภาคใต้ก็เช่นเดียวกับกลุ่มชาวนาในภาคอื่น ๆ ที่ยังมีความยากจนน่าเป็นห่วงอยู่มาก ทั้งที่ข้าวเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งของสินค้าเกษตรของประเทศ กลุ่มทำนาซึ่งเป็นตัวอย่างในการศึกษานี้ เป็นกลุ่มที่มีความยากจน เนื่องจากมีที่ดินถือครองน้อย ประกอบกับลักษณะการทำนาของคนภาคใต้ จะเป็นการทำนาไว้กินเป็นหลักมากกว่าไว้ขาย ถึงกระนั้นก็ดี กลุ่มทำนาก็เป็นกลุ่มที่มีรายได้จากการทำนายน้อย และมักจะไม่พอยังชีพ ต้องอาศัยการย้ายถิ่นของสมาชิกในครอบครัวออกไปทำงานรับจ้างเป็นรายได้เสริมมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ กลุ่มทำนามีปัญหาในเรื่องผลผลิตต่ำ ต้นทุนสูง และขาดแคลนแรงงาน รวมทั้งได้รับผลกระทบจากความผันผวนของราคาข้าว รัฐจำเป็นต้องเข้ามาดูแล ในการแนะนำให้เปลี่ยนพันธุ์ข้าว การประกันราคาข้าว การอบรมอาชีพเสริม โดยเฉพาะในช่วงว่างจากฤดูเก็บเกี่ยว หรือส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินไปในลักษณะเกษตรผสมผสานมากขึ้น การให้สวัสดิการสังคมโดยทั่วไป เช่นในเรื่องสุขภาพ ค่าเลี้ยงดูคนชรา เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากกลุ่มชาวนานี้มักจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เมื่อสุขภาพไม่ดีไม่สามารถทำนาได้ ก็ไม่สามารถทำอาชีพอื่นได้อีกมากนัก จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากครอบครัว เพื่อนบ้าน ชุมชนและองค์กรของรัฐ
5. กลุ่มอาชีพรับจ้าง กลุ่มนี้คือกลุ่มที่รับจ้างนอกภาคการเกษตร ซึ่งผลปรากฏจากการศึกษาว่ามีรายได้ดีกว่ากลุ่มที่มีอาชีพเกษตรกลุ่มอื่น เนื่องจากมีรายได้เป็นเงินสดและค่อนข้างสม่ำเสมอ ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางทรัพยากรหรือดินฟ้าอากาศ อย่างไรก็ตาม ยังเป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือพื้นฐาน ทางด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา การมีทักษะเพิ่มขึ้น เพื่อมีโอกาสที่จะเปลี่ยนอาชีพ มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าปัจจุบันได้ สิ่งหนึ่งซึ่งสามารถทำให้กลุ่มรับจ้างมีรายได้ดีขึ้น คือ การกำหนดนโยบายแรงงานขั้นต่ำจากรัฐบาล และการสร้างงานที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่กลุ่มนี้คือกลุ่มที่มีแนวโน้มจะกลายเป็น “คนจนเมือง” มากที่สุด นั่นคือ เป็นกลุ่มที่จะอพยพจากชนบทเพื่อเข้ามาทำงานรับ

จ้างในเมือง และส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวในชนบท ซึ่งรัฐอาจจะช่วยส่งเสริมแนะนำให้นำเงินที่ส่งกลับนี้ไปลงทุนในทางที่เกิดประโยชน์ระยะยาว เพื่อให้พัฒนาความเป็นอยู่ดีขึ้น พ้นจากความยากจน

นอกจากกลุ่มต่าง ๆ ตามอาชีพแล้ว ยังมีกลุ่มในหมู่บ้านคนยากจนที่ควรจะได้รับดูแลและช่วยเหลืออีก 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้สูงอายุ 2. กลุ่มครอบครัวเดี่ยวที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิง 3. กลุ่มเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ เนื่องจากทั้งสามกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีลักษณะเป็นกลุ่ม “ชายขอบ” สูง และมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปราะบาง ไม่สามารถพึ่งพิงตัวเองได้ :

1. กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุในชนบท เป็นกลุ่มคนยากจนที่ช่วยเหลือตัวเองได้น้อยมาก ต้องอาศัยพึ่งพิงลูกหลาน เครือญาติและชุมชน เนื่องจากในสังคมไทย ระบบประกันสังคมยังต้องใช้เวลาก่อนพอสมควรจึงจะทั่วถึง กลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือมากกว่าที่เป็นอยู่ เช่น การเพิ่มเงินเบี้ยเลี้ยงต่อเดือนจาก 300 บาท เป็น 400 บาท หรือมากกว่า และเพิ่มจำนวนช่วยเหลือต่อหมู่บ้านให้มากขึ้น จาก 5 คนต่อหมู่บ้านในปัจจุบัน เพราะในแต่ละหมู่บ้าน ผู้ที่ได้ชื่อว่ายากจนที่สุดในหมู่บ้านทุกครั้งที่ถามผู้ใหญ่บ้าน คือ คนสูงอายุเกิน 70 ปีขึ้นไป และบางคนจะอยู่อย่างเดิยวคาย ขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือจากลูกหลาน ซึ่งมีทั้งสม่ำเสมอและไม่สม่ำเสมอ แม้ว่าในชนบทภาคใต้ คนในชุมชนจะช่วยดูแลคนสูงอายุเหล่านี้ตามอัธยาศัย เช่น ให้ข้าวปลาอาหารกินบางมื้อในยามขาดแคลน แต่เป็นกลุ่มที่ควรจะได้รับ การดูแลอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบต่อไป
2. กลุ่มครอบครัวเดี่ยวที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นหญิง กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อย มีการละเลยดูสูง เนื่องจากสามีตาย เจ็บป่วยหรือพิการ ไม่สามารถหารายได้ยังชีพได้เท่าที่ควร และจะเป็นกลุ่มที่รัฐควร จะช่วยเหลือในการศึกษาของบุตร เรื่องสุขภาพ รวมทั้งให้เงินทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ช่วยเหลือตัวเองได้ต่อไปมากขึ้น
3. กลุ่มเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนตามเกณฑ์ เป็นกลุ่มที่พบในครอบครัวยากจนที่พ่อแม่ไม่สามารถส่งเสียให้ไปโรงเรียนได้ ซึ่งหมายถึงการระคายค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน ไม่ใช่แค่ค่าเล่าเรียน เช่น ค่าพาหนะ ค่าอาหารกลางวัน ค่าหนังสือ และเหตุผลสำคัญอย่างหนึ่ง คือ การที่เด็กไปโรงเรียน หมายถึงการขาดแคลนแรงงานในการประกอบอาชีพของครอบครัว โดยเฉพาะที่มีรายได้เป็นรายวัน นอกจากนี้ในบางกรณี เด็กคือผู้ที่ดูแลน้องคนเล็ก หรือดูแลรักษาพยาบาลพ่อแม่ที่เจ็บป่วยหรือพิการ การไปโรงเรียนของเด็ก

ในครอบครัวยากจน หมายถึงการขาดแคลนแรงงานและผู้ดูแลคนในครอบครัว รัฐควรจะต้องลงทุนให้เรียน เพื่อให้โอกาสเด็กเหล่านี้ได้พ้นวัฏจักรของความยากจน เพื่อสามารถมีความรู้ประกอบอาชีพได้ ช่วยเหลือครอบครัวพ้นจากความยากจนได้ในระยะยาว

สิ่งสำคัญที่จะช่วยในการลดความยากจน ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นและประสบในขณะที่เข้าไปศึกษาเรื่องความยากจนนี้ มีอีก 3 ประการ คือ

1. การบริหารจัดการที่ดี บริสุทธิ์และโปร่งใส (Good Governance) ของฝ่ายปกครอง ของผู้นำท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดการและกระจายทรัพยากรให้กับประชาชนในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ยากไร้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เช่น การจัดการทรัพยากรแหล่งน้ำ การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้าน การคัดเลือกผู้สูงอายุที่จะรับเงินค่าเลี้ยงดูรายเดือน เป็นต้น ถ้าปราศจากการบริหารจัดการที่ดี และโปร่งใส การจัดสรรทรัพยากรอาจจะไม่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงในการพัฒนาหมู่บ้าน มีหลายหมู่บ้านที่คณะผู้วิจัยเห็นที่อ่านหนังสือพิมพ์ว่าแปลารสร้างหรือเปลี่ยนสภาพไปใช้วัตถุประสงค์อื่น การคัดเลือกผู้สูงอายุที่จะได้รับเงินเลี้ยงดูเดือนละ 300 บาท เป็นการคัดเลือกพวกพ้องกันเอง การจัดตั้งน้ำประปาในที่ที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าใช้ได้ทั่วถึง การนำเงินที่รัฐบาลจัดสรรอย่างเร่งด่วน เช่น โครงการมิยาซาวา ควรนำไปใช้ในทางที่เกิดประโยชน์ระยะยาว แทนการสร้างสิ่งปลูกสร้างอย่างเดียว
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจต่าง ๆ ในกิจกรรมของหมู่บ้าน ในการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ แม้ว่าจะมีการจัดองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ขึ้นมาในวัตถุประสงค์ที่จะให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ในความเป็นจริง คนยากจนในหมู่บ้านยังมีส่วนร่วมน้อยในโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้าน แม้แต่การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ คนยากจนก็มีโอกาสน้อย ทำให้ถูกละเลยกลายเป็นคน “ชายขอบ” มากขึ้น การให้คนเข้ามามีส่วนร่วมจากทุก ๆ กลุ่มในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย เด็กหรือผู้สูงอายุ จะทำให้การพัฒนาหมู่บ้านมีการกระจายอย่างทั่วถึง เป็นการช่วยแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงความต้องการของคนจน
3. ค่านิยมและระบบในสังคม เป็นสิ่งที่ควรจะได้รับยกย่องและจรรโลงสืบต่อไป โดยเฉพาะในสังคมภาคใต้ ซึ่งมีความเข้มแข็ง เอื้ออาทรรักพวกพ้องในชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้สังคมภาคใต้ชนบทเข้มแข็งและช่วยเหลือกันให้อยู่รอดปลอดภัย โดยเฉพาะการที่ภาคใต้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การที่มีชุมชนเข้มแข็ง ช่วยเหลือกันและกัน เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนยากจนในภาคใต้ดำรง

ชีวิตอยู่ได้พอสมควร นอกจากนี้ค่านิยมของสังคมไทย โดยเฉพาะความผูกพันระหว่างครอบครัว ความกตัญญูรู้คุณเป็นสิ่งสำคัญ ในการดูแลช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว ถูกยังมีความสำคัญต่อพ่อแม่ในความมั่นคงของชีวิตและทรัพย์สินในยามชรา โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ยากจนในชนบทไทยยังต้องพึ่งพาการดูแลจากลูกหลานอย่างมาก ในขณะที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรมเป็นเมืองมากขึ้น ค่านิยมของครอบครัวและชุมชนเป็นสิ่งสำคัญมากขึ้นในการยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ของคนในสังคม

บรรณานุกรม

- คนกศักดิ์ แก้วเทพ 2541 “คนจน” ในประเทศไทย : ทศวรรษ 2530 (2530 – 2540)” ใน
 ณรงค์ เพชรประเสริฐ (บรรณาธิการ) คนจนไทยในภาวะวิกฤติ ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง
 กรมพัฒนาชุมชน 2542 ข้อมูลเบื้องต้นหมู่บ้านชนบทไทย กระทรวงมหาดไทย
 กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม 2541 สถิติแรงงาน
 คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท 2541 คุณภาพชีวิตคน
 ไทย ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
 จดหมายข่าว กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ 2540 “กรอบแนวคิด “ความอยู่ดีมีสุข”” ฉบับที่ 1 เล่มที่ 1 ตุลาคม 2540
 จดหมายข่าว กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ 2541 “เส้นความยากจนและการใช้ประโยชน์” ปีที่ 2 เล่มที่ 3 มีนาคม 2541
 จดหมายข่าว กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ 2541 “ลักษณะและโครงสร้างปัญหาความยากจนในประเทศไทย” ปีที่ 2 เล่มที่ 3 พฤษภาคม
 2541
 จดหมายข่าว กองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ 2542 “ปัญหาความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ” ฉบับที่
 3 เล่มที่ 1 มกราคม 2542
 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา พูนศักดิ์ ชานิกประดิษฐ์ 2540 เศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกใน
 อดีต สำนักพิมพ์สร้างสรรค์
 ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลจังหวัดสงขลา สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ 2542 ชาว
 ประมงพื้นบ้านกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งจังหวัดสงขลา: กรณีปัญหาเรือประมงปลาทะตักโดยใช้
 เครื่องปั่นไฟ
 ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ 2541 คนจนไทยในภาวะวิกฤต สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
 นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2542 วัฒนธรรมความจน อัมรินทร์พรินดีังเอนด์ฟลิปซิงค์ จำกัด
 พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติและคณะ 2542 การศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่จน
 ดักดานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
 ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ 2543 รายงานเศรษฐกิจภาคใต้รายเดือน กุมภาพันธ์
 ปิยะ กิจถาวร 2543 บทบาทของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและการ
 บังคับใช้กฎหมายในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี ศึกษากรณี: บ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก
 จ.ปัตตานี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ศิริรัตน์ ธานีรณานนท์ คณมนรจ บากา ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ 2538 ชาวไทยมุสลิมและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเศรษฐกิจและสังคม: กรณีศึกษาภาคใต้ตอนล่าง สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ศิริรัตน์ ธานีรณานนท์ 2543 “การย้ายถิ่นกับความยากจน” ใน รายงานการประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2543 สมาคมนักประชากรไทย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 23 – 24 พฤศจิกายน

ศูนย์พัฒนาภาคใต้ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2541 ภาพรวมภาคใต้ พ.ศ. 2540.

สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง สถิติข้อมูลการเกษตรจังหวัด รวบรวมโดย สมนึก คงชู เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5

สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช 2542 บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2540 ข้อมูลการตลาด จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี 2540

สำนักงานจังหวัดพัทลุง 2542 บรรยายสรุปจังหวัดพัทลุงปี 2542

สำนักงานจังหวัดปัตตานี 2542 เอกสาร ข้อมูลสถิติที่สำคัญจังหวัดปัตตานี

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพัทลุง 2542 ข้อมูลการตลาดจังหวัดพัทลุงประจำปี 2542

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปัตตานี 2541 ข้อมูลการตลาดจังหวัดปัตตานี 2540

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสตูล 2540 ข้อมูลการตลาดจังหวัดสตูลประจำปี 2540

สำนักงานจังหวัดสตูล 2542 บรรยายสรุปจังหวัดสตูลปี 2542

สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2540 สำมะโนประมง พ.ศ.2538 เขตประมง 3

สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2540 สำมะโนประมง พ.ศ.2538 เขตประมง 4

สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2540 สำมะโนประมง พ.ศ.2538 เขตประมง 5

สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2540 สำมะโนประมง พ.ศ.2538 ทั่วประเทศ

สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2537 ข้อมูลพื้นฐานแผนลงทุนจังหวัดพัทลุง

สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2538 ร่างแผนลงทุนจังหวัดปัตตานี

สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2538 รายงานข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดปัตตานี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2540 สถานภาพชนบทไทย 2537, 2539 กองประสานงานการพัฒนาชนบท

อัมมาร สยามวาลา 2540 “เศรษฐกิจไทย : 50 ปีของการขยายตัว” ใน คุณหญิง ดร.สุรวัลย์ เสถียรไทย (บรรณาธิการ) บทความเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี : ว่าด้วยเศรษฐกิจไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 2541 ฉบับพิเศษครบรอบ 60 ปี อัมมาร สยามวาลา ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 กันยายน 2541

โครงการวิจัย “คนยากจนดึกดำนในภาคใต้”

D:\Sirirat.doc

อภิชัย พันธเสน 2540 “วิกฤตการณ์ความยากจนและทางออก” ใน พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ) กลียุคกับหายนะเศรษฐกิจไทย

Medhi Krongkaew 1999 “Changes in Poverty and Income Inequality in Thailand, 1988-1998” Paper submitted to the Working Group for the preparation of national report, Subcommittee for the Coordination and Monitoring of the Outcome of the World Summit on Social development, the National Social Welfare Promotion Board, Department of Public Welfare, Ministry of Labour and Social Welfare, July 27, 1999.

Sirirat Taneerananon and Piroje Suwanjinda 1994 **Women's Roles in the Development of the Farming Systems in Phatthalung Province, Southern Thailand.** Supported by International Development Research Center, Canada.

Sirirat Taneerananon 1997 “Cross Border Migration from Southern Thailand to Malaysia” Paper presented at the Second Asia Pacific Conference of Sociology, 18-20 Sept.1997. University of Malaya, Malaysia.

Sirirat Taneerananon 2000 “ Aging and Poverty: Findings from the Ultra Poor Survey in Southern Thailand” Paper presented at the International Conference “ Building an Asia Pacific Community “ East West Center Association, Honolulu, Hawaii, U.S.A. 3-9 July 2000

United Nations 1997 **Human Development Report** Oxford University Press

World Bank 2000 **World Development Report 2000/2001 : Attacking Poverty** Oxford University Press

ภาคผนวก

การคำนวณอัตราส่วนความต้องการพื้นฐานในตารางที่ 3.47.1

การคำนวณอัตราส่วนความต้องการพื้นฐาน ในตารางที่ 3.47.1 ของครัวเรือนในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ใช้หลักการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ (2537) ของ รศ. ดร. เมธี ครองแก้ว และ ศ.คัควานี (Nanak Kakwani) เป็นหลัก ซึ่งมีพัฒนาการดังนี้

1. เส้นความยากจนสองเส้นสำหรับเขตชนบทและเขตเมือง ของธนาคารโลก ถูกใช้ในการศึกษาเรื่องความยากจนในประเทศไทยมาตั้งแต่กลางทศวรรษ 1970 ซึ่งเส้นความยากจนสองเส้นได้สะท้อนถึงโครงสร้างประชากรในทศวรรษที่ 1960 ความต้องการสารอาหาร นิสัยและรูปแบบการบริโภค ราคาของสินค้าและบริการ
2. ช่วงกลางทศวรรษ 1980 สภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจของคนไทยเปลี่ยนไปทั้งหมด รศ.ดร. เมธี ครองแก้วได้คำนวณเส้นความยากจนขึ้นมาใหม่โดยใช้ชุดข้อมูลชุดใหม่ ในด้านความต้องการสารอาหาร โครงสร้างประชากร รูปแบบการบริโภค และราคาสินค้าและบริการที่มีในปี 2529
3. ในปี 2537 (1994) รศ.ดร.เมธี ครองแก้ว ได้ร่วมทำงานกับ ศ.นันท คัควานี ทำการคำนวณเส้นความยากจนใหม่สำหรับประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้เทคนิคใหม่ และได้รับการยอมรับจากรัฐสภาในปี 2541ให้เป็นเส้นความยากจนอย่างเป็นทางการ สำหรับการศึกษารื่องความยากจนในประเทศไทย

หลักการคำนวณเส้นความยากจนใหม่สำหรับไทยโดยย่อ นั้น มีขั้นตอนดังนี้ หนึ่ง เราต้องกำหนดความต้องการแคลอรีขั้นต่ำ สำหรับคนที่มีเพศและอายุต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลนี้ได้มาจากการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการสารอาหารของคน เพศ และอายุต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข สอง เราต้องหาดัชนีทุนที่แท้จริงของกลุ่มอาหารที่มีประสิทธิภาพที่สุด (กลุ่มอาหารที่ให้สารอาหารสูงสุดต่อค่าใช้จ่ายหนึ่งบาท) ทั้งนี้ เราจะได้จากการสำรวจการบริโภคที่แท้จริง และราคาในประเทศที่ต้องจ่ายสำหรับกลุ่มอาหารนั้น ๆ หลังจากนั้น ค่าใช้จ่ายด้านอาหารทั้งหมดที่ได้จากการคำนวณข้างต้น ก็จะถูกตั้งไว้สำหรับกลุ่มอาหารแต่ละกลุ่ม ปริมาณแคลอรีของกลุ่มอาหารนั้น ๆ ก็จะถูกคูณเข้ากับ องค์ประกอบด้านแคลอรี ของอาหารแต่ละชนิด ที่ได้จากข้อมูลด้านสารอาหารที่ได้จากกระทรวงสาธารณสุข เพื่อที่จะได้มาซึ่ง ดัชนีทุนแคลอรีของอาหารต่อหนึ่งหน่วยค่าใช้จ่าย (แคลอรี/บาท) ซึ่งในขั้นที่สาม แคลอรีต่อบาทนี้ จะใช้คำนวณจำนวนเงินที่ต้องใช้ไป ในการให้ได้มาซึ่งแคลอรีขั้นต่ำ สำหรับคนอายุและเพศที่ต่างกันไป ทั้งนี้ ครอบครัวที่มีจำนวน อายุและเพศของสมาชิกต่างกัน ก็ย่อมมีความต้องการรายได้ขั้นต่ำสำหรับอาหารต่างกันด้วย เราสามารถคำนวณหา “เส้นความยากจนด้านอาหาร” ต่าง ๆ สำหรับครอบครัวในประเทศได้ จากขั้นตอนสามขั้นตอนนี้ ส่วนขั้นที่สี่

จะเพิ่มส่วนค่าใช้จ่ายที่มีใช้สำหรับอาหาร เข้าไปในเส้นความยากจนด้านอาหาร เพื่อที่จะได้เส้นความยากจนรวมสำหรับครอบครัว ๆ หนึ่ง

จากที่กล่าวข้างต้น เราจะเห็นได้ว่า ครอบครัวแต่ละครอบครัวจะมีเส้นความยากจนเฉพาะครอบครัว ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการด้วยกัน คือ จำนวนคนในครอบครัว เพศและอายุของสมาชิก และทำเลที่ตั้งของครอบครัว (เป็นปัจจัยด้านราคาที่จะได้รับผลกระทบแตกต่างกัน) อย่างไรก็ตาม เส้นความยากจนโดยเฉลี่ยนั้น สามารถคำนวณได้จากครอบครัวโดยเฉลี่ย ในแต่ละเขต แต่ละภูมิภาค หรือสำหรับทั่วประเทศโดยรวม การอธิบายข้างต้นคงจะให้ภาพได้ว่า เส้นความยากจนมีที่มาเป็นอย่างไร ตัวอย่างเช่น เส้นความยากจนเฉลี่ย (บาทต่อคนต่อเดือน) สำหรับทั่วประเทศจากปี 2531 ถึง 2541 มีการประมาณไว้ดังนี้ (NESDB, 1999, หน้า 2) :

ปี	1988	1990	1992	1994	1996	1998
เส้นความยากจน	473	522	600	636	728	911

เส้นความยากจนดังกล่าวข้างบนนี้ น่าจะทำให้เห็นว่า แนวคิดเส้นความยากจนเปลี่ยนไปอย่างไร เพราะไม่เพียงแต่อัตราเงินเฟ้อ หรือระดับราคาเท่านั้นที่เปลี่ยนไป แต่ยังรวมถึง ขนาดและองค์ประกอบของสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย ในระดับปฏิบัติการ เราสามารถสร้างตาราง หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขึ้นมาได้ โดยสามารถกำหนดระดับรายได้ที่ไม่ทำให้เกิดความยากจนขึ้นได้ สำหรับคนทั้งประเทศ ถ้าหากเราได้รับข้อมูลสำคัญทั้งสามด้านนี้ และเมื่อเราได้เส้นความยากจนสำหรับครัวเรือนนั้น ๆ แล้ว ก็จะสามารถนำไปเทียบกับรายได้จริงรวมของครัวเรือน หากรายได้จริงรวมไม่เกินระดับเส้นความยากจน ครัวเรือนนั้นก็จะถูกจัดเข้าอยู่ในกลุ่มคนจน และสมาชิกในครอบครัว ก็จะมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ หรือ สามารถเข้าร่วมในโครงการบรรเทาความยากจน โครงการใดโครงการหนึ่ง (เช่น เงินกู้ยืมศึกษา, หรือเครดิตพิเศษสำหรับเกษตรกร, หรือ โครงการฝึกอบรมพิเศษ เป็นต้น) (เมธี ครองแก้ว 2542 “การเปลี่ยนแปลงในภาวะความยากจน และความไม่เท่าเทียมในการกระจายรายได้ในประเทศไทย ปี 2531 – 2541” หน้า 3 – 4)

ในการวิจัยนี้ ได้ใช้ตารางความต้องการขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลตามอายุและเพศที่แตกต่างกัน รายภาคบาทต่อเดือน ของเดือนมีนาคม 2541 (จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2541) โดยใช้ในส่วนของแต่ละภูมิภาคและชนบท เป็นพื้นฐานในการคำนวณ โดยนำจำนวนประชากรทั้งหมดจากครัวเรือนที่สัมภาษณ์ 326 ครัวเรือน แยกตามเพศและอายุ ของประชากรในแต่ละครัวเรือน คูณกับจำนวนเงินที่เป็นความต้องการขั้นต่ำของบุคคลแต่ละเพศและอายุของแต่ละครัวเรือนแล้วนำมารวมกัน แล้วนำความต้องการขั้นต่ำของแต่ละครัวเรือนที่คำนวณได้มาคูณกับจำนวนครัวเรือนรวมที่แยกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ก็จะได้จำนวนรวมเป็นต้นทุนของความ ต้องการขั้นต่ำของแต่ละอาชีพ เช่น ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีอาชีพประมง มีความต้องการพื้นฐานเท่ากับ 48,094.80 บาท ต่อปี และนำรายได้ที่

เป็นเงินสดจากผลการสำรวจของครัวเรือนทั้งหมดของอาชีพประมง คือ 48,084.80 บาท มาหารด้วยความต้องการขั้นต่ำ คือ 48,094.80 บาท และคูณด้วย 100 จะได้ $IB\ Ratio = 99.98$ ซึ่งหมายความว่า เป็นค่าที่ต่ำกว่า 100 คือ ครัวเรือนประมงมีรายได้ที่ต่ำกว่าความต้องการขั้นต่ำเล็กน้อย และเช่นเดียวกับครัวเรือนที่มีอาชีพทำสวนยาง ก็มีรายได้ที่สูงกว่า 100 เพียงเล็กน้อย คือ 100.77 สำหรับครัวเรือนที่มีอาชีพทำนาที่มีรายได้ที่สูงกว่าความต้องการขั้นต่ำเพียงเล็กน้อยเช่นกัน คือ 101.58 ในขณะที่ครัวเรือนที่รับจ้างนอกภาคเกษตร มีรายได้ที่สูงกว่าความต้องการขั้นต่ำพอสมควรคือ 118.85 และครัวเรือนอาชีพอื่น ๆ (ที่ไม่ใช่เกษตรกร) มีรายได้สูงกว่าความต้องการขั้นต่ำค่อนข้างมาก คือ 140.32

ความต้องการขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลตามอายุและเพศที่แตกต่างกันรายภาค บาทต่อเดือน ณ เดือนมีนาคม 2541

อายุและเพศ	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	กลาง	ใต้	กทม. และ ปริมณฑล
เขตสุขภาพและชนบท					
ชายและหญิง					
1 - 3 ปี	445	492	481	460	481
4 - 6 ปี	537	595	581	556	581
7 - 9 ปี	593	656	641	613	641
ชาย					
10 - 12 ปี	685	759	741	709	741
13 - 15 ปี	852	944	922	881	922
16 - 19 ปี	889	985	962	920	962
20 - 29 ปี	1,032	1,143	1,117	1,068	1,117
30 - 59 ปี	1,025	1,135	1,109	1,060	1,109
60 ปีขึ้นไป	729	808	789	755	789
หญิง					
10 - 12 ปี	630	697	681	652	681
13 - 15 ปี	741	820	801	766	801
16 - 19 ปี	685	759	741	709	741
20 - 29 ปี	747	827	808	773	808
30 - 59 ปี	769	851	831	795	831
60 ปีขึ้นไป	647	717	700	670	700

ที่มา : การสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ